

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ปริญญานิพนธ์
ของ
พิมพ์ใจ ทายะติ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษา
แขนงวิชาการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กันยายน 2560

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ปริญญานิพนธ์

ของ

พิมพ์ใจ ทายะติ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษา
แขนงวิชาการศึกษาดลลลชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กันยายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษา
แขนงวิชาการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กันยายน 2560

พิมพ์ใจ ทายะติ. (2560). รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารและการจัดการการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา ปรินญานิพนธ์: อาจารย์ ดร. ชไมพร ดิษฐาพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 3) ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1. สำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 400 คน (การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย) 2) ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 15 คน (การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย) 3) ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 10 คน (การสุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1) การรับข้อมูล (Receive) จากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ที่ถูกเรียกว่า โซเชียล (Social) ในยุคปัจจุบัน ได้แก่ การสืบค้น การสานต่อ การสมัคร การสะสม และการสอนและสร้างสัมพันธ์ 2) การหยุดคิด (Think) เพื่อพิจารณาคิดไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมาโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สำคัญ สร้างสรรค์ และ สุขภาพเหมาะสม 3) การปฏิบัติ (Act) เป็นพฤติกรรมหลักใหม่ของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ หลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูลเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบ โดยการทดลองจัดการเรียนรู้ผ่านกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง และการประเมินยืนยันรูปแบบ สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเฉลี่ยในระดับปานกลาง $\bar{x} = 2.85$ โดยมีขีดความสามารถระดับปานกลางของการเข้าถึง การประเมิน การรวบรวม การจัดการ และระดับต่ำ ในเรื่องของการสร้าง และขั้นตอนการสร้างรูปแบบและขั้นตอนการประเมินยืนยันรูปแบบ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีความพึงพอใจระดับสูง $\bar{x} = 4.32$ และผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องในระดับมากที่สุด $\bar{x} = 0.92$

THE MODEL OF THAI ELDERLY LEARNING MANAGEMENT
FOR INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY LITERACY

Presented in Partial Fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Education Administration
at Srinakharinwirot University

September 2017

Pimjai Tayati. (2017). *The Model of Thai Elderly Learning Management for Information and Communication Technology Literacy*. Dissertation, Ed.D. (Educational Administration and Management). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisory Committee: Dr. Chamaiporn Disathaporn and Assistant Professor Dr. Rittichai Onming

The research on the model of Thai elderly learning management for Information and Communication Technology Literacy was aimed at 1) studying and surveying information on elderly Thai people and communication technology competency; 2) developing a model for learning management for elderly Thai people and information and communication technology literacy; 3) confirmation and evaluation models. Firstly, the survey on elderly Thai people and information and communication technology competency by 1) an online survey Four hundred elderly Thai individuals in the ten largest provinces which have the most internet usage by elderly (Line Application) by the simple random method; 2) in depth interviews with ten fifteen Thai elders in the ten largest provinces which have the most internet usage by elderly (Line Application) by the simple random method; 3) in depth interviews with ten Thai elders who participate with elderly organizations for over three years in ten provinces which have the most internet usage by elderly (Line Application) by the simple random method. Secondly, the Model of Thai Elderly Learning Management for Information and Communication Technology Literacy collected opinions (IOC) from seven experts. The Model of Thai Elderly Learning Management for Information and Communication Technology Literacy consisted of three components. Firstly, "RECEIVE" is from current social media behavior; such as search, share, save, suggest and subscribe. Secondly, "THINK" means stop and ask yourself with 5S i.e. Is it true? Is it useful? Is it necessary? Is it inspire? Is it kind? Third, "ACT" is the new behavior after ask by 5S for Information and Communication Technology Literacy. The last step evaluates and confirms the Model of Thai Elderly Learning Management for Information and Communication Technology Literacy by conducting a pilot workshop and collecting opinions (IOC) from eleven experts. The statistics use for data analysis in this study include median, frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research found that the elderly Thai information and communication technology competency average was at a medium level ($\bar{x}=2.85$). Management, evaluation, integration and assessment components were at a medium level and creative components was in low level. In the process of model development, expert opinions were in agreement at the highest level. In the procedure of model evaluation and confirmation, the participants were satisfied at a high level ($\bar{x}=4.32$) and the opinions of expert were in agreement at the highest level ($\bar{x}=0.92$).

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ของ

พิมพ์ใจ ทายะดี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา
แขนงวิชาการบริหารการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร)

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์จنگกล แก่นเพิ่ม)

.....ที่ปรึกษารอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุวัฒน์ ศิริบุษงค์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะและกำลังใจอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสเทพพร ประธานควบคุม ปริญญานิพนธ์และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่มีเมตตาและกรุณาเป็น ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ สละเวลาอันมีค่ากรุณาตรวจแบบสอบถาม ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ให้ สัมภาษณ์ ตรวจสอบประเมินและยืนยันรูปแบบ ปรับปรุงแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า รวมทั้ง ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) จำนวนทั้งหมด 734 ท่าน ที่กรุณาตอบและส่งต่อแบบสอบถาม ชัดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกลุ่มผู้สูงอายุจากชมรม ผู้สูงอายุตำบลหนองหอย จำนวน 30 ท่าน ที่กรุณาสละเวลาเข้าร่วมทดลองกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่า ทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาขีด ความสามารถในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ จงกมล แก่นเพิ่ม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุวัฒน์ศิริพงษ์ ที่กรุณาเป็นประธานและกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่าน เพื่อนร่วมรุ่น และเพื่อน ร่วมงานทุกคน ที่ช่วยให้การจัดทำปริญญานิพนธ์สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปขยาย ผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

ปริญญานิพนธ์นี้ได้รับเงินสนับสนุนจาก โครงการสนับสนุนการสร้างสรรค์สื่อและกิจกรรมเพื่อ สุขภาวะ สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการจัดทำสื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ผู้วิจัยถือเป็นเกียรติอย่างสูง และขอบพระคุณ คณะกรรมการที่พิจารณาเงินสนับสนุน รวมทั้งขอขอบคุณบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ในการสนับสนุนของที่ระลึกและอุปกรณ์ในการจัดทำงานวิจัย

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบทอดแทนพระคุณบิดา มารดา พ่อสมยศ ทายะติ และ แม่พิกุล ทายะติ คุณย่าจันทรา ทายะติ คุณย่าพวงทอง ใจสันติ นาย ธนพล ทายะติ “ลุงเจมส์เป็นคนซิคๆ” และนายทศ พร ศิรามพูน “อู๋” ผู้เป็นที่รักยิ่งใหญ่ที่ทำให้กำลังใจ ให้การสนับสนุนในทุกๆด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา ขอขอบคุณเพื่อนแกงค์ป่วง เพื่อนพระฤทัย เพื่อนบรินส์ และเพื่อนAIS ทุกคนสำหรับแรงสนับสนุน มิตรภาพและกำลังใจที่มีให้ คุณค่าของความพยายามและความสำเร็จของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัย ขอมอบแด่พระคุณบิดา มารดาและครอบครัวทายะติ รวมทั้งอาจารย์และ เพื่อนๆทุกคน

พิมพ์ใจ ทายะติ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของงานวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	36
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับผู้สูงอายุ.....	96
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	128
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	137
ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย.....	141
ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	147
ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	150
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	156
ระยะที่ 1 ผลการศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย.....	157
ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	181

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ระยะที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	198
5 การสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	202
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	202
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	202
วิธีดำเนินการวิจัย.....	203
สรุปผลการวิจัย.....	204
อภิปรายผล.....	209
ข้อเสนอแนะ.....	216
บรรณานุกรม.....	218
ภาคผนวก.....	233
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ.....	234
ภาคผนวก ข ตัวอย่างหนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง.....	237
ภาคผนวก ค แบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญ.....	241
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	244
ภาคผนวก จ เครื่องมือติดตามผลการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย.....	264
ภาคผนวก ฉ ตัวอย่างสื่อการสอนกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	269
ภาคผนวก ช ภาพประกอบการจัดทำวิจัย.....	276
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	280

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยศูนย์การจัดการทางการศึกษา Educational Testing Service (2007).....	80
2 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทยจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี.....	82
3 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย.....	83
4 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของเด็กกับผู้ใหญ่.....	105
5 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎี/เทคนิค/หลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	113
6 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างระยะที่ 1.....	145
7 แสดงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย.....	158
8 แสดงองค์ประกอบและขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย.....	160
9 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ทำแบบสำรวจขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทัน ICT.....	162
10 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ ICT.....	164
11 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE).....	166
12 แสดงข้อมูลผลสำรวจขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทัน ICT.....	168
13 แสดงผลการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	182
14 แสดงผลการประเมินความเป็นไปได้ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	190
15 แสดงผลกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการสื่อสาร.....	195
16 แสดงผลกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการสื่อสาร.....	196
17 แสดงผลประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทัน ICT.....	197

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 แสดงผลการประเมินเพื่อยืนยันกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	200
19 แสดงผลการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	201
20 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องเนื้อหาของแบบสอบถามขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้สูงอายุไทย.....	242

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 แสดงการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2553-2583.....	19
3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและสารสนเทศ.....	38
4 แสดงโมเดลในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ 7Pillars.....	58
5 แสดงความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	78
6 แสดงการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	78
7 แสดงแผนภูมิการประเมินสารสนเทศอย่างเป็นระบบ.....	89
8 แสดงแผนภูมิกระบวนการคิดเพื่อตัดสินใจ คิดเป็น.....	94
9 แสดงแนวคิด หลักการของ ขีดความสามารถ(Competency).....	102
10 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์.....	118
11 แสดงแนวคิดการพัฒนารูปแบบ.....	119
12 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ของเดวิด คอลบ์.....	124
13 แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครั้งที่ 1.....	187
14 แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครั้งที่ 2.....	188
15 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	191
16 แสดงเอกสารเตือนความจำ Infographic และโปสเตอร์การรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการสื่อสาร.....	199
17 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับสมบูรณ์.....	208
18 แสดงภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง.....	277
19 แสดงภาพประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทัน ICT.....	278
20 แสดงภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทัน ICT ให้กับกลุ่มทดลอง.....	278
21 แสดงภาพอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทัน ICT.....	279

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ผู้สูงอายุตามความหมายของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี 2546 และ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) คือ บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 14-15) ซึ่งผู้สูงอายุในสังคมไทยได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในการสนับสนุนและพัฒนาให้สามารถทำประโยชน์และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 โดยมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด อันเนื่องมาจากอัตราการเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตคนไทยที่ยาวขึ้น ในปี 2558 ประชากรผู้สูงอายุไทยมีจำนวนมากถึง 10.3 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมดและในปี 2562 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็กโดยจะมีวัยแรงงานเพียง 2 คนต่อผู้สูงอายุหนึ่งคนเท่านั้น โครงสร้างผู้สูงอายุของประชากรไทยจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จนทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) คือมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ในปีพ.ศ. 2564 และเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super aged society) มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2574 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 22-26)

จากสถานการณ์และแนวโน้มเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ โดยมีการกำหนดนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วยพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) มีการจัดตั้ง กรมกิจการผู้สูงอายุ (Department of Older Persons) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมศักยภาพ ค้ำครองและพิทักษ์สิทธิ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง นำไปสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ. 2560) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้มีการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ยี่ด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยพัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยมีหน่วยงานต่างๆที่รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560). ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (องค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยสมาคม มูลนิธิ ชมรม องค์การเพื่อผู้สูงอายุต่างๆ (สุปราณี ศรีฉัตรเกษม.2558: 11)

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุ(สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2560: 1) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆได้แก่ การขาดแคลนกำลังแรงงานการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายด้านสุขภาพทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ ซึ่งวิธีการหนึ่งคือความสามารถในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2558: คำนำ)

ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสารถูกนำมารวมกัน และเรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระหว่างกันทั่วโลก ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อการสืบค้นรับส่ง ประมวลผลจัดเก็บ และการเผยแพร่ สารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทุกช่วงวัย เพราะเป็นทั้งแหล่งรวมข้อมูลข่าวสารและช่องทางติดต่อสื่อสาร อุปกรณ์เคลื่อนที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต (Mobile Life) นับตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอนเช่น การตรวจสอบไลน์ (LINE) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การโพสต์ข้อความในโซเชียลมีเดียการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือแท็บเล็ตคอมพิวเตอร์แทนการพูดคุยกัน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.2559: 29) ผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2551-2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2551 จากร้อยละ 18.17 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34.89 ในปี 2557

ผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลในครอบครัวทั้งที่อยู่ใกล้ชิดและไม่ได้อยู่ใกล้ชิด โดยติดต่อสื่อสารผ่านการใช้โปรแกรมสนทนาหรือเว็บไซต์ที่เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการค้นหาข้อมูลข่าวสารที่สนใจ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลดีต่อสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยมีผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารจะรู้สึกโดดเดี่ยว (Loneliness) น้อยลง และช่วยลดภาวะซึมเศร้า (Depression) ในผู้สูงอายุ ได้ถึง 34% และในบางประเทศได้นำมากำหนดเป็นนโยบายสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีค่าใช้จ่ายด้านการรักษาโรคซึมเศร้าของประชากรมากถึง 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ได้มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2558:2)

ผู้สูงอายุไทยเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุหลายๆด้าน (ศุภนิศา เกษมสันต์. 2546: 1) โดยเฉพาะการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหาข้อมูลสุขภาพ (วรรณรัตน์ รัตนวราจ. 2557: 170) การพึ่งพาตนเองสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพสังคมปัจจุบันที่บุตรหลานต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ รวมทั้งการว่างงานสำหรับผู้สูงอายุที่เร็วขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีเวลาว่าง อยู่บ้านเพียงลำพัง แต่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยนั้นทำให้ผู้สูงอายุสามารถติดต่อสื่อสารกับบุตรหลานได้ง่ายขึ้น รวมถึงมีกลุ่มสังคมและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (สุคี ศิริวงศ์พากร. 2556: 1)

กลุ่มผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงปี 2551-2557 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.8 ไปเป็น 3.3 ในปี 2557 หรือประมาณ 320,000 คนทั่วประเทศ โดยพบว่าจังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุด 10 จังหวัดประกอบด้วย จังหวัด ภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์ ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2557)

พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มคนที่เกิดในยุคสมัยที่เรียกว่า Baby Boomer (คือคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2489-2507 หรือมีอายุตั้งแต่ 52 ปีขึ้นไป) ซึ่งกำลังขยับเข้าสู่วัยผู้สูงอายุในอนาคตนั้นมีจำนวนชั่วโมงใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 31.8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือคิดเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ย 4.5 ชั่วโมงต่อวัน อุปกรณ์ 3 อันดับแรกที่ใช้ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ได้แก่ Smart Phone คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และคอมพิวเตอร์พกพา ตามลำดับช่วงเวลาที่นิยมใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ ช่วงเวลา 08.01-12.00 น. สถานที่นิยมใช้อินเทอร์เน็ต 3 อันดับแรก ได้แก่ บ้านที่พักอาศัย, ที่ทำงาน และตามที่สาธารณะกิจกรรมออนไลน์ยอดนิยม 5 อันดับอันดับแรก เป็นการใช้เพื่อพูดคุยผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ รองลงมา เป็นการใช้ในการค้นหาข้อมูล ,การใช้เพื่อรับ-ส่ง E-mail, การใช้ในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และการชมคลิปวิดีโอผ่าน YouTube โดยที่ LINE เป็นแอปพลิเคชันที่นิยมใช้ในการติดต่อสื่อสารมากที่สุดเมื่อเทียบกับเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ รองลงมาคือ YouTube ส่วนอันดับ 3 คือ Facebook (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2559: 29)

ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) มากที่สุดเนื่องจากลักษณะจุดเด่นของไลน์ (LINE) คือสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างง่ายดาย ใกล้เคียงกันมากขึ้น เป็นการสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบในแอปพลิเคชันเดียว การส่งรูปภาพ ส่งเสียง ข้อความ หรือการสนทนาแบบโทรศัพท์ การสนทนาแบบเห็นหน้าผ่านวิดีโอคอล และมีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุสามารถอัปเดตเรื่องราวของตนเองลงในไทม์ไลน์ รวมทั้งยังติดต่อสื่อสารกับหน่วยงาน องค์กร ธุรกิจร้านค้าต่างๆ (สุวิชา เป้าอารีย์. 2558: 1) การสำรวจการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ส่วนใหญ่สำหรับผู้สูงอายุเพื่อติดต่อสื่อสารกับลูกหลาน ญาติ พี่น้อง ที่มีการใช้งานผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือถือจำนวนมากที่สุด โดยเรียนรู้ทักษะการ

ใช้งานและมีการสนทนากับลูกหลาน เพื่อนร่วมงาน และคนรู้จัก โดยจะใช้งานในทุกๆวัน ครั้งละประมาณ 30 นาที ซึ่งระยะเวลาในการเรียนรู้และเริ่มใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) มากกว่า 2 ปี นิยมส่งรูปภาพสติ๊กเกอร์สวัสดีในตอนเช้า รูปภาพวิว บรรยากาศ ธรรมชาติ สติ๊กเกอร์ที่แสดงถึงอารมณ์ ณ ขณะนั้น ไม่นิยมส่งข้อความเสียง และไม่นิยมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ในการซื้อสินค้าออนไลน์ ในขณะที่เดียวกันนิยมส่งคลิปข่าวเตือนภัย เหตุการณ์ข่าวในระดับมาก และนิยมส่งคลิปวิดีโอตลก ขำขัน แต่ไม่นิยมส่งคลิปวิดีโอจาก YouTube โดยส่วนมากเชื่อว่าการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) จะทำให้เป็นคนที่ยึดมั่น ยึดต่อเหตุการณ์ (กิรณสมวาทสรรค์;และกุลทิพย์ ศาสตร์ระรุจิ. 2559: 21-24)

จากข้อมูลการสำรวจข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเล่นอินเทอร์เน็ตมากขึ้น และมีความเสี่ยงในการถูกล่อลวง จากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่างลูกหลานที่พักอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวันจำนวน 180 คน ในช่วงวันที่ 8-15 พฤศจิกายน 2559 พบว่า 86% มีคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่งในการส่งเสริมการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดกระบวนการในการรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเร่งด่วน ต่างมีความคิดเห็นตรงกันว่าข้อความที่ผู้สูงอายุส่งต่อกันในโซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) มีความหลากหลาย และผู้สูงอายุเองมักมีความเข้าใจว่าข้อมูลสารสนเทศที่ถูกส่งมาเป็นข้อมูลที่ได้ถูกกลั่นกรองมาให้อย่างดี และส่งต่อข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ไปให้ยังกลุ่มเพื่อนและเครือข่าย ซึ่งไม่ได้ทำการตรวจสอบความจริงก่อน จนกลายเป็นจดหมายลูกโซ่ เช่น ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการเตือนจุดระเบิดภาคใต้ด้วยการโทรกลับเบอร์ที่ไม่คุ้นเคยข้อมูลสารสนเทศการทำให้ขยับขึ้นนานาชาติภายในระยะเวลาที่กำหนด ข้อมูลสารสนเทศเตือนภัยที่มีการบรรยายที่น่ากลัว ข้อมูลสารสนเทศที่มีภาพสะเทือนใจ ข้อความให้ส่งต่อไปยังคนที่คุณรัก ซึ่งสารสนเทศดังกล่าวนี้มีทั้งจริงและไม่จริง มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ก่อให้เกิดความสับสน ความวิตกกังวล ความเครียด ต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

เมื่อผู้สูงอายุที่หันมาเล่นอินเทอร์เน็ตมากขึ้น จึงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการถูกล่อลวง และรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือภัยพิบัติ (2558) เผยถึง 5 เหตุผลที่ผู้ใหญ่วัยเล่นอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียแล้วอันตรายกว่าเด็กและวัยรุ่น คือ 1. ไม่มีประสบการณ์ถูกล่อลวงเนื่องจากผู้สูงอายุเติบโตมากับการรับสารทางเดียว และเป็นสารที่ถูกคัดกรองแล้วโดยรัฐหรือสำนักข่าว จึงมีแนวโน้มที่จะเชื่อโดยไม่ทันพิจารณาข้อเท็จจริง เพียงแค่มีแหล่งหรือบุคคลอ้างอิง (ซึ่งอาจจะไม่จริง) 2. ความจริงจิงในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุจึงทำให้ตามมุกตลกล้อเลียนหรือมีม (meme) ของสังคมอินเทอร์เน็ตยุคใหม่ไม่ทัน 3. รู้ไม่ทันภาพตัดต่อเนื่องจากเทคโนโลยีเปลี่ยนไปทำให้การตัดต่อรูปภาพทำงานง่ายขึ้นกว่าเดิม ผู้สูงอายุเห็นภาพโฟโตชอปหรือการแต่งภาพสมัยใหม่แล้วจะหลงเชื่อไปว่ามีสิ่งที่เกิดขึ้นตามภาพแต่ง

จริง ๆ เช่น ภาพอินนิหาร ภาพหนุ่มสาวแต่งแอปพลิเคชัน4. มีเครือข่ายเพื่อนจำนวนมาก จึงส่งต่อข้อมูลในวงกว้างเมื่อผู้ใหญ่หันมาเล่นอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย มักจะมาพร้อมกับสังคมเพื่อน โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนเก่าสมัยยังเรียนหรือในที่ทำงาน พร้อมทั้งจะส่งข้อความ ข้อมูล ข่าวผิด ๆ ให้แพร่กระจายไปได้เร็วกว่าเด็กและวัยรุ่นที่มีกลุ่มคนรู้จักแคบกว่า5. มีอำนาจเงินและตำแหน่ง จึงสร้างความเสียหายและผลกระทบรุนแรงกว่า

แม้ผู้สูงอายุจะมีประสบการณ์มาก ไม่ควรมีใครมาหลอกได้ แต่ความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่หลังเกษียณแล้วไม่ได้ทำงานต่อ ทำให้ถูกชักจูงจากผู้ที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย (วิชัย โชควิวัฒน์, 2559)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้สูงอายุเป็นวัยหนึ่งที่ต้องรับข้อมูลข่าวสารอย่างมากมาจากการส่งเสริมการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะช่วยส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลก และนำสารสนเทศออกเป็นความรู้ เพื่อนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการส่งเสริมเสรีภาพในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง (กิริณาสมาทธรรม์และกุลทิพย์ ศาสตรระจุ. 2559: 24)

ประเทศไทยได้เตรียมพร้อมและได้วางนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุ เพื่อการปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ด้วยการให้ข่าวสาร ความรู้ รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือ/กลไก/เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2557: 11) พร้อมทั้งมีการจัดตั้งโครงการดิจิทัลไทยแลนด์ Thailand 4.0 ซึ่งกำหนดเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม (ยุทธศาสตร์ที่ 3) ด้วยการสร้างโอกาสให้คนไทยสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบริการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างเต็มที่ 100 % เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เท่าเทียมกัน และให้ความสำคัญในเรื่องของการสนับสนุนบุคลากรให้พร้อมสำหรับโลกดิจิทัล (ยุทธศาสตร์ที่ 5 ทักษะการมนุษย์) ด้วยการเพิ่มความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล ให้บุคลากรมีความเข้าใจเกี่ยวกับโลกดิจิทัลอย่างถ่องแท้ (กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2559: 42-50)

มีการจัดตั้งโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีขึ้น โดยได้เสนอแนวทางในการเตรียมความพร้อม ให้ความรู้ ความเข้าใจผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญในการเข้าถึงรู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ หน่วยงานรัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสอนผู้สูงอายุใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น บริษัทล็อกซเล่ย์, จ.ส.100 , เครือข่ายโทรศัพท์ดีแทค , ศูนย์เทคโนโลยีชุมชน , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ โดยที่ผู้วิจัยเองได้ทำการเข้าไปสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโครงการ

Oppy Old People Play Young บริษัท ลีอกชเล่ย์ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อสอนการใช้คอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2560 พบว่ามีการเปิดสอนการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) และการใช้งาน เริ่มต้นอุปกรณ์ แท็บเล็ต และ สมาร์ทโฟนซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของการสอนการใช้งาน และพบว่า ส่วนมากยังไม่มีการสอนในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเป็นรูปธรรม มี แค่เพียงการสอดแทรกกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้าไป ระหว่างการเรียนรู้การใช้งานอุปกรณ์เท่านั้น

ปัจจุบันเริ่มมีหน่วยงานที่ออกมารณรงค์การตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาใช้ หรือส่งต่อให้ผู้อื่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น รายการข่าวรบกวนแชนแนล ที่มีการนำหัวข้อที่ได้รับการส่งต่อมากมาตรวจสอบความจริง แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุที่ยังใช้ข้อมูลโดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้อง และความสำคัญ จึงทำให้ถูกหลอกลวงไปในที่สุด (กิตติสมวาทสรรค์;และกุลทิพย์ ศาสตระจุ. 2559: 39) และช่องทางในการเผยแพร่มีเพียงช่องทางเดียว ผู้สูงอายุบางท่านอาจจะไม่ได้เข้าถึง

จึงเห็นได้ว่า ประเทศไทยควรมีรูปแบบการเรียนรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม โดยต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ เช่น ธรรมชาติของผู้สูงอายุ หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และพบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ นั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพราะเป็นการประสานระหว่างการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่เพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งรวมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทุกรูปแบบ (พิชยา พรมาลี 2549: 5) สอดคล้องกับสิ่งที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้กับผู้ใหญ่ เนื่องจากผู้ใหญ่ มีความแตกต่างและมีประสบการณ์เดิมจำนวนมาก การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน เป็นส่วนที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ การทดลอง การแก้ไขปัญหา เกิดความคิดสร้างสรรค์และสร้างความหมายต่อการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นพื้นฐานของประสบการณ์ โดยการเชื่อมโยงการเรียนการสอนในห้องเรียนไปสู่สถานการณ์จริง ประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด อันนำไปสู่การประยุกต์ใช้สิ่งใหม่และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Kolb, 1984)

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานด้านผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับพันธกิจของโครงการดิจิทัลไทยแลนด์ Thailand 4.0จึงนำมาสู่การศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหา

รูปแบบการจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาคนสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นการศึกษาเฉพาะในส่วนของผู้สูงอายุประเทศไทยโดยตรง ซึ่งจะสามารถพัฒนาการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานด้านผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับพันธกิจของโครงการดิจิทัลไทยแลนด์ Thailand 4.0

2. หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไปใช้และขยายผลต่อไปได้

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ใน 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุด ได้แก่ ภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 1. การเข้าถึง (Access) 2. การประเมิน (Evaluate) 3. การรวบรวม(Integrate) 4. การจัดการ (Manage) 5. การสร้าง (Create)

3. ขอบเขตด้านประชากร

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ผู้สูงอายุใน 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุด จำนวนทั้งหมด 201,046 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ สุ่มจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามานะ (Yamane : 1976) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE)เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุดจำนวน 400 คน เพื่อสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

3.2.2 กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่แอปพลิเคชันไลน์ (LINE)เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุดจำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.3 กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุดจำนวน 10 คน (ผู้ทรงคุณวุฒิ)เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.4 กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่เข้าร่วมทดลองการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสุ่มจากประชากรซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 30 ท่าน

4. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 ผู้สูงอายุ

4.1.2 การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4.1.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้ขีดความสามารถสำหรับผู้สูงอายุ

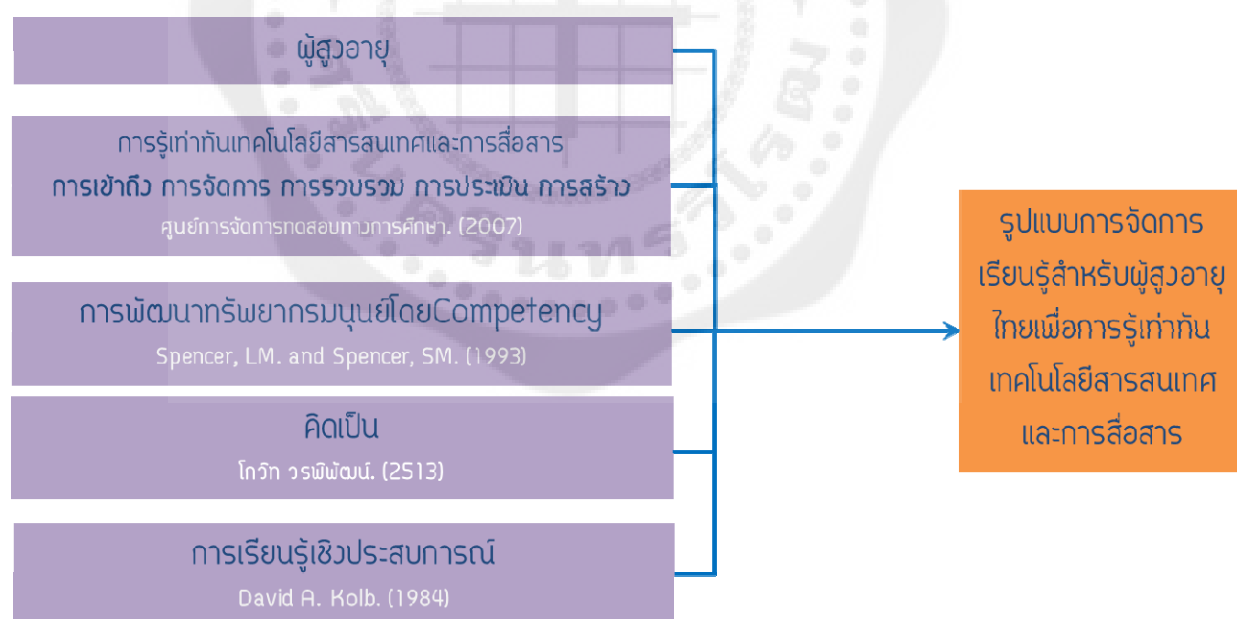
4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยหมายถึง การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
2. ผู้สูงอายุ หมายถึงผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีพฤติกรรมในการใช้แอปพลิเคชันLINE เป็นประจำทุกวัน ใน 10 จังหวัดประเทศไทย ที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุด
3. การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง ขีดความสามารถในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. การเข้าถึง (Access) 2. การประเมิน (Evaluate) 3. การรวบรวม(Integrate) 4. การจัดการ (Manage) 5. การสร้าง (Create)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
 - 1.1 ความหมายสำหรับผู้สูงอายุ
 - 1.2 ประเภทสำหรับผู้สูงอายุ
 - 1.3 การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ
 - 1.4 สังคมผู้สูงอายุในอนาคต
 - 1.5 สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
 - 1.6 การเตรียมความพร้อมรับมือสังคมคนสูงวัย
 - 1.7 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ
 - 1.8 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 - 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.2 แนวคิดการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)
 - 2.3 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy)
 - 2.5 แนวคิดการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 - 2.6 จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.7 แนวคิดในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับผู้สูงอายุ
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
 - 3.2 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
 - 3.3 แนวคิดการพัฒนารูปแบบ
 - 3.4 แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1.1 ความหมายสำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าในประเทศไทย มีคำใช้เรียกผู้สูงอายุอยู่หลายคำเช่น คนแก่ คนชรา ผู้สูงวัย ผู้สูงอายุ ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้หลักผู้ใหญ่ ราษฎรอาวุโส วัยทอง เป็นต้น ซึ่งแต่ละคำมีที่มาที่ไปและมีความหมายโดยนัยแตกต่างกัน

กาญจนา แก้วเทพ; นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง (2554) ผู้สูงอายุเป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลที่เข้าสู่วัยชราหรือเป็นผู้ที่มีอายุมากมีลักษณะทางร่างกายที่ปรากฏเห็นได้ชัด คือ ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก และมีการเคลื่อนไหวร่างกายที่เชื่องช้า

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2560) ได้ให้ความหมายคำว่า ชราคือ แก่ด้วยอายุชำรุดทรุดโทรม (วิภาณันท์ ม่วงสกุล. 2558: 100) ซึ่งคำว่าชราจึงไม่เป็นที่นิยมเพราะเป็นคำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่ใจ ท้อแท้และความถดถอยสิ้นหวัง ซึ่งต่อมาได้มีการปรับใช้คำว่า ผู้สูงอายุ

ความสูงอายุหรือความชราภาพ จึงเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนมนุษย์ทุกคนต้องประสบภาวะนี้ เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ(Physiological) อารมณ์ (Emotional) การเรียนรู้สติปัญญา(Cognitive) เศรษฐกิจ(Economic) และส่วนตัว(Interpersonal) (อาชัญญารัตนอุบล และคณะ. 2554: 41)

เฉลิมพล แจ่มจันทร์ (2555: 139)ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ชราภาพ ซึ่งระบบประกันสังคมกำหนดที่อายุ 55 ปี ขึ้นไป

จุฑารัตน์ ประเสริฐ (2557: 11) อธิบายคำจำกัดความและความหมายลักษณะสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่มีการเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยการเสื่อมถอยของร่างกายและจิตใจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การเสื่อมถอยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยไม่ได้เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ เรียกว่า ซีเนสเซน (Senescence) โดยจะเกิดขึ้นเมื่ออวัยวะและเซลล์ต่างๆในร่างกายเกิดความเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพไปตามอายุขัย เนื่องจากการใช้งานมานานตลอดชีวิต ซึ่งร่างกายจะพัฒนาเข้าสู่วัยชราอย่างเป็นลำดับขั้น

1.2 การเสื่อมถอยที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ที่เรียกว่า ซีนาไลตี (Senility) เกิดจากความผิดปกติของร่างกายและความบกพร่องจากการทำงานของสมอง รวมทั้งเกิดจากการไม่รักษาสุขภาพใช้ร่างกายทำงานหนักเกินไป และเพราะโรคภัยต่างๆ

2. ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งด้านสภาพในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพ การเกษียณอายุ และอาจต้องหาช่องทางสร้างรายได้ใหม่

3. ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยการปรับตัวสำหรับผู้สูงอายุต้องการอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำรงชีวิต การรักษาสุขภาพร่างกาย และการเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

United Nations (2002) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly Person) แต่องค์การสหประชาชาติใช้อายุ 60 ปีขึ้นไปในการนำเสนอสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

WHO (2007) ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้อายุ 65 ปี ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ”

สถิตพงศ์ ธนวิริยะกุล (2556: 7- 8) กล่าวว่า นิยามคำว่าผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการเกิดขึ้นเมื่อประเทศต่างๆ เริ่มมีการพัฒนาระบบสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ให้กับกลุ่มประชากรวัยสูงอายุ ภายใต้แนวคิดที่ว่าเมื่อประชากรเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจ ความสามารถในการทำงานลดลงจึงสมควรได้รับสวัสดิการจากรัฐ นิยามคำว่าผู้สูงอายุจึงมักหมายถึงวัยหลังเกษียณจากการทำงาน

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2559: 16) สำหรับประเทศไทยกำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ดังนั้นสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง วัยที่มีการเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจ และต้องเผชิญกับบทบาทการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยส่วนมากจะหมายถึงบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

1.2 ประเภทสำหรับผู้สูงอายุ

James E. and V. Jayne Renner. (1977:4-5) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุและแบ่งการสูงอายุของคนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสูงอายุตามวัย เป็นการสูงอายุตามปีปฏิทิน โดยการนับจากปีที่เกิดขึ้นเป็นต้นไปและบอกได้ทันทีว่าใครอายุมากน้อยเพียงใด

2. การสูงอายุตามสภาพร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เนื่องจากประสิทธิภาพของการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายลดน้อยลง เป็นผลมาจากความเสื่อมตามกระบวนการสูงอายุ ซึ่งเป็นอายุขัยของแต่ละบุคคล

3. การสูงอายุตามสภาพจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ การแก้ปัญหา เจตคติ และลักษณะที่ปรากฏในระยะต่างๆ ที่แต่ละคนมีอายุเพิ่มขึ้น

4. การสูงอายุตามสภาพสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาท สถานภาพของบุคคลในครอบครัวและการงาน รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้นซึ่งเกี่ยวกับอายุ การแสดงออก ความต้องการของสังคม

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549) กล่าวว่า การสูงอายุตามความเครียดและความเจ็บป่วยจะถูกเรียกว่าเป็นผู้สูงอายุก่อนเวลาซึ่งเป็นการแบ่งประเภทของผู้สูงอายุอีกประเภทหนึ่ง โดยนักชราวิทยาได้แบ่งช่วงสูงอายุ ออกเป็น 4 ช่วงคือ

1. ช่วงไม่ค่อยแก่ (the young-old) อายุประมาณ 60-69 ปี เป็นช่วงที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤตหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของมิตรสหาย คู่ครอง โดยทั่วไปยังเป็นคนที่แข็งแรงแต่อาจต้องพึ่งพิงผู้อื่นบ้าง สำหรับบุคคลที่มีการศึกษา รู้จักปรับตัวยังเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางสังคม ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว

2. ช่วงแก่ปานกลาง (the middle-aged old) อายุประมาณ 70-79 ปี เป็นช่วงที่คนเริ่มเจ็บป่วย เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมน้อยลง

3. ช่วงแก่จริง (the old-old) อายุประมาณ 80-90 ปี ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมยากขึ้นเพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนอายุขั้นนี้ต้องมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าวัยที่ผ่านมา และเริ่มย้อนนึกถึงอดีตมากขึ้น

4. ช่วงแก่จริงๆ (the very old-old) อายุประมาณ 90-99 ปี ผู้ที่มีอายุยืนถึงขั้นนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อยเป็นระยะที่มักมีปัญหาทางสุขภาพ ผู้สูงอายุในวัยนี้ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องมีการแข่งขัน ควรทำกิจกรรมอะไรที่ตนเองมีความสนใจและต้องการทำ

สถิตพงศ์ ธนวิริยะกุล (2556: 7- 8) ได้จัดแบ่งประเภทผู้สูงอายุเป็น 5 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. อายุตามปฏิทิน หรือ อายุตามวัย เป็นตัวชี้วัดอายุของบุคคลซึ่งแสดงระยะเวลาจำนวนปีที่บุคคลนั้นมีชีวิตมานับตั้งแต่เกิด เนื่องจากอายุตามปฏิทินแสดงเป็นตัวเลขที่เฉพาะเจาะจงสามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบระหว่างบุคคลได้ชัดเจน ทำให้ถูกใช้เป็นเกณฑ์บ่งชี้อายุและการสูงอายุของบุคคลที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์อายุอื่นๆ

2. อายุทางชีววิทยา บางครั้ง เรียกว่า อายุเชิงฟังก์ชัน (Functional Age) หมายถึง อายุที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย (Physical Aging) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจของบุคคล (Psychological Aging) ซึ่งสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางกายภาพ เมื่อพิจารณาจากภายนอก (Physical Appearance) สถานะสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Health Status) หรือความสามารถในการทำบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Functioning)

3. อายุทางสังคม หมายถึง อายุของบุคคลที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาททางสังคม (Social Status and Social Role) ของบุคคลนั้น ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไป

ตามลำดับขั้นของช่วงชีวิตคนในแต่ละช่วงวัย เป็นกระบวนการจัดการทางสังคมที่บ่งบอกถึงจุดเปลี่ยนของการดำรงชีวิตว่าเป็นการก้าวเข้าสู่วัยสุดท้ายของชีวิตที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ปกติ มีนัยความหมายแห่งการพักผ่อนหรือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ชอบ เช่น การเปลี่ยนแปลงสถานะความสัมพันธ์ในครอบครัวจากความเป็นพ่อเป็นแม่ ก้าวเข้าสู่สถานะใหม่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย

4. อายุทางอัตวิสัย ในที่นี้อาจเป็นได้ทั้งอัตวิสัยในระดับบุคคล ซึ่งหมายถึง อายุที่วัดประเมินหรือบ่งชี้จากประสบการณ์ส่วนบุคคลของบุคคลนั้นๆ หรืออัตวิสัยในระดับชุมชน ซึ่งหมายถึง การสูงอายุก่อนบุคคลซึ่งตัดสินโดยการรับรู้ค่านิยม และบรรทัดฐานของชุมชนหรือสังคมนั้นๆ ที่บุคคลอาศัยอยู่

5. การสูงอายุนิยามอื่นเป็นการพิจารณาจากมุมมองอื่นๆ ที่แต่ละคน แต่ละสังคมให้ความสนใจ เช่นการเสนอให้ใช้เกณฑ์จำนวนปีที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปข้างหน้า (Remaining Life Expectancy) เป็นเกณฑ์กำหนดอายุเริ่มต้นของความสูงอายุ แทนที่ใช้จำนวนปีปฏิทิน ที่บุคคลมีอยู่มาแล้วซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน การใช้มุมมองเชิงนโยบายด้านสิทธิและสวัสดิการ อาจพิจารณาจากระดับของความเปราะบาง (Vulnerability) ระดับความยากลำบาก (Hardship) และความต้องการความช่วยเหลือหรือความคุ้มครองทางสังคมของบุคคลนั้นๆ ร่วมด้วยกับการพิจารณาการสูงอายุปัจจุบัน หรือ การสูงอายุด้านสภาพร่างกาย หรือ ลักษณะภายนอก

กระทรวงสาธารณสุข(2557:9) ได้แบ่งประเภทของผู้สูงอายุออกเป็น

1. พดุมพลัง (Active ageing)หมายถึง บุคคลที่มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกิจการต่างๆ

2. ความสูงอายุที่อ่อนแอ (Frail ageing)เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องในการทำหน้าที่ของร่างกาย บางประการ มีภาวะสุขภาพกายและจิตที่ไม่ดี ไม่สามารถดูแลตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการร่างกายได้ ต้องการความช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และการตัดสินใจจากครอบครัวและสังคม

จึงสรุปได้ว่า ประเภทของผู้สูงอายุส่วนมากจะแบ่งออกเป็น 1. การสูงอายุด้านสภาพร่างกาย 2. การสูงอายุด้านสภาพจิตใจ 3. การสูงอายุด้านสภาพสังคม

1.3 การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย

เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวหน้าและซับซ้อนในองค์ประกอบของเซลล์ และลดความสามารถในการประสานประสานของระบบอวัยวะต่างๆ (จันทนาธนฤทธิชัย:2530)

ผมเป็นครั้งแรกของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงให้เห็นได้ชัดภายนอกจากสีเดิมเป็นสีขาวย้ำและร่วงง่าย เนื่องจากเนื้อเยื่อหนังศีรษะเหี่ยวลง การไหลเวียนของโลหิตลดลง

ผิวหนัง เมื่ออายุมากขึ้น เนื้อเยื่อต่างๆจะขาดความตึงตัว เนื่องจากการลดจำนวนน้ำในเซลล์ ต่อมาเริ่มเหี่ยว น้ำมันใต้ผิวหนังมีน้อย เลือดมาเลี้ยงบริเวณผิวหนังก็น้อยลงทำให้ผิวหนังเริ่มเหี่ยวแห้ง หยิบ การลดจำนวนไขมันใต้ผิวหนังทำให้ผิวหนังหย่อนยาน ปรากฏรอยย่นชัดเจน

กระดูก วัยสูงอายุเป็นวัยที่กระดูกเปราะง่าย ถ้าได้รับอันตรายเพียงเล็กน้อยจะทำให้กระดูกหักได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการสลายตัวของแคลเซียมออกจากกระดูกมากขึ้น และอีกสาเหตุหนึ่งคือการขาดวิตามินดี และการกินอาหารไม่เพียงพอเพราะมีปัญหาเรื่องการเคี้ยว หมอนรองของกระดูกสันหลังมักจะกร่อนและแบนลงมาก ทำให้หลังโก่งได้

เล็บ เล็บจะหนาแข็งและเปราะ เนื่องจากการไหลเวียนของโลหิตส่วนปลายน้อยลง ทำให้การจับตัวของแคลเซียมบริเวณเล็บลดลงด้วย

กล้ามเนื้อ ร่างกายประกอบด้วยกล้ามเนื้อที่สำคัญ คือกล้ามเนื้อลาย ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อค้ำจุนโครงสร้างของร่างกาย เช่น กล้ามเนื้อแขน ขา เมื่อกล้ามเนื้อไม่แข็งแรง มีความเสื่อมสมรรถภาพเกิดขึ้น จะมีผลให้ความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่างๆที่ต้องใช้กล้ามเนื้อลดลงไปด้วย กล้ามเนื้ออีกชนิดหนึ่งคือกล้ามเนื้อเรียบ เช่น ลำไส้ กล้ามเนื้อชนิดนี้จะเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง จะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าพวกแรก และอาจทำงานปกติดีตลอดวัยสูงอายุก็ได้

หู การได้ยินจะเริ่มลดลงเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของประสาทรับเสียงในหูชั้นใน ทำให้การส่งกระแสประสาทของเสียงไปยังอวัยวะรับการได้ยินซึ่งอยู่ในหูเสียไป อาการหูตึงในผู้สูงอายุจะพบมากขึ้น

ตา ลักษณะตาของผู้สูงอายุจะเล็กลง เพราะจำนวนไขมันหลังลูกตาน้อยลง หนังตาบนจะตกหรือต่ำเนื่องจากการยืดหยุ่นของหนังตาลดลง ตาลึก มีความเสื่อมโทรมของประสาทตา มีความไวต่อแสงน้อยทำให้มองภาพใกล้ไม่ชัด การยืดหยุ่นของเลนส์เสียไป

ระบบทางเดินหายใจ ความจุของปอดจะลดลง ทำให้มีปริมาตรของอากาศค้างในปอดเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากความยืดหยุ่นของเนื้อปอด หลอดลมลดลง เยื่อหุ้มปอดแห้งทึบเป็นสาเหตุนำไปสู่การลดการขยายตัวของปอด การเกาะจับของแคลเซียมในกระดูกอ่อนของกระดูกซี่โครงและกระดูกสันหลัง การเคลื่อนไหวของทรวงอกจึงถูกจำกัด การหายใจส่วนใหญ่จะต้องใช้กะบังลมช่วย

ระบบทางเดินอาหาร ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาหนัก นับตั้งแต่ปากซึ่งจะมีฟันที่โยกคลอน หักง่ายหรือใส่ฟันปลอม จึงมีปัญหาต่อการเคี้ยวมากและการรับรสจะไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้ขาดสารอาหารที่จำเป็น เช่น โปรตีน วิตามิน แร่ธาตุ นอกจากนี้การหลั่งน้ำย่อยของกระเพาะอาหารลดลง ทำให้การย่อยและการดูดซึมอาหารลดลงไปด้วย

ระบบการไหลเวียนของเลือด ความยืดหยุ่นของเส้นเลือดมีน้อยลงเนื่องจากการจับของแคลเซียมตามผนังเส้นเลือดมากขึ้น ทำให้เส้นเลือดแข็งตัว ความแรงของชีพจรจะลดลง รูของเส้นเลือดก็แคบลงด้วย ทำให้มีแรงต้านทานการไหลเวียนของเลือดมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงมักมีความดันเลือดสูงขึ้นกว่าปกติได้

ระบบทางเดินปัสสาวะ ขนาดของไตจะเล็กลงและอัตราการกรองของไตจะลดลงด้วย นอกจากนี้กล้ามเนื้อของกระเพาะปัสสาวะจะอ่อนกำลังลง ขนาดก็เล็กลงด้วย เป็นผลให้มีการขับถ่ายปัสสาวะบ่อยขึ้น ปัสสาวะมากขึ้น

ระบบต่อมไร้ท่อ ต่อมต่างๆ เช่น ต่อมใต้สมอง ต่อมไทรอยด์และต่อมเพศ ตับอ่อน ฯลฯ จะทำงานน้อยลง เป็นผลให้มีการผลิตฮอร์โมนน้อยลงด้วย เช่น ตับอ่อนผลิตอินซูลินน้อยลงจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น ผู้สูงอายุจึงเป็นเบาหวานได้มาก

ต่อมเพศทำงานลดลง ในผู้หญิงรังไข่จะหยุดทำงาน ทำให้ไม่มีประจำเดือน มดลูก เต้านมจะเหี่ยวแฟบ บางคนจะอารมณ์หงุดหงิด โมโหง่าย ในผู้ชายก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน แต่มักน้อยและช้ากว่าผู้หญิง

ระบบประสาทและสมอง เซลล์ของประสาทและสมองจะลดลง ความรู้สึกความคิดจะช้าสติปัญญาจะเสื่อมถอยลง ความจำเสื่อม จำเรื่องในอดีตมากกว่าเรื่องปัจจุบัน ประสิทธิภาพการสั่งงานของสมองต่ำ

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ กระทรวงสาธารณสุข(2557:9)กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึก การรับรู้ บุคลิกภาพ ความจำ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ดังนี้

1. การรับรู้ ผู้สูงอายุมักยึดติดกับความคิดและเหตุผลของตัวเองจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ยาก เพราะมีความไม่มั่นใจในการปรับตัว

2. การแสดงออกทางอารมณ์ ลักษณะของความท้อแท้ ใจน้อย หงุดหงิดง่าย โกรธง่ายและซึมเศร้า

3. ความสนใจสิ่งแวดล้อมนั้นน้อยลง ผู้สูงอายุจะสนใจเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองมากกว่าเรื่องของผู้อื่น

4. การสร้างวิถีชีวิตของตนเอง เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนผู้อื่น ฟังตนเองได้ในระดับหนึ่ง

5. ยอมรับสภาพของการเข้าสู่วัยสูงอายุ จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาปฏิบัติตามคำสอนในศาสนา บางคนอยากอยู่ร่วมกับลูกหลาน บางคนชอบอยู่คนเดียว ฯลฯ

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนตำแหน่งในครอบครัว เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องยอมรับ จากที่เคยเป็นหัวหน้าครอบครัว ก็จะกลายเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว เป็นที่ปรึกษา หรือผู้คอยดูแลบ้าน หรืออาจเป็นผู้อาศัยไป (จันทนาธณฤทธิชัย: 2530)

การเสื่อมความเคารพและการถูกทอดทิ้ง จะเป็นปัญหาต่อสุขภาพจิตมาก มีความวิตกกังวล บางรายอาจแยกตัวเองเป็นบุคคลไร้ความสามารถ สูญเสียความรู้สึกมีค่า ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งในตัวเอง และจะเพิ่มมากขึ้นตามระดับอายุการปรับตัวของผู้สูงอายุ จะสำเร็จมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว และปฏิกิริยาดั้งเดิมของแต่ละคนไป

จากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมในผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุจะต้องปรับตัวและยอมรับต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ฉะนั้นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดควรจะเข้าใจและยอมรับต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วย เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง และเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในยุคของสังคมสูงอายุในอนาคต

1.4 สังคมผู้สูงอายุสังคมอนาคต

การสูงวัยของประชากรเป็นประเด็นที่ประเทศต่างๆ ในโลกกล่าวถึงกันมาก โครงสร้างอายุของประชากรโลกและของประเทศต่างๆ กำลังเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีอายุสูงขึ้น ปรากฏการณ์ทางประชากรนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากอัตราเกิดของประชากรทั่วโลกได้ลดต่ำลง ในขณะที่ผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น การสูงวัยของประชากรย่อมมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละประเทศ

ในปี 2558 ประชากรโลกมี 7,349 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 901 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมด นับได้ว่าประชากรรวมทั้งโลกได้เข้าเกณฑ์ที่เรียกได้ว่าเป็น “สังคมสูงวัย” อย่างไรก็ตามประชากรในแต่ละภูมิภาคนั้น มีระดับการสูงวัยไม่เท่ากัน ทวีปยุโรปมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด ในขณะที่ทวีปแอฟริกา มีสัดส่วนประชากรสูงอายุน้อยที่สุด ทวีปเอเชียมีประชากรสูงอายุประมาณ 508 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 56 ของประชากรสูงอายุทั่วโลก (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559: 6)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2560) กล่าวว่าลักษณะโครงสร้างทางสังคมโลกในอีก 40 ปีข้างหน้า จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมแห่งผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ หรือกล่าวได้ว่า สังคมโลกในอนาคตจะเป็นสังคมที่ผู้สูงอายุครอบครองก็เป็นได้ ประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีจำนวน 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นสัดส่วนได้ 1 ใน 5 หรือร้อยละ 20 ของประชากรทั้งโลก ซึ่งพบได้ในเกือบทุกประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะประเทศอิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย รวมไปถึงประเทศญี่ปุ่น ที่เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2010 และจากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ พบว่าในปี 2047 จะเป็นครั้งแรกของโลกที่จำนวนประชากรอายุ 60 ปี จะมีมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก นอกจากนี้ จากการคาดการณ์จำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี 2050 ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า

ประเทศไทยเป็นประเทศที่จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 คือ รองจากประเทศสิงคโปร์

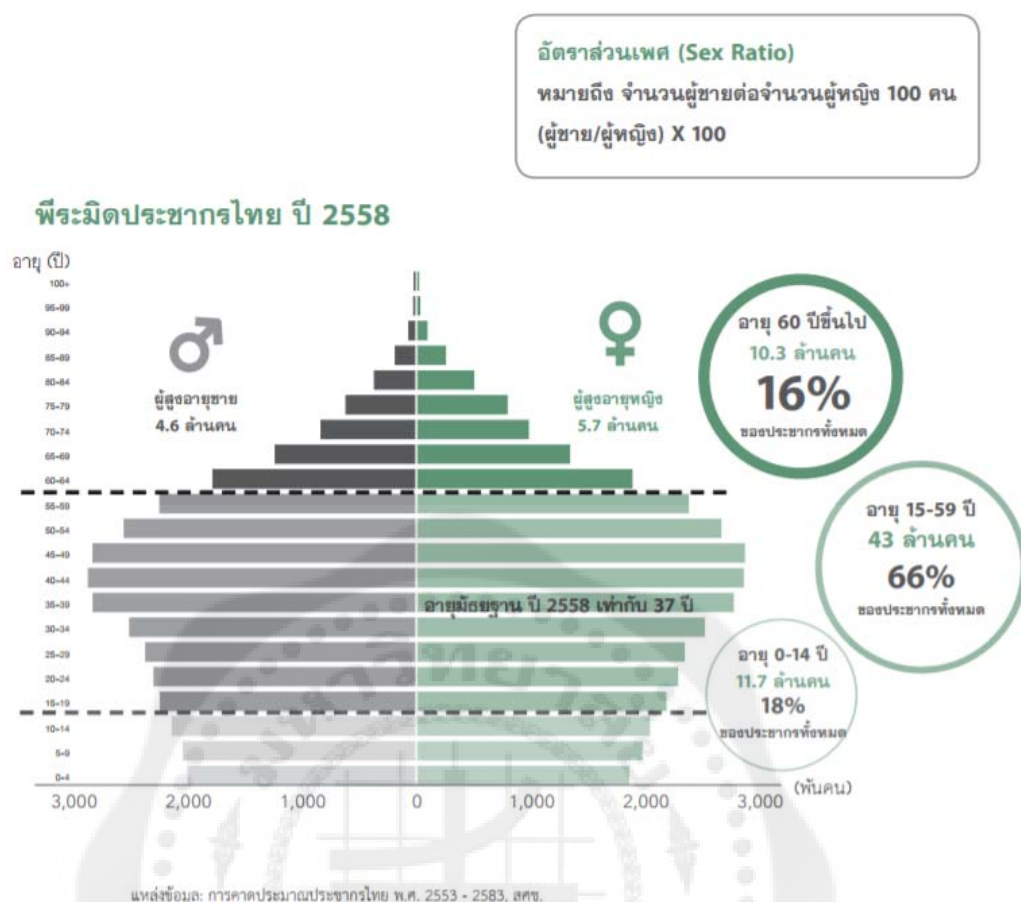
ในปี 2014 ประเทศที่มีสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุดีที่สุดจากทั้งหมด 96 ชาติ คือ ประเทศนอร์เวย์ รองลงมาคือประเทศสวีเดน และประเทศอัฟกานิสถานเป็นอันดับท้ายสุด วัดด้วย The Age Watch Index ที่มีตัวชี้วัดทั้งหมด 4 ด้าน 13 ประการ เช่น อายุขัย โครงการเงินบำนาญสำหรับผู้สูงวัย ระบบขนส่งสาธารณะ และอัตราความยากจนในหมู่ประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปี เป็นต้น ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยองค์การไม่แสวงหากำไร Helpage International ร่วมกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) โดยเริ่มจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปี 2013 และในปี 2014 นี้ ผลอันดับต่างๆ ที่ปรากฏ คือ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แคนาดา และเยอรมนี ติด 5 อันดับแรกของประเทศที่มีสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงวัยดีเยี่ยมที่สุด ขณะที่ประเทศสหรัฐฯ อยู่ในอันดับ 8 และญี่ปุ่นอันดับ 9

สำหรับประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรเช่นเดียวกัน ในปี 2014 ประเทศไทยอยู่ที่อันดับ 36 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่ว่าดีที่สุดในกลุ่ม 6 ประเทศ ASEAN ที่ได้รับการสำรวจ ประเทศไทยมีคะแนนดีที่สุดในด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ แต่สถานการณ์รักษาพยาบาลกลับอยู่ในอันดับปานกลาง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุ ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศเป้าหมายเพื่อการพักผ่อนและการท่องเที่ยวระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ยุโรป หรือออสเตรเลีย นอกจากนี้ มีการให้บริการที่ดีและมีความพร้อมในเรื่องการอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ สถานพยาบาล โรงแรม ร้านอาหารต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดเป็นโอกาสของประเทศไทยในการสร้างธุรกิจหรืออุตสาหกรรมใหม่

ทิศทางในอนาคตสำหรับสังคมไทย คือ ลักษณะทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนเป็นสังคมที่เอื้อเพื่อคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุไทยโดยเฉพาะ ทั้งสินค้าและบริการ รวมไปถึงจะมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงมากยิ่งขึ้น

1.5 สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย

ในปี 2558 ประเทศไทยมีประชากร 65.1 ล้านคน ซึ่งได้กลายเป็นสังคมสูงวัย โดยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 10.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรไทยทั้งหมดประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ประกอบด้วยผู้ชาย 4.6 ล้านคน และผู้หญิง 5.7 ล้านคนคิดเป็นอัตราส่วนเพศของประชากรสูงอายุเท่ากับผู้ชาย 80 คนต่อผู้หญิงหญิง 100 คน(มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 22)

ภาพประกอบ 2 แสดงการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2553-2583

การสูงวัยของประชากรเป็นประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในปี 2558 ประเทศไทยมีคนวัยทำงาน 66% ประชากรเด็ก 18 % และ ประชากรสูงอายุ 16 % ในอนาคตอีก 25 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงถึง 32 % (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 22)

ประเทศไทยเข้าสู่ "สังคมสูงวัย" (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 โดยมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด อันเนื่องมาจากอัตราการเกิดของคนไทยลดลงอย่างมากและชีวิตคนไทยที่ยาวขึ้น ในปี 2562 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็กโดยจะมีวัยแรงงานเพียง 2 คนต่อผู้สูงอายุหนึ่งคนเท่านั้น โครงสร้างผู้สูงอายุของประชากรไทยจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จนทำให้ประเทศไทยกลายเป็น "สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์" (Complete aged society) คือมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ในปีพ.ศ. 2564 และเข้าสู่ "สังคมสูงวัยระดับสุดยอด" (Super aged society) มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2574 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 22-26)

ประเทศไทยกับสังคมผู้สูงอายุ เป็นสิ่งที่ประเทศต้องเผชิญและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรทุน ทรัพยากรมนุษย์ ระบบรองรับเรื่องสุขภาพ การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ รวมถึงความปลอดภัยในที่อยู่อาศัย อาหาร และการเดินทางให้เป็นไปอย่างครบวงจร รวมไปถึงควรมีการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรในประเทศทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนให้เท่าเทียมและก้าวทันประเทศอื่นๆ เพื่อก้าวไปสู่การมีบทบาทสำคัญในระดับโลกมากขึ้น

1.6 การเตรียมความพร้อมรับมือสังคมคนสูงวัย

เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยสุดท้ายของวงจรชีวิตบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นหลายประการปัญหาที่พบบ่อยสำหรับผู้สูงอายุทั่วโลกในวันนี้ได้แก่สุขภาพที่เสื่อมถอย สภาพการขาดสารอาหารความชรา การขาดที่พักพิง ความกลัว ภาวะซึมเศร้า การอยู่โดยลำพัง ความเปราะบาง การเป็นผู้ที่ไม่สามารถหารายได้ และขาดความสามารถทางการเงิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายและจิตใจและปัญหาด้านความสามารถทางการเงิน (Manalastas, 2008)

1. ปัญหาสุขภาพร่างกายและความสามารถด้านต่างๆ เช่น ความคิด การกระทำความสัมพันธ์ และการเรียนรู้เริ่มเสื่อมถอยและช้าลง วัยสูงอายุจะเริ่มเจ็บป่วยต่างๆ เช่น การสูญเสียความจำ ความสามารถในการเคลื่อนไหวที่ลดลง ความล้มเหลวของอวัยวะบางส่วน การมองเห็นและการได้ยิน ความสามารถในการกินและการย่อยอาหารตามปกติ และการเป็นโรคเรื้อรังต่างๆ จนทำให้เริ่มเกิดปัญหาด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ภาวะซึมเศร้าความเหงาและรู้สึกโดดเดี่ยว ความรู้สึกถูกละเลย และไม่ได้รับการเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว

2. ปัญหาทางการเงิน เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องการเงินความรู้สึกต่อตัวเองว่ามีคุณค่าต่ำลง อันเนื่องจากการสูญเสียของความสามารถในการหารายได้และการยอมรับนับถือทางสังคมลดลง ความรู้สึกที่ถูกมองว่าเป็นภาระของสังคมและความกลัวตาย ซึ่งการขาดศักยภาพดังกล่าวทำให้ต้องพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากลูกหลานหรือญาติพี่น้องจึงก่อให้เกิดความเครียดในชีวิตและนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพทางกายและจิตใจ (สมาน ลอยฟ้า.2554 : 56)

เมื่อโลกในเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่ยุคสมัยที่มีเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในกับชีวิต ดังนั้นผู้สูงอายุจึงต้องพบกับปัญหาที่เพิ่มขึ้นมาอีก 1 ประเภท คือ

3. ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยแม้ผู้สูงอายุจะเริ่มปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อยผู้สูงอายุอีกจำนวนมากยังไม่สนใจเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้เนื่องจากความยากในการใช้งานและผู้สูงอายุไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อยอีกทั้ง

เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีก้าวหน้าเร็วมากทำให้ผู้สูงอายุที่ยังล้าหลังและขาดทักษะการรู้คอมพิวเตอร์ยากที่จะติดตามความก้าวหน้าได้ทัน (กวีพงษ์ เลิศวัชรรา และกาญจน์ศักดิ์ จารุปาน. 2555: 18)

จากปัญหาข้างต้นส่งผลให้ผู้สูงอายุนั้นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีคุณค่าในชีวิต และส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆในสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพูดคุย ทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่กัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกถึงการมีการพัฒนาศักยภาพตัวเองอย่างต่อเนื่อง

วิชานันท์ ม่วงสกุล (2558: 102-106) ได้เสนอการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุด้วยแนวคิดพุทธิพลังที่เป็นแนวคิดที่แสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์สำหรับผู้สูงอายุ และเป็นเป้าหมายสำหรับผู้สูงอายุทั่วโลก และคาดว่าแนวคิดพุทธิพลังเป็นทางออกที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนสำหรับผู้สูงอายุ โดยภาวะพุทธิพลังมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ โดยสามารถนำมาประยุกต์แนวทางในการวางแผนเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพให้กับผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1 ด้านการส่งเสริมให้มีสุขภาพที่ดี (Healthy) นั้นต้องทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรับรู้และตระหนักถึงภาวะสุขภาพของตนเอง รวมถึงกระทำการดูแลสุขภาพตนเองให้ได้มากที่สุดตามศักยภาพ โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง และมีความปลอดภัยในด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย เช่น 1. ได้รับการตรวจสุขภาพที่มากกว่าการตรวจรักษาในโรคประจำตัวที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่ 2. ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลโดยการพัฒนาระบบการให้บริการ และการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่สะดวก ปลอดภัย และรวดเร็ว 3. ประชาสัมพันธ์ถึงสวัสดิการทางสุขภาพอย่างทั่วถึงและรวดเร็วโดยอาศัยเทคโนโลยีด้านการสื่อสารในยุคปัจจุบัน

1.2 ด้านการส่งเสริมให้มีความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต (Security) ในด้านนี้อาจมองถึงความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องอยู่ตามลำพัง ดังนั้นความพร้อมทางด้านการเงินอาจต้องมีเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ รวมถึงแหล่งสนับสนุนในการสร้างรายได้ให้เกิดรายได้เพียงพอ และต่อเนื่อง ไม่ให้เกิดความลำบากในการใช้ชีวิต เช่น 1. เพิ่มการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุโดยกระตุ้นให้ภาคเอกชนจ้างงานในกลุ่มผู้เข้าสู่วัยเกษียณในตำแหน่งที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง 2. การรับงานมาทำที่บ้าน เป็นช่องทางที่ผู้สูงอายุสามารถเพิ่มรายได้ให้กับตนเองโดยคำนึงถึงความถนัดของผู้สูงอายุด้วย 3. จัดหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในบ้านของผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัยเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

1.3 ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participation) ในแนวคิดด้านนี้จะ เป็นสิ่งที่ ช่วยเสริมให้ผู้สูงอายุที่ อาศัยอยู่ตามลำพังไม่ถูกทิ้งห่างออกจากสังคม การมีกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนและได้มีส่วน

ร่วมในงาน จะช่วยสร้างให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกรำคาญ เหงาและเป็นการสร้างคุณค่าในตนเองให้กับผู้สูงอายุได้ในด้านทฤษฎีที่ ช่วยเสริมให้ผู้สูงอายุที่ อาศัยอยู่ตามลำพังได้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างต่อเนื่องและมีความสุขในช่วงชีวิตวัยสูงอายุ เช่น 1. การมีกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุซึ่งอาจจะนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ 2. การเป็นจิตอาสาภายในชุมชน 3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตลอดชีวิตให้กับคนรุ่นต่อไป

แนวคิดข้างต้นมีความสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลกที่มีนโยบายในการพัฒนาผู้สูงอายุ คือ การมุ่งสู่การพัฒนาเพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ มีศักยภาพ และเป็นผู้ที่ยังสามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ และจากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดนโยบายการดำเนินการในพัฒนาระบบการดูแลรวมถึงการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยเน้นในระบบเชิงรุกมากกว่าการตั้งรับ เพราะหากไม่มีการวางแผนป้องกันที่ดี อาจส่งผลถึงภาวะวิกฤติต่อประเทศได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีนโยบาย และการวางแผนสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2560)สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงอายุ โดยสนับสนุนการทำงานของภาคีเครือข่าย และหน่วยงานต่างๆครอบคลุม 3 มิติดังนี้

1. สุขภาพ ป้องกันโรคเรื้อรัง (NCD)ลดความเสี่ยงเหล่า บุหรี่/ เพิ่มกิจกรรมทางกาย / ดูแลโภชนาการ จากสถิติพบว่าผู้สูงอายุต้องเผชิญกับโรค NCDs 2 อันดับแรกคือ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน

2. สังคม ปรับสภาพแวดล้อมที่พักอาศัยและจัดให้มีบริการสาธารณะที่เหมาะสม เช่น พัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุพัฒนาศักยภาพ ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ

3. เศรษฐกิจส่งเสริมการออกเพื่อเยี่ยมผู้สูงอายุส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ได้รับรองให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แก่บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ซึ่งในกฎหมายใช้คำว่า สิทธิผู้สูงอายุ ให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้ (กรมกิจการผู้สูงอายุ. 2560)

1. สิทธิได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ

2. สิทธิได้รับบริการด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3. สิทธิได้รับบริการด้านการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

4. สิทธิในการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะ เครือข่ายหรือชุมชน

5. สิทธิได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น

6. สิทธิได้รับการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

7. สิทธิได้รับการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

8. สิทธิในการได้รับการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

9. สิทธิในการได้รับคำแนะนำ ปรัชษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอขวด

10. สิทธิได้รับการบริการการจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

11. สิทธิได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

12. สิทธิได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

13. สิทธิประการอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

นอกเหนือจากการส่งเสริมทางด้านสุขภาพและความปลอดภัยแล้ว การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วม นั้น จะเกิดขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมให้มีการเรียนรู้อย่างยั่งยืนซึ่งมีหน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดตั้งนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

1.7 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

1. นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมการศึกษาการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

หากพิจารณานโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้สูงอายุในระดับชาติพบว่า รัฐบาลไทยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้สูงอายุอย่างยิ่ง ดังเห็นได้จาก การกำหนดบทบาท ภารกิจในการดำเนินงานด้านนโยบาย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในมาตรการและนโยบายต่างๆโดยภาพรวม และนโยบายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เป็นกรอบนโยบายในภาพรวมของการบริหารและพัฒนาประเทศ ได้ระบุประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการศึกษามาตรา 49 ระบุว่า“บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียม

กับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชนการศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ” และมาตรา53 “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และการช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่10 (พ.ศ. 2550-2554) มีวิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาประเทศสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน(Green and Happiness Society) ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่1 คือ การให้ความสำคัญกับ“สังคมแห่งการเรียนรู้” โดยกำหนดเป็น“ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้” กล่าวถึงการพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้โดยการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติ ในการพัฒนาศักยภาพนั้น จะมุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพิ่มทักษะความรู้ เพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และสร้างโอกาสและ“กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย” ซึ่งถือว่าเป็นหลักการของการจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่10 ยังได้กำหนดถึงสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการจัดการความรู้ของสังคมแห่งการเรียนรู้ นั่นคือ การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เกิดความรู้ใหม่ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม

1.3 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่2 (พ.ศ. 2545-2564) ยุทธศาสตร์ที่1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ข้อที่2กำหนดให้มีการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ และ ยุทธศาสตร์ที่5 ข้อที่1 ที่กำหนดให้มีมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบายและการพัฒนาบริหารหรือดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ และข้อที่ 2 ที่สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยด้านผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาบริการ และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.4 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา11 (2) ได้กำหนดให้รัฐจัดการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

1.5 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 หมวด4กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ในมาตรา22 ถึง30กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย หมวด1 ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา8กำหนดให้การศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

1.6 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้ทุกภาคส่วนของสังคมมี

ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้ประชาชนมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา มีการโดยส่งเสริมให้ภาคีเครือข่าย มีโอกาสและความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนางานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในระยะยาวตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักในการจัดกิจกรรมการศึกษากลุ่มหนึ่ง คือ “ผู้สูงอายุ” โดยมุ่งเน้นเรื่องการปรับตัวที่สอดคล้องกับบริบทรอบตัวที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดจนกระทรวงศึกษาธิการ ได้ผลักดันงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยการสร้างกระแสสังคมให้คนไทยต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีคำขวัญในการขับเคลื่อนประชาสัมพันธว่า “แก่นแท้ของการศึกษาตลอดชีวิต: การเรียนรู้ไม่มีวันสายเกินไป ไม่มีนานเกินวัย ไม่ไกลเกินเอื้อม” และกำหนดให้กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.7 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย ข้อ3 กล่าวว่า “ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสทางการศึกษา เรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต”

1.8 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2547 เรื่อง “กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครองและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ” ในข้อ1 กำหนดให้จัดบริการข่าวสารให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการพื้นฐานข้อมูลทางการศึกษา การฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุ และข้อ2กำหนดให้จัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับผู้สูงอายุ

1.9 ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) เป็นข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่เน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีเป้าหมายหลักสามประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” ด้วยการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. การดำเนินงานของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการศึกษา การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การดำเนินงานของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย แบ่งเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือภาคีเครือข่ายภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภาคเอกชน ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เครือข่ายภาครัฐ

การดำเนินงานของภาคีเครือข่ายภาครัฐที่มีบทบาทและภาระงานด้านผู้สูงอายุพบว่า มีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพทางสังคมพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 กระทรวงหลัก ได้แก่

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกอบด้วย 1. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 2. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) 3. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. กระทรวงแรงงาน

3. กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย)

4. กระทรวงสาธารณสุข

5. กระทรวงมหาดไทย

6. กระทรวงการคลัง

นอกจากนี้ยังมีภารกิจของหน่วยงานรัฐอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุ ในการพิทักษ์ คุ้มครอง ดูแล ให้การศึกษาแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัยเผยแพร่ความรู้ แหล่งวิชาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลงานแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ เช่นวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันเวชศาสตร์ ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

2.2 เครือข่ายภาคเอกชน

จากการศึกษาการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายภาคเอกชนที่มีบทบาทและภาระงานด้านผู้สูงอายุพบว่าภาคีเครือข่ายภาคเอกชนที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจำนวนมาก เช่น

1. สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จัดตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศและสมาคมผู้สูงอายุต่างๆ จัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายโดยประธานสภาประจำจังหวัดได้รับการเลือกตั้งจากชมรมผู้สูงอายุเป็นตัวแทนเข้าร่วม เป็นสมาชิกสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เพื่อประสานงานการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในระดับชาติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับ สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางระหว่างสมาคมและชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. ศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สูงอายุและ องค์กรเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งในประเทศและนานาชาติ
3. ประสานงานการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุเสนอความคิดเห็นต่อรัฐและองค์กร เอกชนอันเกี่ยวเนื่องและบังเกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ
4. ก่อตั้งเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศ ปัจจุบันพบว่ามีชมรมผู้สูงอายุมากกว่า 9,000 ชมรม ทั่วประเทศ
5. มีส่วนร่วมในการทำแผนงานและนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศมีส่วนร่วมใน การกำหนดกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเช่นพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546
6. ประสานงานและติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับผู้สูงอายุ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.2549)

2. สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย

สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยมีวัตถุประสงค์ที่เป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถด้านต่างๆ มารวมกัน เพื่อจัดให้มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เพิ่มพูนความรู้ ถ่ายทอดจรรยาบรรณ ความรู้ ประสบการณ์ด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ แก่เยาวชน ประสานงานร่วมกับเครือข่ายองค์กร รัฐบาล เอกชนต่างประเทศ ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ กิจกรรมต่างๆ ของสมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย (คณะกรรมการการวิสามัญ สวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคมวุฒิสภา. 2534)

สรุปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สำหรับผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่าง

ต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้พร้อมในการช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และมีความสุขได้ในสังคมต่อไป (อาชัญญารัตนอุบล และคณะ. 2554: 31-38)

ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุจะเกิดขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ การเรียนรู้ตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุมักเป็นการศึกษาผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยสร้างให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ ที่อยู่ในรูปแบบ ข่าวสาร รูปภาพ ข้อความ และคลิปวิดีโอ รวมถึงการร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน การสร้างกลุ่มจากผู้สูงอายุที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน และการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ในการติดต่อสื่อสารซึ่งต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม

1.8 แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุ

1. ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อผู้สูงอายุ

ประดิษฐ์. (2556). กล่าวว่า เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ได้เข้าไปแทรกในทุกส่วนของชีวิตของมนุษย์เราและถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุด้วย Gerontechnology หมายถึง Gerontology (ชราภาพวิทยา) รวมกับ Technology (เทคโนโลยี) คือการนำเอาความรู้ เทคโนโลยี การค้นคว้า ทางด้านวิทยาศาสตร์ มาประยุกต์เพื่อสร้างนวัตกรรมมา ใช้เพื่อโอกาสที่ดีและอนาคตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ

ในยุคปัจจุบัน และเริ่มมีการ ประยุกต์เทคโนโลยีดังกล่าว มาใช้ในแง่ต่าง ๆ ของการดูแลผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน Assistive Technology (AT), Information and Communication Technology (ICT), จนมาถึง การรวมเอาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เข้ามาไว้ด้วยกัน จนเกิดเป็น Smart Technology และเมื่อนำมาใช้ ในการสร้างตกแต่งบ้าน เราก็เรียก บ้านนั้นว่า Smart Home เมื่อนำเอา Smart Home มาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุ สามารถอยู่ในบ้านของตนเอง และในสิ่งแวดล้อมที่ตนเองคุ้นเคยได้นานขึ้น ไม่ต้องถูกส่งไปอยู่ในสถานดูแล และพักฟื้นคนชรา เช่น Adult Day care, Nursing Home เป็นต้น

สมาน ลอยฟ้า.(2554).ได้กล่าวถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้โดยได้นำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในสร้างประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพชีวิตและสุขภาพ

- ช่วยปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและช่วยแก้ปัญหาโดยให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้รวดเร็วและได้ดียิ่งขึ้น เช่น สารสนเทศด้านการดูแลสุขภาพ

- ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพซึ่งจะทำให้พึ่งพาผู้อื่นน้อยลง

- ให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวร่างกายได้ทำกิจกรรมต่างๆได้ด้วยตนเอง เช่นการสื่อสารการใช้บริการต่างๆของรัฐกิจกรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ความบันเทิงและบริการอื่นๆ เป็นต้น

- ช่วยในการฟื้นฟูสมรรถนะสำหรับผู้สูงอายุโดยการเคลื่อนไหวมือในขณะที่ใช้แป้นพิมพ์และเมาส์

- ช่วยให้ผู้สูงอายุยังคงรักษารูปแบบการดำรงชีวิตที่เป็นอิสระ

- เป็นเครื่องมือเพื่อลดความเสี่ยงของร่างกายและจิตใจทางสังคม

2. ด้านการเรียนรู้

- ช่วยกระตุ้นความสามารถในการคิดการเรียนรู้การอ่านและการทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่านความจำและชะลออาการภาวะสมองเสื่อม

- ช่วยให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นการขยายโอกาสในการศึกษาและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

- ช่วยให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

3. ด้านการติดต่อสื่อสารและสังคม

- ช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารสามารถติดต่อสัมพันธ์กับครอบครัวญาติพี่น้องและเพื่อนๆที่อยู่ห่างไกลได้สะดวกและดีขึ้นเช่นการใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์และการที่ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมโดยมีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอกใหม่อีกครั้งนั้นช่วยให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินและยังเป็นวิธีการเชื่อมช่องว่างระหว่างวัยอีกด้วย

- ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าต่อสังคมเพิ่มระดับการทำกิจกรรมเพื่อสังคมความเกี่ยวข้องกับชุมชนและความเป็นพลเมืองที่ดีและที่กระตือรือร้น

4. ด้านจิตวิทยาและสุขภาพจิต

- ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจตนเองและสังคม

- ช่วยลดความรู้สึกเหงาหงุดและอาการซึมเศร้าลงและเพิ่มความมั่นใจในตนเองมากขึ้นเนื่องจากมีเพื่อนและติดต่อกับเพื่อนบนอินเทอร์เน็ตจะช่วยให้มีจิตใจกระปรี้กระเปร่าขึ้นซึ่งอาจทำให้ลืมความเจ็บปวดจากการป่วยไข้และรวมถึงการคิดฆ่าตัวตาย

- ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจส่งเสริมความมีอำนาจและความเป็นตัวของตัวเอง

จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์มีประโยชน์ต่อการช่วยเหลือให้ประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ในหลายๆด้าน จึงควรนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น

2. สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้สูงอายุ

ข้อมูลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนในประเทศไทย พ.ศ. 2551-2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2551 อยู่ที่ร้อยละ 18.17 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34.89 ในปี 2557 โดยกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงปี 2551-2556 เพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ จาก ร้อยละ 0.8 ไปเป็น 2.2 และในปี 2557 ผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตร้อยละ 3.3 ซึ่งมีอยู่ประมาณ 320,000 คนทั่วประเทศและพบว่าจังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ 10 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัด ภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์ ตามลำดับ(สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2557)

พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของ Baby Boomer (คือคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2529-2557 หรือ มีอายุตั้งแต่ 52 ปีขึ้นไป)ซึ่งกำลังขยับเข้าสู่ผู้สูงอายุในอนาคตนั้น มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยอุปกรณ์ยอดฮิต 3 อันดับแรกที่นิยมใช้ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ได้แก่ สมาร์ทโฟน (ร้อยละ 77.3) คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (ร้อยละ 70.1) และคอมพิวเตอร์พกพา (ร้อยละ 39.5) ตามลำดับช่วงเวลาที่นิยมใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ ช่วงเวลา 08.01-12.00 น.โดยที่ผ่านมามีจำนวนชั่วโมงใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 31.8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือคิดเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ย 4.5 ชั่วโมงต่อวัน สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. 2559: 29)

การใช้อินเทอร์เน็ตต่อวันถูกแบ่งเป็น การใช้งานโซเชียลมีเดียเป็นอันดับที่ 1 โดยมีจำนวนชั่วโมงงานเฉลี่ยอยู่ที่ 2 ชั่วโมง36 นาทีต่อวัน รองลงมา เป็นการดูโทรทัศน์ ดูภาพยนตร์ ฟังเพลงทางออนไลน์ (เฉลี่ย 1 ชั่วโมง 54 นาทีต่อวัน), และอ่านหนังสือทางออนไลน์ (เฉลี่ย 1 ชั่วโมง 48 นาทีต่อวัน) ตามลำดับ

สถานที่นิยมใช้อินเทอร์เน็ต 3 อันดับแรก ได้แก่ บ้าน/ที่พักอาศัย, ที่ทำงาน และระหว่างการเดินทาง คิดเป็นร้อยละ 80, 68.9 และ 19.7 ตามลำดับกิจกรรมออนไลน์ยอดนิยม 5 อันดับแรกของ Baby Boomer อันดับแรก เป็นการใช้ในการค้นหาข้อมูล (ร้อยละ 88.8) รองลงมาเป็นการใช้เพื่อพูดคุยผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Line Facebook InstagramYoutubeเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น พูดคุย ดูหนังออนไลน์ ดูถ่ายทอดสด และคุยโทรศัพท์ผ่านแอปพลิเคชัน (ร้อยละ 77.9), การใช้เพื่อรับ-ส่ง E-mail (ร้อยละ73.9) การซื้อสินค้า/บริการทางออนไลน์ (ร้อยละ 34.8) และการทำธุรกรรมทางการเงิน เช่น โอนเงิน, ชำระค่าสินค้าและบริการ, ชำระค่าบริการเครดิต, สอบถามยอดเงินใน

บัญชี เป็นต้น (ร้อยละ 34.4) และพบว่า Line เป็นแอปพลิเคชันที่กลุ่ม Baby Boomer นิยมใช้ในการติดต่อสื่อสารมากที่สุดเมื่อเทียบกับเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 94.9 รองลงมาคือ Facebook คิดเป็นร้อยละ 89.8 ส่วนอันดับ 3 คือ Youtube คิดเป็นร้อยละ 88.2 ตามลำดับ

ปัญหาที่เกิดจากการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่พบเจอมากที่สุดได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวนในขณะที่ใช้งาน (ร้อยละ 63.3) รองลงมาเป็น ความล่าช้าในการเชื่อมต่อ/ใช้งานอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 59.5), เกิดปัญหาจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต แต่ไม่รู้จะไปขอความช่วยเหลือจากใคร (ร้อยละ 45.9), การถูกรบกวนด้วยอีเมลขยะ (ร้อยละ 40.6), และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตยากหรือหลุดบ่อย (ร้อยละ 39.6) โดยคิดจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่เป็น Baby Boomer ทั้งหมด สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. 2560: 76) ญัฐกานต์ บุญรอด (2557:7) กล่าวว่า สารสนเทศที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุดคือ ด้านสุขภาพ อาจจะเป็นเพราะวัยผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายหลายอย่าง จึงทำให้ผู้สูงอายุต้องการดูแลสุขภาพมากขึ้น และยังมีความต้องการสารสนเทศด้านต่างๆ เช่น ด้านการสื่อสาร เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว หรือญาติพี่น้อง จะทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกละแวกหรือหงุดหงิด และยังช่วยให้เรียนรู้ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอีกด้วย

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ผู้สูงอายุที่ต้องอยู่เพียงลำพัง ไม่ว่าจะเป็นอันเนื่องมาจากลูกหลานต้องศึกษาต่อในที่ห่างไกล และการเดินทางไปทำงานต่างถิ่น หรือขนาดของครอบครัวเล็กลงโดยการแยกตัวออกจากครอบครัวใหญ่มาใช้ชีวิตเป็นครอบครัวเล็ก ๆ ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสาร โดยการหันมาใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้นเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้สูงอายุบางคนไม่ได้มีทักษะในการรู้สารสนเทศ มักเข้าใจว่าสารสนเทศดังกล่าวที่ผ่านมาจากสื่อออนไลน์ ทุกอย่างเป็นข้อมูลที่ได้ถูกกลั่นกรองมาแล้ว แต่ความจริงแล้วสารสนเทศเหล่านั้นมีทั้งประโยชน์และโทษส่งผลต่อการถูกหลอกลวง และผู้สูงอายุมักไม่ทราบและส่งต่อสารสนเทศเหล่านั้นไปให้ยังกลุ่มเพื่อนและเครือญาติ โดยไม่ได้มีการตรวจสอบความจริงก่อน จนกลายเป็นจดหมายลูกโซ่ เช่น สารสนเทศเกี่ยวกับการเตือนจุดระเบิดภาคใต้ด้วยการโทรกลับเบอร์ที่ไม่คุ้นเคย, สารสนเทศการทำใบขับขี้นานาชาติภายในระยะเวลาที่กำหนด ฯลฯ ซึ่งสารสนเทศดังกล่าวไม่เป็นความจริง เกิดความสับสนและวิตกกังวล

เมื่อผู้สูงอายุที่หันมาเล่นอินเทอร์เน็ตมากขึ้น จึงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการถูกหลอกลวง และรู้เท่าไม่ถึงการณ์รักรักร จริณสุข. (2558) เผยถึง 5 เหตุผลที่ผู้สูงอายุวัยเล่นอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียแล้วอันตรายกว่าเด็กและวัยรุ่น คือ 1. ไม่มีประสบการณ์ถูกหลอกลวงเนื่องจากผู้สูงอายุเติบโตมากับการรับสารทางเดียว และเป็นสารที่ถูกคัดกรองแล้วโดยรัฐหรือสำนักข่าว จึงมีแนวโน้มที่จะเชื่อโดยไม่ทันพิจารณาข้อเท็จจริง เพียงแค่มีแหล่งหรือบุคคลอ้างอิง (ซึ่งอาจจะไม่จริง) 2. ความจริงจิงในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุจึงทำให้ไม่เข้าใจมุกตลกล้อเลียนหรือมีม (meme) ของสังคมอินเทอร์เน็ตยุค

ใหม่ 3. รู้ไม่ทันภาพตัดต่อเนื่องจากเทคโนโลยีเปลี่ยนไปทำให้การตัดต่อรูปภาพทำงานง่ายขึ้นกว่าเดิม ผู้สูงอายุเห็นภาพโฟโตชอปหรือการแต่งภาพสมัยใหม่แล้วจะหลงเชื่อไปว่ามีสิ่งที่เกิดขึ้นตามภาพแต่งจริง ๆ เช่น ภาพอภินิหาร ภาพหนุ่มสาวแต่งแอปพลิเคชัน4. มีเครือข่ายแพร่เพื่อนจำนวนมาก จึงส่งต่อข้อมูลในวงกว้างเมื่อผู้ใหญ่หันมาเล่นเน็ตและโซเชียลมีเดีย มักจะมาพร้อมกับสังคมเพื่อน โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนเก่าสมัยยังเรียนหรือในที่ทำงาน พร้อมที่จะส่งข้อความ ข้อมูล ข่าว ผิด ๆ ให้แพร่กระจายไปได้เร็วกว่าเด็กและวัยรุ่นที่มีกลุ่มคนรู้จักแคบกว่า5. มีอำนาจเงินและตำแหน่ง จึงสร้างความเสียหายและผลกระทบรุนแรงกว่า

วิชัย โชควิวัฒน์ (2559) กล่าวว่า ถึงแม้ผู้สูงอายุจะใช้ชีวิตมามาก และไม่ควรมีใครมาหลอกได้ แต่ความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่หลังเกษียณแล้วไม่ได้ทำงานต่อ จึงทำให้ถูกชักจูงจากผู้ที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย

จากสถานการณ์และสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้สูงอายุเองเป็นกลุ่มหนึ่งที่สามารถสามารถเข้าถึงสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลก ซึ่งสารสนเทศในปัจจุบันนั้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วการกลั่นกรองข้อมูลข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น และนำสารสนเทศออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสร้างเป็นความรู้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้นการส่งเสริมเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเร่งด่วนอย่างหน่วยงานต่างๆ

3. สภาพปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ(สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2558): 15-19)

1. ด้านบุคคล (People ware)

1. ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเกิดเสื่อมโทรมทางร่างกายมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น เช่น ความสามารถในการมองเห็นและการได้ยินเสียง

2. การขาดโอกาสในการมีงานทำหรือสร้างงาน สร้างอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพที่สามารถทำงานได้ ทำให้มีข้อจำกัดทางรายได้ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและการบริการต่างๆได้

3. ศักยภาพในการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไม่เท่ากัน จึงเป็นประเด็นที่ต้องคำนึงในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลดังกล่าว

4. การให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศมากเกินไป อาจจะส่งผลให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในรูปแบบเดิมน้อยลง จึงเกิดเป็นปัญหาสังคมอื่นๆตามมาในสังคมปัจจุบัน เช่น ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ติดเกม LINE, Facebook และ เมื่อติดเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วไม่หัวหน้มาคุยกัน หรือปรึกษากัน

2. ด้านชุมชน (Community)

1. สภาพแวดล้อมของชุมชน สังคม ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเท่าที่ควรโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีกรอบแนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี

2. ศูนย์การเรียนรู้ไอซีที ศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตชุมชน ที่จะรองรับการเข้าถึงและใช้ประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่นยังมีน้อยมาก หรือไม่มีเลย

3. ศูนย์การเรียนรู้ไอซีที ศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตชุมชน ส่วนใหญ่จะขาดการบำรุงรักษาให้สามารถรองรับการใช้งานได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว ขาดบุคลากรในการดูแลศูนย์ไอซีทีอย่างจริงจัง การพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถเข้ามาเรียนรู้และต่อยอดสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

3. ด้านฮาร์ดแวร์ (Hardware)

1. การออกแบบฮาร์ดแวร์ต่างๆขาดการตระหนักถึงผู้สูงอายุในการใช้อุปกรณ์ต่างๆได้อย่างทัดเทียมคนทั่วไป เช่น โทรศัพท์มือถือที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. การวิจัยพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ของประเทศไทยยังมีน้อยมาก ยังไม่สามารถนำไปต่อยอดผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ หรือไม่มีผู้ประกอบการสนใจการลงทุนในเทคโนโลยีเหล่านี้ เนื่องจากมองว่าไม่คุ้มค่าการลงทุน

3. การผลิตอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน เนื่องจากความสามารถในการทดแทนสิ่งที่ขาดไปไม่เหมือนกัน ขาดการออกแบบอุปกรณ์ให้ตรงตามความต้องการในการใช้งาน สามารถใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน

4. โอกาสในการใช้เทคโนโลยีไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากข้อจำกัดทางรายได้ หรือเทคโนโลยีไม่ได้ออกแบบมาสำหรับคนในกลุ่มนั้นๆ

4. ด้านซอฟต์แวร์/เนื้อหา (Software/Content)

1. ขาดความรู้ที่จะสามารถใช้เทคโนโลยีต่างๆได้อย่างมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้

2. เนื้อหา (Content) กับเครือข่าย (Network) ไม่สอดคล้องกันการพัฒนาซอฟต์แวร์เว็บไซต์ แอปพลิเคชันไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ รวมถึงเนื้อหาที่ครอบคลุมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

3. การรับรู้ข่าวสารทางเทคโนโลยีและการสื่อสารมีน้อยไม่สามารถรับรู้ได้เท่าที่ควร เนื่องจากไม่ชำนาญในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. รายการโทรทัศน์หรือวิทยุกระจายเสียง ที่เป็นแบบอย่างหรือสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุยังมีน้อยหรือนำเสนอในช่วงเวลาที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่สะดวกรับชมเนื่องจากเป็นเวลาพักผ่อนหรือทำภารกิจประจำวัน

5. ขาดช่องโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพที่เหมาะสม การรับรู้ข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน สังคมและประเทศ เป็นต้น

5. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. ความไม่ครอบคลุมของโครงข่ายการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตฟรี หรือมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำสำหรับผู้สูงอายุ

2. บริการอินเทอร์เน็ตมีความเร็วต่ำ ไม่รองรับการใช้งานแอปพลิเคชันต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสื่อสารที่ต้องใช้ภาพและเสียง

3. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้มากกว่าผู้สูงอายุนอกเขตเทศบาล

6. ด้านกฎหมายและการกำกับดูแล (Regulation)

1. การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ บริการ ในกิจการ กระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ให้เอื้อต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ ยังไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2. ขาดกฎหมายบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ บริการ ในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ที่รองรับการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ด้านการพัฒนาและคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Development & Protection)

1. การหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น ขายตรง แบนเนอร์โฆษณาการขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต การโฆษณาผ่าน SMS/MMS/แอปพลิเคชันต่างๆ การคิดค่าบริการที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นต้น

2. การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

8. ด้านการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครแกนนำที่มีทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุด้วยตนเอง ให้สามารถเข้าถึง รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี

1. ยังขาดศูนย์กลางด้านการฝึกอบรมและประสานงานเครือข่ายอาสาสมัครแกนนำ ที่มีทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุด้วยตนเอง ให้สามารถเข้าถึง รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี

2. ข้อจำกัดของงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมหรือดำเนินงานของอาสาสมัคร หรือองค์กรเครือข่ายด้านผู้สูงอายุ

3. ยังไม่มีการสำรวจข้อมูลองค์กรด้านผู้สูงอายุและองค์กรด้านสื่อที่มีศักยภาพจะเป็นเครือข่ายอาสาสมัครในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุ

9. ด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนผ่านสื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ และแอปพลิเคชันต่างๆ เป็นต้น ขาดความรู้ในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ และรู้เท่าทันสื่อในยุคปัจจุบัน

2. ขาดเนื้อหาทางสื่อใหม่ หรือรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทบาทสำหรับผู้สูงอายุ ประโยชน์ และผลกระทบเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

10. ด้านการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

1. ปัญหาเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองและชนบท เนื่องจากกรอบการพัฒนาประเทศไทยแบ่งเป็นพื้นที่ทำให้การสนับสนุนหรือการแก้ไขแต่ละพื้นที่ต่างกัน และนโยบายที่ส่วนภูมิภาครับจากส่วนกลางไปดำเนินการไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน รวมถึงขาดความต่อเนื่องทางดำเนินนโยบายในการสนับสนุน

2. ผู้สูงอายุบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการ บริการภาครัฐได้

3. บทบัญญัติของกฎหมาย/กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขาดบทลงโทษ กรณีที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนไม่ปฏิบัติตาม ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นแบบครั้งๆ กลางๆ ขึ้นอยู่กับจิตสำนึกและจิตอาสาที่จะช่วยเหลือ ไม่ได้จริงจังในการแก้ไขปัญหา

4. การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรายบุคคลยังไม่มี การดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมด ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าไปสู่สังคมสูงวัยในยุคสมัยที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในการผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานด้านผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับพันธกิจของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการพัฒนาและบริหาร

จัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กระจายไปสู่ประชาชนทั่วประเทศอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพจึงนำมาสู่การศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหาการจัดการการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาคนสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน และการพัฒนาและบริหารการจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

1. ความหมายของข้อมูลและสารสนเทศ

สุชาติภักธีรพันธ์ (2541: 4) ได้ให้ความหมายของข้อมูล(Data) คือข้อความจริงเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยอาจจะเป็นตัวเลขหรือข้อความที่ทำให้ผู้อ่านข้อมูลทราบความเป็นไปหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ศิริชัยพงษ์วิชัย (2554: 10) ได้ให้ความหมายของคำว่าข้อมูล(Data)หมายถึงข่าวสารหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับคนหรือสิ่งของข้อมูลอาจอยู่ในรูปของตัวเลขหรือข้อความซึ่งได้จากการนับการสังเกตหรือการบันทึกโดยข้อมูลอาจจะจำแนกตามแหล่งที่มาของข้อมูลได้ 2 ประเภทคือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรงหรือที่เรียกว่าแหล่งปฐมภูมิ (primary source) ซึ่งเป็นแหล่งที่เกิดของข้อมูลโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความหมาย ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มานี้ถือว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้มากที่สุดเช่นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์แบบทดสอบ เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ(secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งที่มีผู้เก็บข้อมูลมาแล้วหรือที่เรียกว่าแหล่งทุติยภูมิ(secondary data) ข้อมูลที่ได้จากแหล่งทุติยภูมินี้ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความหมายซึ่งอาจจะมีคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้โดยข้อมูลที่ได้นั้นควรมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ความถูกต้อง (accuracy) ข้อมูลต้องมีความถูกต้องแม่นยำสูงถูกต้องตามความเป็นจริงและยังต้องถูกต้องตามประสงค์ของการที่จะใช้ในการประมวลผลด้วย

2. ความสมบูรณ์ (completeness) ข้อมูลต้องเป็นข้อมูลที่ให้ข้อเท็จจริงข่าวสารที่ครบถ้วนทุกอย่างหรือทุกด้านที่ฝ่ายบริหารหรือผู้ใช้ต้องการ

3. ความรวดเร็วต่อการใช้งาน (timeliness) หรือความทันเวลาต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัยหรือทันตามกำหนดเวลาที่จะนำไปใช้งานไม่เป็นข้อมูลที่รับเข้ามาอย่างล่าช้าซึ่งอาจไม่มีคุณค่าอะไรถึงแม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำสูงก็ตาม

4. ความเหมาะสมกับการประมวลผลข้อมูลต้องเหมาะสมกับการประมวลผลในทุกๆ ด้านเช่นสามารถฉบับที่กามาได้หรือข้อมูลอยู่ในแบบสอบถามหรือแบบบันทึกที่สะดวกแก่การประมวลผล

ดังนั้น ข้อมูลหมายถึง ข่าวสาร เอกสาร ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์ที่มีอยู่ในรูปของตัวเลข ภาษา ภาพ สัญลักษณ์ต่างๆ ที่มีความหมายเฉพาะตัว ซึ่งยังไม่มี การประมวลไม่เกี่ยวกับการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุมาลี เมืองไพศาล (2531: 5) ได้ให้ความหมายของคำว่าสารสนเทศ(Information) คือข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับการประมวลผลแล้วด้วยวิธีการต่างๆ เป็นความรู้ที่ต้องการสำหรับใช้ทำประโยชน์ซึ่งสื่อความหมายให้ผู้รับเข้าใจและสามารถนำไปกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะได้หรือเพื่อเป็นการย้ำความเข้าใจที่มีอยู่แล้วให้มีมากยิ่งขึ้นจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

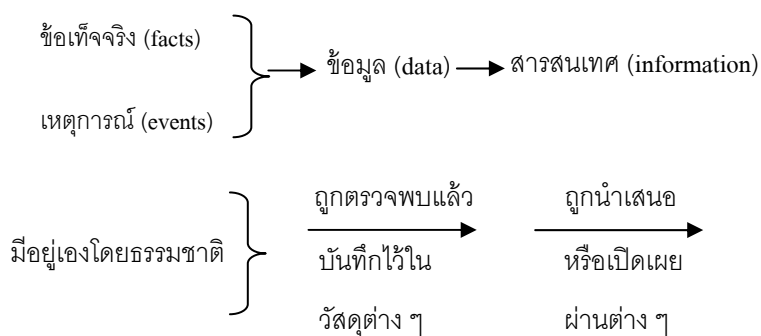
1. มีความถูกต้อง
2. ทันสมัยต่อการใช้งาน
3. มีความสมบูรณ์
4. มีความกะทัดรัด
5. ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้

ครรชิต มัลลียงศ์ (2540: 4) ได้กล่าวว่า สารสนเทศ(information) หมายถึงข้อมูลที่นำมาประมวลผลด้วยประการต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สุชาดาภิระนันท์ (2541: 5) ได้ให้ความหมายว่าสารสนเทศ(Information) คือข้อความรู้ที่ประมวลได้จากข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่อนั้นจนได้ข้อสรุปเป็นข้อความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยเน้นที่การเกิดประโยชน์คือความรู้ที่เกิดเพิ่มขึ้นกับผู้ใช้

ดังนั้น สารสนเทศ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สารสนเทศ เกิดจากการนำข้อมูล ผ่านระบบการประมวลผล คำนวณ วิเคราะห์และแปลความหมายเป็นข้อความ อย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2551) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สารสนเทศ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นลำดับดังแผนภูมิที่แสดงนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและสารสนเทศ

จากภาพประกอบ 3 จะเห็นว่าข้อมูลแตกต่างจากสารสนเทศคือ ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริง โดยได้จากการเก็บมาจากเหตุการณ์ต่างๆ สารสนเทศคือข้อมูลที่นำมาผ่านกระบวนการเพื่อสามารถนำไปใช้ ในการตัดสินใจต่อไปได้ทันที

สุชาติ กิระนันท์. (2541: 5 - 7) สารสนเทศเกิดมาจากข้อมูลแต่ข้อมูลทั้งหมดจัดว่าเป็นข้อมูลดิบ(raw data) หรือข้อเท็จจริง(fact) ไม่อาจทำเป็นสารสนเทศได้หมดข้อมูลจะแปรมาเป็นสารสนเทศได้ ต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อมูลจะคงสภาพความเป็นข้อมูลอยู่เสมอแต่สารสนเทศเป็นข้อความรู้ที่ประมวลได้จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วออกมาเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้คุณภาพของสารสนเทศจะขึ้นอยู่กับข้อมูลที่นำมาพิจารณาว่าเป็นข้อมูลที่เหมาะสมมีคุณภาพรวมถึงกระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าข้อมูล(Data)เป็นข้อมูลดิบ(raw data) หรือข้อเท็จจริง(fact) ส่วนสารสนเทศ (Information)เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงและจัดระเบียบให้เป็นความรู้หรือข่าวสารที่สามารถช่วยในการตัดสินใจบางอย่างได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ครรชิต มัลลียงส์ (2540: 25) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) คือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บประมวลผลและเผยแพร่สารสนเทศซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม (Computer & Communication)

สุชาติ กิระนันท์ (2541: 23) ได้ให้ความหมายของคำว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ(information technology) หมายถึงเทคโนโลยีทุกด้านที่เข้ามาร่วมกันในกระบวนการจัดเก็บสร้างและสื่อสารสารสนเทศดังนั้นจึงครอบคลุมเทคโนโลยีต่างๆที่ใช้ในกระบวนการข้างต้นเช่นคอมพิวเตอร์อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลบันทึกและค้นคืนเครือข่ายสื่อสารข้อมูลอุปกรณ์สื่อสารและโทรคมนาคม เป็นต้น

สิริชัย ดีเลิศ (2558) เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology: IT) หมายถึง เทคโนโลยีสำหรับการประมวลผลสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการรับ-ส่ง แปลง จัดเก็บ ประมวลผล และค้นคืนสารสนเทศระบบสารสนเทศที่ใช้คอมพิวเตอร์ประมวลผลประกอบด้วยฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ฐานข้อมูล ไทรมนาคมน บุคลากร และกระบวนการ ที่มีการรวมตัวกันเพื่อเก็บรวบรวม การจัดการการจัดเก็บ ตลอดจนการประมวลผลข้อมูลให้เข้าสู่รูปแบบของสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2560) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การนำเทคโนโลยีหลายๆรูปแบบมาใช้ที่ก่อให้เกิดสารสนเทศซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ใช้

กล่าวโดยสรุปเทคโนโลยีสารสนเทศคือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำสารสนเทศโดยเริ่มจากการจัดเก็บประมวลผลแสดงผลและเผยแพร่สารสนเทศทั้งการส่งผ่านและรับสารสนเทศด้วยวิธีการอันรวดเร็ว

ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสารถูกนำมาารวมกัน และเรียกว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระหว่างกันทั่วโลกผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อการสืบค้น รับส่ง ประมวลผลจัดเก็บ และการเผยแพร่ สารสนเทศได้อย่างรวดเร็วซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นั้นต้องประกอบด้วย เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์, เทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูลและระบบการจัดการข้อมูลเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้สารสนเทศตามที่ต้องการอย่างถูกต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

3. องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตลอดห้าทศวรรษที่ผ่านมามีความก้าวหน้าและมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยให้การสื่อสารหรือเผยแพร่สารสนเทศไปยังผู้ใช้ในที่ต่างๆเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วถูกต้องครบถ้วนและทันต่อเหตุการณ์เช่นข้อมูลซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวเลขตัวอักษรภาพ และเสียงโดยเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารหรือเผยแพร่สารสนเทศได้แก่เทคโนโลยีที่ใช้ในระบบสื่อสารข้อมูลเช่นระบบโทรศัพท์โทรเลขวิทยุโทรทัศน์และเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ กวีพงษ์ เลิศวัชราร และกาญจน์ศักดิ์ จารุปาน (2555: 5-6)

สุธีร์นวกุล (2551) กล่าวว่า องค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ฮาร์ดแวร์เป็นองค์ประกอบสำคัญ หมายถึง เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์รอบข้าง
2. ซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นชุดคำสั่งที่สั่งให้ฮาร์ดแวร์ทำงาน
3. ข้อมูล เป็นส่วนที่จะนำไปจัดเก็บในเครื่องคอมพิวเตอร์
4. บุคลากรเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานคอมพิวเตอร์

5. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งที่จะต้องเข้าใจเพื่อให้ทำงานได้ถูกต้องเป็นระบบ
 สานิตย์ กายาผาดและคณะ (2542: 131 - 132) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบพื้นฐานของ
 ระบบสื่อสารข้อมูลนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 4 อย่างได้แก่

1. ผู้ส่งหรืออุปกรณ์ส่งข้อมูล (sender) และผู้รับหรืออุปกรณ์รับข้อมูล (receiver) ผู้ส่งหรือ
 อุปกรณ์ส่งข้อมูลเป็นต้นทางของการสื่อสารข้อมูลมีหน้าที่เตรียมสร้างข้อมูลส่วนผู้รับหรืออุปกรณ์รับ
 ข้อมูลเป็นปลายทางของการสื่อสารข้อมูลมีหน้าที่รับส่งข้อมูลที่ส่งมาให้

2. โปรโตคอล (protocol) และซอฟต์แวร์ (software) โปรโตคอลคือวิธีการหรือกฎระเบียบที่ใช้
 ในการสื่อสารข้อมูลเพื่อให้ผู้รับและผู้ส่งสามารถเข้าใจกันหรือคุยกันรู้เรื่องส่วนซอฟต์แวร์มีหน้าที่ทำให้
 การดำเนินงานในการสื่อสารข้อมูลเป็นไปตามโปรแกรมที่กำหนดไว้

3. ข่าวสาร (message) สัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผ่านไปในระบบสื่อสารเรียกว่าข่าวสาร
 บางทีก็เรียกว่าสารสนเทศ (information) รูปแบบของข่าวสารในการสื่อสารข้อมูลมี 3 รูปแบบคือเสียง
 (voice), ข้อมูล (data), ข้อความ (text), ภาพ (image)

4. สื่อกลาง (medium) เป็นเส้นทางการสื่อสารเพื่อนำข้อมูลจากต้นทางไปยังปลายทาง
 สื่อกลางการสื่อสารอาจจะเป็นเส้นลวดสายไฟสายเคเบิลสายใยแก้วนำแสง (fiber optic) หรือคลื่นที่
 ส่งผ่านทางอากาศเช่นคลื่นไมโครเวฟคลื่นดาวเทียมหรือคลื่นวิทยุ

ดังนั้นองค์ประกอบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะต้องประกอบไปด้วยการสื่อสาร
 ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีมาทำให้การสื่อสารดังกล่าวรวดเร็วและง่ายขึ้นกว่าเดิม ซึ่งปัจจุบัน
 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูลได้ทำให้การติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างเครื่อง
 คอมพิวเตอร์ที่อยู่ที่ต่างๆเกิดขึ้นได้เป็นเครือข่ายการสื่อสารข้อมูล (data Communication network) ทำให้
 ผู้คนในส่วนหนึ่งของโลกรับทราบข้อมูลที่เกิดขึ้นในส่วนอื่นๆของโลกได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน
 เรียกว่า “สื่อสังคม ออนไลน์”

4. สื่อสังคมออนไลน์

มนุษย์เป็นสังคมที่ต้องมีการสื่อสารข้อมูลถึงกันและกันซึ่งในสมัยโบราณมนุษย์สื่อสารข้อมูล
 ด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อนนักเช่นปากเปล่ามาเร็วและนักพิราบสื่อสารต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนการ
 สื่อสารข้อมูลเป็นจดหมายโทรเลขโทรศัพท์วิทยุพิชิต วิทยุโทรคมนาคม (2554) กล่าวว่า เมื่อเข้าสู่ยุคที่มี
 เครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามาเกี่ยวข้องการสื่อสารข้อมูลของมนุษย์มีการปรับเปลี่ยน
 เป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นเช่นบริการ IRC (Internet Relay Chat) โปรแกรมพูดคุย
 (Chat programs) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail หรือ Email) และเว็บบอร์ด (Web board)
 จวบจนถึงปัจจุบันมนุษย์เริ่มมีการสื่อสารข้อมูลในชีวิตประจำวันถึงกันและกันด้วยการใช้สื่อสังคม
 ออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วม (Collaborative) อย่างสร้างสรรค์ ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเอง (User-GenerateContent: UGC) ในรูปของข้อมูล ภาพ และเสียง

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์ (2554) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์คือสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสารซึ่งอยู่ในรูปแบบต่างๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารหรือผู้รับสารด้วยกันเอง

ดังนั้นสื่อสังคมออนไลน์ คือรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่เข้าถึงผู้คนทุกระดับในปัจจุบัน โดยมีการใช้กันอย่างแพร่หลายภายใต้การพัฒนาลดเวลาของเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ซึ่งมีแนวโน้มจะกลายเป็นสื่อหลักสำหรับผู้คนในโลกอนาคตซึ่งสามารถแบ่งสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นประเภทต่างๆ ที่ใช้กันบ่อยๆ ดังนี้

1. บล็อก (Blogging)

บล็อกมาจาก Web + Log แล้วย่อเหลือ Blog คือประเภทของระบบการจัดการเนื้อหาที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เขียนบล็อกเผยแพร่และแบ่งปันบทความของตนเองโดยบทความที่โพสต์ลงบล็อกเป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนบล็อกซึ่งจุดเด่นของบล็อกคือการสื่อสารถึงกันอย่างเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านบล็อกผ่านการแสดงความคิดเห็น (Comment)

2. ทวิตเตอร์และไมโครบล็อก (Twitter and Microblogging)

ไมโครบล็อกคือรูปแบบหนึ่งของบล็อกที่มีการจำกัดขนาดของการโพสต์ในแต่ละครั้งซึ่งทวิตเตอร์เป็นไมโครบล็อกที่จำกัดการโพสต์แต่ละครั้งพิมพ์ได้ไม่เกิน 140 ตัวอักษรในปัจจุบันทวิตเตอร์เป็นที่นิยมใช้งานของผู้คนเพราะใช้งานง่ายและใช้เวลาไม่มากนักรวมทั้งเป็นที่นิยมขององค์กรต่างๆ

3. เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) เครือข่ายสังคมออนไลน์คือเว็บไซต์ที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนทั้งที่รู้จักมาก่อนหรือรู้จักภายหลังทางออนไลน์ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์แต่ละแห่งมีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไปแต่ส่วนประกอบหลักที่มีเหมือนกันคือโปรไฟล์ (Profiles - เพื่อแสดงข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของบัญชี) การเชื่อมต่อ (Connecting - เพื่อสร้างเพื่อนกับคนที่รู้จักและไม่รู้จักทางออนไลน์) และการส่งข้อความ (Messaging - อาจเป็นข้อความส่วนตัวหรือข้อความสาธารณะ) เป็นต้นโดยมีแอปพลิเคชัน LINE และ เฟซบุ๊ก (<http://www.facebook.com>) เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน

4. การแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing) เว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์เป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถทำการอัปโหลด (Upload) ไฟล์สื่อผสม (Multimedia)

ขึ้นสู่เว็บไซต์เพื่อแบ่งปันข้อมูลแก่ผู้ใช้ทั่วไปซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมมากเพราะด้วยความที่เป็นสื่อผสมเองไม่ว่าจะเป็นรูปสไลด์หรือวิดีโอรวมทั้งการใช้งานง่ายขึ้นของกล้องดิจิทัลและกล้องวิดีโอซึ่งเป็นเครื่องมือที่นำมาสู่การได้ไฟล์สื่อผสมแบบต่างๆออกมาเว็บไซต์ประเภทนี้ที่ได้รับความนิยมคือ YouTube (<http://www.youtube.com> - สำหรับแบ่งปันไฟล์วิดีโอ) flickr (<http://www.flickr.com> - สำหรับแบ่งปันไฟล์รูป) และslideshare (<http://www.slideshare.net> -สำหรับแบ่งปันไฟล์การนำเสนอ)

5. ไลน์(Line) หมายถึง แอปพลิเคชันสำหรับการสนทนาบนอุปกรณ์การสื่อสารรูปแบบต่างๆ เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์และแท็บเล็ต (Tablet) ผู้ใช้สามารถสื่อสารด้วยการพิมพ์ข้อความจากอุปกรณ์การสื่อสารเครื่องหนึ่งไปสู่อีกเครื่องหนึ่งไลน์ได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถหลากหลายเพื่อรองรับการใช้งานของผู้ใช้หลายๆ ด้าน จุดเด่นที่ทำให้ไลน์แตกต่างกับแอปพลิเคชันสำหรับการสนทนาแบบอื่นๆ คือ รูปแบบของ“สติ๊กเกอร์” (Sticker) ที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้ใช้ที่หลากหลาย เช่น สติ๊กเกอร์แสดงความรู้สึกขั้นพื้นฐานสติ๊กเกอร์ตามเทศกาลและวันสำคัญ สติ๊กเกอร์ของตราสินค้าต่างๆ และสติ๊กเกอร์การ์ตูนที่มีชื่อเสียง เป็นต้น(ศุภศิลป์กุลจิตต์เจี๊วงส์. 2556)

และปัจจุบันยังแบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นอีกหลายประเภท ดังนี้

1. Weblogs หรือเรียกสั้นๆ ว่า Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล
2. Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต
3. Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว”
4. Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
5. Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพ
6. Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้
8. Crowd Sourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคม

ออนไลน์

9. Podcasting คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล
10. Discuss / Review/ Opinion เป็นเว็บบอร์ดที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็นขณะที่วัตถุประสงค์การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการใช้เพื่อความบันเทิงติดตามข้อมูลข่าวสาร และการสนทนา

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสื่อสารในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีความหลากหลายของข้อมูลและสารสนเทศรวมถึงความรวดเร็วในการเข้าถึง “สังคมออนไลน์” กลายเป็น

สังคมที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น และมีความหลากหลายทั้งในแง่คุณลักษณะทางเพศและอายุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี และไม่ได้ได้ในเวลาเดียวกัน

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์(2558)กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ส่งผลไปทางลบต่อ ชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ของคนในสังคมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะยังผู้คนนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์มากเท่าใด ย่อมเปิดช่องทางหรือโอกาสให้ผู้ที่ไม่ประสงค์ดีแฝงตัวเข้าไปล่อลวง แสวงหาประโยชน์ หรือกระทำในสิ่งผิดกฎหมายไทยรัฐออนไลน์ (2558)เช่น การที่ผู้ใช้โซเชียลมีเดีย ทำการ เช็ก อิน ลงบนเฟสบุ๊ก จะส่งผลให้มีการระบุสถานที่ วัน เวลา ว่าขณะนี้ผู้เช็กอินปรากฏตัวอยู่ ณ ที่ใด เท่ากับ เป็นการชี้เป้าให้ผู้ไม่ประสงค์ดีทราบความเคลื่อนไหวของท่านการแชร์ (แบ่งปัน) หรือ โฟสต์ รูปภาพ ส่วนตัวลงบนเฟสบุ๊ก โดยตั้งค่าสถานะไว้ที่ “สาธารณะ” ซึ่งจะทำให้ใครก็ได้ทั้งที่เป็นเพื่อน หรือมิได้เป็น เพื่อนกับท่าน สามารถเห็นรูปภาพของท่านได้ทุกคนหากมีผู้ไม่ประสงค์ดีนำรูปภาพของท่านไปทำการ ตัดต่อ หรือนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม อาจนำมาซึ่งความเดือดร้อน เสียหาย หรืออันตรายถึงตัว

ดังนั้น สิ่งที่เราสามารถทำได้ในการป้องกันภัยที่มาจากสื่อสังคมออนไลน์ ก็คือการรู้เท่าทัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยต้องเข้าใจสภาพของสื่อออนไลน์ว่าเป็นสังคมที่มีทั้งพื้นที่ ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ เรียนรู้การสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์บนโลกออนไลน์กับชีวิตจริงมีความ รอบคอบและมีสติทุกครั้งในการสื่อสารและแสดงความคิดเห็นต่างๆ บนโลกออนไลน์

2.2 แนวคิดการรู้สารสนเทศ(Information Literacy)

1. ความเป็นมาของการรู้สารสนเทศ

Zurkowski (1974) กล่าวถึงการรู้สารสนเทศ (Information literacy)เป็นครั้งแรกในประเทศ สหรัฐอเมริกาในขณะดำรงตำแหน่งนายกสมาคมอุตสาหกรรมสารสนเทศ (Information Industry association)ได้กล่าวในรายงานที่เสนอต่อคณะกรรมการแห่งชาติสหรัฐอเมริกาว่าด้วยเรื่องของ ห้องสมุดและการบริการสารสนเทศ และให้ความคิดเห็นว่าการรู้สารสนเทศเป็นความสามารถในการใช้ แหล่งสารสนเทศที่หลากหลายเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวัน และต้องการให้ตระหนักถึงความจำเป็น ของทักษะการรู้สารสนเทศในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีแนวโน้มเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเน้นถึงความสามารถในการใช้สารสนเทศในการทำงาน การแก้ปัญหาต่างๆ และการ ประกอบธุรกิจ

ปี ค.ศ. 1989 นักสารสนเทศและสมาคมห้องสมุดสหรัฐอเมริกา ได้นำแนวคิดนี้มาขยายความ ให้ใช้ได้ในทางปฏิบัติ สมาคมห้องสมุดสหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งคณะกรรมการการรู้สารสนเทศขึ้น รวมทั้ง ได้ส่งเสริมและเผยแพร่แนวคิดเรื่องการรู้สารสนเทศนี้ไปทั่วโลก ในการประกาศของ The Alexandria Praclamation

ในปี 1999 SCONUL (The Society of College, National and University Library, 2011) ได้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความ "ทักษะการรู้สารสนเทศในการศึกษาขั้นสูง" ได้แนะนำเจ็ดเสาหลักของการรู้สารสนเทศ ที่ได้รับการยอมรับและรับรองโดยบรรณารักษ์และครู อาจารย์ทั่วโลกว่าเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะสารสนเทศ(วีร ตันตือนูนานนท์ ,2556)

ในปี ค.ศ. 2005 เรื่องการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจัดโดยสหพันธ์สมาคมห้องสมุดแห่งชาติ (International Federation of library association and institutes) ได้ตระหนักว่าการรู้สารสนเทศเป็นเสมือนสิทธิมนุษยชาติขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล ที่จะส่งเสริมบุคคลในการดำเนินชีวิตเพื่อการแสวงหา ค้นหา การประเมิน การใช้ และการสร้างสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต ส่วนตัว สังคม อาชีพ และการศึกษา

แนวความคิดเรื่องการรู้สารสนเทศเริ่มเผยแพร่ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2543 โดยสำนักงานเพื่อการศึกษาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (UNESCO) ได้จัดการประชุมระดับนานาชาติเพื่อเผยแพร่เรื่องนี้สู่ประเทศไทยและภูมิภาคเอเชีย คำว่า การรู้สารสนเทศ ปรากฏในเอกสารทางวิชาการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2553 ในบทความเรื่องการรู้สารสนเทศในยุค 90 (Information Literacy in the 90's) ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในประเทศไทยเรื่องแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2536 คือการสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรีโดยใช้วิธีการเชิงระบบ ปัจจุบันมีงานวิจัยและบทความเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่โดยทั่วไปการรู้สารสนเทศยังคงเป็นเรื่องใหม่และรู้จักแพร่หลายเฉพาะในหมู่บรรณารักษ์ ห้องสมุดและนักการศึกษาเท่านั้น (แววตา เตชาทวิวรรณ,2551)

การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) พัฒนามาจากการสอนทักษะการใช้ห้องสมุดเดิมแยกออกเป็นทักษะที่ฝึกเฉพาะ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลสารสนเทศในห้องสมุดหรือในแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่สารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลาย ในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ สารสนเทศได้ถูกขยายขอบเขตไปยังสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะสารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม ฐานข้อมูลออนไลน์ อินเทอร์เน็ต ข้อมูลมัลติมีเดีย และเอกสารในรูปแบบดิจิทัลเกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสารสนเทศที่มีอยู่ในแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งแหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์ และแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ ซึ่งรวมถึงแหล่งข้อมูลบุคคล (วรภรณ์ สีนาวร ,2553) ทำให้ความสามารถในการรู้สารสนเทศต้องผสมผสานทักษะด้านการค้นคว้า การประเมินความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งยังต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งความสามารถในการใช้สารสนเทศให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ผสมผสานความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมือง (นันทา วิฑูฒิศักดิ์, 2550)

และถึงแม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายจากอดีต แต่หลักการพื้นฐานเสาหลักของการรู้สารสนเทศยังคงอยู่ ซึ่งได้มีการปรับปรุงให้ทันสมัยและขยายขอบเขตเพื่อสะท้อนให้เกิดการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างชัดเจนมากขึ้น(วีร ดันตือนุนานนท์ ,2556)

2. ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ

การดำรงชีวิตในปัจจุบันนี้ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการรับข้อมูลข่าวสารได้ ข่าวสารจะเข้ามาให้บริโภคในทุกๆนาที่ โดยช่องทางที่สำคัญคือ สื่อสารสนเทศ แต่มีทางเลือกที่จะเลือกรับสารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อตนเอง รู้ทันว่าสารสนเทศมีที่มาที่ไปอย่างไร สามารถแยกสารสนเทศที่ได้รับมาอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกเป็นเหยื่อของสารสนเทศ การรู้สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันในการตัดสินใจของทุกคนในสังคมยุคสารสนเทศ

พรเทพ ปจรัตน์ (2535) กล่าวถึงความสำคัญของการรู้สารสนเทศคือ ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถนำสารสนเทศออกมาใช้ได้เหมาะสมกับเวลารวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในยุคใหม่ เพราะการรู้สารสนเทศเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับการแสวงหา การคัดเลือก การประเมิน และการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการใช้เครื่องมือช่วยค้นคว้าและกำหนดขอบเขตของสารสนเทศมาเพื่อใช้ประโยชน์

นริภัทร ผิวพอใช้ (2553)ให้ความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา การรู้สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาของบุคคลทุกระดับ ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารในทุกสาขาอาชีพดังนั้นบทบาทของผู้สอนจึงเปลี่ยนเป็นผู้ให้คำแนะนำชี้แนะโดยอาศัยทรัพยากรเป็นพื้นฐานสำคัญ

2. การดำรงชีวิตประจำวัน การรู้สารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะผู้รู้สารสนเทศจะเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ประเมินและใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองเมื่อต้องการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ถ้าต้องการซื้อเครื่องปรับอากาศของบริษัทใดบริษัทหนึ่งก็ต้องพิจารณามาตรฐาน คุณภาพ บริการหลังการขาย และเปรียบเทียบราคา แล้วจึงค่อยตัดสินใจ เป็นต้น

3. การประกอบอาชีพ การรู้สารสนเทศมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะบุคคลนั้นสามารถแสวงหาสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพของตนเองได้ ช่วยให้การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารในทุกสาขาอาชีพช่วยให้การเรียนรู้ การคิด

วิเคราะห์ และการสื่อสารในทุกสาขาอาชีพเช่น เกษตรกร เมื่อประสบปัญหาโรคระบาดกับพืชผลทางการเกษตรของตน ก็สามารถหาตัวยาหรือสารเคมีเพื่อกำจัดโรคระบาด ดังกล่าวได้ เป็นต้น

4. สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การรู้สารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะสังคมในยุคสารสนเทศ (Information Age) บุคคลจำเป็นต้องรู้สารสนเทศเพื่อปรับตนเองให้เข้ากับสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองช่วยในเรื่องของการได้เปรียบและเสียเปรียบในการแข่งขันของการดำเนินชีวิตและธุรกิจในระดับชาติและนานาชาติการผลิตและการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ และบริการสาธารณะต่างๆ เช่น การอยู่ร่วมกันในสังคม การบริหารจัดการ การดำเนินธุรกิจ และการแข่งขัน การบริหารบ้านเมืองของผู้นำประเทศ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าผู้รู้สารสนเทศ คือ ผู้ที่มีอำนาจสามารถวัดความสามารถขององค์กรหรือประเทศชาติได้ ดังนั้นประชากรที่เป็นผู้รู้สารสนเทศ จึงถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดของประเทศ

รังสรรค์ สุกันทา (2012) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) จะเป็นขีดความสามารถที่มีความจำเป็นสำหรับคนไทยในปัจจุบันและอนาคตนักอนาคตศึกษา (Futurists) ได้ทำนายว่า จะเกิดความแตกต่างและเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ที่ “มี” และ “ไม่มี” ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ Naisbitt (1994) กล่าวว่า “ผู้ชนะและผู้แพ้ในศตวรรษที่ 21 นั้น จะได้รับการนิยามไม่ใช่ด้วยความลับซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้มากนัก แต่จะถูกนิยามโดยความสามารถที่สะดวกเรียบง่ายของเทคโนโลยีในการเผยแพร่สารสนเทศไปยังสถานที่ และเวลาที่มีความต้องการใช้สารสนเทศนั้น” แต่อย่างไรก็ตามการได้สารสนเทศด้วยความสะดวกนั้นมิได้เป็นตัวบ่งบอกว่าสารสนเทศนั้นเป็นจริงหรือมีความน่าเชื่อถือแต่อย่างใด ดังนั้นเรื่องการเรียนรู้สารสนเทศ (Information Literacy) จึงเป็นการช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนมีความสามารถในการประเมินคุณค่าประโยชน์ของสารสนเทศที่รวบรวมมาได้

จากความสำคัญข้างต้น การรู้สารสนเทศจึงเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคลเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับการเรียนรู้ในทศวรรษที่ 21 ให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยต้องอาศัยความสามารถในการเข้าถึง ประเมิน และใช้สารสนเทศ เพื่อเป็นองค์ประกอบและขีดความสามารถที่สำคัญในพัฒนาตนเอง และสังคมต่อไป

3. ความหมายของการรู้สารสนเทศ

American Library Association (1989) ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศว่า หมายถึง ความรู้และความสามารถของบุคคลในการระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง ความสามารถในการค้นหา ประเมินคุณค่า และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรู้สารสนเทศเป็นความสามารถที่จะกำหนดความต้องการการประเมิน การจัดการและการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนการศึกษาวิจัย

Doyle (1992: 2) ได้ให้ความหมายว่า การรู้สารสนเทศ คือความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ ความสามารถในการประเมินสารสนเทศที่ได้รับ และใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Humes(1998)ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ หมายถึง เป็นนิยามความสามารถในการเข้าถึงการประเมินจัดระบบสารสนเทศและใช้สารสนเทศ จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายได้ เริ่มต้นตั้งแต่ผู้รู้สารสนเทศ รู้ถึงความต้องการสารสนเทศ โดยกำหนดหัวข้อ หรือเรื่องที่ที่ต้องการค้นหาอย่างชัดเจน คัดเลือกคำศัพท์ที่เหมาะสม เพื่อแสดงความคิดหรือหัวข้อที่ต้องการค้นหา กำหนดกลยุทธ์การค้นหาที่จะนำไปสู่การพิจารณาถึงความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศ และวิธีการต่างๆที่จะใช้ในการจัดระบบของสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์สารสนเทศที่รวบรวมมาได้ โดยพิจารณาคุณค่าความเกี่ยวข้องของคุณภาพ และความเหมาะสมและเปลี่ยนสารสนเทศให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้ได้

Association of College & Research Libraries: ACRL (2000)ได้ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถตระหนักรู้ได้ เมื่อตนเองมีความต้องการสารสนเทศ และมีความสามารถในการระบุตำแหน่ง ประเมินและใช้สารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

SUNY Council of Library Directors Information Literacy Initiative (2003) สรุปว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึงการรู้ถึงความจำเป็นของสารสนเทศ (ข้อมูลข่าวสาร) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศ การจัดระบบประมวลสารสนเทศ การประยุกต์ใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลและสร้างสรรค์ การสรุปอ้างอิงและสื่อสารข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจและยอมรับในจริยธรรมของข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาเจตคตินำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Online Dictionary for Library and information Science, Western Connecticut State University (2004) ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศหมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงการจัดการสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยี ความสามารถในการใช้กลยุทธ์ในการค้นหา เข้าใจและเข้าถึงแหล่งสารสนเทศในรูปแบบต่างๆที่ต้องการได้ มีความสามารถในการประเมินสารสนเทศที่ได้รับอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถตระหนักถึงผลกระทบในการใช้สารสนเทศ ทั้งด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม

Reitz (2004) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง ทักษะในการรู้ความต้องการสารสนเทศ เข้าใจในวิธีการจัดระบบของห้องสมุด รู้จักทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดมีให้เลือกบริการ รู้จักเทคนิคการวิจัย รวมทั้งมีทักษะในการประเมินสารสนเทศ การใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และบริบทด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของสารสนเทศ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2550) ระบุการรู้สารสนเทศ หมายถึง การรู้ถึงความจำเป็นของสารสนเทศ การเข้าถึงแหล่ง มีทักษะการใช้ วิเคราะห์และประเมินสารสนเทศแล้วนำมาประยุกต์อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิผล การรู้สารสนเทศ มี 4 ขั้นตอนคือ 1. กำหนดภารกิจ 2. เข้าถึงแหล่ง 3. ประเมินสารสนเทศ 4. บูรณาการวิธีใช้งาน ใช้อย่างมีจริยธรรมและถูกกฎหมายด้วย

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง โดยการตระหนักว่าข้อมูลสารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็น กำหนดขอบเขตค้นคว้า สามารถสืบค้น ประเมินและใช้สารสนเทศจากหลายแหล่งได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักจริยธรรมและถูกกฎหมาย

4. มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

ปัจจุบันประเทศต่างๆทั่วโลก ได้ให้ความสำคัญกับการรู้สารสนเทศเป็นอย่างมาก และมีการนำเรื่องการรู้สารสนเทศมาเป็นเป้าหมายหนึ่งในนโยบายในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งมีหน่วยงานองค์กรหรือบุคคลต่างๆ ได้พยายามกำหนด มาตรฐานหรือเกณฑ์ในการรู้สารสนเทศขึ้น เพื่อใช้ประเมินการรู้สารสนเทศดังนี้

Association of College and Research Libraries: ACRL (2000) ได้กำหนดมาตรฐานซึ่งเรียกว่า มาตรฐานความรู้และทักษะในการรู้สารสนเทศสำหรับการศึกษาระดับสูง (Information Literacy Competencies Standard of Higher Education) โดยกำหนดว่าบุคคลผู้รู้สารสนเทศต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ด้าน ดังนี้

1. สามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตสารสนเทศที่ต้องการ
2. มีทักษะการเข้าถึงสารสนเทศ
3. สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ
4. ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการ
5. เข้าใจประเด็นทางเศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมของสารสนเทศ

การประเมินผลการรู้สารสนเทศตามมาตรฐานการวิจัยของวิทยาลัยสมาคมและการวิจัยสำหรับบรรณารักษ์ (Association of college Research Librarian : ACRL) มาตรฐานความสามารถการรู้สารสนเทศโดย ACRL ได้รับการอนุมัติโดยคณะกรรมการ ACRL ในวันที่ 18 มกราคม 2000 ได้รับลิขสิทธิ์ในปี 2003 ปรับปรุงข้อมูลล่าสุดในวันที่ 29 กรกฎาคม 2005

มาตรฐานที่ 1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถระบุสารสนเทศที่ต้องการ

1. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถกำหนดความต้องการข้อมูล
 - การวิเคราะห์คำถามหรือหัวข้อ สามารถแยกเงื่อนไขได้ เช่น เหตุการณ์ ปัญหา

ระยะเวลา คน

- ความเหมาะสมของคำศัพท์ที่ใช้ เช่นประโยคคำถามหรือหัวข้อที่สามารถตีกรอบที่แคบลงจากหัวข้อใหญ่ องค์ประกอบของหัวข้อมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
- ข้อมูลต้องการมีเหตุผลอธิบาย
- คำถามระบุข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง เช่นคำถามที่ชัดเจนไม่กำกวม ระบุรายละเอียดที่จำเป็น
- ความเที่ยงตรงถูกต้องของการชี้แจงปัญหา ต้องระบุปัญหาพื้นฐานหรือข้อมูลที่จำเป็นได้อย่างถูกต้อง

▪ ความเหมาะสมของแหล่งข้อมูลที่เลือกในขณะทำการสืบค้นเป็นแหล่งที่เกี่ยวข้องและมีแนวโน้มที่จะมีคำอธิบายของคำถามที่ถูกต้องได้

2. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถระบุความหลากหลายของประเภทและรูปแบบของข้อมูล

- ความเหมาะสมของประเภทแหล่งข้อมูลที่เลือก เช่น เว็บไซต์ ฐานข้อมูลหรือแหล่งทุติยภูมิ เป็นชนิดที่เหมาะสมในการเลือกเพื่อตอบสนองความต้องการ

3. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถพิจารณาต้นทุนและประโยชน์ของข้อมูลที่ต้องการ

- ผู้เข้ารับการฝึกอบรมระบุข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล
- ความเหมาะสมของการใช้ข้อมูล ปฏิบัติตามแนวทางใช้ฐานข้อมูล

4. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถตั้งคำถาม กำหนดลักษณะและขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการ

- ความถูกต้องเที่ยงตรงของการตั้งคำถาม เพื่อล้างเอาข้อมูลที่ต้องการ

มาตรฐานที่2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถแสวงหาเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ

- ความเหมาะสมของประเภทแหล่งข้อมูลที่เลือก เช่น เว็บไซต์ ฐานข้อมูลหรือแหล่งทุติยภูมิ เป็นชนิดที่เหมาะสมในการเลือกเพื่อตอบสนองความต้องการ

- ข้อมูลที่เลือกหรือส่งไปยังผู้รับตรงตามเป้าหมาย
- ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถที่จะสืบค้นและเรียกดูข้อมูลที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

บันทึกไว้

- ประสิทธิภาพของการดึงข้อมูล กลยุทธ์การดึงได้ข้อมูลที่ตรงและปราศจากความพยายามที่สูญเปล่า ข้อนี้ควรถูกวัดถ้างานไม่มีประสิทธิภาพ

- ความเหมาะสมของการใช้ข้อมูล ปฏิบัติตามแนวทางเมื่อใช้ฐานข้อมูล

6. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถออกแบบกลยุทธ์การสืบค้นและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- คุณภาพของการสืบค้น คือการค้นหาที่เหมาะสมกับระบบการสืบค้นออนไลน์หรือฐานข้อมูล มีการระบุหัวข้อที่สมบูรณ์ ฐานข้อมูลมีความเหมาะสม

- คุณภาพของคำค้นในการตอบผลการค้นหา
- การใช้ฐานข้อมูลอย่างเหมาะสม
- การใช้ไวยากรณ์ในการสืบค้น เช่นการตัดและใช้เครื่องหมายวรรคตอน

อย่างถูกต้อง

- การใช้คำศัพท์จากผลการค้นหา มีการใช้คำสืบค้นเฉพาะจากที่ผลที่ปรากฏ

ในการสืบค้นครั้งก่อน

- คุณภาพของการสืบค้น การสืบค้นได้ข้อมูลเพียงพอเกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง
 - ข้อมูลที่ดึงมามีความเกี่ยวข้อง
 - ข้อมูลที่ดึงมามีความสมบูรณ์ การสืบค้นให้ข้อมูลเพียงพอที่จะตอบความต้องการในงานได้

ต้องการในงานได้

- สามารถเชื่อมโยงบนเว็บไซต์ รวมถึงมีการเลือกที่เหมาะสม
- คุณภาพของพฤติกรรมการสืบค้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการใช้เวลาในการสืบค้นที่

สั้นลง

- ผู้เข้ารับการฝึกอบรมใช้เบรเซอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ผลการสืบค้นในหน้าจอ

แรกๆ

7. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถดึงข้อมูลจากออนไลน์หรือใช้วิธีการที่หลากหลาย

- คุณภาพของการสืบค้น คือการค้นหาที่เหมาะสมกับระบบการสืบค้นออนไลน์หรือฐานข้อมูล มีการระบุหัวข้อที่สมบูรณ์ ฐานข้อมูลมีความเหมาะสม

- คุณภาพของการสืบค้น การสืบค้นได้ข้อมูลเพียงพอเกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง

8. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเปลี่ยนกลยุทธ์การสืบค้นได้

เมื่อต้องการ

- มีการปรับปรุงระหว่างการค้นหาถัดไป ทำการค้นหาต่อเนื่องรวมถึงการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงจากผลการค้นหาครั้งก่อน

- การใช้เงื่อนไขจากผลการค้นหา มีการใช้เงื่อนไขเฉพาะจากผลที่ปรากฏในการสืบค้นครั้งก่อน

- การประเมินความเพียงพอ หยุดหลังจากมีสารสนเทศเพียงพอที่ได้รับคัดเลือก

9. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถกลั่นกรอง บันทึกและจัดการ

กับข้อมูลแหล่งที่มา

- ข้อมูลที่อ้างอิงมีความสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน
- ข้อมูลอ้างอิงมีเส้นทางของที่มาที่ชัดเจน
- การดาวน์โหลดไฟล์ สามารถจัดเก็บไฟล์ที่ดาวน์โหลดมาได้อย่างเหมาะสม
- การใช้อินเทอร์เน็ตเฟส เช่น เบราร์เซอร์, อีเมลเครื่องมือที่ใช้ทุกฟังก์ชันของการทำงาน
- การใช้รายการโปรด (Favorite), บัญคมาร์ค (Bookmark) สร้างแก้ไข ลบบัญคมาร์ค

รายการโปรดและฟังก์ชันการทำงานที่คล้ายคลึงได้

- ประสิทธิภาพของการประเมินผล คือการประเมินความถูกต้อง แม่นยำในขั้นตอนการเข้าถึงที่เหมาะสม

- การจัดข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ชื่อของไฟล์ โฟลเดอร์มีความถูกต้องและให้คำอธิบายที่มีประโยชน์
- ความซับซ้อนของการใช้เครื่องมือ โปรแกรมประยุกต์ ซอฟต์แวร์การใช้งานที่ช่วยลด

อุปสรรค

- การเก็บข้อมูลไว้ในที่เหมาะสม และผู้ตั้งใจที่จะเก็บ
- การเลือกใช้ซอฟต์แวร์ ซอฟต์แวร์ คือเครื่องมือที่ดีที่สุดสำหรับการจัดการแหล่งที่มา

หรือข้อมูลที่เลือกและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การแสดงข้อมูลที่เหมาะสมช่วยให้การประเมินผลง่าย
- การจัดการข้อมูล เชื้อต่อการเปรียบเทียบ การสังเคราะห์และสรุป
- ลำดับข้อมูลถูกจัดตามหัวเรื่อง ข้อมูลถูกจัดตามวัตถุประสงค์

มาตรฐานที่3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งที่มาอย่างมีวิจารณญาณ

10. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสรุปความคิดหลักจากข้อมูลที่รวบรวมได้

- ความถูกต้องของการแปลความข้อมูล แสดงได้อย่างถูกต้องในรูปแบบใหม่

11. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเชื่อมโยงความรู้และมีเกณฑ์การประเมินทั้งข้อมูล และแหล่งที่มา

- วัตถุประสงค์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง
- แหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ พิจารณาความแตกต่างระหว่างแหล่งที่มาของการวิจัย

และข้อมูลจากหน่วยงานที่ได้รับการรับรอง

▪ การเลือกแหล่งที่มาที่มีความเกี่ยวข้องตามเกณฑ์ที่กำหนด มีความเกี่ยวข้องอย่างมีสาระสำคัญ

▪ การยอมรับของแหล่งที่มา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเหตุผลที่ชัดเจนเกี่ยวข้องในการเลือกแหล่งที่มา

▪ จำนวนครั้งที่เห็นแหล่งที่มา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเลือกแหล่งที่มาที่ดีที่สุดที่เห็นในครั้งแรก

▪ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตระหนักถึงความแตกต่างของแหล่งที่มาเช่น ขอบเขตขอบ URL (.com.gov) ข้อมูลทางการค้า การศึกษาและเว็บไซต์ของรัฐบาล

▪ จำนวนของแหล่งที่เลือก ตามความเหมาะสมกับงาน ผู้เข้ารับการฝึกอบรม อ่านอย่างละเอียด อ่านก่อนที่จะเลือก

- ผู้รับเข้าการฝึกอบรมตีความข้อมูลถูกต้อง

12. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสังเคราะห์แนวคิดหลักเพื่อสร้างแนวคิดใหม่

- ข้อมูลถูกจัดตามหัวเรื่อง
- ความซับซ้อนของการใช้โปรแกรมประยุกต์ที่ช่วยในการสรุปหรือการเปรียบเทียบ

เช่นการใส่ลงในตารางข้อมูล หรือข้อมูลที่ลงในโปรแกรมมีความถูกต้อง

▪ เนื้อหาที่เลือกมีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อ หรือเป็นเนื้อหาที่มีความจำเป็นและเพียงพอ ที่จะสนับสนุนข้อโต้แย้ง อาจจะมีการกำหนดไว้ในแง่ของความเกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง

- ผู้เข้ารับการอบรมสามารถหาข้อสรุปหรือคำตอบที่เหมาะสม

13. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เก่า รู้ถึงความแตกต่างหรือลักษณะเฉพาะของข้อมูล

- ข้อมูลที่สังเคราะห์ตรงตามความต้องการที่กำหนดไว้ เป็นข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอ
- ความถูกต้องของการสังเคราะห์ สรุป เปรียบเทียบความแตกต่าง
- ความชัดเจนของความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ปรากฏกับข้อมูลที่ต้องการ สามารถระบุความสัมพันธ์ของข้อมูล
- คุณภาพของเนื้อหาที่เลือก มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อ หรือการโต้แย้ง เป็นเนื้อหาที่มีความจำเป็นเพียงพอ ที่จะสนับสนุนข้อโต้แย้ง อาจจะมีการกำหนดไว้ในแง่ของความเกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง

14. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถกำหนดว่าองค์ความรู้ใหม่มีผลต่อคุณค่าในตัวบุคคล

- ตัวบ่งชี้ไม่สามารถวัดได้ในกรณีนี้ เนื่องจากเป็นเรื่องนามธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้

15. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถตรวจสอบความเข้าใจและการตีความหมายของข้อมูลกับบุคคลอื่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

- ตัวบ่งชี้ไม่สามารถวัดได้ในกรณีนี้ เนื่องจากเป็นเรื่องนามธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้

16. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถตรวจสอบว่าคำถามเบื้องต้นควรจะถูกปรับปรุงหรือไม่

- คำค้นครอบคลุมทุกแง่มุมในการค้นหาเบื้องต้น ตอบผลการค้นหา
- แหล่งที่มาของข้อมูลมีความเหมาะสมมากที่สุดและมีประสิทธิภาพ ช่วยให้งานสำเร็จสมบูรณ์
- พฤติกรรมการค้นหา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ อัตราการตอบสนองสั้นลงกว่าในการแก้ปัญหาครั้งก่อน
- การประเมินความเพียงพอ มีทรัพยากรเลือกมาอย่างเพียงพอ
- จำนวนชนิดของแหล่งที่มาที่มีความเชื่อถือ ได้เช่นหน้าเว็บ เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เลือกทรัพยากรหลายประเภทเหมาะสมและเชื่อถือได้ ไม่ยึดอยู่กับแหล่งที่มาเพียงชนิดเดียว

มาตรฐานที่ 4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

17. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถปรับประยุกต์ข้อมูลใหม่ และข้อมูลก่อนๆ ในการวางแผนและสร้างสิ่งใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

- การจัดโครงสร้างของข้อมูลและเอกสารที่เลือก มีองค์ประกอบในภาพรวมที่หลากหลาย เช่น แผนภูมิ กราฟ รูปภาพและข้อความ
- มีข้อมูลพร้อมทั้งโครงสร้างและเนื้อหา กราฟ ตาราง สามารถเลือกสิ่งที่จะแสดงโดยใช้องค์ประกอบที่แตกต่าง เช่น สี สัญลักษณ์

▪ ความสอดคล้องขององค์ประกอบ เช่น แผนภูมิ กราฟ รูปภาพและข้อความ ภาพเคลื่อนไหว เสียงและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์ที่ชัดเจน

- การใช้ซอฟต์แวร์หรือฮาร์ดแวร์ มีประสิทธิภาพที่เหมาะสม
- การวางแผนการสื่อสารสามารถเข้าถึงทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ
- งานที่นำเสนอมีลักษณะที่สอดคล้องตอบสนองความต้องการ
- ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถส่งหรืออัปโหลดไฟล์ได้
- การสื่อสาร ตอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

18. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถทบทวนข้อมูลความรู้ในการพัฒนาโครงการ

- ตัวบ่งชี้ไม่สามารถวัดได้ในกรณีนี้ เนื่องจากอ้างถึงการพัฒนาโครงการที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ไม่สามารถสังเกตวัดได้ในระยะเวลาอันสั้น

19. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสื่อสารกับผู้อื่นและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การจัดโครงสร้างของข้อมูลและเอกสารที่เลือกมีองค์ประกอบในภาพรวมที่หลากหลาย เช่น แผนภูมิ กราฟ ตาราง สามารถเลือกสิ่งที่จะแสดงโดยใช้องค์ประกอบที่แตกต่าง เช่น สี และสัญลักษณ์

- การจัดรูปแบบได้เหมาะสม มีความสอดคล้องกัน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเลือกพิมพ์สี หรือขาวดำในรูปแบบที่เหมาะสม
- ความเหมาะสมของการจัดกลุ่ม ทำให้ค่าทั้งหมดแสดงผลในลักษณะที่เข้าใจง่าย
- การใช้สื่อหลายรูปแบบตามความเหมาะสมของงาน เช่น ข้อความ กราฟิก สถิติ ภาพเคลื่อนไหว เสียง
- โครงสร้างของเนื้อหา มีความสมบูรณ์เหมาะสม

- ความเหมาะสมของการใช้ภาษาสำหรับผู้รับชม เช่น ภาษาที่ไม่ใช่ทางด้านเทคนิค
- การใช้สื่อที่เหมาะสมสำหรับกลุ่ม
- การวางแผนการสื่อสารสามารถเข้าถึงทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ
- คุณภาพของระบบฐานข้อมูล รายการฐานข้อมูลได้รวมสารสนเทศที่เหมาะสมที่

สามารถค้นหาได้

มาตรฐานที่5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและความถูกต้องตามกฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจประเด็นด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม

20. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจด้านจริยธรรมกฎหมายทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

- ความพยายามในการเข้าถึงสืบค้นข้อมูล ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับทางกฎหมาย
- การรักษาความลับของข้อมูลที่ต้องเหมาะสม
- ข้อมูลที่เลือกนำเสนอถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรม
- การรักษาความปลอดภัยของข้อมูล
- การรักษาข้อมูลความลับ ข้อมูลที่เป็นความลับถูกระบุและเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัย

21. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบนโยบายของสถาบันและจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้แหล่งที่มาของข้อมูล

- ปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายในการเข้าถึงสารสนเทศ
 - ปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายในการเข้าถึงสารสนเทศ
 - ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเลือกแหล่งที่มาถูกต้องตามกฎหมายและจริยธรรม
 - วัสดุที่ใช้ในการสื่อสารมีความเหมาะสมถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น
- การยึดมั่นกับนโยบายของสถาบัน
 - ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตามนโยบายสถาบัน
 - มีการอ้างอิงหรือใช้เฉพาะวัสดุที่เหมาะสม
 - การสื่อสารปฏิบัติตามนโยบายของสถาบัน
- ความสนใจด้านจริยธรรม
 - มีการดูแลที่เหมาะสมของข้อมูลที่เป็นความลับ เช่น ข้อมูลบัตรเครดิตและข้อมูลที่เป็นกรรมสิทธิ์
 - รวมถึงการขโมยทางความคิดหรือการละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์
 - มารยาทในการเข้าถึง

- จรรยาบรรณ มารยาทและรูปแบบที่เหมาะสม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จัก มารยาทที่เหมาะสม เช่น ส่งไฟล์ที่มีขนาดเหมาะสมในอีเมลและใช้รูปแบบที่เหมาะสมในการสื่อสาร

22. ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ACRL ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ด้านการใช้แหล่งข้อมูลในการ ติดต่อสื่อสารและการดำเนินงาน

- การอ้างอิง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ควรได้รับการอ้างอิง
- ความสมบูรณ์ของการอ้างอิงแหล่งที่มา แหล่งอ้างอิง รวบรวมองค์ประกอบทั้งหมดที่ จำเป็นเพื่อให้สมาชิกหาแหล่งที่อ้างอิงได้

Council of Australian University Librarians (2004) ในประเทศออสเตรเลียได้กำหนด มาตรฐานที่เรียกว่า มาตรฐานการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Standard) ซึ่งประกอบด้วย เกณฑ์ 7 ด้านคือ

1. การตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศ และการกำหนดรูปแบบและขอบเขตของ สารสนเทศที่ต้องการ
2. การเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
3. การประเมินสารนิเทศและแหล่งสารนิเทศ
4. การจัดระบบสารนิเทศ
5. การขยายกรอบแนวคิดและการสร้างความรู้ใหม่
6. การเข้าใจประเด็นทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมในบริบทของการใช้ สารสนเทศ รวมถึงการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศอย่างมีจรรยาบรรณ ถูกกฎหมาย และอย่าง เคารพ
7. การตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการรู้สารนิเทศ

American Association of School Librarians; & Association for Educational Communications and Technology (2004) ได้เสนอมาตรฐานของผู้รู้สารสนเทศไว้ 3 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ มาตรฐานทั่วไป ประกอบด้วย มาตรฐานที่ 1-3 การเรียนรู้อย่างอิสระประกอบด้วยมาตรฐาน ที่ 4-6 และความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วยมาตรฐานที่ 7-8 ดังต่อไปนี้

- มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนเข้าถึงสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนประเมินสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ และอย่างมีความสามารถ
- มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนให้สารสนเทศอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์การเรียนรู้อย่างอิสระ
- มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ ต้องรู้สารสนเทศ และแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง กับความสนใจส่วนตัวได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ ต้องรู้สารสนเทศ และชื่นชมวรรณคดีและสารสนเทศอื่นๆที่มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนที่มีอิสระในการเรียนรู้ ต้องรู้สารสนเทศ ต้องมุ่งแสวงหาสารสนเทศ และสร้างองค์ความรู้อย่างยอดเยี่ยมความรับผิดชอบต่อสังคม

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนสร้างประโยชน์ต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้และสังคม เป็นผู้รู้สารสนเทศและตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศที่มีต่อสังคมประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนสร้างประโยชน์ต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้และสังคม เป็นผู้รู้สารสนเทศ และฝึกฝนให้มีพฤติกรรมที่มีจริยธรรม อันเกี่ยวข้องกับสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ

สรุปจากมาตรฐานหรือเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ามีประเด็นที่กำหนดไว้เหมือนกัน คือ การเน้นที่การตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ จริยธรรมสารสนเทศ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. รูปแบบการรู้สารสนเทศ

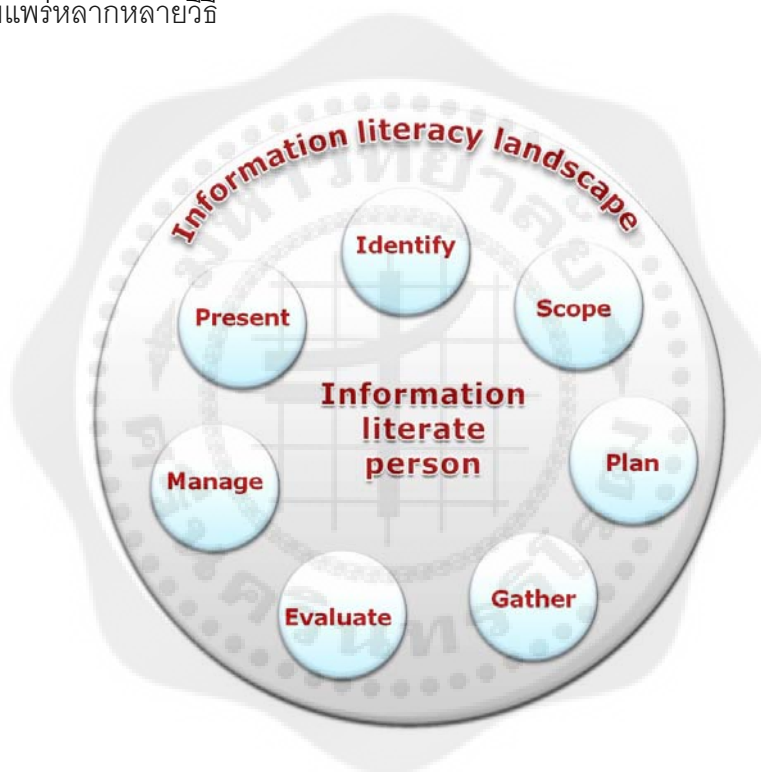
รูปแบบการรู้สารสนเทศที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย

1.7 Pillars

รูปแบบการรู้สารสนเทศ“7 Pillars” ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1950 โดย Society of College, National and University Libraries (SCONUL)จากการทำงานร่วมกันของห้องสมุดวิทยาลัย มหาวิทยาลัย และห้องสมุดแห่งชาติในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ ซึ่งประกอบด้วย

1. ความสามารถในการระบุถึงสารสนเทศที่ต้องการ (Identify)
2. ความสามารถในการประเมินความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่และการระบุช่องว่างของสารสนเทศ (Scope)
3. ความสามารถในการสร้างกลยุทธ์เพื่อระบุถึงแหล่งสารสนเทศ (Plan)
4. ความสามารถในการระบุแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ (Gather)
5. ความสามารถในการเปรียบเทียบและประเมินสารสนเทศที่สืบค้นและเข้าถึงได้จากแหล่งต่างๆ (Evaluate)
6. ความสามารถในการบริหารจัดการสารสนเทศอย่างมืออาชีพและมีจรรยาบรรณ (Manage)
7. ความสามารถในการประยุกต์และนำเสนอความรู้ที่ได้ (Present)

Bent และ Stubbing (2011) กล่าวถึงแนวคิดเจ็ดเสาหลักของการรู้สารสนเทศ (7 pillars of information literacy) ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วโลก ทักษะหลักของมหาวิทยาลัยห้องสมุดแห่งชาติใน ประเทศอังกฤษโมเดล (SCONUL) มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ระบุหรือความสามารถระบุความต้องการของ ตนด้านสารสนเทศ ขั้นที่ 2 ขอบเขต คือ สามารถประเมินความรู้ในปัจจุบัน และชี้ช่องว่าง ขั้นที่ 3 วางแผน คือ สามารถสร้างกลยุทธ์ในการหาข้อมูล ขั้นที่ 4 รวบรวม คือสามารถค้นหา เข้าถึง และ รวบรวมข้อมูลที่ต้องการ ขั้นที่ 5 ประเมิน คือสามารถทบทวนกระบวนการวิจัย เปรียบเทียบ และ ประเมินข้อมูล ขั้นที่ 6 จัดการ คือผู้วิจัยสามารถจัดระเบียบข้อมูลอย่างมืออาชีพและจริยธรรม ขั้นที่ 7 นำเสนอ คือสามารถนำความรู้ที่ได้ นำเสนอผลการวิจัย สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเก่าและใหม่ เพื่อสร้าง ความรู้ใหม่เผยแพร่หลากหลายวิธี

ภาพประกอบ 4 แสดงโมเดลในการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศ 7 Pillars

จากภาพประกอบ 4 จะเห็นว่าการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศนั้น ไม่ได้เป็นเส้นตรง ซึ่ง หมายความว่า ผู้พัฒนาสามารถพัฒนาทักษะแต่ละทักษะหรือบูรณาการร่วมกับทักษะอื่นๆ ได้

ทั้งนี้ในแต่ละทักษะของการพัฒนานั้น แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือคุณลักษณะและพฤติกรรม หรือ ความเข้าใจและ ความเชี่ยวชาญและความสามารถ หรือ ความสามารถ

1. ความสามารถในการระบุถึงสารสนเทศที่ต้องการ (Identify)

- ความเข้าใจใน

ข้อมูลและสารสนเทศใหม่นั้นถูกผลิตและเผยแพร่อย่างต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้สารสนเทศนั้นเกี่ยวข้องถึงนิสัยของการเรียนรู้ และการค้นหาสารสนเทศใหม่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจว่าความคิดและโอกาสถูกสร้างขึ้นจากการค้นหาสารสนเทศ อีกทั้งการเข้าใจถึงอัตราการผลิตสารสนเทศในปัจจุบัน

- ความสามารถที่จะ

1. ระบุการขาดความรู้ในแต่ละสาขาวิชา

2. ระบุหัวข้อ และคำถามของการสืบค้น ซึ่งรวมถึงความสามารถในการนิยามหัวข้อหรือคำถามนั้นด้วยการใช้ศัพท์เฉพาะเบื้องต้นได้

3. ตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศ

4. ใช้สารสนเทศเดิมเพื่อสนับสนุนการสืบค้นใหม่

5. ถือเป็นความรับผิดชอบส่วนตนในการสืบค้นสารสนเทศ

6. บริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการสืบค้น

2. ความสามารถในการประเมินความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่และการระบุช่องว่างของสารสนเทศ (Scope)

- ความเข้าใจใน

ประเภทของสารสนเทศและลักษณะที่แตกต่างกันรวมถึงรูปแบบ คือ ฉบับพิมพ์ หรือ ดิจิทัล นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจถึงกระบวนการผลิตสารสนเทศ และความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ ตลอดจนบริการใดที่มีอยู่เพื่อช่วยในการเข้าถึงสารสนเทศและจะเข้าถึงได้อย่างไร

- ความสามารถที่จะ

1. รู้ว่าอะไรที่ไม่รู้ คือ การระบุช่องว่างของสารสนเทศ

2. ระบุประเภทของสารสนเทศที่ดีที่สุดที่จะตอบสนองความต้องการ

3. ระบุเครื่องมือเพื่อช่วยในการสืบค้น

4. ระบุรูปแบบที่ต่างกันของสารสนเทศที่อาจถูกผลิตและเผยแพร่

5. แสดงความสามารถในการใช้เครื่องมือใหม่ๆ ที่มีอยู่

3. ความสามารถในการสร้างกลยุทธ์เพื่อระบุถึงแหล่งสารสนเทศ (Plan)

- ความเข้าใจว่า

ขอบเขตของเทคนิคในการสืบค้นที่มีเพื่อค้นหาสารสนเทศความแตกต่างระหว่างเครื่องมือในการสืบค้นกลยุทธ์การสืบค้นขั้นสูงสามารถสร้างความแตกต่างสำหรับผลลัพธ์ของการสืบค้นที่ได้ ความจำเป็นของการพัฒนาวิธีการสืบค้นสำหรับคำถามในการสืบค้นใหม่ๆ ความจำเป็นในการปรับปรุงค่าสำคัญและประยุกต์กลยุทธ์ของการสืบค้นตามแหล่งสารสนเทศ และ/ หรือผลลัพธ์ที่ได้ตลอดจนการเข้าใจถึงคุณค่าของศัพท์ควบคุมและอนุกรมวิธานศัพท์เพื่อช่วยในการสืบค้น

- ความสามารถที่จะ

1. กำหนดขอบเขตคำค้นที่ชัดเจนและใช้ภาษาที่เหมาะสม
2. นิยามกลยุทธ์ของการสืบค้นโดยการใช้คำสำคัญและความคิดที่เหมาะสม
3. เลือกเครื่องมือการสืบค้นที่เหมาะสมที่สุด
4. ระบุศัพท์ควบคุมและอนุกรมวิธานศัพท์เพื่อช่วยในการสืบค้นที่เหมาะสม
5. ระบุเทคนิคการสืบค้นที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการสืบค้น
6. ระบุเครื่องมือพิเศษที่เหมาะสมในการสืบค้นสำหรับความต้องการสารสนเทศแต่ละ

รายการ

4. ความสามารถในการระบุแหล่งสารสนเทศและเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ (Gather)

- ความเข้าใจใน

การบริหารจัดการสารสนเทศทั้งในรูปแบบฉบับพิมพ์และดิจิทัลวิธีการในการการเข้าถึงสารสนเทศของแหล่งสารสนเทศต่างๆ ที่ได้มีการจัดเตรียมในห้องสมุด หรือ ศูนย์สารสนเทศเทคโนโลยีดิจิทัลได้จัดหาเครื่องมือเพื่อสร้างและแบ่งปันสารสนเทศร่วมกันประเด็นที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่เขตข้อมูลที่ต่างกันในการอ้างอิงและวิธีการที่จะอธิบายถึงแหล่งสารสนเทศการใช้บทคัดย่อการติดตามสารสนเทศใหม่ๆ ความแตกต่างระหว่างสารสนเทศที่มีให้บริการแบบฟรีและไม่ฟรีความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในโลกดิจิทัลรวมถึงความสำคัญของการประเมินผลการสืบค้นที่ได้

- ความสามารถที่จะ

1. ใช้เครื่องมือและแหล่งสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สร้างรูปแบบการค้นขั้นสูงที่เหมาะสมกับแหล่งสารสนเทศที่ต่างกัน
3. เข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็มของสารสนเทศทั้งฉบับพิมพ์และดิจิทัล
4. ใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อรวบรวมสารสนเทศใหม่
5. ติดตามสารสนเทศใหม่อย่างต่อเนื่อง
6. ร่วมมือกับชุมชนเพื่อการแบ่งปันสารสนเทศ
7. ระบุว่าเมื่อใดที่ไม่สามารถสืบค้นสารสนเทศที่ต้องการได้

8. ใช้ตัวช่วยทั้งออนไลน์และฉบับพิมพ์รวมถึงการติดต่อกับบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อช่วยเหลือ

5. ความสามารถในการเปรียบเทียบและประเมินสารสนเทศที่สืบค้นและเข้าถึงได้จากแหล่งต่างๆ (Evaluate)

- ความเข้าใจใน

มุมมองของสารสนเทศในบริบทของการเรียนรู้ / วิจัย ประเด็น เรื่อง คุณภาพความถูกต้อง ความเกี่ยวข้อง และความน่าเชื่อถือที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสารสนเทศ วิธีการในการประเมินและเผยแพร่สารสนเทศความสำคัญของความสอดคล้องกันในการรวบรวมสารสนเทศ และความสำคัญของการอ้างอิง

- ความสามารถที่จะ

1. จำแนกถึงแหล่งสารสนเทศที่แตกต่างกัน
2. เลือกสารสนเทศที่เหมาะสมกับหัวข้อการสืบค้นโดยใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม
3. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความเกี่ยวข้อง และความน่าเชื่อถือ ของแหล่งสารสนเทศที่ค้นพบ

4. ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่รวบรวมได้
5. อ่านอย่างมีวิจารณญาณ ระบุดีประเด็นสำคัญและข้อโต้แย้ง
6. ประเมินอย่างมีวิจารณญาณ
7. รู้ว่าต้องหยุดเมื่อไหร่

6. ความสามารถในการบริหารจัดการสารสนเทศอย่างมืออาชีพและมีจรรยาบรรณ (Manage)

- ความเข้าใจใน

ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนในทุกประเด็นของการบริหารจัดการและเผยแพร่สารสนเทศ เช่น ลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา และการขโมยความคิดความจำเป็นในการประยุกต์วิธีการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการสารสนเทศบทบาทของการช่วยเหลือหรือร่วมมือกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นในการค้นหาและจัดการสารสนเทศ ความจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบความสำคัญของการจัดเก็บและแบ่งปันสารสนเทศอย่างมีจรรยาบรรณกระทั่งบทบาทของผู้เชี่ยวชาญ เช่น บรรณารักษ์ในการแนะนำและสนับสนุนทุกประเด็นในการบริหารจัดการสารสนเทศ

- ความสามารถที่จะ

1. ใช้ซอฟต์แวร์รายการบรรณานุกรมที่เหมาะสมเพื่อบริหารจัดการสารสนเทศ
2. อ้างอิงสารสนเทศโดยการใช้รูปแบบการอ้างอิงที่เหมาะสม
3. สร้างรูปแบบรายการบรรณานุกรมที่เหมาะสม

4. นำเสนอความตระหนักในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์และจรรยาบรรณ
5. ระเบียบหรือมาตรฐานของการสร้างความถูกต้องสมบูรณ์ทางวิชาการ
6. ใช้เทคนิคและซอฟต์แวร์เพื่อการบริหารจัดการสารสนเทศที่เหมาะสม
7. ความสามารถในการประยุกต์และนำเสนอความรู้ที่ได้ (Present)

คือ การนำเสนอผลลัพธ์ของการศึกษาและพิจารณาการสังเคราะห์สารสนเทศทั้งเก่าและใหม่ เพื่อสร้างเป็นความรู้ใหม่และเผยแพร่ได้อย่างหลากหลาย

- ความเข้าใจใน

ความแตกต่างระหว่างการสรุปและการสังเคราะห์ความแตกต่างของรูปแบบการเขียนและการนำเสนอเพื่อใช้ในการนำเสนอสารสนเทศในชุมชนที่ต่างกัน สารสนเทศสามารถนำเสนอด้วยวิธีการที่ต่างกันไป ความรับผิดชอบของแต่ละคนในการเก็บ แบ่งปัน และเผยแพร่สารสนเทศและความรู้การประเมินการดำเนินงาน กระบวนการและแนวคิดของการจัดพิมพ์และเผยแพร่ตลอดจนแต่ละบุคคลนั้นสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สารสนเทศผ่านช่องทางการจัดพิมพ์แบบดั้งเดิมและเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Blog หรือ Wiki

- ความสามารถที่จะ

1. ใช้สารสนเทศที่สืบค้นได้เพื่อจัดการกับคำถามที่เกิดขึ้น
2. สรุปข้อมูลและรายงานด้วยการพูดนำเสนอหรือการเขียน
3. รวบรวมข้อมูลใหม่ลงในบริบทของความรู้ที่มีอยู่เดิม
4. วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลอย่างเหมาะสม
5. สังเคราะห์และประเมินสารสนเทศที่ซับซ้อนและใหม่จากแหล่งสารสนเทศที่แตกต่าง
6. สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพโดยการใช้สไตล์การเขียนที่เหมาะสมในรูปแบบที่หลากหลาย
7. สื่อสารด้วยวาจาอย่างมีประสิทธิภาพ
8. เลือกสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมเผยแพร่ตามความเหมาะสม
9. พัฒนาข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวในชุมชนโดยใช้เครือข่ายส่วนบุคคลและเทคโนโลยีดิจิทัลเหมาะสม เช่น Blog หรือ Social networking เป็นต้น

ทั้งนี้ความคาดหวังเพื่อบรรลุทักษะหลักสำคัญแต่ละหลักตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นอาจแตกต่างกันไปตามบริบทที่ต่างกัน เช่น อายุและระดับของผู้พัฒนารวมถึงประสบการณ์และความต้องการสารสนเทศของผู้พัฒนาแต่ละคน

2. The Big 6 Skills Model

The Big 6 Skills Model เป็นแนวทางการส่งเสริมการรู้สารสนเทศมีจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาชื่อ Mike Eisenberg และ Bob Berkowitz (2001-2006) โดยได้นำไปใช้

ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย มีการนำไปประยุกต์เพื่อการเรียนการสอนทักษะสารสนเทศในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยมี 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนด ภาระงาน (Task Definition) เป็นการระบุปัญหา หรือกำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ และกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการค้นหาสารสนเทศในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking Strategies) เป็นการกำหนดว่าแหล่งสารสนเทศใดมีสารสนเทศที่ต้องการ และประเมินความเหมาะสมของแหล่งสารสนเทศกับปัญหาที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น เพื่อให้สารสนเทศได้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ (Location and Access) เป็นการระบุแหล่งที่อยู่ของสารสนเทศและค้นหาสารสนเทศตามแหล่งสารสนเทศที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 การใช้สารสนเทศ (Use of Information) เป็นการอ่าน พิจารณาสารสนเทศที่ต้องการ และคัดเลือกข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องออกมาใช้ได้ตรงกับที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์สารสนเทศ (Synthesis) เป็นการจัดกระทำกับสารสนเทศที่ค้นหามาได้แลนำมาเสนอสารสนเทศที่ค้นได้มาจำแนก พร้อมทั้งเตรียมการวางแผนเพื่อนำเสนอสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลงานที่ได้ทำขึ้น รวมทั้งการประเมินกระบวนการแก้ไขปัญหาสารสนเทศ

3. งานวิจัยการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย

อาชัญญารัตนอุบล และคณะ. (2550) ได้ศึกษางานวิจัยการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย ได้สังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทยขึ้นโดยมีพื้นฐานจาก The Big 6 Skills Model ดังกล่าวข้างต้น มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. กำหนดภารกิจ คือ ต้องการรู้อะไร ปัญหาหรือข้อสงสัยคืออะไร
2. ตรงจุดเข้าถึงแหล่ง คือ การหาคำตอบว่าอยู่ที่ไหน มีวิธีเข้าถึง และการใช้แหล่งความรู้ได้อย่างไร
3. ประเมินสารสนเทศ คือ การคัดสรรสารสนเทศอย่างไรให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการรู้ และน่าเชื่อถือ
4. บูรณาการวิธีการใช้งาน คือ การมีวิธีใดใช้ในการนำสิ่งที่ค้นพบมาสรุป นำเสนอและสื่อสารกับผู้อื่น ประยุกต์ใช้แก้ปัญหา

6. ขีดความสามารถในการรู้สารสนเทศ

Doyle (1992) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ คือ เป็นผู้ที่สามารถระบุแหล่งที่ต้องการ ตะหนักถึงถึงความสำคัญของสารสนเทศ สามารถเข้าถึงแหล่งและสารสนเทศที่ต้องการ

รู้จักพัฒนาการสืบค้นแสวงหา สามารถประเมินแหล่งและสารสนเทศที่ได้รับ สามารถบูรณาการสารสนเทศที่ได้รับเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่ และสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

University of California Los Angeles instructional Service advisory Committee (2001) ได้กำหนดรายการความรู้และทักษะด้านสารสนเทศ (Information Competencies List)

5 ประการ เพื่อประเมินขีดความสามารถนักศึกษาและพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุด คือ

1. ความสามารถในการกำหนดหัวข้อการวิจัยหรือความต้องการสารสนเทศ
2. การพัฒนาวิธีการสืบค้นที่เหมาะสม
3. การระบุแหล่งและการค้นสารสนเทศ
4. การประเมินสารสนเทศและวิธีการสืบค้น
5. การจัดระบบและการใช้สารสนเทศ

SUNY Council of Library Directors Information Literacy Initiative (2003) ได้เสนอคุณลักษณะและความสามารถในการรู้สารสนเทศของบุคคลดังนี้

1. ตระหนักถึงความจำเป็นของสารสนเทศ
2. สามารถกำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่จำเป็น
3. เข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ประเมินสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศได้
5. นำสารสนเทศที่คัดสรรแล้วสู่พื้นความรู้เดิมได้
6. มีประสิทธิภาพในการใช้สารสนเทศได้ตรงตามวัตถุประสงค์
7. เข้าใจประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกฎหมายในการใช้สารสนเทศ
8. เข้าถึงและใช้สารสนเทศได้อย่างมีจริยธรรมและถูกกฎหมาย
9. แบ่งประเภท จัดเก็บ และสร้างความเหมาะสมให้กับสารสนเทศที่รวบรวมไว้ตระหนักว่าการรู้สารสนเทศช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อาชัญญารัตนอุบล และคณะ (2550) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศนั้นต้องประกอบไปด้วยความเข้าใจ และความสามารถส่วนบุคคลที่ตระหนักถึงความจำเป็นของสารสนเทศ โดยต้องมีความสามารถดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ ประกอบด้วยความสามารถทางกายภาพ และสติปัญญาในการเข้าถึงสารสนเทศ ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี สามารถระบุแหล่งและสืบค้น ด้วยการใช้ความรู้และกลยุทธ์เพื่อคัดสรร แกะไข วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และสื่อสาร กับฐานข้อมูลทั่วไป และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. ความสามารถในการประเมินสารสนเทศ ประกอบด้วยความสามารถในการสังเคราะห์ หรือตีความ สามารถตัดสินใจได้ว่าแหล่งสารสนเทศใดมีความน่าเชื่อถือ โดยอาศัยข้อเท็จจริงและความเที่ยงตรง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการประเมินสารสนเทศ

3. ความสามารถในการใช้สารสนเทศ ประกอบด้วยความเข้าใจประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ รวมถึงมารยาทการใช้สารสนเทศ และประสิทธิภาพในการจัดการสารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

วีร ดันตือนานนท์ (2556) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รู้สารสนเทศว่ามีความสอดคล้องกับความหมายของการรู้สารสนเทศ คือ ผู้ที่ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ มีความเข้าใจในการจัดระบบสารสนเทศ มีทักษะด้านการเข้าถึง โดยผู้รู้สารสนเทศคือผู้ที่สามารถระบุแหล่งและสามารถเข้าถึงแหล่งและกำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ รู้จักพัฒนากลยุทธ์ ในการแสวงหาสืบค้น มีทักษะด้านการประเมินสารสนเทศ โดยผู้รู้สารสนเทศคือผู้ที่สามารถประเมินแหล่งสารสนเทศ และมีทักษะสามารถนำสารสนเทศไปปรับประยุกต์ใช้ มีความสามารถบูรณาการสารสนเทศ สามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีจริยธรรมและปฏิบัติตามกฎหมาย

กล่าวสรุปคือ การรู้สารสนเทศ คือความรู้ ความสามารถ และทักษะของบุคคลในการระบุความต้องการสารสนเทศของตนเอง ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง ความสามารถในการค้นหา สามารถพัฒนาวิธีการค้นคืนสารสนเทศได้ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ทั้งที่จัดเก็บอยู่ในสื่อคอมพิวเตอร์หรือสื่อรูปแบบอื่นๆได้ ความสามารถในการประเมินค่าและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่สารสนเทศเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถบูรณาการสารสนเทศใหม่ๆเข้ากับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมได้ เกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงเป้าหมายสำหรับบุคคล

แต่ในยุคปัจจุบัน การรู้สารสนเทศเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอกับข้อมูลข่าวสารที่มากมายเพราะการรู้สารสนเทศเน้นที่ความสำคัญของการเข้าถึงสารสนเทศและการประเมินค่าและการใช้จริยธรรมด้านสารสนเทศดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้า ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) คือการเข้าใจสื่อ และการนำเสนอสารสนเทศรูปแบบต่างๆ เน้นความสามารถในการทำ ความเข้าใจหน้าที่ของสื่อการประเมินว่าหน้าที่เหล่านั้นทำงานอย่างไรและเกี่ยวข้องกับสื่อเพื่อใช้ในการแสดงออกด้วยตัวเองรวมถึงความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy)ซึ่งส่งเสริมการใช้งานสารสนเทศและการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy)

1. ความเป็นมาของการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ หรือสื่อมวลชนศึกษาได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ แคนาดา และสหรัฐอเมริกา จากนั้นก็ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในประเทศ เนเธอร์แลนด์ อิตาลี กรีซ ออสเตรีย สวิสเซอร์แลนด์ และประเทศอื่นๆอีกมากมาย ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่สอนประชาชนให้รู้เท่าทันสื่อเพื่อป้องกันผลร้ายที่เกิดจากสื่อในช่วงทศวรรษ 1930 ในยุคนี้อีกถูกเปรียบเทียบกับเป็นเสมือนเชื้อโรค และสื่อมวลชนศึกษาก็เป็นวัคซีนป้องกันและต่อต้าน

ในช่วงปี 1960 ความเชื่อเกี่ยวกับสื่อมวลชนได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเชื่อว่าสื่อมวลชนไม่ได้เลวร้ายไปเสียหมด สื่อมวลชนศึกษาจึงสอนให้ประชาชนรู้จักเลือกสิ่งที่ดีสำหรับตนเอง ประชาชนในยุคนี้ต้องแยกแยะเนื้อหาในตัวสื่อเพื่อเลือกเอาแต่สิ่งที่ดี

ในปี 1980 ความตระหนักในเรื่องความจริงของภาพจากสื่อก็เกิดขึ้น การเรียนรู้สื่อเปลี่ยนไปให้ความสนใจเกี่ยวกับภาพนิ่งและภาพตัวแทนในสื่อที่เราบริโภค และในช่วงปลายของปี 1980 หลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อในประเทศอังกฤษได้รับการบรรจุเป็นหลักสูตรระดับชาติ โดยสอนในโรงเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา เพื่อให้รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมการเมือง

การรู้เท่าทันสื่อเริ่มนำมาใช้ในปีค.ศ.1992โดยมีสมาชิกของ AspenMediaLiteracyLeadershipInstituteได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าหมายถึงความสามารถในการเข้าถึงวิเคราะห์ประเมินและสร้างสรรค์สื่อในหลายๆรูปแบบอย่างไรก็ตามเมื่อใช้กันต่อมากำจำกัดความก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อย

เมื่อเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสาร โลกของอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ มีผลต่อสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมาก ประชาชนที่มีความรู้เท่าทันสื่อจะต้องเป็นคนที่สามารถรับเนื้อหาจากสื่อได้อย่างหลากหลาย รู้จักหาข้อมูลจากสื่อมาสนับสนุนทัศนะของตัวเองและสร้างความหมายขึ้นมาเองได้ ไม่ใช่เปิดรับตีความไปตามที่สื่อกำหนดให้ (สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ, 2549)

จนกระทั่งในปัจจุบัน (อุษา บิ๊กกินส์, 2555) กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ที่วัฒนธรรมทางสื่อเฟื่องฟูคำจำกัดความในปัจจุบันจึงครอบคลุมถึงวิธีการที่มีความสำคัญและสมควรจะต้องให้การศึกษาโดยการกำหนดกรอบในการเข้าถึงวิเคราะห์ประเมินและสร้างสรรค์การสื่อข้อความในหลายๆรูปแบบนับแต่ด้านสิ่งพิมพ์จนถึงสื่อภาพและเสียงอย่างโทรทัศน์หรือวิดีโอจนกระทั่งอินเทอร์เน็ต

2. ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ

เนื่องจากประเด็นเรื่องการรู้เท่าทันสื่อเป็นประเด็นทางสังคมที่กำลังแผ่ขยายไปเกือบทั่วทุกสังคมในปัจจุบัน สมาคมความรู้เท่าทันสื่อมวลชนแห่งประเทศไทยแคนาดา Canada's Association of Media Literacy

ซึ่งเป็นองค์กรด้านความรู้เท่าทันสื่อมวลชนที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้ระบุถึงความสำคัญ 6 ประการ ที่ผู้บริโภคสื่อทุกคนจำเป็นต้องมีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อไว้ดังนี้ Bowen (2006)

1. สื่อได้เข้ามาครอบงำชีวิตประจำวันของเราทุกคน โดยเฉพาะในทางการเมืองและวัฒนธรรม
2. ข้อมูลข่าวสารเกือบทุกประเภทในโลกสมัยใหม่มีการนำเสนอผ่านทางสื่อ
3. สื่อเป็นแบบฉบับที่มีผลอย่างมากต่อค่านิยมและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม
4. คนส่วนมากมักไม่ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อที่มีต่อตนเองและต่อสังคม
5. การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยเพิ่มอรรถรสในการบริโภคสื่อ
6. การรู้เท่าทันสื่อจะทำให้ผู้บริโภคสื่อเป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้นไม่เฉื่อยชา

จากความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ในการพัฒนารูปแบบของสื่อมวลชนศึกษา ในลักษณะของแบบจำลอง เพื่อให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้นำไปใช้ในการเสริมสร้างภาวะรู้เท่าทันสื่อมวลชนในประชาคมโลก ดังที่ได้ระบุไว้ว่า “องค์การสหประชาชาติมีความสนใจในสื่อมวลชนศึกษา เนื่องจากได้เล็งเห็นว่าสื่อมวลชนศึกษาเป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันของประเทศต่างๆ และเป็นเครื่องมือในการควบคุมการไหลเวียนของข่าวสาร ให้พลเมืองของทุกประเทศได้มีศักยภาพในการเป็นผู้บริโภคสื่อที่มีอำนาจโดยเท่าเทียมกัน” Hobbs (2003)

3. ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ

National Leadership Conference on Media Literacy (1992) ได้มีการลงมตินิยามของการรู้เท่าทันสื่อว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงวิเคราะห์ประเมินและสื่อสารเนื้อหาสารในรูปแบบต่างๆ ได้ ผู้ที่รู้เท่าทันสื่อจะสามารถถอดรหัสประเมินวิเคราะห์ และผลิตสื่อทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

Silverblatt (2002) ได้ขยายแนวคิดและให้นิยามของการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติมอีกว่าต้องประกอบด้วย 1) การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ 2) การเข้าใจในกระบวนการของสื่อสารมวลชน 3) การมีความสามารถในการวิเคราะห์และอธิบายเนื้อหาสื่อ 4) การเข้าใจในเนื้อหาสื่อในแต่ละ

วัฒนธรรม 5) ความสามารถในการเปิดรับสื่อด้วยความเพ็ดพิณเข้าใจและยอมรับในคุณค่าของเนื้อหาที่อยู่ในสื่อ

Baran (2004) ได้ให้นิยามของการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy: ML) ว่า คือ ความสามารถในการทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากสื่อและเนื้อหาจากสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มเติมจากที่ซิลเวอร์เบลท์ให้ไว้ 5 ประการเข้าไปอีก 2 ประการคือ 1) ความเข้าใจในข้อบังคับทางจริยธรรมของผู้ผลิตสื่อ 2) ความสามารถในการใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

UNESCO (2005) ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า เป็นความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์ และประเมินค่าสื่อ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ นำเสนอสื่อในแบบฉบับของตนเองและผลิตเพื่อสื่อสารได้หลายรูปแบบ

Potter (2011) ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่าเป็นชุดของมุมมองที่เราใช้เปิดเผย แสดงตัวตนกับสื่อมวลชน เพื่อตีความข้อมูลที่พบเห็น ผ่านการสร้างมุมมองความรู้ของตัวเราเอง ด้วยการรู้เท่าทันสื่อในหลายมิติอย่างต่อเนื่องรอบด้าน

สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ (2549) ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า การตระหนักถึงความสำคัญของความสามารถในแต่ละด้าน ได้แก่ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ ประเมินค่าสื่อ สังเคราะห์สื่อ และสร้างสรรค์สื่อ

ดังนั้นสรุปได้ว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” หมายถึงความสามารถของแต่ละบุคคลในการเข้าถึงเข้าใจ ตีความประเมินและสร้างเนื้อหาสื่อในรูปแบบที่หลากหลายด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อและสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจของตนเองเพื่อให้สามารถใช้สื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของทั้งต่อตนเองครอบครัวชุมชนและสังคม

4. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้รับสื่อสามารถเลือกรับสื่อและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพในบริบทต่างๆ โดย Buckingham (2003) เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นแนวคิดที่มองผู้รับสื่อเป็นผู้มีความสามารถในการวิเคราะห์และใช้สื่อได้เป็นอย่างดีเป็นผู้บริโภคสื่ออย่างมีเหตุผลเป็นผู้เรียนรู้ที่จะกำกับพฤติกรรมของตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอย่างมีเหตุผล

อุษา บิ๊กกันส์ (2555) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) คือ การได้รับสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มที่และรวดเร็วสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อได้อย่างเต็มความสามารถสามารถจดจำและเข้าใจความหมายของคำศัพท์

สัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสาร คัดกรองข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2. การวิเคราะห์ (Analyze) คือ การตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและแบบฟอร์มของสื่อ แต่ละประเภทว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอโน้มน้าวผลกระทบอะไรบ้างต่อสังคม การเมืองหรือเศรษฐกิจโดยใช้พื้นฐานความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเทคนิควิธีการวิเคราะห์สื่อนั้นเป็นการตั้งคำถามกับสื่อ เพื่อที่จะวัดความสามารถในการอ่านสื่อให้ออกเราอ่านได้มากหรือน้อยจะขึ้นอยู่กับเราสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้มากหรือน้อย ประเด็นสำคัญของแนวคำถาม ได้แก่

- 2.1 สื่อเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ใครเป็นผู้สร้างเนื้อหาสาระของสื่อขึ้นมา
- 2.2 การสร้างสื่อเพื่อการสื่อสารในครั้งนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง
- 2.3 คนอื่นๆ ตีความเนื้อหาสาระของสื่อแตกต่างจากเรา
- 2.4 สื่อได้นำเสนอวิถีชีวิต ค่านิยม และมุมมองอะไรบ้าง
- 2.5 ทำไมข้อความนี้จึงถูกสื่อสารออกมา

3. การประเมินค่าสื่อ (Evaluate) เป็นผลจากการวิเคราะห์สื่อที่ผ่านมาทำให้สามารถที่จะประเมินคุณภาพของเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใดสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารในด้านใดได้บ้างโดยสร้างความเกี่ยวข้องของเนื้อหากับประสบการณ์พร้อมเสนอความเห็นในแง่มุมที่หลากหลาย

4. การสร้างสรรค์ (Create) เป็นความสามารถในการเรียนรู้สื่อ รวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสื่อในรูปแบบของตนเองขึ้นมาเมื่อมีความรู้ความเข้าใจสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ทุกคนควรจะต้องวางแผน เขียนบทค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาประกอบความสามารถในการสร้างสรรค์หรือสื่อสารเนื้อหาโดยการเขียนบรรยายความคิด ใช้คำศัพท์ เสียงหรือการสร้างภาพให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย รวมทั้งข้อเสนอสำหรับองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อในบริบทของสังคมไทย

Center for Media Literacy (2008) ได้ระบุถึงทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อ ไว้ดังนี้

1. ทักษะในการเข้าถึง (Access Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและมีประโยชน์และสามารถทำความเข้าใจความหมายของเนื้อหาสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบการออกแบบทั้งรูปแบบของเนื้อหาสารโครงสร้างของเนื้อหาสาร และลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหาสารรวมถึงสามารถใช้แนวคิดต่างๆทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในการทำความเข้าใจบริบทของเนื้อหาสารที่นำเสนอ

3. ทักษะการประเมินเนื้อหาสาร(Evaluate Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสารไปยังประสบการณ์ส่วนบุคคลและทำการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องคุณภาพและความเกี่ยวข้องของเนื้อหาสาร

4. ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเขียนความคิดของพวกเขาโดยใช้ข้อความเสียงและ/หรือภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาสารของพวกเขา

5. ทักษะการมีส่วนร่วม(Participate Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมหรือปฏิสัมพันธ์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

แนวคิดที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการเสริมสร้างสมรรถนะในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยผู้รับสารจึงต้องมีการพัฒนาทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ ใน 4 ด้าน (พรทิพย์ เย็นจะบก. 2552) ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) คือการได้รับสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว สามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ มีการแสวงหาข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทและไม่ถูกจำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป ความสามารถในการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอ่านเนื้อหาจากสื่ออื่นๆ และทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้จดจำและเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์ และเทคนิคที่ใช้ในการสื่อสารพัฒนากลยุทธ์ เพื่อหาตำแหน่งที่มาของข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่หลากหลายและเลือกกรองข้อมูลประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2. การวิเคราะห์ (Analyze) คือการตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและรูปแบบที่สื่อแต่ละประเภทนำเสนอ ว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอนั้นส่งผลกระทบอะไรบ้างต่อสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจโดยใช้พื้นความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นที่อาจมาจากการวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของสื่อ (กลุ่มผู้เปิดรับสื่อ) จุดยืนของสื่อ บริบทต่างๆ ของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อการนำเสนอของสื่อ โดยอาจใช้วิธีการของการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การแตกองค์ ประกอบย่อยต่างหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผลความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบรูปแบบการใช้สื่อ โครงสร้างและลำดับการเรียงเนื้อหาสื่อ ซึ่งสามารถใช้แนวคิดจากศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ ศิลปะวรรณกรรม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาบริบทที่ต้องการสื่อ

3. การประเมินค่าสื่อ (evaluate) คือหลังจากการที่ผู้รับสารผ่านการวิเคราะห์และการทำความเข้าใจสื่อแล้ว ผู้รับสารควรที่จะทำการประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำมาเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อย

เพียงไร ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ หรือวิธีการนำเสนอในรูปแบบใดก็ตามสื่อได้ใช้เทคนิคอะไรก็ทำให้เราเกิดความสนใจความพอใจขึ้น หรือทำให้หลงเชื่อไปโดยขาดการวิเคราะห์อย่างถ่องแท้

4. การสร้างสรรค์(Create) การรู้เท่าทันสื่อรวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเองขึ้นมาเมื่อมีความรู้ความเข้าใจสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้วทุกคนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ผลิตที่จะต้องวางแผนเขียนบทค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาประกอบตามเทคโนโลยีของสื่อหรือรูปแบบองค์ประกอบของสื่อแต่ ละประเภทเพื่อที่จะสามารถสื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ตนได้วางไว้การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นบทสรุปที่ทำให้กระบวนการรู้เท่าทันสื่อได้สมบูรณ์ที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าวมาสามารถพิจารณาได้ว่า การเข้าถึง (Access) การวิเคราะห์ (Analyze) การประเมินค่าสื่อ (Evaluate) และการสร้างสรรค์ (Create) เป็นกระบวนการการรู้เท่าทันสื่อที่ต้องประกอบกันให้ครบทุกปัจจัย จึงจะสามารถทำให้เป็นผู้มีความรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการรู้เท่าทันสื่อในปัจจุบัน

โลกแห่งเทคโนโลยีในปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อเพียงอย่างเดียวมันไม่เพียงพอในยุคของข้อมูลสารสนเทศที่มีปริมาณมาก ทำให้ต้องมีการรู้เท่าทันสารสนเทศควบคู่ไปกับการรู้เท่าทันสื่อ UNESCO หรือ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้จัดทำหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อและการรู้สารสนเทศ เพื่อเป็นคู่มือในการเรียนรู้มีความเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อโดยเป็นการบูรณาการองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ สื่อและสารสนเทศเข้าไว้ด้วยกันมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย (2555)

ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกของยูเนสโก ได้มีการนำหลักสูตรดังกล่าวมาพัฒนาเป็นคู่มือสำหรับครูในประเทศไทย ให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยเอง โดยเชื่อว่าจะสอนให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีรู้จักคิดวิเคราะห์เป็น เพราะปัจจุบันนี้ยังคงมีสื่อที่ให้ความรู้ผิดๆอยู่มาก เพราะระบบสารสนเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy: MIL) ซึ่งองค์การยูเนสโกใช้นั้น หมายถึง ความสามารถในการจำแนกหรือเห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งสารสนเทศและประเมินค่าคุณภาพของสารสนเทศนั้นได้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อ สามารถวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ ดึงดูดใจได้ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร เพื่อการแสดงความรู้สึกรู้จักคิด การถ่ายทอดแนวคิดของตนเอง การแสดงความเป็นตัวเองออกมาอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศต่อการศึกษาของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีในยุคปัจจุบัน เป็นความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ประเมินผล และใช้สารสนเทศจากแหล่งข้อมูลได้ในชีวิตประจำวันและวิชาชีพ โดยสิ่งที่สำคัญและมีผลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ คือ 1) ทักษะในการสื่อสาร 2) การคิดวิเคราะห์ 3) การแก้ปัญหา

5. แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

Moscow Déclaration (2012) ได้กล่าวถึง การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศไว้ดังนี้ คือ

1. การเข้าถึง การกำหนดสารสนเทศ และการค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการจากแหล่งสารสนเทศได้
2. การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ การรับรู้และเข้าใจกระบวนการของสื่อ การวิเคราะห์สังเคราะห์ อภิปรายและการประเมินสารสนเทศ
3. การใช้ประโยชน์จากสารสนเทศการมีสุนทรียศาสตร์และค่านิยมรวมทั้งการมีส่วนร่วม

ปิยฉัตร ล้อมชวการ และ กมลรัฐ อินทรทัศน์ (2555) สรุปแนวทางการรู้เท่าทันสื่อ โดยเน้นการส่งเสริมมากกว่าการป้องกันและเน้นเสริมพลังภาคพลเมืองให้สามารถเข้าใจสื่อวิเคราะห์สื่อและมีภูมิคุ้มกันด้านสื่อที่ดี ซึ่งสื่อที่ครอบคลุมสื่อใหม่ ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมุ่งเน้นให้มีความเข้าใจและมีทักษะที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ” และสามารถสร้างสรรค์สื่อและสารสนเทศที่มีคุณภาพเผยแพร่ออกไปยังคนทุกกลุ่มในสังคม จะถือเป็นการทำหน้าที่ “สื่อ” อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะถือเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาคนทุกกลุ่มในสังคมให้มีความรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพได้

ณัฐนันท์ศิริเจริญ(2557)ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในบริบทสังคมไทยซึ่งประกอบด้วยหลัก3 ประการ ของความรู้และทักษะเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 1 Access / Retrieval ได้แก่ 1) การกำหนดสารสนเทศ 2) การกำหนดแหล่งสารสนเทศ 3) การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ 4) การกำหนดกลยุทธ์แสวงหาสารสนเทศ 5) การจำแนกสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 2 Understanding / Assessment / Evaluation ได้แก่ 1) การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ 2) การรับรู้และเข้าใจกระบวนการของสื่อ เข้าใจผู้ผลิตสื่อ การเข้าใจเนื้อหาสารสนเทศในแต่ละวัฒนธรรม 3) การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอภิปรายและการประเมินคุณค่าเนื้อหาสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 3 Use ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์ที่ต้องการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 2) การมีสุนทรียศาสตร์และค่านิยม 3) การเข้าใจกระบวนการผลิตและการสร้างสรรค์ 4) การมีส่วนร่วม

2.4 แนวคิดการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1. ความเป็นมาของการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศตะวันตกประมาณต้นคริสต์ศักราช 1970 และในตอนแรกได้ใช้ในความหมายที่ครอบคลุมถึงความสามารถใน

การเข้าถึง การกำหนด และการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพียงอย่างเดียว แต่การเปลี่ยนแปลงที่นำเข้ามาสู่ ยุคแห่งสังคมสารสนเทศ หรือยุคของสังคมข้อมูลข่าวสาร ซึ่งToffler(1981) ได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ ไว้ 3 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 (First Wave) ยุคเกษตรกรรมที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและใช้วัตถุดิบเป็นพลัง

ยุคที่2 (Second Wave) ยุคอุตสาหกรรม ที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นหาวิทยาศาสตร์

ยุคที่ 3 (Third Wave) ยุคแห่งสังคมสารสนเทศ หรือยุคของสังคมข้อมูลข่าวสาร

Lengnick-Hall (2003) กล่าวว่า ยุคแห่งสังคมสารสนเทศ หรือยุคของสังคมข้อมูลข่าวสาร เป็นยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้การตัดสินใจในชีวิตประจำวันมาจากข้อมูลข่าวสาร ความสามารถในการนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมสำหรับใช้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนั้น จะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนต่างๆที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างทั่วถึง การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจะอยู่บนพื้นฐานของความรู้ที่ทั่วถึงกัน และทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเท่าเทียม

นันทา วิฑูรย์ศักดิ์ (2550) กล่าวว่า ในอดีตการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอาจจะอยู่ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วิทยุ และวารสารในห้องสมุด แต่การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันนี้ได้ถูกจำกัดให้อยู่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น ขอบเขตได้ถูกขยายไปยังสื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ซีดีรอม ข้อมูลมัลติมีเดีย และเอกสารในรูปแบบดิจิทัล ฐานข้อมูลออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้ความสามารถในการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต้องผสมผสานความสามารถในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่รวมทั้งความสามารถในการใช้สารสนเทศให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ผสมผสานความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมายและการเมือง

Educational Testing Service (2007) จึงได้พัฒนาหลักการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไม่ใช่แค่เฉพาะทักษะด้านการใช้คอมพิวเตอร์ แต่หลักการของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครอบคลุมถึงความสามารถทางกระบวนการคิดที่ชัดเจน (Cognitive Proficiency) การคิดวิเคราะห์ และทักษะความรู้ทางเทคนิคด้านการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะทางชีวปัญญาครอบคลุมถึงการอ่านออกเขียนได้ ความสามารถในการคิดคำนวณคณิตศาสตร์ การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ถ้าไม่มีทักษะข้างต้นเหล่านี้ก็ไม่สามารถที่จะรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

จากเป้าหมายของการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตตามแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกันและการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับที่ 2 (พ.ศ.2552-2556) ที่ได้กล่าวไว้ถึง

วิสัยทัศน์ว่าประเทศไทยเป็นสังคมอุดมปัญญา(Smart Thailand) ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยใช้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในที่นี้หมายถึง สังคมที่มีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างชาญฉลาด ประชาชนทุกระดับมีความเฉลียวฉลาดและรอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถเข้าถึง และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม มีวิจารณญาณและรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม มีการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีธรรมาภิบาลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสู่เศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้และนวัตกรรมอย่างยั่งยืนและมั่นคง โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการตามนโยบายตามบทบาทที่แตกต่างกันไป และให้ความหมายไว้ดังนี้

Educational Testing Service (2007)อธิบายเรื่องการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือการใช้เทคโนโลยี ดิจิตอล เครื่องมือสื่อสาร และระบบเครือข่ายในการเข้าถึง จัดการ ประเมิน และสร้างข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้งานในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้และให้ความหมายของLiteracy ว่าเป็นสถานะที่สามารถรู้เท่าทันในสังคมปัจจุบัน ด้วยคำนิยามของ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) รู้ว่าจะดึงข้อมูล หรือเก็บข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการมาจากแหล่งไหน อย่างไร
2. การจัดการ (Manage) ให้เข้ากับประเภทของเหตุการณ์ และสถานะที่ปรากฏ
3. การรวม (Integrate) การแปล และตีความสารสนเทศ มีการสรุปเก็บรายละเอียดสำคัญ เปรียบเทียบข้อมูลเสมือน หรือแตกต่าง
4. การประเมิน (Evaluate) มีการตัดสินด้านคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ หรือความมีประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศ
5. การสร้าง (Create) สร้างสารสนเทศโดยการปรับเปลี่ยน ประยุกต์ ออกแบบ หรือสร้างข้อมูลสารสนเทศ

สรุปว่าการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้รู้เท่าทันกับความเป็นไปของโลกด้วยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่างๆโดยสามารถรู้เท่าทันสารสนเทศเหล่านั้นด้วยการ 1. เข้าถึง 2. การจัดการ 3. การรวมสารสนเทศ 4. การประเมิน และ 5. การสร้างสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้นำ

ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนนี้มาดำเนินการในการจัดการเรียนรู้และเป็นเป้าหมายให้ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมมีทักษะตาม 5 ขั้นตอนนี้

3. ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

Toffler (1981) ได้กล่าวประโยชน์นานัปการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ แรงงาน การลงทุน การเข้าถึงและแสวงหาแหล่งความรู้ จึงทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นพื้นฐานสู่การขับเคลื่อนต่างๆของโลก สังคม อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นไม่เพียงแต่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดเก็บ บันทึก ประมวลข้อมูล ตลอดจนทำรายงานต่างๆเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการติดต่อสื่อสารเผยแพร่และกระจายสารสนเทศไปทางอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม เป็นต้น

Hart (2001) กล่าวว่าความรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ป้องกันปัญหาอาชญากรรม ความรุนแรง และการค้ายาเสพติด การทำลายปัญหาวงจรความยากจน เนื่องจากการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเพิ่มโอกาสในการทำงานและการแข่งขันในการหางานในตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันสูง

Educational Testing Service(2007) ได้ชี้แจงถึงความจำเป็นใน 5 สมมุติฐานที่ใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังนี้

1. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เปลี่ยนแนวทางในการดำเนินชีวิตรวมถึงการศึกษาและการทำงาน เช่น การใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โปรแกรมต่างๆในการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนให้สูงขึ้น เป็นการช่วยพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการเรียนการสอน การเรียนรู้ คุณภาพในการทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคอุตสาหกรรม และพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นของประชาชนทั้งประเทศ

2. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและรวดเร็ว การเข้าถึงเทคโนโลยีไม่ควรถูกจำกัด หรือถูกขัดขวางทางวัฒนธรรม เพศ เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ หรือ ภาษา

3. สังคมโลก และผู้วางนโยบายระดับสูง กำหนดองค์ประกอบของความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และควรทำให้มีความเท่าเทียมกันในสังคมโลก

4. ความเข้าใจในองค์ประกอบที่สำคัญของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทักษะ และความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาและการฝึกอบรม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทั้งทางการศึกษาและในสถานที่ทำงานในอนาคต

5. ระดับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สูงขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของบุคคลผู้ที่ได้เรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ แต่มีหลายปัญหาที่เป็นอุปสรรค และขัดขวางประสิทธิผลของเทคโนโลยี ดังนี้

5.1 ระดับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำในหลายประเทศ OECD กล่าวว่าประชาชนจำนวนมากที่ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีระดับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสูงได้ ทักษะที่ถูกจำกัด เช่นทักษะในการอ่าน การคำนวณ คณิตศาสตร์ การแก้ปัญหา เป็นข้อจำกัดพื้นฐานในการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นักวิชาการ นักการศึกษา ได้มีการยอมรับเพิ่มมากขึ้นว่าการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะไม่มี ความแตกต่างในส่วนบุคคลหรือสังคม ถ้าขาดความสามารถทางกระบวนการคิดที่ชัดเจน (Cognitive proficiency) ในการคิดวิเคราะห์นำไปแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

5.2 ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ เรียกว่าความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล Digital Divide อาจจะเป็นปัญหาจากรายได้หรือทางภูมิศาสตร์

5.3 การขาดข้อมูลสารสนเทศทางด้านการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สานกันทางดิจิทัลและการตอบสนองจากสังคม

5.4 ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล Digital Divide สะท้อนถึงการขาดความสัมพันธ์กันในการตอบสนองความแตกต่างของสังคม การขาดทรัพยากรยังส่งผลให้การพัฒนาเนื้อหา โปรแกรมและเทคโนโลยีถูกจำกัดลง จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้คนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) กล่าวว่า ประโยชน์ของการเรียนรู้สารสนเทศเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา เสริมสร้าง และเปลี่ยนผ่านให้แรงงานเป็นคนที่รู้จักเลือก รู้จักประเมิน ทำความเข้าใจและนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างชาญฉลาด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นการรวมกันทั้งด้านคุณลักษณะและความสามารถ ตั้งแต่ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นอย่างง่าย จนถึงการใช้งานระดับสูงที่มีความสลับซับซ้อน ความสามารถในการเท่าทันสื่อ ความสามารถในการรู้สารสนเทศ ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ในเรื่องของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้มีความสามารถในการใช้งานและจัดการกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเรื่องที่ควรได้รับการส่งเสริมเพราะเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการค้นหา ตั้งคำถามข้อสงสัย วิเคราะห์และพัฒนากระบวนการคิดที่ชัดเจน ควบคู่ไปกับการปรับประยุกต์ และนำไปใช้อย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล เพื่อความสำเร็จในการศึกษา การทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน และการอยู่รอดในสังคมอนาคตต่อไป

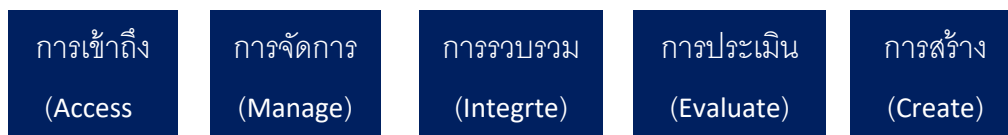
4. ขั้นตอนการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ขั้นตอนการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดย Educational Testing Service (2007) เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาและการนำไปประยุกต์ มี 5 ขั้นตอน มีดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) เป็นการรู้เท่าทัน รู้การเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ และดึงข้อมูลมาใช้
2. การจัดการ (Manage) เป็นการจัดการ ปรับประยุกต์สารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์ การนำไปใช้
3. การสังเคราะห์ (Integrate) เป็นการแปลความ รวบรวมเปรียบเทียบ และพิจารณาข้อแตกต่าง
4. การประเมินผล (Evaluate) เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับ คุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูล
5. การสร้างสรรค์ (Create) เป็นการปรับ ประยุกต์ ออกแบบ สร้างสรรค์และนำมาใช้

การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

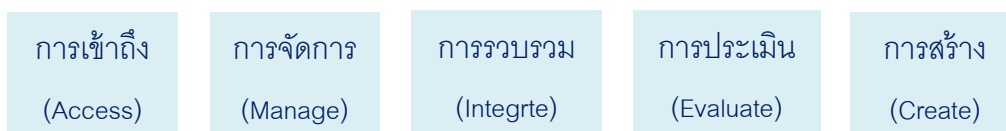

ภาพประกอบ 5 แสดงความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ในด้านกรอบการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วยความสามารถทั้ง 3 องค์ประกอบคือ

1. ความสามารถทางกระบวนการคิดชัดเจน (Cognitive Proficiency) คือ ทักษะภูมิปัญญาพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยผสมผสานความรู้ท้องถิ่น ทักษะชีวิต เรื่องส่วนตัวและการทำงาน กับความรู้พื้นฐาน เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ทักษะการจัดการ การแก้ปัญหา เป็นต้น
2. ความสามารถทางวิชาช่างเทคนิคที่ชัดเจน (Technical Proficiency) คือ ทักษะพื้นฐานในการรู้ฮาร์ดแวร์ (Hardware), ซอฟต์แวร์ (Software), เครือข่ายและเทคโนโลยีดิจิทัล
3. ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร Proficiency) และความสามารถทางวิชาช่างเทคนิคที่ชัดเจน (Technical Proficiency) ซึ่งเป็นทักษะที่บุคคลที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้สูงสุด ณ ระดับสูงสุดสามารถก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันบุคคล และสังคม

การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ความสามารถทางเชาว์ปัญญา

ความสามารถทางเทคนิค (Technical Proficiency)

ภาพประกอบ 6 แสดงการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สรุปได้ว่าขั้นตอนของแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความคล้ายคลึงที่สามารถเชื่อมโยงได้ตั้งแต่กำหนดภาระงาน การเข้าถึง การประเมินสังเคราะห์สารสนเทศและปรับประยุกต์นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งกรอบแนวคิดในการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาจากความเชื่อว่าการรู้เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล แต่จะต้องเป็นการรวมกันของความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถทางกระบวนการคิดที่ชัดเจน (Cognitive Proficiency) เช่น ทักษะในการแก้ปัญหาซึ่งต้องประกอบกันในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยมีรายละเอียดของขีดความสามารถตามตารางดังนี้

ตาราง 1 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยศูนย์การจัดการทางการศึกษา Educational Testing Service (2007)

เข้าถึง (Access)	จัดการ (Manage)	รวบรวม (Integrate)	ประเมิน (Evaluate)	สร้าง (Create)
เข้าใจใน : ▪ เทคนิคในการค้นหาข้อมูล ▪ ความแตกต่างของวิธีที่ใช้ในการค้นหา เช่น ฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต และ ตระหนักถึงข้อดีข้อจำกัด ▪ กลยุทธ์การค้นหาที่ซับซ้อน สามารถแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลที่พบ ▪ ต้องมีการพัฒนาวิธีใหม่ในการค้นหา ไม่ให้วิธีการที่ซ้ำๆ กันเคยมากที่สุดเสมอไป ▪ การแก้ไขคำหลักและปรับกลยุทธ์การค้นหา จากผลที่ได้พบ ▪ ความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการค้นหา	เข้าใจใน : ▪ ความรับผิดชอบที่จะทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นมืออาชีพและซื่อสัตย์ในทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการและการเผยแพร่ข้อมูล เช่น ปัญหาลิขสิทธิ์ ▪ การจัดการข้อมูลที่เหมาะสม ▪ บทบาทในการช่วยผู้อื่นแสวงหาและจัดการข้อมูล ▪ การเก็บอย่างเป็นระบบ ▪ วิธีการค้นหาและการสืบค้นแหล่งข้อมูล เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ ▪ แหล่งข้อมูลที่พบและทรัพยากรที่ใช้ ▪ ความสำคัญของการใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างมีจริยธรรม โดยไม่ละเมิดสิทธิ ▪ สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้อื่นเกี่ยวกับการจัดการข้อมูล	เข้าใจใน : ▪ การจัดระเบียบของข้อมูลแบบดิจิทัล สื่อ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ▪ วิธีการได้มา และการเข้าถึงแหล่งข้อมูล เช่น ดิจิตอล มัลติมีเดีย รวมถึงการตรวจสอบ ▪ เครื่องมือที่สามารถใช้ร่วมกันและแบ่งปันข้อมูลได้ ▪ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ▪ องค์ประกอบที่แตกต่างกันของแหล่งข้อมูล ▪ แหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ ▪ ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในการทำงานในสภาพแวดล้อมเปิด เช่น ระบบการสื่อสารแบบดิจิทัล การรักษาข้อมูล ความลับ ▪ ความสำคัญของการรวบรวม ประเมินผลที่ต้องการค้นหา	เข้าใจใน : ▪ ความแตกต่าง ความเหมาะสมของข้อมูล ▪ เรื่องของคุณภาพ ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูล ▪ ความสำคัญที่สอดคล้องกันในการเก็บรวบรวมข้อมูล ▪ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ประเมินรวมทั้งขั้นตอนการตรวจทาน ▪ การประเมินผล	เข้าใจใน : ▪ การสรุป สังเคราะห์และสร้างสรรค์ ▪ สามารถนำสิ่งที่ได้มาเพื่อสร้างสรรค์องค์กร ชุมชน ▪ สร้างข้อมูลขึ้นใหม่โดยอาศัยการดัดแปลงการประยุกต์ใช้ การออกแบบใหม่ การประดิษฐ์คิดค้นในรูปแบบที่แตกต่างกันให้กับองค์กร ชุมชนและ ▪ ความรับผิดชอบในการเผยแพร่ข้อมูลและความรู้โลก ▪ สามารถร่วมสร้างข้อมูลผ่านวิธีการแบบดั้งเดิมและแบบเทคโนโลยีดิจิทัลได้ เช่น Blogs, Wikis

ตาราง 1 (ต่อ)

มีความสามารถที่จะ :	มีความสามารถที่จะ :	มีความสามารถที่จะ :	มีความสามารถที่จะ :	มีความสามารถที่จะ :
▪ เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ รู้ว่าจะสืบค้นข้อมูลได้ ▪ กำหนดกลยุทธ์การค้นหาโดยอาจมีวิธีที่แตกต่างกัน ใช้คำศัพท์และแนวคิดที่เหมาะสม ▪ เลือกวิธีการในการค้นหาที่เหมาะสมที่สุด เช่น คน เครื่องมือ ค้นหา ฐานข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ▪ ระบุใช้คำศัพท์ ควบคุมช่วยในการค้นหาเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ ▪ ระบุเทคนิคการค้นหาที่เหมาะสม เช่น การค้นหาจากเว็บ และค้นหาจากฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ▪ ระบุเครื่องมือที่เหมาะสมในการค้นหาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ	▪ เข้าใจซอฟต์แวร์และวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการข้อมูล ▪ ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้อื่นๆทางด้านจริยธรรม การป้องกันข้อมูล ลิขสิทธิ์ และปัญหาทรัพย์สินทางปัญญา ▪ รู้จักใช้ซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมในการจัดการและดูแลข้อมูล	▪ ใช้เครื่องมือและแหล่งทรัพยากรที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ฐานข้อมูล ▪ การเข้าถึงข้อมูลเต็มรูปแบบทั้งแบบตีพิมพ์ และแบบดิจิทัล อ่านและดาวน์โหลดเนื้อหาออนไลน์ ▪ ใช้วิธีที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ ▪ การปรับข้อมูลให้ทันสมัย ▪ ติดต่อกับชุมชนและองค์กรโดยผ่านทางเครือข่ายชุมชน อีเมล ชุมชนเสมือน ▪ ระบุได้เมื่อค้นพบข้อมูลที่ต้องการ ▪ ใช้วิธีออนไลน์ หรือการพิมพ์ และสามารถหาบุคคลผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความช่วยเหลือ ▪ ต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้ทันสมัยเสมอ	▪ แยกความแตกต่างระหว่างข้อมูล เช่น หน้าเว็บ วิชาการ การค้าวารสาร สิ่งพิมพ์ ▪ เลือกหัวข้อการประเมินโดยการใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม ▪ ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลที่พบ ▪ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่รวบรวมได้ ▪ ปรับประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม ▪ อ่านวิเคราะห์ ระบุจุดสำคัญและชี้แจงข้อโต้แย้ง ▪ ประเมินผลของตนเองและผู้อื่น ▪	▪ ใช้ข้อมูลที่ได้การสรุปสังเคราะห์และสร้างสรรค์ ▪ วิเคราะห์และสร้างข้อมูลใหม่ได้อย่างเหมาะสม ▪ สังเคราะห์และประเมินข้อมูลใหม่ โดยอาศัยการดัดแปลง การประยุกต์ใช้ การออกแบบใหม่ การประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบที่ต่างกักัน ▪ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำเสนอในที่ประชุม การสัมมนา ▪ เลือกแหล่งที่เหมาะสมในการที่จะเผยแพร่งาน สร้างข้อมูลในองค์กร สังคมโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น รายการอภิปราย เว็บไซต์ เครือข่ายสังคม (Social Networking) บล็อก (Blogs)

จากแนวคิด ทฤษฎี การรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์วิเคราะห์องค์ประกอบ และขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย ตามตารางดังนี้

ตาราง 2 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์ องค์ประกอบความรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

[illegible]

จากตาราง 2 ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบความรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยใช้ความถี่ในการกล่าวถึงองค์ประกอบและเรียงความลำดับตามความถี่ 5 ลำดับแรกโดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลข้างต้นมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับกระบวนการรู้เท่าทันสื่อของศูนย์การจัดการทดสอบทางการศึกษา Educational Testing Service (2007) เพื่อให้ได้องค์ประกอบความรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทยตามตาราง ดังนี้

ตาราง 3 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์ องค์ประกอบความรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย

การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	Educational Testing Service (2007)
1.Assessment (25)การพิจารณาประเมินผลสื่อและสารสนเทศความเห็นหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างระมัดระวัง	การรวบรวม (Integrate)
2. Use (20)การใช้ประโยชน์จากสื่อและสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ ได้อย่างชัดเจน ถูกต้องและเหมาะสม	การจัดการ (Manage) การสร้าง (Create)
3.Evaluation (18)การประเมินคุณค่า คุณภาพประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รวมทั้งผลกระทบของสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ต	การประเมิน (Evaluate)
4. Retrieval (15) การค้น ข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศต่างๆจากสื่ออินเทอร์เน็ต	การเข้าถึง (Access)
5. Access (13)การเข้าถึง การกำหนดข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ มีความทันสมัย ทั้งข้อความ รูปภาพวิดีโอจากสื่ออินเทอร์เน็ต	การเข้าถึง (Access)

ผู้วิจัยจึงได้โครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ดังนี้

1. การรวบรวม (Integrate)เป็นการแปลความ รวบรวมเปรียบเทียบ และพิจารณาข้อแตกต่าง
2. การจัดการ (Manage)เป็นการจัดการ ปรับประยุกต์สารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์ การนำไปใช้
3. การสร้าง (Create)เป็นการปรับ ประยุกต์ ออกแบบ สร้างสรรค์และนำมาใช้
4. การประเมินผล (Evaluate)เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับ คุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูล

5. การเข้าถึง (Access) เป็นการรู้เท่าทัน รู้การเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ และดึงข้อมูลมาใช้ นอกเหนือจากการรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสาร การเข้าใจจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ยังเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมควบคู่ไปด้วยกัน เนื่องจากสารสนเทศบางประเภทต้องใช้วิจารณญาณและจริยธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคสารสนเทศปัจจุบัน

2.6 จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

1. แนวคิดของจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

วีระ บำรุงรักษา (2523) กล่าวว่า จริยธรรม คือแบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่บนข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

วิทยวิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์วรรณปก (2552) ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน

Potter (2011) ได้ออกแบบการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 มิติด้วยกัน กระบวนความคิดทางศีลธรรม ตามแนวคิดของ Ralph B.Potter ประกอบด้วย

1. คำนิยาม (Definition) หรือข้อเท็จจริง เป็นการให้คำนิยาม และทำความเข้าใจของข้อเท็จจริงในสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเที่ยงตรง ตัวอย่างเช่น ในการเผชิญภาพลามก ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะต้องนิยามและทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนว่า กำลังเกิดอะไรกับเขา

2. ค่านิยม (Values) เป็นการพิจารณาว่าค่านิยมหรือความเชื่อของบุคคลและสังคมเกี่ยวกับกรณีปัญหา หรือสถานการณ์นั้นๆเป็นอย่างไร โดยค่านิยมจะถูกเลือกใช้เมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง ค่านิยมนำมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆอาจเป็นเพียงค่านิยมเดียวหรือหลายค่านิยมก็ได้

3. หลักการ (Principle) เป็นการนำเอาหลักการมาใช้ในการอธิบายถึงการเลือกที่จะปฏิบัติต่อปัญหานั้น โดยหลักการที่นำมาใช้เป็นเหตุผลนั้นจะสนับสนุนค่านิยมที่เรายึดถือ เช่น หลักการทางศีลธรรม คือการหมกมุ่นในกามารมณ์หรือการไม่ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด เป็นต้น

4. ความภักดี (Loyalties) จะเกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกโดยจะต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง ตัวอย่างเช่นในกระบวนการตัดสินใจทางศีลธรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อภาพลามกนั้น ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องเลือกทางเลือกระหว่างการเปิดรับ โดยมีสถานภาพการเป็นผู้รับสาร ผู้ส่งสาร เป็นทั้งผู้รับและส่งสาร หรือไม่มีมีการเปิดรับ

4.1 การเลือกภักดีต่อตนเอง (Ourselves) คือการคำนึงผลที่มีต่อตนเอง อาจเกิดจากการเลือกเปิดรับภาพลามกเนื่องจากความต้องการ ความอยากรู้อยากเห็น หรือการเลือกที่จะไม่เปิดรับเนื่องจากอาจจะเป็นผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจของตนเองได้

4.2 การเลือกปฏิบัติต่อสังคม และวัฒนธรรม (Society and Culture) เป็นการปฏิบัติในการคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากในสังคมไทยภาพลามกถูกมองว่าเป็นสื่อที่ผิดทั้งประเพณี และวัฒนธรรม อาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียของตนเองและผู้อื่น เช่น การเป็นสื่อยั่วยุทางเพศ ทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาการข่มขืน การชิงสุกก่อนห่าม เป็นต้น

4.3 การเลือกปฏิบัติต่อศีลธรรมและศาสนา (Moral and Religious) เป็นการเลือกปฏิบัติต่อศาสนา โดยยึดมั่นในคำสอน และการคำนึงถึงผลกระทบทางด้านศีลธรรม เมื่อผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีการเปิดรับภาพลามก

4.4 การเลือกปฏิบัติต่อกฎหมาย (Law) หรือการเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ภาพลามกเป็นสื่อที่ผิดกฎหมายของประเทศหลักการตัดสินใจเชิงศีลธรรมแบบพอตเตอร์ (The Potter Box) สามารถนำมาใช้พิจารณาถึงการตัดสินใจเลือกเมื่อเผชิญกับปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม เป็นกรอบในการพิจารณาว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเลือกปฏิบัติอย่างไร เมื่อมีการเผชิญกับภาพลามกทางสื่ออินเทอร์เน็ต โดยมีการเลือกตามความพึงพอใจของตน หรือคำนึงถึงลักษณะทางศีลธรรม

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2553) ต้องคำนึงถึง 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความเป็นส่วนตัว (Information Privacy) หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ตามลำพัง และเป็นสิทธิที่เจ้าของสามารถที่จะควบคุมข้อมูลตนเองในการเปิดเผยให้กับผู้อื่น สิทธินี้ใช้ได้ครอบคลุมทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์การต่างๆ ซึ่งการละเมิดความเป็นส่วนตัว ได้แก่

1.1 การเข้าไปดูข้อความใน Email การดูข้อมูลในเครื่องของคนอื่น หรือดูข้อมูลของบุคคลที่เข้าไปใช้บริการเว็บไซต์

1.2 การใช้เทคโนโลยีการติดตามความเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมของบุคคล เช่นบริษัทใช้คอมพิวเตอร์ในการตรวจจับหรือเฝ้าดูการปฏิบัติงาน การใช้บริการของพนักงาน หรือแม้ว่าจะเป็น การติดตามการทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพให้บริการ แต่กิจกรรมหลายอย่าง อย่างของพนักงานก็ถูกเฝ้าดูด้วย พนักงานสูญเสียความเป็นส่วนตัว ซึ่งการกระทำเช่นนี้ถือเป็นการผิดจริยธรรม

1.3 การใช้ข้อมูลของลูกค้าจากแหล่งต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ในการขยายตลาด

1.4 การรวบรวมหมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่อีเมล หมายเลขบัตรเครดิต และข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ เพื่อนำไปสร้างฐานข้อมูลประวัติลูกค้าขึ้นมาใหม่ แล้วนำไปขายให้กับบริษัทอื่น

2. ความถูกต้อง (Information Accuracy) เช่น การบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ตามข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง การเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นความจริง

3. ความเป็นเจ้าของ (Intellectual Property) หมายถึง กรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สิน ซึ่งอาจจะเป็นทรัพย์สินทั่วไปที่จับต้องได้ เช่น คอมพิวเตอร์ รถยนต์ หรืออาจจะเป็นทรัพย์สินทาง

ปัญญา (ความคิด), ที่จับต้องไม่ได้ เช่น บทเพลง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่สามารถถ่ายทอดและบันทึกลงในสื่อต่างๆ ได้เช่น สิ่งพิมพ์ เทป ซีดีรอม เป็นต้น

4. การเข้าถึงข้อมูล (Data Accessibility) เป็นการกำหนดสิทธิการเข้าใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อรักษาความลับและความปลอดภัยของข้อมูล ส่วนการเข้าถึงข้อมูลของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นถือเป็นการผิดจริยธรรมเช่นเดียวกับการละเมิดข้อมูล ส่วนตัวกฎหมายคุ้มครองในการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐

สรุปได้ว่าจริยธรรมการใช้สารสนเทศ มุ่งที่การประพฤติใช้ข้อมูลตามกฎหมายศีลธรรมไม่ขัดต่อหลักศาสนา ไม่ทำให้ผู้เดือดร้อน มีกระบวนการตัดสินใจทางศีลธรรมอย่างถูกต้องไม่ผิดทั้งประเพณี และวัฒนธรรม หรือนำมาซึ่งความเสื่อมเสียทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงการรักษาความลับและความปลอดภัยข้อมูล ไม่ละเมิดข้อมูลส่วนตัว ไม่เข้าถึงข้อมูลของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต และไม่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและไม่ผิดตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

“สังคมอุดมปัญญา” ที่มีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างชาญฉลาด โดยใช้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนทุกระดับมีความ เฉลียวฉลาด (Smart) และรอบรู้สารสนเทศ(Information literacy) สามารถเข้าถึง และใช้สารสนเทศอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม มีวิจารณญาณและรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม มีการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีธรรมาภิบาล (Smart Governance) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสู่เศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้และนวัตกรรมอย่างยั่งยืนและมั่นคง” (แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแห่งชาติ IT 2010 ฉบับที่ 2)

2.7 แนวคิดในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย

มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย(2555)ได้แนะนำเกี่ยวกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัยไว้ดังนี้

1. รู้เท่าทันอินเทอร์เน็ต

เนื่องจากเราสามารถทำอะไรได้หลายอย่างบนอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นข้อมูล การอ่านข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การพูดคุยสนทนา การเรียกดูและเผยแพร่รูปภาพ คลิปวิดีโอ ต่างๆ ซึ่งก็หมายความว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้เราเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร เป็นทั้งผู้อ่านและผู้เขียน เป็นทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิตเนื้อหาข้อมูล เราจึงจะต้องระมัดระวังไม่ให้สิ่งที่เราได้อ่านได้ยินได้

สัมผัสทางอินเทอร์เน็ตเรามีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อหรือพฤติกรรมของเราในขณะเดียวกัน เราต้องไม่สนใจหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้ผู้อื่นตกเป็นเหยื่อโดยรู้ไม่เท่าทันเช่นกัน

2. ต้องรู้เท่าทันเว็บไซต์

เมื่ออ่านเนื้อหาข้อมูลบนเว็บไซต์ ต้องรู้จักสงสัยและตั้งคำถาม ใครเป็นคนเขียนข้อมูลบนเว็บไซต์ คนเขียนมีความชำนาญในเรื่องที่เขียนหรือไม่ ข้อมูลใหม่ทันสมัยหรือตกยุคไปแล้ว เว็บไซต์นั้นมีเป้าหมายเพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้บริษัทของเขาหรือต้องการเพิ่มยอดขายสินค้าหรือเปล่า กลุ่มเป้าหมายของเว็บไซต์เป็นใคร ผู้เขียนกระทู้มีจุดประสงค์อะไร มีอารมณ์อย่างไรขณะที่โพสต์กระทู้ และข้อมูลจากเว็บบอร์ดสามารถนำมาใช้อ้างอิงได้หรือไม่ การอ่านบททวนและทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่อ่านจากเว็บไซต์ การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบ ก็เพื่อให้รู้จักเลือกใช้ข้อมูล เพื่อไม่ให้เชื่อหรือคล้อยตามและตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาขายสินค้า เพื่อไม่ให้ถูกหลอก ถูกโกงจากกระทู้ขายสินค้า เพื่อไม่หลงเชื่อคำบอกกล่าวของคนไม่ใช่หมอแต่ชอบทำตัวเป็นหมอ ที่คอยให้แนะนำกับผู้อ่านเว็บบอร์ดให้กินยาตัวโน้น ทายาตัวนี้ เพื่อให้เลิกตื่นตระหนกตกใจกับข่าวโคมลอยทางอินเทอร์เน็ต เพื่อไม่หลงใช้ข้อมูลเก่าๆ ล้าสมัยเว็บไซต์ เพื่อไม่ให้ไปละเมิดลิขสิทธิ์ข้อมูลที่คัดลอกหรือส่งต่อๆ กันมาแล้วส่งต่อๆ กันไป

อย่าลืมเลือกเว็บไซต์ดีๆ ที่มีสาระ เว็บไซต์ข่าวสาร เว็บไซต์คุณภาพ แหล่งเรียนรู้มากมายทั่วโลกได้ถูกนำเสนอในรูปของเว็บไซต์ที่เราสามารถเข้าไปคลิกชมได้ เช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ สารานุกรมทั้งของไทยและต่างประเทศ สารคดีเนชั่นแนลจีโอกราฟฟี (National Geography) ดิสคัฟเวอรีแชนแนล (Discovery Channel) บีบีซี (BBC) ซีเอ็นเอ็น (CNN) หรือแม้แต่ดิสนีย์ (Disney) ก็มีบริการบนเว็บไซต์ หากต้องการสืบค้นข้อมูลหรือค้นหาเว็บไซต์ อย่าลืมใช้เครื่องมือสืบค้น หรือเสิร์ชเอนจิน (Search Engine) ซึ่งมีด้วยกันหลายตัว เช่น กูเกิ้ล www.google.com ยาฮู www.yahoo.com

พบเห็นเว็บไซต์เนื้อหาไม่เหมาะสม ผิดกฎหมาย เป็นอันตรายต่อเด็ก ละเมิดต่อสถาบันอันเป็นที่รักของชาวไทย เป็นภัยต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศ ช่วยกันสอดส่องและปราบปราม โดยแจ้งชื่อเว็บไซต์ดังกล่าวไปที่เว็บไซต์Hotline www.thaihotline.org หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือกระทรวงไอซีที

3. ต้องรู้เท่าทันคนบนอินเทอร์เน็ต

ไม่ว่าทุกคนที่พูดคุยกับเราบนโลกออนไลน์จะเป็นมิตรเสมอไป บนอินเทอร์เน็ตมีมิจฉาชีพ มีคนดี คนโกง มีเพื่อน มีศัตรู เช่นเดียวกับในสังคมปกติที่เราเดินสวयกันไปมานั้นก็มีทั้งคนดีและคนเลว เราจึงต้องระมัดระวังการคบเพื่อนบนอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเทคโนโลยีเปิดโอกาสให้เราบอกรับเพื่อนได้ง่ายๆ เพียงแค่เราส่งคอบขอเป็นเพื่อนมาทางอีเมล ทางเฟซบุ๊ก แล้วเราก็ตอบรับ โดยไม่เคยเห็นหน้า ไม่

เคยพูดคุย หรือรู้จักกันมาก่อนว่าเขาเป็นใคร บ้านอยู่ที่ไหน โลกอินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้แต่ละคนสามารถสร้างตัวตนใหม่ที่สวดยกว่า รวยกว่า นิสัยดีกว่า หลอกหลวงกันได้ง่าย

เราต้องตระหนักรู้ในความจริงที่ว่า แม้เราสนทนาหรือส่งอีเมลพูดคุยกับใครสักคนมาแล้ว 1 เดือน หรือ 3 เดือน ก็ไม่ได้แปลว่าเรารู้จักเขาแล้ว เพราะการติดต่อสื่อสารกันบนอินเทอร์เน็ตนั้น เริ่มต้นจากการพูดคุยกันด้วยตัวหนังสือ ดูรูปถ่ายที่เขาส่งมาให้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ภาพจริงนิสัยจริงก็ได้ คนจำนวนมากโดนหลอกไปลงละเมิดทางเพศ หายตัวออกจากบ้านหลังจากสนทนากับเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต มีจ๊วซีพังก์แก๊งค์ทำดีกับเรา ทำเป็นเข้าอกเข้าใจเรา อาสาแก้ปัญหาให้เรา เช่น ให้เงินซื้อของที่เรายากได้ ยอมเป็นเพื่อนคุยยามเหงา พวกนี้มีความอดทน มีจิตวิทยาในการพูดคุย และเมื่อเขาได้รับความไว้วางใจจากเราแล้ว เขาจะเริ่มขอเบอร์โทรศัพท์ ขอนัดพบ ซึ่งข้อมูลส่วนตัวของเรา เช่น หมายเลขโทรศัพท์ รูปถ่ายที่อยู่บ้าน บัตรประชาชน รหัสบัตรต่างๆ ของตัวเองและผู้อื่น เป็นสิ่งที่ไม่ควรโพสต์บนเว็บไซต์ หรือแจกใครบนอินเทอร์เน็ต

4. ต้องไม่หมิ่นประมาท หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

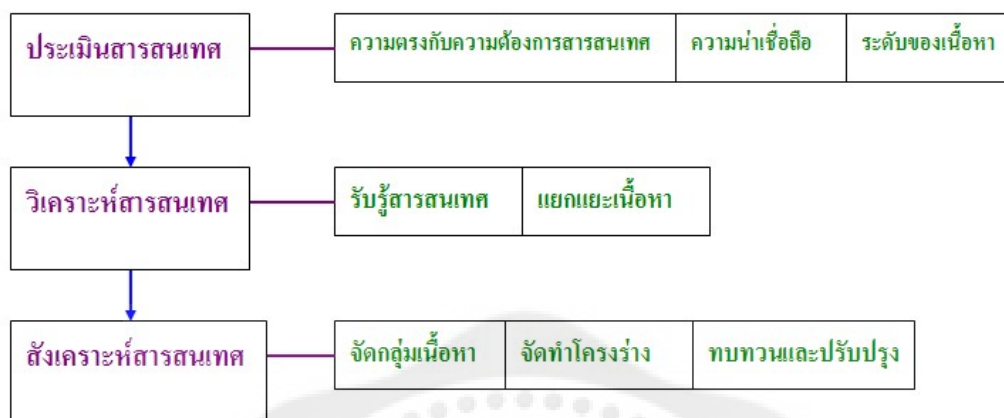
แม้อินเทอร์เน็ตจะเปิดให้รับรู้ข่าวสาร จะพูด หรือแสดงความคิดเห็นก็สามารถทำได้ง่ายๆ ในเวลาสาธารณะอย่างเว็บบอร์ดหรือห้องสนทนา (Chat room) แต่ก็ใช่ว่าจะไม่มีขอบเขต สิทธิเสรีภาพที่ดีจะต้องไม่ไปละเมิดผู้อื่น ดังนั้น การส่งต่อ คลิปลับดารา การโพสต์กระชู้ด่าทอ เสียดสีคนอื่น การตัดต่อภาพที่ทำให้เจ้าตัวเขาได้รับความอับอายหรือถูกดูหมิ่นเกลียดชังจากสังคมนั้นผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ไม่ควรทำ

5. ต้องรู้ว่าของฟรีไม่มีในโลก

มีเว็บไซต์หลายแห่งชอบโปรโมทตัวเองว่าแจกฟรี โปรแกรม หนังสือ เพลง พวกเรามาก็ตื่นเต้นเวลาได้ยินคำว่า ฟรี ตระลึกไว้เสมอว่า ของฟรีไม่มีในโลก ต้องมีใครสักคนจ่ายค่าความคิด ค่าผลิต และค่าโฆษณา ถ้ามีคนลงทุนแล้วเขาได้อะไรจากการแจกฟรี ยกตัวอย่างเช่น ฮอตเมล แจกฟรีอีเมลให้คนทั่วโลก สิ่งที่เขาได้คือค่าโฆษณาบนเว็บไซต์ เว็บไซต์บางแห่งยังส่งโฆษณา สินค้าไปให้สมาชิกทางอีเมล จึงไม่ต้องสงสัยว่าเหตุใดผู้จดหมายของเราจึงอัดแน่นไปด้วยอีเมลโฆษณาเว็บไซต์ที่ให้บริการดาวน์โหลดฟรีต่างๆ บางครั้งก็เอาของที่ละเมิดลิขสิทธิ์มาแจกฟรี ซึ่งอาจจะทำให้เราต้อง

ธิดารัตน์ สาระพล (2555) ได้กล่าวการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย ต้องคำนึงถึงการประเมินสารสนเทศ วิเคราะห์สารสนเทศ และสังเคราะห์สารสนเทศ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการประเมินเพื่อคัดเลือกสารสนเทศที่เราได้จากการสืบค้นที่มีคุณค่า มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ เป็นการพิจารณาคัดเลือกจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ทั้งจากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต เป็นต้น สารสนเทศที่ไม่ใช่ เช่น เป็นสารสนเทศที่ไม่ตรงกับความต้องการ, เนื้อหาสารสนเทศล้าสมัย หรือ สารสนเทศนั้นไม่มีความ

น่าเชื่อถือในทางวิชาการ จากการประเมินสารสนเทศจะทำให้เราได้สารสนเทศที่มีคุณค่าและนำสารสนเทศไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมดังแผนภูมิด้านล่าง

ภาพประกอบ 7 แสดงแผนภูมิการประเมินสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

หลักการประเมินสารสนเทศ

1. ประเมินความตรงกับความต้องการสารสนเทศ

พิจารณาว่าเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการสารสนเทศของเราหรือไม่ ตรงมากน้อยเพียงใด โดยเลือกเรื่องที่ตรงกับความต้องการ ตัดทิ้งเรื่องที่ไม่ตรงกับความต้องการ วิธีการ คือ การอ่านเบื้องต้น ได้แก่ การอ่านชื่อเรื่อง คำนำ หน้าสารบัญ หรือเนื้อเรื่องย่อๆ เพื่อพิจารณาว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการสารสนเทศหรือไม่ซึ่งส่วนใหญ่ ชื่อเรื่องของสารสนเทศก็อาจจะสามารถประเมินได้ทันทีว่า ตรงหรือไม่ตรง เนื่องจาก คำสำคัญเป็นคำเดียวกันกับความต้องการสารสนเทศและชื่อเรื่องของสารสนเทศ แต่หากชื่อเรื่องไม่บ่งชี้ชัดว่ามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันอาจต้องพิจารณาจาก คำนำ สารบัญ และเนื้อหาโดยย่อ

2. ประเมินความน่าเชื่อถือและความทันสมัยของสารสนเทศ

พิจารณาว่าเป็นสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ น่าเชื่อถือเพียงไร ซึ่งการประเมินความน่าเชื่อถือมีรายละเอียดที่ควรพิจารณา ได้แก่

2.1 ประเมินความน่าเชื่อถือของ แหล่งสารสนเทศ โดยพิจารณาว่าสารสนเทศนั้นได้มาจากแหล่งสารสนเทศใด โดยส่วนใหญ่ แหล่งสารสนเทศที่น่าเชื่อถือนั้นจะเป็นแหล่งสารสนเทศสถาบัน เช่น ห้องสมุด เนื่องจากสารสนเทศที่อยู่ในห้องสมุดได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองเนื้อหาจากบรรณารักษ์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต จะมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าหรือไม่มีความน่าเชื่อถือ

เลย คือ การรับรู้สารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตนั้นเราต้องใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองเนื้อหาเองว่าเนื้อหาจากเว็บไซต์ใดที่น่าเชื่อถือ

2.2 ประเมินความน่าเชื่อถือของ ทรัพยากรสารสนเทศ โดยพิจารณาว่า ทรัพยากรสารสนเทศหรือสารสนเทศนั้นๆ เป็นรูปแบบใด สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อไม่ตีพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง วารสาร นิตยสาร เป็นต้น

2.3 ประเมินความน่าเชื่อถือของ ผู้เขียน ผู้จัดทำ สำนักพิมพ์ โดยพิจารณาว่า ผู้เขียนมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ตรงหรือสอดคล้องกับเรื่องที่เขียนหรือไม่ รวมทั้งความน่าเชื่อถือผู้จัดทำ สำนักพิมพ์ที่มีประสบการณ์ในเนื้อหาเฉพาะด้าน มักจะมีความน่าเชื่อถือในแวดวงวิชาการนั้นๆ หน่วยงานผู้รับผิดชอบเป็นภาครัฐบาล องค์กร สมาคม มักจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหน่วยงานภาคเอกชนหรือบุคคล เช่น กรณีที่เป็นบทความวิชาการ ให้พิจารณาว่า ตีพิมพ์ในวารสารที่มีชื่อวารสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชานั้นๆ มีชื่อเสียงในทางวิชาการ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายหรือไม่ ผู้เขียน/ผู้จัดทำ/สำนักพิมพ์มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และต้องมีความต่อเนื่องในการเผยแพร่

2.4 ประเมินความทันสมัยของสารสนเทศ โดยหากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์พิจารณาความทันสมัยจาก วัน เดือน ปี ที่พิมพ์ หากเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พิจารณาจาก วัน เดือน ปีที่เผยแพร่ เป็นต้น

3. ประเมินระดับเนื้อหาของสารสนเทศ ซึ่งระดับเนื้อหาสารสนเทศมี 3 ระดับ ได้แก่

1. สารสนเทศปฐมภูมิ (Primary Information) มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด เนื่องจากเป็นสารสนเทศที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าโดยตรงของผู้เขียนและตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก เช่น ต้นฉบับตัวเขียน จดหมายส่วนตัว รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์รัฐบาล สารสนเทศประเภทนี้ถือว่ามีความน่าเชื่อถือควรนำมาอ้างอิงมากที่สุด เพราะเป็นข้อมูลจริงที่ได้จากผู้เขียน และยังไม่ได้ผ่านการเรียบเรียงหรือปรับแต่งใหม่จากบุคคลอื่น

2. สารสนเทศทุติยภูมิ (Secondary Information) เป็นการนำสารสนเทศปฐมภูมิมาเขียนใหม่ อธิบาย เรียบเรียง วิเคราะห์ใหม่ให้เข้าใจง่ายเพื่อให้เหมาะกับผู้ใช้สารสนเทศ หรือเป็นเครื่องมือช่วยค้นหรือติดตามสารสนเทศปฐมภูมิ เช่น หนังสือ บทความวารสาร บทความวิทยานิพนธ์ บทความหนังสือ เป็นต้น

3. สารสนเทศตติยภูมิ (Tertiary Information) เป็นการชี้แนะแหล่งสารสนเทศ 2 ระดับแรก ที่ไม่ได้ให้เนื้อหาสารสนเทศโดยตรงแต่เป็นการชี้แนะแหล่งสารสนเทศปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น บรรณานุกรม ดรรชนีวารสารและวารสารสาระสังเขป

4. การวิเคราะห์สารสนเทศเป็นการแยกแยะสารสนเทศที่ผ่านการประเมินแล้วว่าตรงตามความต้องการ โดยวิธีการแยกแยะสารสนเทศตามหัวข้อ หรือ ประเด็นย่อยๆ สรุปเนื้อหาวิธีการในการวิเคราะห์สารสนเทศคือการรับรู้ การอ่านเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศที่ผ่านการประเมินแล้ว

ว่า สามารถนำมาใช้งานได้จริงๆ จากนั้นดึงเนื้อหาของสารสนเทศที่สอดคล้องกับประเด็นแนวคิดต่างๆ ที่เราต้องการศึกษา และมีความครบถ้วน แล้วทำการบันทึกเนื้อหาโดยบันทึกเรื่องเดียวกันเอาไว้ด้วยกัน และสุดท้ายคือจัดกลุ่มตามประเด็นแนวคิดเพื่อใช้ในการเรียบเรียงเนื้อหาของรายงานต่อไป

5. การสังเคราะห์สารสนเทศ เป็นการตีความสารสนเทศจากหลากหลายทรัพยากรสารสนเทศ ที่มีเนื้อหาเดียวกัน คล้ายคลึงกัน หรือเกี่ยวข้องกัน แล้วนำมาสรุปให้เป็นประเด็นเดียว หรือคำตอบเพียงคำตอบเดียววิธีการคือการจัดกลุ่มสารสนเทศที่มีแนวคิดเดียวกัน เอาไว้ด้วยกัน แล้วนำสารสนเทศที่มีแนวคิดเดียวกันมาจัดกลุ่มอีกครั้ง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ตามลำดับชั้น จากนั้นนำแนวคิดต่างๆ ที่เราได้สร้างความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มของแนวคิด มารวบรวมเป็นโครงสร้างใหม่ ในรูปของโครงร่าง หรือ Outline โดยรวบรวมหัวข้อหรือประเด็นที่เหมือนกันไว้ด้วยกัน หรือตัดที่ซ้ำซ้อนออก เรียงลำดับขั้นตอนของหัวข้อหรือประเด็น

ผู้วิจัยเห็นว่า การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจำเป็นต้องการหลักการในการคิด เพื่อที่จะใช้ในการกลั่นกรองข้อมูลที่เข้ามาในยุคข่าวสารในปัจจุบัน โดยได้ศึกษาค้นคว้า หลักการคิดเป็น ซึ่งเป็นหลักการคิดที่ควรปลูกฝังให้กับทุกคนในสังคมไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจและปรับตัวให้สามารถได้รับข้อมูลที่มีคุณภาพในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

โกวิท วรพิพัฒน์ (2513) กล่าวว่า คิดเป็น เป็น "กระบวนการคิดเพื่อตัดสินใจ" โดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทาง สังคมหรือสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการ

แนวความคิดในเรื่อง "คิดเป็น" และนำมาเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษา ผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมาเมื่อครั้งดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้ากองการศึกษา มุ่งให้ผู้เข้ารับการศึกษาในระดับชาวบ้านได้รู้จักคิดแก้ไขปัญหา ให้สอดคล้องกับสภาพสถานะของตน และของกลุ่มที่เรียกว่า "คิดเป็น" โดยมีหลักการว่า เรียนแล้วสามารถนำข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลข้อจำกัดส่วนตัวของแต่ละบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับสังคม มาประมวลแล้วคิดหาคำตอบให้กับปัญหาของแต่ละคนหรือสังคม ซึ่งจะได้คำตอบที่หลากหลายและตรงกับสภาพของแต่ละบุคคลหรือสังคม ไม่ใช่ว่าหนังสือบอกไว้อย่างไรแล้วต้องทำตามเหมือนกันหมด คิดเองไม่เป็น แต่ถ้าคิดเป็นแล้วคำถามหรือปัญหาเดียวกันอาจได้คำตอบไม่เหมือนกันก็เป็นได้ โดยหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของคิดเป็น คือ การวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา คิดอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม สิ่งแวดล้อมและข้อมูลทางวิชาการประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหาหรือหาทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ รู้จักคิดเพื่อแก้ปัญหา ด้วยการกระทำอย่างเหมาะสมและพอดี

ดังนั้น "คิดเป็น" หมายถึง กระบวนการที่คนเรานำมาใช้ในการตัดสินใจ โดยต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับ "การคิดเป็น"

1. มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข ข้อตกลงเบื้องต้นของการ "คิดเป็น" คือ มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข คือ เชื่อว่าคนเราจะมีความสุข เมื่อคนเราและสังคมสิ่งแวดล้อม ประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทางวัตถุ ภาย ใจ และมนุษย์จะมีความสุขเมื่อมีปัญหา ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อเกิดช่องว่างระหว่างสภาพการณ์และสิ่งที่มีอยู่จริง ปัญหาในช่วงชีวิตมนุษย์แต่ละคนเป็นเรื่องสลับซับซ้อน และเกี่ยวโยงถึงปัจจัยต่าง ๆ การคิดที่ใช้ข้อมูลประกอบการคิดเพื่อแก้ไขปัญหา และเกิดความพึงพอใจ

2. การคิดเป็น เป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหา เนื่องจากการคิดมีจุดเริ่มต้นที่ตัวปัญหา และพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อมูล 3 ประการ คือ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการ ต่อจากนั้นก็ลงมือกระทำการ ถ้าหากกระทำการ ทำให้ปัญหาและไม่พอใจหายไป กระบวนการคิดจะยุติลง แต่ถ้าหากบุคคลยังรู้สึกไม่พอใจ ปัญหายังคงมีอยู่ ก็จะเริ่มกระบวนการคิดอีกครั้ง

3. การใช้ข้อมูล 3 ประเภท พร้อมกันประกอบการแก้ปัญหา ตามแนวคิดเรื่องการคิดเป็น บุคคลที่จะถือว่าเป็นคนคิดเป็น จะต้องเป็นบุคคลที่ใช้ข้อมูล 3 ประเภทไปพร้อมกันประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา การคิดที่อาศัยข้อมูลประเภทใดประเภทหนึ่งหรือสองประเภท ยังไม่ถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนคิดเป็นได้สมบูรณ์แบบข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลตนเอง 2) ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม 3) ข้อมูลวิชาการ

1. ข้อมูลตนเอง (Information of self)

ข้อมูลประเภทตนเอง ถูกกำหนดขึ้นเพราะอิทธิพลทางศาสนา ปรัชญา และจิตวิทยา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งได้สั่งสอนให้บุคคลพิจารณาและเฝ้ามองตนเอง และแก้ไขทุกชีวิตด้วยตนเอง มีอิทธิพลต่อการกำหนดข้อมูลประเภทนี้ การ "คิดเป็น" ซึ่งมีจุดมุ่งหมายต้องการให้บุคคลใช้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ข้อมูลในเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม สุขภาพอนามัย ระดับการศึกษา ความรู้ ความถนัด ทักษะ วัย เพศ และอื่น ๆ ซึ่งข้อมูลประเภทนี้ต้องการให้พิจารณาจุดอ่อน จุดแข็ง ข้อดี ข้อเสียของตนเองอย่างจริงจังก่อนการตัดสินใจกระทำการใด

2. ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม (Information on Society and Environment)

ธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่ได้อยู่ตามลำพัง ข้อมูลประเภทนี้จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลใช้ความนึกคิด คำนึงถึงสิ่งที่อยู่รอบกาย คำนึงถึงผู้อื่น ชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมสังคมส่วนรวม หากบุคคลใช้ข้อมูลประเภทตนเองอย่างเดียวก็จะเป็นคนเห็นแก่ตัว และเป็นคนใจแคบ ดังนั้น อิทธิพลของสังคมและสิ่งแวดล้อมจึงมีผลกระทบต่อมนุษย์เสมอ สิ่งแวดล้อมของมนุษย์ประกอบด้วย

ปัจจัยที่แตกต่างกัน แต่ก็ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทุกคน และในทางกลับกัน การกระทำของมนุษย์ก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของตัวมนุษย์ด้วย ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม อาจแยกได้เป็นข้อมูลสังคมและจิตใจ เช่น พฤติกรรมของมนุษย์ในการอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เหมาะสม และข้อมูลกายภาพ เช่น ภูมิอากาศ ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

3. ข้อมูลวิชาการ (Technical or Book Knowledge)

ในความหมายของการคิดเป็น หมายถึง ข้อมูลและความรู้อันมหาศาลที่มนุษย์เราได้สะสมรวบรวมไว้เป็นเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เป็นหลักสูตร เป็นศาสตร์ แนวคิดเรื่องการคิดเป็น ตระหนักว่า บุคคลนั้นถึงแม้ว่าจะเข้าใจตนเอง เข้าใจสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ถ้าขาดข้อมูลทางวิชาการไป อาจจะเสียเปรียบผู้อื่นในการดำรงชีวิตและ การแก้ปัญหา เพราะว่าในปัจจุบันนี้โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์และสังคมถูกเปลี่ยนเพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ ดังนั้นมนุษย์จำเป็นที่จะต้องได้รับความรู้และข้อมูลทางวิชาการ มาใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อให้ได้คำตอบที่ดีที่สุดในการดำรงชีวิต จากความเชื่อพื้นฐาน เรื่องการใช้ข้อมูล 3 ประเภทพร้อมกันประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นลักษณะเด่นของเรื่อง "คิดเป็น" การกำหนดให้ใช้ข้อมูลประเภทต่าง ๆ วิเคราะห์และหาหนทางแก้ปัญหา และเพื่อป้องกันไม่ไห้บุคคลใช้ข้อมูลพิจารณาปัญหาจากจุดยืนหรือมิติเดียว

4. เสรีและอำนาจการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตตนเอง ความเชื่อพื้นฐานข้อนี้มาจากคำสั่งสอนของพุทธศาสนาโดยตรง และปรัชญาการศึกษาสำนักมนุษยนิยม คือพุทธศาสนา สอนว่า ปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์เกิดขึ้นตามกระบวนการแห่งเหตุผล และทุกข์หรือปัญหาของมนุษย์เป็นสิ่งที่แก้ไขได้ พร้อมทั้งได้ให้วิธีแก้ไขด้วย อริยสัจ 4 กระบวนการสู่การคิดเป็นมีดังนี้

1. ขั้นสำรวจปัญหา เมื่อเกิดปัญหา ย่อมต้องเกิดกระบวนการคิดแก้ปัญหา
2. ขั้นหาสาเหตุของปัญหา เป็นการหาข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเป็นองค์ประกอบของปัญหาบ้าง

- สาเหตุจากตนเอง พื้นฐานของชีวิต ครอบครัวย อาชีพ การปฏิบัติตน คุณธรรม ฯลฯ
- สาเหตุจากสังคม บุคคลที่อยู่แวดล้อม ตลอดจนความเชื่อ ประเพณี ฯลฯ
- สาเหตุจากขาดวิชาการความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3. ขั้นวิเคราะห์ หาทางแก้ปัญหา เป็นการวิเคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลด้านตนเอง สังคม วิชาการ มาประกอบในการวิเคราะห์

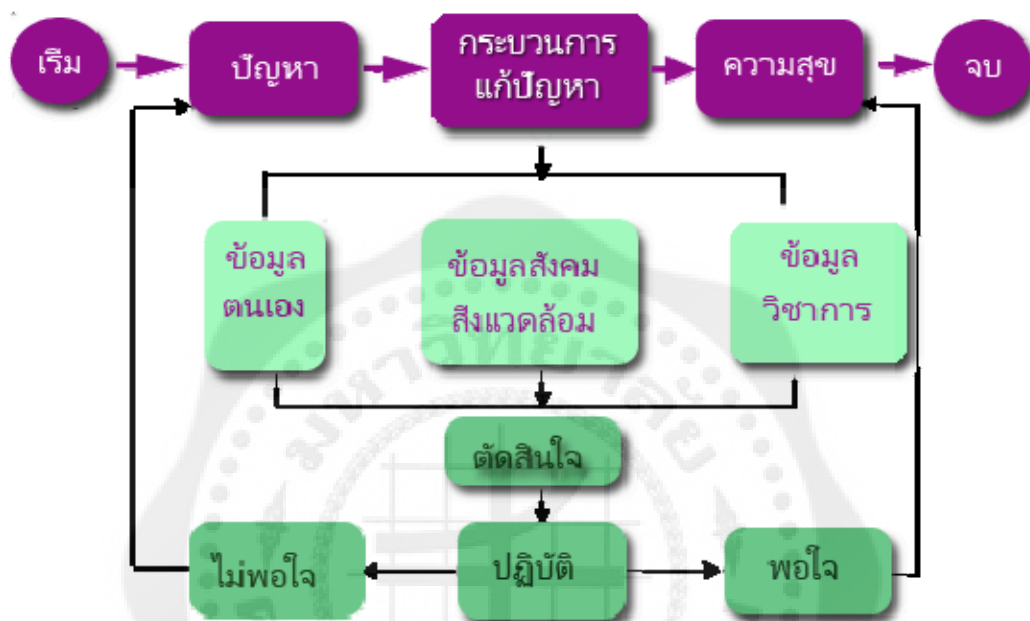
4. ขั้นตัดสินใจ เมื่อได้ทางเลือกแล้วจึงตัดสินใจเลือกแก้ปัญหาในทางที่มีข้อมูลต่างๆ พร้อมสมบูรณ์ที่สุด

5. ขั้นตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ เมื่อตัดสินใจเลือกทางใดแล้ว ต้องยอมรับว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ในข้อมูลเท่าที่มีขณะนั้น ในกาละนั้นและในเทศะนั้น

6. ขั้นตอนปฏิบัติในการแก้ปัญหา ในขั้นนี้เป็นการประเมินผลพร้อมกันไปด้วย ถ้าผลเป็นที่

- พอใจ ก็จะถือว่าพบความสุข เรียกว่า คิดเป็น
- ไม่พอใจหรือผลออกมาไม่ได้เป็นไปตามที่คิดไว้ หรือข้อมูลเปลี่ยน ต้องเริ่มต้น

กระบวนการคิดแก้ปัญหาใหม่

ภาพประกอบ 8 แสดงแผนภูมิกระบวนการคิดเพื่อตัดสินใจ คิดเป็น

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อพื้นฐานของการ "คิดเป็น" มาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่า สิ่งที่เป็นยอดปรารถนา คือ ความสุข และมนุษย์เราจะมีความสุขที่สุดเมื่อตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อมกลมกลืนกันอย่างราบรื่น ทั้งด้านวัตถุ กาย และใจ การที่มนุษย์เรากระทำได้อย่างนั้น แต่อาจทำให้ตนเอง และสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันได้เท่าที่แต่ละคน หรือกลุ่มคนจะสามารถทำได้ โดยกระทำดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อม
2. ปรับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา
3. ปรับปรุงทั้งตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อม ทั้งสองด้านให้ประสมกลมกลืนกัน
4. หลีกสังคมและสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ไปสู่สังคมสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่เหมาะสมกับตน

บุคคลที่จะสามารถดำเนินการข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ เพื่อตนเองและสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกัน เพื่อตนเองจะได้มีความสุขนั้น บุคคลผู้นั้นต้อง "คิดเป็น" เพราะการคิดเป็นการทำให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาได้ บุคคลที่มีแต่ความจำ ย่อมไม่สามารถดำเนินการตามข้อใดข้อหนึ่งใน

4 ข้อได้ คนที่ทำเช่นนี้ได้ ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถคิดแก้ปัญหา สามารถรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ และรู้จักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้น

ลักษณะของคนคิดเป็น มี 8 ประการ

1. มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งธรรมดา สามารถแก้ไขได้
2. การคิดที่ดีต้องให้ข้อมูลหลายๆ ด้าน (ตนเอง สังคม วิชาการ)
3. รู้ว่าข้อมูลเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
4. สนใจที่จะวิเคราะห์ข้อมูลอยู่เสมอ
5. รู้ว่าการกระทำของตนมีผลต่อสังคม
6. ทำแล้ว ตัดสินใจแล้ว สบายใจ และเต็มใจรับผิดชอบ
7. แก้ปัญหาชีวิตประจำวันอย่างมีระบบ
8. รู้จักชั่งน้ำหนักคุณค่า

คิดเป็น จึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้มนุษย์กำหนดปรัชญาในการดำรงชีวิตของตนเองในแต่ละด้านว่า ตนเองเป็นใคร ควรทำอะไร ทำทำไม ทำอย่างไร ทำเพื่อใคร ซึ่งทั้งหมดต้องเป็นสิ่งที่ตนเองต้องการ และนำกระบวนการคิดเป็นนั้นไปสู่ปรัชญาที่กำหนดให้สำเร็จ และในที่สุดก็จะสามารถนำพาชีวิตไปถึงเป้าหมายสูงสุด คือ ความสุข ซึ่งเป็นปรัชญาขั้นสูงสุดในการดำรงชีวิตมนุษย์ที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้

จากการศึกษาข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นขีดความสามารถที่มีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีความเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน เพราะเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นช่วงวัยไหน วัยเด็ก วัยทำงาน และวัยสูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มหนึ่งที่จะต้องก้าวทันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัจจุบันได้มีรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้น ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองการไปเข้าชั้นเรียนและการเรียนรู้จากเพื่อนและญาติพี่น้องหรือการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุนั้นเป็น การเปิดโอกาสให้ได้คิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติจริงในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ และการคิดที่ส่งเสริมการใช้เหตุผล และหลักคุณธรรมเป็นสำคัญ เพื่อให้รู้ว่าเขาเป็นใคร ทำอะไร จะทำอย่างไร ทำเพื่ออะไร จะได้ผลอย่างไร ซึ่งกระบวนการ "คิดเป็น" เป็นกระบวนการคิดที่มีการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ ให้ครบก่อนการตัดสินใจ จึงเป็นกระบวนการที่ง่ายต่อการเข้าใจ และน่าจะเป็นกระบวนการคิดที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในยุคข่าวสารข้อมูลของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับผู้สูงอายุ

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1. ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

Swanson, R. A., & Holton, E. F. (2001) นิยามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า เป็นกระบวนการของการพัฒนาและปลดปล่อยพลังความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างระบบการทำงานและกระบวนการภายใน เช่น กระบวนการกลุ่ม ระบบงาน และการทำงานของบุคลากรแต่ละคนอย่างมีประสิทธิภาพ

Gilley, J.W., Steven, A., Egglund, S.A., & Maycunich, A.M. (2002). กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่เป็นไปเพื่อการเรียนรู้การเพิ่มผลงาน และการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์โดยผ่านกิจกรรมความคิดริเริ่มและกิจกรรมทางการบริหาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงาน ศักยภาพในคน รวมทั้งความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว

Grieves, J. (2003) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กลยุทธ์ที่มักจะรวม 3 สิ่งคือการตระหนักถึงความซับซ้อนของการจัดการการเปลี่ยนแปลง ความต้องการเพื่อความอยู่รอดและการปรับเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญเฉพาะการฝึกอบรมไปเป็นการแสวงหาแนวคิด และทิศทางใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษหน้า

Harrison, R. & Kessels J.W.M. (2004) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในองค์การ ประกอบด้วยการวางแผนและการสนับสนุนอย่างชำนาญ เพื่อจัดให้มีการเรียนรู้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กระบวนการสร้างความรู้และจัดประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในสถานที่ปฏิบัติงานและที่อื่น ๆ เพื่อความเติบโตก้าวหน้าขององค์การและเพิ่มศักยภาพของบุคลากรโดยผ่านการนำเอาความสามารถการปรับตัวการร่วมแรงร่วมใจและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ของทุกคนที่ทำงานเพื่อองค์การ

Yorks, L. (2005) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือความคิดรวบยอดต่อบทบาทขององค์การและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ร่วมกันผลักดันและสร้างควมมีประสิทธิภาพในงานโดยมีบุคลากรและองค์การต่างก็บรรลุยุทธศาสตร์และพันธกิจไปพร้อมๆกัน

Delahaye, B. L. (2005) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์และยังเกี่ยวข้องกับการบริหารความหลากหลาย การสร้างความรู้ใหม่ๆ การบริหารสมัยใหม่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่การสร้างหุ้นส่วนการเรียนรู้และการเรียนรู้ในงาน

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมายถึงแนวคิด หน้าที่ กระบวนการ หรือ หมายถึง ฝ่ายหรือแผนงาน รวมทั้งเป็นวิชาที่พบนอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเคยถูกเรียกว่า “การฝึกอบรมและพัฒนา (Training And Development)” ต่อมา มี นักวิชาการรุ่นหลังอีกเป็นจำนวนมากที่ให้ความสนใจ ทำการศึกษาศาสตร์และวิธีปฏิบัติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และได้ให้นิยามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคลในระดับองค์การ (ศิริภัสสรศรี วงศ์ทองดี. 2556: 8-10)

สรุปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการที่เป็นไปเพื่อการเรียนรู้ การเพิ่มผลงาน การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ โดยผ่านกิจกรรมความคิดเริ่มและกิจกรรมทางการบริหาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในงาน ศักยภาพในคน รวมทั้งความจำเป็นกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว และเกี่ยวข้องกับการวิวัฒนาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขอบเขตการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับมหภาค และการพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับจุลภาค

2. ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการในสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงและความท้าทาย โดยเกิดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันได้ขององค์การผ่านการพัฒนาพนักงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญ ดังนี้

จิตติมา อัครธิติพงศ์. (2556: 38-40) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นบทบาทที่สำคัญไม่เพียงแต่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เท่านั้น แต่ยังทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางธุรกิจขององค์การเพื่อความเป็นเลิศ

1. ประชากรแรงงานที่เปลี่ยนแปลงธรรมชาติและองค์ประกอบของแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในรูปของคุณสมบัติทักษะและคุณลักษณะส่วนบุคคล จากการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของการศึกษา คนรุ่นใหม่ที่มีคุณสมบัติและทักษะสูงและแรงบันดาลใจที่สูง ร่วมถึงการเพิ่มของจำนวนของพนักงานหญิง และพนักงานต่างชาติ

2. การแข่งขันในเศรษฐกิจโลกการแข่งขันที่สูงขึ้นทำให้องค์กรต้องโฟกัสไปยังทรัพยากรมนุษย์ การมีโปรแกรม/กลยุทธ์ หรือกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ใหม่กว่าโดยการพัฒนาความสามารถของทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจที่ไม่แน่นอน และซับซ้อนเพื่อความสามารถในการแข่งขันได้และความอยู่รอดขององค์กร

3. การเพิ่มศักยภาพด้วยการเพิ่มทักษะ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้องค์กรต้องยกระดับทักษะของพนักงานเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ โดยผ่านโปรแกรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่าง ๆ เพื่อให้มีทักษะที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร

4. ความต้องการสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเศรษฐกิจยุคใหม่นี้ ความรู้และความสร้างสรรค์คือกุญแจนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันของ องค์การโดยการให้คุณค่ากับคนที่นำความสามารถพิเศษมาสู่องค์กรได้ การเรียนรู้ในองค์กรมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะและความสามารถอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม องค์การไม่สามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดของการเรียนรู้ทั้งหมดของพนักงานได้ ตัวพนักงานเองต้องรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้ด้วยตัวเองมีประสิทธิผลมากในเรื่องของการมีเป้าหมายในการเรียนรู้

5. ความต้องการเพื่อการเรียนรู้ขององค์การทุกองค์การต้องการแข่งขันได้และมีความต้องการที่จะเป็นองค์การการเรียนรู้ ซึ่งพนักงานทุกคนคือ ผู้เรียน การเรียนรู้ขององค์การมีความจำเป็นต้องให้เครื่องมือแก่พนักงานเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในสิ่งแวดล้อมจากภายในและภายนอกขององค์การ เช่น กลยุทธ์ของคู่แข่ง ความคาดหวังของลูกค้า ข้อกำหนดของผู้จัดหาสินค้า คุณภาพและผลผลิตภาพ และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม ดังนั้นการเรียนรู้ขององค์การจึงมีความจำเป็นเพื่อให้อยู่เป็น“องค์กร”

วิลาวรรณ รพีพิศาล.(2554) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีความสำคัญในแง่ของการบริหารจัดการในรูปของทุนมนุษย์ดังต่อไปนี้

1. ช่วยสร้างความเจริญเติบโตมั่นคงให้แก่องค์กร ในฐานะที่งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะทำให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความพร้อมเข้ามาเชื่อมโยงภารกิจต่างๆ ของแต่ละหน่วยงานในองค์กร

2. ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เมื่อบุคลากรได้ปฏิบัติงานที่ตนเอง มีความรู้ ความสามารถ และยังสามารถส่งผลทำให้เกิดการทุ่มเท เสียสละ จงรักภักดีต่อองค์กรมากขึ้น

3. ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรตื่นตัวที่จะเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของตนเอง โดยอาศัย ความรู้ ความสามารถแบบหลากหลาย

4. ช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเยี่ยมจะช่วยเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพ มีงานทำ สร้างผลผลิตให้แก่องค์กร และเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศชาติได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับองค์กรในสมัยปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสร้างศักยภาพให้กับทั้งพนักงาน และองค์กร พนักงานได้รับการดูแลในเรื่องของการพัฒนาจึงเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ และส่งผลให้องค์กรได้รับศักยภาพเหล่านั้นอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จำแนกเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับมหภาคและทรัพยากรมนุษย์ระดับจุลภาค

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับมหภาค เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติ ได้แก่การพัฒนากำลังคนและประชากรของประเทศ โดยใช้มาตรการเกี่ยวกับการคิด การศึกษา การจ้างงานและการมีงานทำ ขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อาจเลือกใช้สมรรถนะหลักและขอบเขตของสมรรถนะประจำกลุ่มงานเป็นขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ครอบคลุมเพียงแต่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการพัฒนาระดับมหภาค

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับจุลภาค เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับองค์การ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถนำทรัพยากรมนุษย์มาลงทุนและให้ผลตอบแทนจากการลงทุนคุ้มค่า ขอบเขตของการพัฒนา สามารถใช้สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำกลุ่มงานเป็นขอบเขตในการพัฒนาได้เช่นกัน

นอกจากนี้ นักวิชาการบางท่านอาจมองว่าขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความครอบคลุมถึงการสาธารณสุขและการอนามัย การศึกษา ดังนี้

1. การสาธารณสุขและการอนามัย หมายถึง การอนามัย การป้องกัน และการรักษาของแพทย์ ซึ่งครอบคลุมถึงบริการทางด้านอนามัยทั้งหมด เช่น

1.1 อาหารและโภชนาการ เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยอาหารและโภชนาการเพื่อพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงด้วยการบริโภคโภชนาการที่มีประโยชน์ มีคุณค่า มีการเรียนรู้ การบริโภคอาหารที่มีไวตามินครบทุกหมู่ตามหลักโภชนาการ

1.2 สุขภาพอนามัยเป็นการพัฒนาทั้งสุขภาพและสุขภาพจิต การพัฒนาสุขภาพอนามัยเป็นหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งรวมถึงแพทย์ โรงพยาบาล คลินิกเพื่อรักษาผู้ป่วย งานอนามัย และการออกกำลังกาย เพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพยากรมนุษย์เจ็บป่วย มีร่างกายแข็งแรง รวมทั้งมีที่อยู่อาศัยและการเคหะ การสันทนาการ และเครื่องนุ่งห่ม

2. การศึกษา การให้การศึกษาเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะในตัวทรัพยากรมนุษย์ให้สูงขึ้น บทบาทของการศึกษาอยู่ในรูปของความรู้ ความสามารถ และทักษะที่แฝงอยู่ในทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้การศึกษา ประกอบด้วยการศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่จัดไว้ในโรงเรียนหรือสถานการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัย การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่อยู่ในสถานศึกษาตามระบบการศึกษา เช่น การฝึกอบรม การฝึกอาชีพ การสัมมนา การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ การศึกษาผู้ใหญ่ และการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบอาจเป็นการศึกษาโดยธรรมชาติ การได้ยิน ได้เห็นจากสื่อต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์

รายการวิทยุกระจายเสียง การทำงาน การสังเกต นิทรรศการ อินเทอร์เน็ต และอื่น ๆ การศึกษานับได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค เพราะเป็นสิ่งที่เพิ่มมูลค่าของทรัพยากรมนุษย์ ประเทศใด องค์การใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษา ประเทศและองค์การนั้นย่อมได้เปรียบในการแข่งขัน

3. การใช้ทรัพยากรมนุษย์ หลังจากได้กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการสาธารณสุขและการอนามัย และด้านการศึกษาแล้ว จะเห็นว่าล้วนเป็นสิ่งที่ลงทุนเพื่อหวังผลตอบแทนจากการลงทุน เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นทุนที่มีคุณค่าขององค์การที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้ด้วยการลงทุน การนำทรัพยากรมนุษย์มาใช้และควบคุมให้เกิดผลตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เกิดปัญหาการสูญเปล่า ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการใช้ทรัพยากรมนุษย์จึงมีความครอบคลุมถึง

3.1 การเพิ่มอัตราการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดด้วยการเพิ่มความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ และสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโต

3.2 การเพิ่มแรงจูงใจและกระตุ้นให้ทรัพยากรมนุษย์ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มที่เพื่อให้ได้ผลตอบแทนจากการลงทุนสูงสุด

3.3 จัดเตรียมโครงสร้างและกลไกของสถาบัน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรมนุษย์ได้สูงสุด

3.4 การค้นหาวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพและสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ เช่น ความเป็นผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์ในตัวทรัพยากรมนุษย์

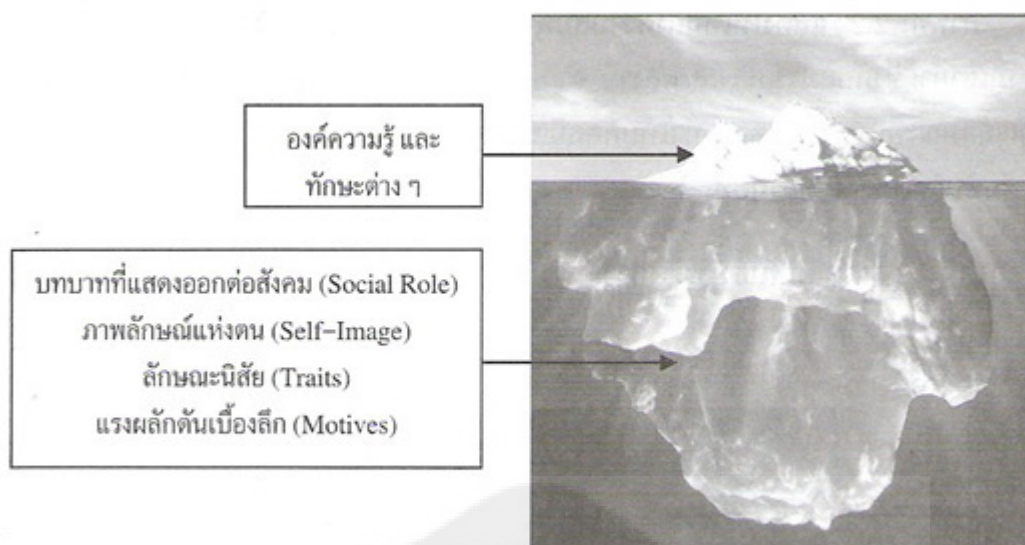
การกำหนดขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางปฏิบัติจะมีความแตกต่างกันตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย และกลยุทธ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนลักษณะและขนาดขององค์การแต่ละแห่ง การกำหนดขอบเขตนอกจากจะแตกต่างกันตามความแตกต่างดังกล่าวแล้ว ยังขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ต่อทรัพยากรมนุษย์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ขอบเขตความครอบคลุมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยพิจารณาสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำกลุ่มเป็นขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็ได้ทั้งนี้ เพราะองค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถเฉพาะทาง (Specialist) ไปสู่ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถหลายทาง (Generalist) เพื่อสามารถทำงานได้หลากหลาย และพร้อมที่จะรับมอบหมายงานใดก็ได้จากองค์การ การจ่ายค่าตอบแทนจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปโดยนำความสามารถ (Competency) มาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา (จิตติมา อัครวิติพงศ์. 2556: 16-18)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย และกลยุทธ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละหน่วยงาน โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลกับการปฏิบัติที่สามารถเพิ่มศักยภาพให้กับบุคคลและหน่วยงานได้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. การพัฒนาทรัพยากรบุคคลโดยขีดความสามารถ(Competency)

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลโดยขีดความสามารถ(Competency) เป็นการศึกษา บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัจเจกบุคคล ที่สามารถผลักดันให้บุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในงานที่ตนรับผิดชอบ การที่บุคคลมีเพียงความฉลาดในการเรียนรู้ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เขาเป็น ผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่นแต่จำเป็นต้องมีแรงผลักดันเบื้องต้น คุณลักษณะส่วนบุคคล แนวคิดใน ตนเองและการแสดงออกที่เหมาะสมจะทำให้เขาเป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่น โดยขีดความสามารถแบ่ง ออกเป็น 3 ประเภทคือ ขีดความสามารถหลัก (Core Competency) คือ บุคลิกลักษณะการแสดงออก ของพฤติกรรมของพนักงานทุกคนในองค์การที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อ และ อุปนิสัยของคนในองค์การโดยรวม

นักวิชาการที่ศึกษาเรื่อง Competency มักให้คำจำกัดความที่แตกต่างกัน เช่น “ขีดความสามารถ” หรือ “สมรรถนะ” หรือ “ศักยภาพ” อย่างไรก็ตาม นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มักจะอ้างอิงถึงความหมายหรือคำนิยามของ David C. McClelland ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะหรือขีด ความสามารถของบุคคลภายในองค์การด้วยการมองคนในภาพรวมทั้งสิ่งที่ปรากฏเห็นและสิ่งที่ซ่อนอยู่ ภายในที่ต้องค้นลึกจึงจะพบและได้ให้คำจำกัดความว่า Competency คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ ภายใต้ปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ ที่กำหนด ในงานที่ตนรับผิดชอบ ความสามารถตามกรอบแนวคิดเรื่องขีดความสามารถ ซึ่งสามารถ อธิบายได้ตามแผนภาพโมเดลภูเขาน้ำแข็ง แสดงเกี่ยวกับ แนวคิด หลักการของ Competency (ประจักษ์ทรัพย์อุดม 2550)

ภาพประกอบ 9 แสดงแนวคิด หลักการของขีดความสามารถ (Competency)

ภาพประกอบ 9 สามารถอธิบายได้ว่า คุณลักษณะของบุคคลนั้นเปรียบเหมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยลอยอยู่เหนือน้ำ ได้แก่ ความรู้ที่บุคคลมีในสาขาต่างๆ ที่เรียนรู้มา และส่วนของทักษะ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ชำนาญพิเศษในด้านต่างๆ ส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำนี้เป็นส่วนที่สังเกตและวัดได้ง่าย สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำนั้นเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่าสังเกตและวัดได้ยากกว่า และเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ส่วนต่างๆ นี้ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self-Image) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) และแรงจูงใจ (Motives) ส่วนที่อยู่ใต้น้ำนั้นเป็นส่วนที่สัมพันธ์กับเขาวนปัญญาของบุคคล ซึ่งการที่บุคคลมีเพียงความฉลาดที่ทำให้เขาสามารถเรียนรู้องค์ความรู้ และทักษะได้เท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เขาเป็นผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่น บุคคลจำเป็นต้องมีแรงผลักดัน เบื้องต้น คุณลักษณะส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเองและบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่เหมาะสมด้วยจึงจะทำให้เขาสามารถเป็นผู้ที่มีผลงานที่โดดเด่นได้ และคำนิยามนี้มักจะถูกนำมาเป็นกรอบแนวทางในการกำหนด (ชูชัย สมิทธิไกร, 2550: 29)

Spencer และ Spencer (1993: 11) กล่าวว่า คุณลักษณะที่สำคัญของแต่ละบุคคล (Underlying characteristic) ที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลจากความมีประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่ใช้ (Criterion reference) และ/หรือการปฏิบัติงานที่ได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐาน (Superior performance) ประกอบด้วย

1. แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนในการกำหนดทิศทางหรือการเลือกของบุคคลเพื่อแสดงออกถึงพฤติกรรม หรือการตอบสนองต่อเป้าหมาย หรือการถอยออกไปจากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

2. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคลและรวมถึงการตอบสนองของบุคคลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ

3. แนวคิดของตนเอง (Self concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและทำให้สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงระยะสั้นๆ ได้

4. ความรู้ (Knowledge) เป็นขอบเขตของข้อมูลหรือเนื้อหาเฉพาะด้านที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งครอบครองอยู่

5. ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ การใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้

ดังนั้นคำว่า Competency คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic of Attributes) ที่ส่งผลต่อการแสดง พฤติกรรม (Behavior) ที่จำเป็นและมีผลทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น Competency ของคนซึ่งเกิดได้จาก 3 ทางคือ 1. เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด 2. เกิดจากประสบการณ์การทำงาน 3. เกิดจากการฝึกอบรมและพัฒนา

3.2 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

1. ความเป็นมาของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้น กล่าวได้ว่าเริ่มมีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาการมาจากแนวความคิดของเดิม ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike, Edward L. 1966) จากการเขียนเกี่ยวกับ "การเรียนรู้ของผู้ใหญ่" โดยได้ศึกษาถึงความสามารถในการเรียนรู้ที่เน้นให้เห็นว่าผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากจากสงครามโลกครั้งที่สองมีนักศึกษาผู้ใหญ่จำนวนมาก ได้ศึกษาค้นคว้าจนได้ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกว่า ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้รวมทั้งยังได้พบว่า กระบวนการเกี่ยวกับด้านความสนใจ และความสามารถนั้นแตกต่างออกไปจากการเรียนรู้ของเด็กเป็นอันมาก

นอกจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์แล้ว ยังมีแนวความคิดทางด้านที่เป็นศิลป์ในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการค้นหาวิธีการในการรับความรู้ใหม่ๆ และการวิเคราะห์ถึงความสำคัญของประสบการณ์ ซึ่งสิ่ง

เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับว่า "ผู้ใหญ่เรียนรู้อย่างไร" (How Adult Learn) โดยลินเดอร์แมน (Edward C. Linderman.1926) ได้เขียนหนังสือชื่อ "ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่"

แนวความคิดของลินเดอร์แมนนั้นได้รับอิทธิพลค่อนข้างมากจากจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) โดยได้เน้นอย่างมากเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ควรเริ่มต้น จากสถานการณ์ต่างๆ (Situations) มากกว่าเริ่มจากเนื้อหาวิชา ในการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น หลักสูตรควรจะได้สร้างขึ้นมาจากความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ผู้เรียนจะพบว่าตัวเองมีสถานการณ์เฉพาะ อันเกี่ยวกับหน้าที่ การงาน งานอดิเรก หรือ สันทนาการ ชีวิตครอบครัว ชีวิตในชุมชน สถานการณ์ต่างๆ นี้จะช่วยให้ ผู้เรียนได้ปรับตัวและการศึกษาผู้ใหญ่ควรเริ่มจากจุดนี้ ส่วนด้านตำราและผู้สอนนั้นถือว่ามีหน้าที่และ บทบาทรองลงไป

แหล่งความรู้ที่มีคุณค่าสูงสุดในการศึกษาผู้ใหญ่คือ ประสบการณ์ของผู้เรียนเอง และมีข้อคิดที่สำคัญว่า "ถ้าหากการศึกษาคือชีวิตแล้ว ชีวิตก็คือการศึกษา" (If Education is Life, then Life is Education) และก็สรุปได้ว่า ประสบการณ์นั้นคือตำราที่มีชีวิตจิตใจสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ (Education Media Thailand Network. 2012)

2. แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

Knowles, Malcolm S. (1975). ได้ให้ความหมายของศาสตร์การศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy) ซึ่ง ไว้ว่า เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ ยึดปัญหาของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเนื้อหาเน้นการพัฒนาศักยภาพระดับบุคคลและกลุ่ม เทคนิคการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้ใหญ่ ได้สำรวจความต้องการของตนเอง วางเป้าหมายเอง มีส่วนรับผิดชอบจัดประสบการณ์รวมทั้งประเมิน การเรียนรู้ต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานหลักการความเชื่อ 4 ประการ คือ

1. ผู้ใหญ่มีมีโนทัศน์รับรู้ต่อตนเองจากฟังผู้อื่นเป็นผู้ชี้แนะตนเอง
2. ผู้ใหญ่จะสะสมประสบการณ์ความรู้ นับเป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่า เปิดกว้างที่จะเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ เป็นประสบการณ์ที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หลายประการคือ

2.1 ผู้ใหญ่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์กับผู้อื่น ขยายโลกทัศน์ ดังนั้นจึงเป็นแหล่งวิทยาการสำคัญในการเรียนรู้

2.2 ผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน และสามารถนำประสบการณ์เดิมนี้อไป สัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่จึงทำให้ประสบการณ์ใหม่มีความหมายมากขึ้น

2.3 ผู้ใหญ่มีลักษณะฝักใฝ่กับความเคยชินประสบการณ์เดิมจึงเปลี่ยนยาก

3. มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อมีความต้องการนำไปแก้ปัญหาในชีวิตจริง ทั้งในครอบครัวและ การทำงาน

4. มีแนวโน้มต่อการเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ไปใช้ทันทีโดยเร็ว มองเห็นคุณค่าของเวลา ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติ

Irving Lorge. (1947) ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า “การที่เราจะจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่ได้นั้นเราต้องเข้าใจเสียก่อนว่าเขา ต้องการอะไร” โดยได้ระบุความต้องการของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ไว้ 4 ด้านคือ

1. เพื่อที่จะได้เพิ่มพูนบางอย่าง (To gain something)
2. เพื่อที่จะได้เป็นบางสิ่ง (To be something)
3. เพื่อที่จะได้ทำบางสิ่ง (To do something)
4. เพื่อที่จะประหยัดบางอย่าง (To save something)

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นผลที่เกิดจากทฤษฎีและมโนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการสอนซึ่งใช้กับเด็ก มาเป็นจุดเน้นที่ การเรียนรู้เห็นว่า ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษาในผู้ใหญ่เน้นให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้แทนที่จะมุ่งเน้นวิธีการสอนแบบเด็ก ๆ คือ มีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเรื่องแนวคิดส่วนตัว (Self-concept) ประสบการณ์ และความพร้อมในการเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้ของเด็กนั้นจะมีลักษณะเป็นแบบเหยือก (ผู้สอน) กับถ้วย (ผู้เรียน) - Jug and mug ดังตาราง (Irving Lorge.1947)

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของเด็กกับผู้ใหญ่

เด็ก	ผู้ใหญ่
ฟังพาผู้อื่นในการเรียน	ตัดสินใจเองว่าจะอะไรที่สำคัญควรเรียนรู้
ยอมรับข้อมูลที่มีการนำเสนอให้	การยอมรับข้อมูลอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง
คาดหวังว่าสิ่งที่รับจะมีประโยชน์ใช้ในวันข้างหน้า	คาดหวังว่าสิ่งที่ได้รับจะนำไปใช้ได้ทันที
มีประสบการณ์น้อยหรือไม่มี ในการผูกโยงการเรียนรู้ เหมือนกระดาษขาวที่ยังไม่ได้เขียนอะไร	มีประสบการณ์ในระดับที่จะเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ แต่อาจมีความคิดเห็นตายตัวต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
มีส่วนร่วมในการปันความรู้ได้น้อย	มีส่วนร่วมในการปันความรู้ได้มาก

Rogers, C.R. (1969) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมได้ให้แนวทางการคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของครูที่สอนผู้ใหญ่ว่า ควรจะเป็นผู้อำนวยการ

สะดวกเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนั้นได้กล่าวถึงบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้อำนวยความสะดวกกับผู้เรียนว่าขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้อำนวยความสะดวกรวม 3 ประการที่เป็นคุณสมบัติสำคัญ คือ

1. การให้ความไว้วางใจ และความนับถือยกย่องแก่ผู้เรียน
2. การมีความจริงใจต่อผู้เรียน
3. การมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งการตั้งใจฟังผู้เรียนพูด

นอกจากทัศนคติ 3 ประการที่กล่าวมานี้แล้วโรเจอร์ยังได้ชี้ให้เห็นแนวทาง เพื่อการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้รวมทั้งสิ้นอีก 10 ประการ ดังนี้

1. ต้องเริ่มต้นในการสร้างบรรยากาศภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีในชั้นเรียน
2. ควรช่วยให้เกิดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ของแต่ละบุคคลในชั้นเรียน รวมทั้งจุดมุ่งหมายของกลุ่มด้วย
3. ควรจะดำเนินการเรียนการสอนไปตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน เพราะว่ามี ความหมายสำหรับนักศึกษาอย่างมาก และถือว่าเป็นพลังจูงใจที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทางการเรียนอัน สำคัญยิ่ง
4. จะต้องพยายามจัดการเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้เป็นไปได้ อย่างกว้างขวางและแลดูเป็นเรื่องง่าย ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย
5. ควรจะต้องมีความเข้าใจตนเองในฐานะเป็น "แหล่งความรู้ที่มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นได้" ในการที่สมาชิกในกลุ่มอาจจะสามารถนำมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการเรียนรู้
6. ในการแสดงออกต่อสมาชิกในกลุ่มผู้เรียน เขาจะต้องยอมรับทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาการและ ด้านทัศนคติหรืออารมณ์ของผู้เรียน คือพยายามที่จะก่อให้เกิดความพอดิกันทั้งสองด้าน สำหรับ สมาชิกแต่ละคนและรวมทั้งกลุ่ม
7. เพื่อที่จะให้บรรยากาศในห้องเรียนดำเนินไปด้วยดี ผู้อำนวยความสะดวกสามารถช่วยให้ เกิดขึ้นได้ ด้วยการเปลี่ยนฐานะตนเองเป็นเสมือนหนึ่งผู้เรียน เช่น มีฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยการ ร่วมแสดงความคิดเห็นได้เช่นเดียวกับผู้เรียนแต่ละคน
8. ควรจะได้เริ่มต้นแสดงความรู้สึก ให้เกิดขึ้นในกลุ่มเมื่อมีความคิดเห็น แต่ไม่ใช่โดยการบังคับ หรือวิธีการข่มขู่ ซึ่งความคิดที่แสดงออกมานั้นสมาชิกอื่นๆ อาจจะยอมรับหรือไม่รับฟังก็ได้
9. ตลอดเวลาของการมีประสบการณ์ร่วมกันในห้องเรียน ผู้อำนวยความสะดวกจะต้องมีความ ว่องไวอยู่ตลอดเวลา ในการแสดงออกเพื่อการรับรู้อารมณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง
10. และจะต้องพยายามรับรู้และยอมรับว่าตัวเองก็ย่อมจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการด้วยกัน

(Education Media Thailand Network. 2012)

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547: 248-249) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ซึ่งมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมาเขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้ก่อนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้นต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situation) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-Centered) ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะต้องยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ยึดที่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual Inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอเช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอนและประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (Pace of Learning)

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547: 7-26) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ อาจเกิดขึ้นได้มากกว่าหรือดีกว่าในอีกสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งในเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับหลักการและทฤษฎีการเรียนรู้อันเป็นแนวทางที่นักการศึกษาและวิทยาการการฝึกอบรมควรจะได้คำนึงถึง ซึ่งองค์ประกอบหรือหลักการ 10 ประการที่จะมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และจะเป็นการช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จด้วยดี ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมากในการเรียนรู้และการฝึกอบรมผู้ใหญ่ โดยจะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to Learn)
2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบาย เหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และ รูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Styles)
4. ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์(Experience) อันมีคุณค่า
5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแล และให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning Content and Activities)
6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง(Realistic Problem) และ นำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
8. ควรให้มีเวลาอย่างเพียงพอในการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่การฝึกทักษะใหม่ๆและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าว่า สามารถบรรลุเป้าหมายได้

การจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Knowles, M.S.(1954) ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ "Informal Adult Education" ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี มี เทคนิคในการสอนผู้ใหญ่ 12 ประการ ดังนี้

1. มีความเข้าใจและเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายของวิชาที่เรียน นั่นคือถ้าต้องการให้ผู้ใหญ่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เขาควรจะได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปของวิชานั้น โดยที่เขาต้องมองเห็นภาพโดยรวมได้อย่างชัดเจน และทิศทางที่จะดำเนินไปในการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีความสำคัญในการอธิบายถึงรายละเอียดของวิชา เป้าหมายที่ชัดให้ผู้เรียนได้รับทราบในการพบบันครั้งแรก

นอกจากนั้น ถ้าหากว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อยู่แล้ว เขาก็จะมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายเฉพาะของการเรียนวิชานั้น ๆ ผู้เรียนย่อมจะเกิดความมั่นใจว่าการสอนเป็นไปในทิศทางที่เขาต้องการทราบ การอธิบายปัญหาทั้งหลายในตอนต้นวิชาจะช่วยให้แลเห็นเป้าหมายเฉพาะเจาะจง และมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วย

2. มีความต้องการที่จะเรียนรู้ นักการศึกษาผู้ใหญ่มักจะคาดคะเนว่า ผู้เรียนส่วนมากมาเข้าเรียนด้วยความต้องการที่จะเรียน เนื่องจากว่าโดยทั่วไปแล้วเขามักจะเข้ามาด้วยความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งครูที่สอนผู้ใหญ่ก็อาจจะต้องเผชิญกับการให้กำลังใจ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนด้วย ความต้องการนี้ต้องเกิดจากความรู้สึกว่า ตัวเองมีความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จได้ โดยการได้รับความเห็นใจและเข้าใจจากครูผู้สอน

3. บรรยากาศในการเรียนการสอนและสถานการณ์ของการเรียนรู้ควรเป็นกันเอง เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่ง ผู้สอนควรมีความรับผิดชอบในการสร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกสำหรับอภิปรายในกลุ่ม ทักษะคติ การยอมรับ และความเคารพยกย่อง จะเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญของครูผู้สอนในการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง นอกจากนั้นแล้ว ครูผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยกันได้ โดยการให้ผู้เรียนแนะนำตัวกันเอง และให้อธิบายรายละเอียดอย่างเกี่ยวกับประสบการณ์และความสนใจ ถ้าหากผู้สอนแสดงบทบาทของตัวเองในฐานะผู้เรียนมากกว่าความเป็นผู้สอนแล้ว เขาย่อมจะได้รับความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

4. สภาพการณ์ทางกายภาพต่างๆ ไป ควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียนได้แก่การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบายตามที่ผู้เรียนต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ถ้าต้องการให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเสรีแล้ว ผู้เรียนควรหันหน้าเขาหากันเพื่อจะได้อภิปรายอย่างเต็มที่

5. ผู้เรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการเรียน และความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้เพราะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้คือการกระทำ ถ้าหากผู้เรียนได้กระทำบางอย่างหรือพูดแสดงความคิดเห็นบางอย่างก็ย่อมจะดีกว่าการที่เพียงแต่นั่งเฝ้ามองดูคนอื่น ๆ หรือนั่งฟังคนอื่น ๆ พูดเฉยๆ เท่านั้น โดยทั่วไปนั้นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาจะเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนจะเรียนได้มากขึ้น ถ้าหากเขารู้สึกว่าตัวเองต้องมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการภายในกลุ่มด้วยเหตุนี้ ผู้สอนที่ฉลาดควรจะใช้วิธีการหลายๆ ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มที่สามารถจัดดำเนินการได้ด้วยตัวเอง จะได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่ต้องอาศัยครูผู้สอน

6. การเรียนรู้ควรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ในการเสนอแนวความคิดและความรู้นั้น ถ้าหากมีความหมายต่อผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรจะปรับให้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนทั้งหลายด้วย ผู้ใหญ่โดยทั่วไปนั้น เรียนโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม หรือด้วยการโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ยังไม่รู้ไปหาสิ่งที่รู้แล้ว นอกจากนั้น ประสบการณ์ของผู้เรียนที่เสนอต่อชั้นเรียน นับว่าเป็นแหล่งของความรู้ที่มีคุณค่ามาก

สมาชิกของชั้นเรียนผู้ใหญ่ นั้นมักจะมีประสบการณ์ที่มีคุณค่าแตกต่างกันออกไป ที่จะทำให้ทุกๆ คน ได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย

7. ครูผู้สอนควรจะมีเนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ถ้าหากครูจะช่วยแนะนำแนวการเรียนการสอนให้ได้ผลดี เขาจะต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างเชี่ยวชาญ ต้องรู้ถึงเอกสารและตำราทางวิชาการในสาขานั้นอย่างดี เพื่อจะได้ช่วยแนะนำแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียนที่จะได้ค้นคว้าต่อไป รวมทั้งจะได้จัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมด้วย

8. ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอน และการสอนวิชานั้นๆ ด้วยโดยที่ความกระตือรือร้นนั้นสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อีกด้วย ครูที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ตัวเองมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการสอน จะมีผลทำให้นักเรียนเป็นผู้กระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการเรียนด้วย ความกระตือรือร้นนั้นนับว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่สุดสำหรับการเรียนรู้

9. ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ไปตามระดับความสามารถของตนเนื่องจากในชั้นเรียนของผู้ใหญ่นั้น มีความแตกต่างในด้านของประสบการณ์ศึกษาความถนัดทางด้านการเรียน ความสนใจและความสามารถอย่างมากมาย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน จึงควรจะได้คิดถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในแง่ต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว สำหรับผู้เรียนที่เรียนได้เร็วก็อาจจะกระตุ้นให้เรียนด้วยความก้าวหน้า เช่น ให้เรียนโดยโครงการเฉพาะตัว ส่วนผู้ที่เรียนช้าก็ควรได้รับความมั่นใจว่า การเรียนของผู้ใหญ่ไม่ใช่การเรียนเพื่อแข่งขันกันกับคนอื่นๆ แต่ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าของตัวเอง

10. วิธีการสอนที่ใช้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ควรแตกต่างและแปรผันกันไป ในแต่ละโอกาสหรือสถานการณ์ของการสอน ครูสามารถเลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การสอนถึงปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หรือบ้านพักในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ครูผู้สอนอาจจะใช้วิธีการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านั้น ประกอบกับการฉายภาพยนตร์ การอภิปรายปัญหาต่างๆ จากสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการจัดทัศนศึกษาประกอบ ครูที่ดีและมีความชำนาญการสอนจะสามารถเลือกใช้วิธีการต่างๆ ให้เป็นไปตามสถานการณ์และความต้องการของ ผู้เรียน เพราะว่าการทำเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมตลอดเวลา และเป็นไปตามความแตกต่างของบุคคลด้วย

11. ครูผู้สอนควรมีความรู้ลึกซึ้งทางด้านการเจริญงอกงาม นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อทัศนคติของครู ที่เขาควรยอมรับว่าประสบการณ์ในด้านการสอนนั้นช่วยทำให้เขามีโอกาสในการพัฒนาตัวเอง ถ้าหากครูคิดว่าตัวเขาเป็นเสมือนผู้เรียนคนหนึ่งด้วยแล้ว ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อ ผู้เรียนจะเป็นการกระตุ้นได้มากกว่า การที่เขามีความคิดว่าตัวเองมีความรู้ดีที่สุดในอกจากนั้นแล้วทัศนคติของครูยังเป็นพลังที่เข้มแข็งในการชี้ถึงบรรยากาศของกลุ่ม และทัศนคติของผู้เรียนด้วย

12. ครูผู้สอนควรจะมีแผนงานที่ยืดหยุ่นได้ เกี่ยวกับการสอนซึ่งจะช่วยให้นักเรียนและผู้เรียนได้มีแนวความคิดที่เด่นชัดว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ และจะทำอะไรต่อไป ถ้าหากสามารถเปลี่ยนแปลงการสอนได้ โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ตกลงร่วมกัน ซึ่งไม่ควรกำหนดจะไม่ตายตัว และแผนการสอนนั้นๆ อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

จกกลนี้ ชุตินาเทวินทร. (2544) ได้สรุปหลักการจัดฝึกอบรมให้กับผู้ใหญ่ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่รวบรวมไว้มีดังนี้

1. ผู้ใหญ่ไม่ต้องการถูกปฏิบัติเหมือนกับตนเองเป็นเด็ก เพราะผู้ใหญ่สามารถที่จะรับผิดชอบได้ เคารพตนเอง และกำหนดวิถีของตนเอง
2. ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากมายหลายอย่างที่สามารถจะนำเอามาใช้ได้ในการอบรม
3. ผู้ใหญ่มักจะไม่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่มีเนื้อหามาก ๆ หรือการที่จะต้องจดจำข้อเท็จจริง หรือตัวเลขที่มากมาย หรือการพูดถึงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ใหญ่จะต้องแสวงหาสิ่งที่แท้จริง และคุณค่าในด้านอื่น ๆ ด้วย
4. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาพการณ์ที่น่ารื่นรมย์
5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วกว่าหากได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมในการอบรม โดยเฉพาะหากมีการทำจริงปฏิบัติจริง แทนที่จะเป็นการนั่งฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี เมื่ออยู่ในสภาพที่พร้อมและพอใจที่จะเรียน
7. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วที่สุดโดยหลัก “ความเกี่ยวพันกัน” ซึ่งหมายถึง ทุกข้อเท็จจริง ทุกแนวคิด และความคิดรวบยอดทั้งหลายนั้นจะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เคยรู้หรือมีประสบการณ์มาแล้ว
8. การเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ค้นพบตัวเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นกิจกรรมที่แต่ละคนสามารถรับผิดชอบด้วยตัวเอง ในสัดส่วนเวลาของตนเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้คอยแนะนำ ซึ่งการเรียนรู้โดยวิธีนี้ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี
9. ผู้ใหญ่แต่ละคนเรียนรู้ได้เร็วหรือช้าในอัตราก้าวกระโดดที่แตกต่างกัน และในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและทางด้านร่างกาย เป็นตัวกำหนดขีดความสามารถทางการเรียนรู้
10. สำหรับผู้ใหญ่แล้ว การเรียนรู้คือกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ใหญ่จึงมีความรู้มากซึ่งจะมีความหมายว่าบางคนอาจจะมีประสบการณ์มากกว่าวิทยากรหรือผู้สอน หรืออาจจะมีความรู้ในบางเรื่องมากกว่าผู้สอนก็ได้ รวมทั้งอาจจะมีรู้มากกว่าผู้เข้าร่วมอบรมในกลุ่มเดียวกัน

11. ผู้ใหญ่ชอบเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ขณะที่การใช้ภาษาท่าทาง และสื่อทัศนูปกรณ์ที่หลากหลายจะมีผลต่อการเรียนรู้มากกว่าสื่อที่เป็นภาษาเขียน

12. ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่จะมีความรู้สึทางด้านเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีค่อนข้างมากแต่ผู้ใหญ่ก็ยังมี ความพอใจและความอบอุ่นใจที่ได้รับการยกย่องเช่นเดียวกับเด็ก ๆ

จากข้อมูลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎี/เทคนิค/หลักการ เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อสรุปองค์ประกอบการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยใช้ความถี่ในการกล่าวถึง องค์ประกอบ และเรียงความลำดับตามความถี่ 5 ลำดับแรกตามตาราง ดังนี้

ตาราง 5 แสดงการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎี/เทคนิค/หลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	ความต้องการและ ความสนใจ	ความ แตกต่าง ระหว่าง บุคคล	การ เรียนรู้ แบบ การ นำตนเอง	การเรียนรู้ จาก ประสบการณ์	Life Situations Life Center (Realistic Problem)	เป้าหมาย การเรียนรู้	เนื้อหาวิชา	Facilitator
Dewey, John. (1959)	/				/			
Rogers, C.R. (1969)		/		/		/		/
Knowles, Malcolm S. (1975)	/	/	/	/	/	/		
Irving Lorge(1947)	/							
Thorndike, Edward L. (1966)	/	/	/	/	/	/		
จกกลนี ชูติมาเทวินทร (2544)	/	/	/	/	/	/		
สุวัฒน์วัฒนวงศ์(2547)	/	/	/	/	/	/	/	
มีการอ้างถึงมากกว่า5 คน	6	5	4	5	5	5	1	1

จากวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ที่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ต้องมีการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยสามารถบอกเป้าหมายในการเรียนรู้ได้

2. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างความแตกต่างระหว่างบุคคลปัจจัยของการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุดังนี้

2.1 เวลาในการเรียนการสอน

2.2 สถานที่ในการเรียนการสอน

2.3 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

3. การเรียนรู้ต้องเกิดจากประสบการณ์สำหรับ

4. สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

3.3 แนวคิดรูปแบบการเรียนรู้

1. ความหมายของรูปแบบเชิงระบบ

Smith, E. W., and others. (1961: 461-462) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆโดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น รูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

Willer, R.H. (1967: 125) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization)เกี่ยวกับชุดของประสบการณ์ โดยอาศัยหลักการ(Rationale)ของแบบแผนที่เป็นระบบ(Formal System) ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบที่มีความเที่ยงตรงจะพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป

Stoner, A.F. and Wanker.(1986: 44) กล่าวว่ารูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆให้ง่ายขึ้น

คัมภีร์ สุดแท้ (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ทิตินา แชมมณี (2554: 7) ได้กล่าว อธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดของบุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่างๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ดังนั้นสรุปได้ว่า รูปแบบหมายถึง การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและประสบการณ์ต่างๆที่เป็นระบบระเบียบ ให้อยู่ในรูปของโครงสร้างหรือแบบแผนเพื่อช่วยจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นๆเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

Banathy, B.H. (1968). ให้ความหมายของระบบว่าเป็นการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่หลายที่มนุษย์ได้ออกแบบ และคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อจัดดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

Good, Carter V. (1973). ให้ความหมายของระบบว่า หมายถึง การจัดการส่วนต่าง ๆ ทุกส่วนให้เป็นระเบียบโดยแสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของส่วนต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนกับส่วนทั้งหมดอย่างชัดเจน

Semprevivo, Phillip C. (1976). อธิบายว่า ระบบ คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวได้ว่า ระบบคือ การปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลายในการปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินงาน

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). ได้ให้ความหมายของคำว่าระบบ คือ กลุ่มของสิ่งซึ่งมีลักษณะประสานเข้าเป็นสิ่งที่เดียวกันตามหลักแห่งความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ด้วยระเบียบของธรรมชาติหรือหลักเหตุผลทางวิชาการ เช่น ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ระบบจักรวาล ระบบสังคม ระบบการบริหารประเทศ.

ดังนั้น รูปแบบเชิงระบบ หมายถึง การจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นๆให้ง่ายขึ้นโดยการจัดการส่วนต่าง ๆ ทุกส่วนให้เป็นระเบียบโดยแสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของส่วนต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนกับส่วนทั้งหมดอย่างชัดเจน

2. องค์ประกอบรูปแบบเชิงระบบ

Brown, Warren B., and Moberg, Denis J. (1980:16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (system approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (contingency approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบประกอบด้วย 1. สภาพแวดล้อม (environment) 2. เทคโนโลยี (technology) 3. โครงสร้าง (structure) 4. กระบวนการจัดการ (management process) และ 5. การตัดสินใจสั่งการ (decision making)

Ivancevich, J. H. et al. (1989). ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบประกอบด้วย 1. ปัจจัยนำเข้า 2. กระบวนการ 3. ผลผลิต 4. ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อมการพิจารณารูปแบบ ในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการ ซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอก

Keeves, J.P.(1997: 386-387)โดยรูปแบบที่ดีจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction)ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้กล่าวคือสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship)ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ(Imagination)ความคิดรวบยอด (Concept)และความสัมพันธ์ (Interrelations)รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship)มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationship)

ประชุม รอดประเสริฐ (2543:66) รูปแบบที่เป็นระบบจะประกอบด้วยองค์ประกอบ หรือ ส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือสิ่งที่ป้อนเข้าไป หรือข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ(Process) และ ผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และทำงานร่วมกันเป็นวัฏจักรเมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีปัญหา หรือไม่ทำงาน ส่วนอื่นก็จะหยุดชะงักไปด้วย นอกจากนี้ รูปแบบที่เป็นระบบยังมีความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อม (Environment) อย่างใกล้ชิดที่อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบที่เป็นระบบจะได้รับข้อมูลนำเข้าจากสิ่งแวดล้อม และจะสร้าง หรือ ผลิตผลงานให้กับสิ่งแวดล้อม

สมาน อัครภูมิ. (2550: 55) องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใดๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่า จะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆบนฐานคิดของ ทฤษฎีและหลักการใดบ้าง
3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ
4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการกิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

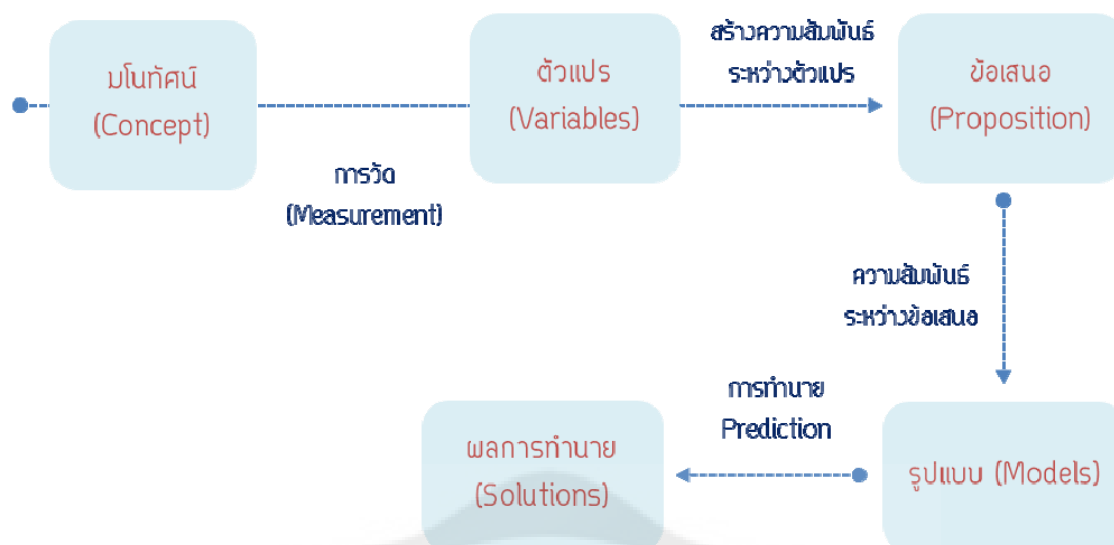
7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น

ซึ่งผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระของรูปแบบทั้ง 7 องค์ประกอบ เครื่องมือและเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมด มาบรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนาแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้วรายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีคือรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นมาจากมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน โดยสามารถแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ตามปรัชญา ทฤษฎี หลักการ ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ให้เกิดความคิดรวบยอดและสามารถทำนายผลจากการพิสูจน์ทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบผ่านการประเมิน

3. การพัฒนารูปแบบ

Steiner. E. (1988). กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ คือการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไรเพื่อให้ได้อะไรและสิ่งที่ได้อธิบายปรากฏการณ์อะไรและนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ดังรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนารูปแบบต่อไปนี้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

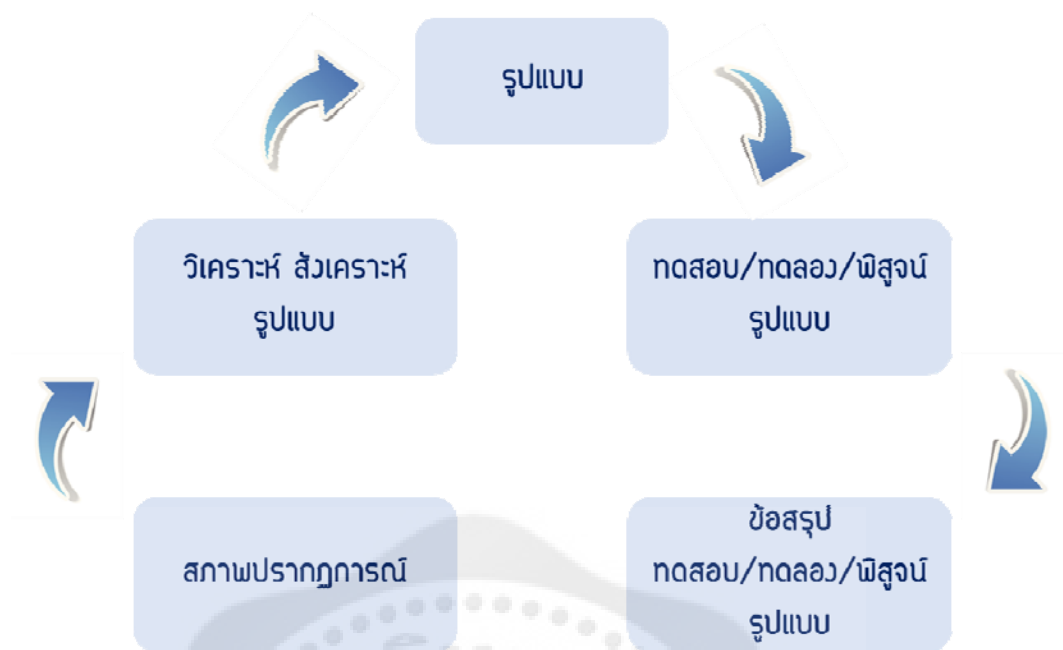
ภาพประกอบ 10 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์

Waller , D . (1986) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การสร้างรูปแบบ (Construct) 2. การหาความเที่ยงตรงของรูปแบบ (Validity)

ชัยวิชิต เขียวชนะ (2560) กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบ จะมีอยู่ 2 แนวคิดหลักๆ ซึ่งจะเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองแนวคิดก็ได้ ดังนี้

1. แนวคิดของการค้นหารูปแบบ เป็นการศึกษาสภาพปรากฏการณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานอันสำคัญ แล้วนำไปสู่การวิเคราะห์ การสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปของรูปแบบตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หรือเรียกได้ว่า ได้รูปแบบสมมุติฐาน

2. แนวคิดการนำรูปแบบทดลอง ทดสอบ และพิสูจน์ เป็นการนำรูปแบบที่ได้จากการสร้างหรือพัฒนามาจากแนวคิดข้างต้น หรือ รูปแบบที่มีอยู่แล้วมาทำการทดลอง ทดสอบ และพิสูจน์ เพื่อสรุปผลการใช้รูปแบบ อันจะนำไปสู่การได้คำตอบของการนำรูปแบบไปใช้ว่าสามารถปฏิบัติได้จริงตามปรากฏการณ์นั้นๆ หรืออาจจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนารูปแบบต่อไป

ภาพประกอบ 11 แสดงแนวคิดการพัฒนา รูปแบบ

สมุทร ชำนาญ (2546) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับสภาพสังคมแบ่งการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี วิธีการเพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบตามองค์ประกอบ ด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เพื่อถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นการพัฒนาแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ

ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบโดยศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การนำข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบของรูปแบบ
3. การศึกษาความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย
4. การตรวจสอบประสิทธิภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ

Eisner, E. (1976:192-193) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนารูปแบบด้วยการตรวจสอบผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ โดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือของวิชาชีพนั้นๆเป็นสำคัญ ซึ่งได้เสนอแนวความคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย การตอบสนองปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง
2. เป็นการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ ที่มีความละเอียดลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆได้ ต่อมาได้มีการนำมาใช้ในการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น
3. เป็นการประเมินที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นเที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆนั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง
4. เป็นการประเมินที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอรรถาธิบายและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอ

อุทุมพร จามรมาน (2541: 23) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยจะต้องมีการตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งมีหลายวิธี ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) ที่มีการตรวจสอบโดยใช้เทคนิคทางสถิติ การตรวจสอบรูปแบบนั้นควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง ดังนี้

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์/ ความเกี่ยวข้อง / เหตุผลระหว่างตัวแปร
2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้

สุวิมล ว่องวานิช. (2553) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบด้วยการทดสอบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด โดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้านดังนี้

1. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

4. มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบ คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการสร้างรูปแบบนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของงานวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง และมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

4. รูปแบบการสอน

Saylor Galen J., Alexander, William M., and Arther J Lewis.(1981: 271) กล่าวว่า รูปแบบการสอน (teaching model) หมายถึงแบบ (pattern) ของการสอนที่มีการจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน เพื่อจุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง

Joyce, B. & Weil, M. (2000). กล่าวว่า รูปแบบการสอน คือ แผน (plan) หรือแบบ(pattern) ที่เราสามารถใช้ในการสอนโดยตรงในห้องเรียนหรือการสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการเรียนการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและหลักสูตรรายวิชา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน รูปแบบการสอนคือ การบรรยายสิ่งแวดล้อมทางการเรียน รูปแบบการสอนก็คือ รูปแบบของการเรียนที่ช่วยผู้เรียนให้ได้รับสารสนเทศ ความคิด ทักษะคุณค่า แนวทางของการคิด และแนวทางในการปฏิบัติ

ทิศนา ขัมมณี (2554: 4) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ

ดังนั้น คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญาหรือทฤษฎีหรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบการสอนนั้นๆ

2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนจึงหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบ

จากข้อสรุปในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้วิจัยพบว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นรูปแบบการสอนจะต้องมุ่งเน้นไปในเรื่องของการใช้ประสบการณ์ในการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นเสมือนหัวใจของการศึกษา โดยจะต้องกลั่นกรองความรู้ถ่ายทอดให้เข้าถึงความรู้ลึกของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เนื้อหาสาระ ความคิด ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะและเจตคติตลอดจนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ โดยจะต้องเลือกรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน และธรรมชาติของเนื้อหาวิชา โดยผู้วิจัยคำนึงความเหมาะสมของการเรียนรู้ของผู้เรียน นั่นคือผู้สูงอายุ โดยต้องคำนึงถึงความสำคัญของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นสำคัญและมีแนวคิดที่สำคัญสอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

5.1 ความหมายการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์มีรากฐานมาตั้งแต่เริ่มเกิดมนุษยชาติ การเรียนรู้ในยุคนั้นจะเป็นการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (Trial and error) โดยมีการประเมินผลที่ชัดเจนคือการอยู่รอดโดยการดำเนินชีวิตและผลการเรียนรู้ที่ดีที่สุดก็จะเป็นแบบอย่างให้รุ่นต่อไปได้จดจำเพื่อประยุกต์ใช้สำหรับตนเองการศึกษาจากประสบการณ์จึงถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานจากนายจ้างสู่ลูกจ้างจากเพื่อนสู่เพื่อนจากผู้รู้ไปผู้เรียนจนเกิดเป็นการถ่ายทอดความรู้หลายลักษณะเช่นการฝึกงานการอาชีพะการจัดการฝึกอบรมในหน่วยงานต่างๆรวมไปถึงการสอนงาน เป็นต้น

Dewey, John. (1959) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หมายถึง การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนได้โดยผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ต่างๆที่ได้รับเข้ามาก่อน มาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่เพื่อ

ทำให้เกิดความหมายขึ้น โดยการรวบรวมเชื่อมโยงและจัดระเบียบประสบการณ์ต่างๆให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์เพื่อที่จะช่วยให้สามารถเข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างดี

David A. Kolb. (1984) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียน และการเรียนการสอนภายนอกห้องเรียนก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

Torkington (1996) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) หมายความว่า กระบวนการที่ความรู้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เขาได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีของการเรียนรู้จากประสบการณ์กับการศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกอบรม ซึ่งมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ให้องค์ความรู้กับผู้เรียนตลอดไป (Self-perpetuating Learning) ผู้จัดการฝึกอบรมซึ่งต้องการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมโดยใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ควรตัดสินใจว่าหลักสูตรจะต้องเน้นการฝึกปฏิบัติโดยวิธีการวินิจฉัยปัญหาและหลีกเลี่ยงการเริ่มต้นหลักสูตรด้วยการสอนด้วยทฤษฎีการใช้วิธีการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติในช่วงเวลาฝึกอบรมกลุ่มและสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นกลุ่มเพื่อน (Peer Support) รวมทั้งมุ่งใช้เวลาในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ไปกับสถานการณ์ฝึกปฏิบัติและการพัฒนาสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

Association for Experiential Education (AEE) (2017) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเชิงประสบการณ์ว่า การศึกษาเชิงประสบการณ์ (Experiential Education) เป็นปรัชญาและวิถีวิทยาการที่ครูตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยตรงจากการเรียนและเน้นที่ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเพื่อเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 1) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึงการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์ แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่างๆ (Reflection) ที่ได้จากประสบการณ์ออกมาเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ เจตคติใหม่ๆ หรือวิธีการคิดใหม่ๆ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2560) ให้ความหมายของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เป็นกระบวนการหรือแบบแผนของการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ตามหลักของเดวิดคอล์บ (David Kolb) ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นการได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2. ขั้นการสังเกตอย่างไตร่ตรอง 3. ขั้นการสร้างมโนทัศน์หรือความรู้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรม 4. ขั้นการนำความรู้ความเข้าใจไปทดลองใช้

พิศนา แคมมณี (2556) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ เป็นการดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อน และให้ผู้เรียนสังเกตทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาพิจารณา

ไตร่ตรองร่วมกันจนกระทั่งผู้เขียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมุติฐานต่างๆ ในเรื่องที่จะเรียนรู้แล้วจึงนำความคิดหรือสมมุติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ต่อไป

สรุปได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) คือกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น” โดยที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทั้งนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญใน 3 แนวคิด

3.4 การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

1. แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์การเรียนรู้ของโนลส์ Knowles, Malcolm S. (1975).

แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้ และการจัดการศึกษาและการสอนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

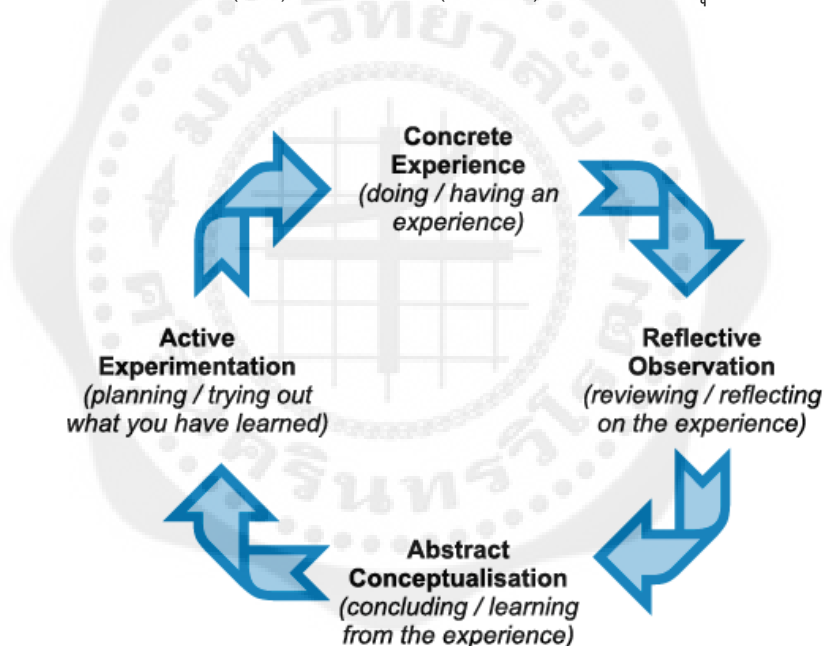
1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากหากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการภายในอยู่ในความควบคุมของผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ ความรู้ ทักษะและค่านิยมต่างๆเข้ามาสู่การเรียนรู้ของตน มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีหาเมื่ออิสระที่จะเรียนในสิ่งที่ตนต้องการ และด้วยวิธีการที่ตนพอใจ มนุษย์ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตน ความเป็นเอกลักษณ์เป็นสิ่งที่มีคุณค่า มนุษย์ควรได้รับการส่งเสริมในการพัฒนา ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมนุษย์เป็นผู้มีความสามารถและเสรีภาพจะตัดสินใจและเลือกกระทำสิ่งต่างๆตามที่ตนพอใจ และรับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น

1.2 การจัดการศึกษาและการสอน ควรดำเนินการดังนี้ การให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี กระบวนการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่างๆของตนเข้ามาใช้ในการทำความเข้าใจสิ่งใหม่ ประสบการณ์ใหม่ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกสิ่งที่เรียนและวิธีเรียนด้วยตนเอง ในกระบวนการเรียนการสอน ครูควรเข้าใจและส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณสมบัติเฉพาะตนไม่ควรปิดกั้นเพียงเพราะเขาไม่เหมือนคนอื่น กระบวนการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง ลงมือกระทำ และยอมรับของการตัดสินใจหรือการกระทำนั้น

2 . แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ของเดวิด คอลบ์

David Kolb.(1984) เป็นนักจิตวิทยาการศึกษาที่เริ่มใช้คำว่า Experiential Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ครูเป็นผู้กำหนดและถ่ายทอดเนื้อหาที่เชื่อว่าเป็นความรู้ให้ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับ แต่การเรียนรู้แบบประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมแล้วสะท้อนความคิดจากประสบการณ์จากมุมมองที่หลากหลาย จากการสังเกตและการสะท้อนความคิดผู้เรียนจะสรุปความเป็นไปเป็นความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรมและสรุปเป็นหลักการ ซึ่งได้จากการบูรณาการการสังเกตกับทฤษฎี ผู้เรียนจะนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้หรือทำลองใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

โดยได้เสนอวงจรรูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ที่มาจากพื้นฐานจากกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การทำ (DO) การสะท้อน (Reflect) และการประยุกต์ใช้ดังนี้

ภาพประกอบ 12 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ของเดวิด คอลบ์

จากภาพประกอบ 12 สามารถอธิบายวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ดังนี้

1. ขั้นการสร้างประสบการณ์ (Concrete Experiencing) ในการจัดการเรียน เนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่นักเรียนจะมีประสบการณ์อยู่ก่อนแล้ว องค์ประกอบที่เป็นประสบการณ์นี้ ผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้นักเรียนซึ่งมีประสบการณ์อยู่ก่อนแล้วดึงประสบการณ์ของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่เหมือนหรือ

แตกต่างไปจากตนเองได้ ขึ้นอยู่กับการใช้กระบวนการกลุ่มของผู้สอน การที่ผู้สอนพยายามให้นักเรียนตั้งประสบการณ์มาใช้ในการเรียนจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งนักเรียนและผู้สอนดังนี้

1.1 นักเรียน การที่นักเรียนได้ตั้งประสบการณ์ของตนเองออกมานำเสนอร่วมกับเพื่อนๆจะทำให้นักเรียนรู้สึกตัวว่าได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเอง และได้รับโอกาสรับรู้เรื่องราวของคนอื่น ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น มีสมพันธภาพในกลุ่มอย่างดี

1.2 ผู้สอน ไม่ต้องเสียเวลาในการอธิบายหรือยกตัวอย่างให้นักเรียนฟัง เพียงแต่ใช้เวลาเล็กน้อยกระตุ้นให้นักเรียน ได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนอาจใช้ใบชี้แจงกำหนดกิจกรรม ของนักเรียนในการนำเสนอประสบการณ์ ในกรณีที่นักเรียนไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะสอนหรือมีน้อย ผู้สอนอาจยกตัวอย่าง หรือสถานการณ์ได้

2. ขั้นสะท้อน (Reflective Observation) นักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจากตนเอง จำช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางขึ้น และผลสะท้อนความคิดเห็นเป็นการอภิปรายทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย หรือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนจะได้รู้ถึงการทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดีที่จะทำให้งานสำเร็จ การควบคุมตนเองและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นองค์ประกอบช่วยให้พนักงานได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย การที่นักเรียนจะอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นได้มากน้อยแค่ไหน เป็นไปตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับใบงานที่ผู้สอนจัดเตรียมประกอบไปด้วยประเด็นอภิปรายหรือตารางวิเคราะห์เพื่อให้นักเรียนทำได้สำเร็จ

3. ขั้นนามธรรม (Abstract Conceptualisation) เป็นขั้นที่นักเรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา หรือพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) เกิดได้หลายทางเช่นจากการบรรยายของผู้สอน การมอบหมายให้อ่านจากเอกสาร ตำรา หรือได้จากการสะท้อนความคิดเห็น หรืออภิปรายจากขั้นตอนที่ 2 โดยผู้สอนอาจจะสรุปความคิดรวบยอดให้จากการอภิปราย และนำเสนอของนักเรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนจะเข้าใจ และเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดจะส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความเข้าใจในเนื้อหาขั้นตอนของการฝึกทักษะต่างๆที่จะช่วยให้นักเรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

4. การวางแผนลงมือทำ (Active Experimentation) เป็นขั้นที่นักเรียน ได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดหรือผลิตขึ้นความคิดรวบยอดในรูปแบบต่างๆ เช่นการสนทนา การสร้างคำขวัญ ทำแผนภูมิ เล่นบทบาทสมมุติ และอื่นๆ เป็นการแสดงผลของความสำเร็จในการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 1-3 ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมนี้ในการประเมินการสอนได้

3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของสมาคมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

The Association for Experiential Education : AEE (2017) เป็นสมาคมที่พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาเชิงประสบการณ์ มีภารกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ความก้าวหน้าของทฤษฎี และการประเมินผลของการศึกษาเชิงประสบการณ์ของส่วนต่างๆทั่วโลก มีวิสัยทัศน์เพื่อสนับสนุนและถ่ายโอนการศึกษา มีสมาชิกประมาณ 2000 องค์กรมมากกว่า 35 ประเทศซึ่งสมาชิกภาพของสมาคมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย บุคคลและองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นันทนาการ การผจญภัยกลางแจ้ง สุขภาพจิต ศูนย์บริการเยาวชน ศูนย์การศึกษา ศูนย์บริหารจัดการและพัฒนาการฝึกอบรม ศูนย์พัฒนาและแก้ไขผู้ไร้ความสามารถ และการจัดสภาพแวดล้อมของการศึกษาโดยมีหลักการของการศึกษาเชิงประสบการณ์ดังนี้

1. การศึกษาเชิงประสบการณ์ เกิดขึ้นเมื่อได้เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนับสนุนให้เกิดการสะท้อนความคิด การวิเคราะห์และสังเคราะห์
2. ประสบการณ์เป็นส่วนสำคัญต้องการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้ตัดสินใจ และรับผิดชอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
3. ประสบการณ์จากกระบวนการเรียนทั้งหมด เป็นส่วนที่ผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ การสืบสวน การทดลอง อยากรู้อยากเห็น การแก้ปัญหา ความรับผิดชอบ เกิดความคิดสร้างสรรค์และการสร้างความหมายต่อการเรียน
4. ผู้เรียนได้เพิ่มพูนปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจและร่างกาย กระบวนการรับรู้เกี่ยวกับงานการเรียนที่แท้จริง
5. ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่อยู่กับผู้เรียนและเป็นพื้นฐานของประสบการณ์และการเรียนในอนาคต
6. เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ของผู้เรียนเอง ผู้เรียนกับผู้อื่น และผู้เรียนกับโลกภายนอก
7. ครูและผู้เรียนอาจจะประสบความสำเร็จ เกิดข้อผิดพลาด การพญภัย การเสี่ยงภัย และความไม่แน่นอน เนื่องจากผลลัพธ์ของประสบการณ์ใหม่ไม่สามารถทำนายได้
8. การให้โอกาสเป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูเพื่อสำรวจและตรวจสอบสิ่งที่มีค่ากับผู้เรียนและนักการศึกษา
9. บทบาทสำคัญของครูเป็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม เสนอปัญหา กำหนดขอบเขตของการเรียน ให้สนับสนุนผู้เรียน รับประกันความปลอดภัยทางร่างกายและอารมณ์ และอำนวยความสะดวกในการเรียน
10. ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความจำและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

11. ครูตระหนักถึงความลำเอียง ความยุติธรรม และความคิดรวบยอด และครูมีอิทธิพล
อย่างไรต่อผู้เรียน

12. การออกแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ประกอบด้วยความเป็นไปได้ของการเรียน
จากธรรมชาติ ความผิดพลาดและความสำเร็จ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้าง
ประสบการณ์ด้วยการให้ทำจริง การแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน เพื่อสะท้อนให้เกิดคิด
ไตร่ตรองที่สิ่งทำด้วยการวิเคราะห์ให้เข้าใจถึงสิ่งใหม่ที่มาจากการคิดสร้างสรรค์และสร้างความหมาย
ต่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้สิ่งใหม่ โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ของ
ผู้เรียน และการเตรียมตัวของผู้สอนให้มีความเหมาะสม

ผู้วิจัยเห็นว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการประสานระหว่างการนำประสบการณ์เดิม
ของผู้เรียนมาเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่เพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งรวม
การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทุกรูปแบบ สอดคล้องกับสิ่งที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ในกับ
ผู้ใหญ่ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา พบว่าผู้ใหญ่ มีความแตกต่างและมีประสบการณ์เดิมจำนวนมาก การ
เรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน การ
แบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน เป็นส่วนที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในการ
ค้นหาคำตอบ การทดลอง การแก้ไขปัญหา เกิดความคิดสร้างสรรค์และสร้างความหมายต่อการเรียนรู้
ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นพื้นฐานของประสบการณ์ โดยการเชื่อมโยงการเรียนการสอนใน
ห้องเรียนไปสู่สถานการณ์จริง ประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด อันนำไปสู่การประยุกต์ใช้
สิ่งใหม่และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์ (2543) ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวคิดเพื่อกำหนดตัวแปรความรู้เท่า
ทันสื่อสำหรับการวิจัยสื่อสารมวลชน ได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักวิชาชีพ
สื่อสารมวลชน และนักการศึกษา เกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวัดการรู้เท่าทันสื่อ มีดังนี้

1. การวัดนิสัยการรับสื่อ ได้แก่ การวัดความถี่และเวลาที่ใช้บริโภคสื่อในแต่ละประเภท และแต่
ละเนื้อหา มีความนิยมสื่ออะไร เนื้อหาประเภทไหน และมีการแสดงปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร เช่น มี
ข้อสงสัย เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร และถ้าไม่เห็นด้วยมีการโต้ตอบหรือแสดงกลับไปทางสื่อ
อย่างไร

2. การวัดความสามารถวิเคราะห์ วิพากษ์สื่อ ได้แก่ การวิเคราะห์สื่อในแง่ความหมายตรงและความหมายแฝง การวิเคราะห์ความลึกและความน่าเชื่อถือของข้อมูล การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร การวินิจฉัยได้ว่าใครคือผู้ส่งสาร การแยกแยะข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น

3. การวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อ เช่น สภาพเป็นเจ้าของสื่อ กฎหมายและการควบคุมสื่อ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมืองต่อการดำเนินงานของสื่อ รัฐบาลทบทวนหน้าที่ของสื่อ และรัฐบาลทบทวนหน้าที่หรืออำนาจของตนเองในฐานะผู้เปิดรับสื่อ

ปิยะ ศักดิ์เจริญ (2553) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้ให้บริการที่เป็นผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ในศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา รวมไปถึง พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านเว็บที่ส่งเสริมการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้แบบนำตนเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองและการเรียนรู้แบบใช้ทรัพยากรเป็นฐาน และได้ศึกษาผล พร้อมกับปัจจัยในการใช้รูปแบบการฝึกอบรมและปัญหาจากการจัดฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านเว็บที่พัฒนาขึ้น ซึ่งโดยสรุปจากผลการวิจัยพบว่า สภาพการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนในรายวิชาต่างๆ ได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลในห้องสมุด และเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องการสืบค้นข้อมูล นอกจากนั้น ผลของรูปแบบการฝึกอบรมผ่านเว็บพบว่าสามารถเสริมสร้างความรู้ และทัศนคติในการรู้สารสนเทศ และพฤติกรรมในการเรียนรู้แบบนำตนเองให้มีระดับสูงขึ้น และยังสามารถบ่งชี้ปัจจัยที่ส่งเสริมรูปแบบการฝึกอบรม ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านเนื้อหาสาระ และด้านสื่อการเรียนการสอน

นริภัทร ผิวพอใช้ (2553) ศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำไปพัฒนาโมดูลชุดฝึกอบรม และติดตามผลการรู้สารสนเทศตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ซึ่งได้มีการวิจัยสรุปไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในประเทศไทยมีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ รายวิชาบังคับของชั้นปี รายวิชาบังคับของคณะ รายวิชาเลือกของคณะ และ มอบหมายให้สำนักหอสมุดดำเนินการ ในด้านของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศในประเทศไทยจะเน้นทักษะในบางมาตรฐานเท่านั้น ซึ่งไม่รวมไปถึงมาตรฐานจริยธรรมสารสนเทศและการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในทางกลับกันการจัดการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในต่างประเทศจะเน้นการเรียนรู้แบบบทเรียนออนไลน์ โดยมีห้องสมุดเป็นผู้ดำเนินการ ในส่วนของระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่หลังจากทดลองโดยใช้โมดูลฝึกอบรมพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วีร ดันตือนุนานนท์ (2556) ศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้านการรู้สารสนเทศของแรงงานกลุ่มอุตสาหกรรม เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเสริมสร้างการรู้สารสนเทศตามแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกันและการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แล้วนำผลการทดลองมาศึกษาและหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับแรงงานที่พัฒนาขึ้น โดยพบว่ามีความต้องการเรียนรู้ด้านการรู้สารสนเทศของแรงงานอยู่ในระดับสูง หัวข้อที่ต้องการฝึกอบรม คือ โปรแกรมสำนักงาน อินเทอร์เน็ตสืบค้นและอีเมลสรุปจากผลการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนน ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยคะแนนหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยที่ส่งเสริมรูปแบบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นคือ วัตถุประสงค์หลักมีความสอดคล้องกับนโยบายองค์กร การให้ความร่วมมือจากผู้บริหาร สร้างแรงจูงใจให้คนในองค์กร วิธีการกำหนดคุณสมบัติรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เนื้อหาสาระเชื่อมโยงกับบริบทในการทำงานงบประมาณ ทรัพยากรและแหล่งข้อมูล ระยะเวลาที่เหมาะสม

ณัฐนันท์ศิริเจริญ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเยาวชนไทย ทำได้เพียงในเกณฑ์ “ปานกลาง” โดยยังไม่สามารถแสดงความรู้ด้วยการใช้เหตุผลและทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตที่บ่งบอกได้ถึงระดับความรู้และทักษะที่มีอยู่อย่างชัดเจนและครอบคลุมในระดับเชิงลึก โดยสามารถสรุปข้อเสนอวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตจาก 3 องค์ประกอบหลัก ได้ดังนี้คือ 1) รูปแบบการสื่อสารหลัก เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2) กลยุทธ์การสื่อสารหลัก เน้นกิจกรรมฝึกภาคปฏิบัติ 3) สื่อที่ใช้เป็นหลัก เน้นใช้สื่อบุคคล คือ ครู/อาจารย์

กันตพล บันตททอง (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้แรงจูงใจ และความพึงพอใจในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ และศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจผู้สูงอายุตั้งแต่ 55 ขึ้นไป ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้สูงอายุที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

2) ผู้สูงอายุที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับแรงจูงใจมาก

ผลการทดสอบสมมติฐานของงานวิจัยนี้เป็นดังนี้

1) ผู้สูงอายุที่มีอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2) ผู้สูงอายุที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ช่องทางการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ สถานที่ที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ความบ่อยในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ระยะเวลาในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และช่วงเวลาในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

3) ผู้สูงอายุที่มีเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้ Facebook, Twitter และ Line แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน

4) แรงจูงใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ

ณัฐพัฒน์ ชลวณิช (2558) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นที่มีต่อแอปพลิเคชัน LINE ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษาพบว่า

ด้านพฤติกรรมการใช้ แอปพลิเคชัน LINE ส่วนใหญ่จะใช้ แอปพลิเคชัน LINE ทุกวัน โดยใช้เฉลี่ยครั้งละ 1-15 นาที ผ่านอุปกรณ์สื่อสารประเภทโทรศัพท์มือถือ เพื่อติดต่อกับเพื่อน

ด้านความคิดเห็นที่มีต่อแอปพลิเคชัน LINE แบ่งออกเป็น

1. ความคิดเห็นทางด้านการใช้งาน ใช้งานง่ายทำให้สะดวกในการติดต่อสื่อสาร

2. ความคิดเห็นด้านอารมณ์ความรู้สึก มีการใช้สัญลักษณ์รูปภาพ ทำให้สามารถสื่อ

ความหมายทางอารมณ์ได้ดี

3. ความคิดเห็นด้านสังคม ช่วยให้สัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคล

4. ความคิดเห็นด้านการเรียนและการทำงาน ช่วยสร้างกลุ่มสำหรับเพื่อนที่เรียนและที่ทำงานรวมกัน

ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และศุทธิดา ชนวนัน (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์: ความหลากหลายทางคุณลักษณะและพฤติกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลาย และวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับคุณลักษณะทางประชากรและสังคมของกลุ่มผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในประเทศไทย ระหว่างปี 2554- 2557 รวมถึงอธิบายพฤติกรรมและวัตถุประสงค์การใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของไทย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2554 -2557 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่มี

อายุ 6 ปีขึ้นไป ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มประชากรที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มเยาวชน (อายุ 15 – 24 ปี) แต่พบว่า มีการขยายตัวของจำนวนผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์กลุ่มอื่นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาถึงเขตที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และเขตภาคกลาง เป็นกลุ่มที่มีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่าพื้นที่อื่นๆ สำหรับพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน พบว่า ความถี่และระยะเวลาการใช้งานในแต่ละวันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่วัตถุประสงค์การใช้งานหลัก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อความบันเทิง การติดตามข้อมูลข่าวสารและการสนทนา ข้อค้นพบจากการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นว่า “เครือข่ายสังคมออนไลน์” กำลังกลายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นทุกขณะ มีความหลากหลายทั้งในแง่คุณลักษณะทางเพศและอายุ ตลอดจนวัตถุประสงค์การใช้งานที่นับวันภาพความหลากหลายของสังคมออนไลน์ก็จะมีสะท้อนภาพของคนในสังคมไทยเข้าไปทุกที

พรชิตา อุปถัมภ์ (2559) ได้วิเคราะห์เอกสารวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพออนไลน์ของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบให้ผู้สูงอายุแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพ ได้แก่ (1) การตระหนักถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงและปัญหาทางสุขภาพที่จะเกิดขึ้น (2) การส่งเสริมศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสำหรับป้องกันการเจ็บป่วยและการเกิดโรค และ (3) การเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพการดูแลรักษาโรคที่เกิดขึ้น และ 2) แหล่งสารสนเทศที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สำหรับการเข้าถึงสารสนเทศ ประกอบด้วย (1) เว็บไซต์ด้านสุขภาพ (2) เครื่องมือสำหรับค้นหา และ (3) สื่อสังคมออนไลน์อุปสรรคและปัญหาระหว่างการดำเนินการแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพออนไลน์ประกอบด้วย (1) ปัญหาส่วนบุคคล เช่น ไม่มีประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ต ไม่เห็นประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตความสามารถทางด้านภาษา การรู้คอมพิวเตอร์ และราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตที่แพง (2) ปัญหาด้านเทคโนโลยี เช่น เว็บเบราว์เซอร์และความซับซ้อนของเว็บไซต์ และ (3) ปัญหาเทคนิควิธีการค้นหา เช่น การเลือกคำสำคัญไม่ตรงกับตัวแทนเอกสาร

กวีพงษ์ เลิศวัชร และกาญจนา ศักดิ์ จารุปาน. (2555). ได้ศึกษาปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ โดยการสัมภาษณ์นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี รุ่น 22 (MTT22) จำนวน 12 คน ที่เป็นอาสาสมัครในการอบรม และประเด็นในการพูดคุยกับผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้ได้ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของ Ryu et al (2009) คือ ประสบการณ์ที่ฝังใจในชีวิต สุขภาพร่างกายทางกายภาพ ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี ความกลัวคอมพิวเตอร์ (Computer Anxiety), การรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Benefit), ความง่ายในการใช้ (Perceived Ease of Use), ความบันเทิง (Enjoyment), แนวโน้มที่จะใช้เฟสบุ๊คในอนาคต จากการศึกษา พบว่า หลายๆ ปัจจัยเป็นไปตามแบบจำลอง TAM กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีความกังวลว่าจะทำความเสียหายเนื่องจาก

คอมพิวเตอร์มีราคาค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าจะกระตือรือร้นในการเรียนรู้เทคโนโลยีเป็นอย่างมากก็ตาม แต่เมื่อได้ทราบถึงความทนทานของคอมพิวเตอร์ และรับรู้ถึงประโยชน์และความรื่นรมย์ของเทคโนโลยี แล้วผู้สูงอายุก็เปิดใจยอมรับเทคโนโลยีได้ไม่ยากนัก นอกจากนี้ยังพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อมและสถานที่ (Facilities) นั้น มีความสำคัญต่อการยอมรับและแนวโน้มการใช้เทคโนโลยี

สมาน ลอยฟ้า (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในชนบท เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ปัญหาความต้องการใช้อินเทอร์เน็ต และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการไม่ใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในชนบท ศึกษาผู้ที่มีอายุ 20-60 ที่อยู่ในอำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,530 คน พบว่าปัญหาของใช้อินเทอร์เน็ต ได้แก่ ใช้คอมพิวเตอร์นานๆ จะปวดแสบตา เมื่อยคอ แขน และหลัง และสถานที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในชุมชนมีน้อย มีความต้องการค่าบริการอินเทอร์เน็ตถูกลง ส่วนมากจะขาดทักษะในการใช้แป้นพิมพ์ และเมาส์ ไม่มีความรู้ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ และไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นของตัวเอง

นนทิช ฉลองโกลดิลชัย และ หทัยชนก สุขเจริญ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาพฤติกรรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของการใช้เฟซบุ๊กของผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสอบถามกับผู้สูงอายุจำนวน 400 คน พบว่า พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กสัปดาห์ละ 10-20 ชั่วโมง มักใช้ในช่วงเวลา 10.00-14.00 ใช้เพื่อความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่และใช้มานานระยะเวลาประมาณ 1 ปี โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจคือ ด้านการสนทนา ด้านการใช้งาน และด้านการใช้ประโยชน์

ธาดาทิเบศร์ ภูทอง และ นัทธมน มั่งสูงเนิน (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการยอมรับบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการยอมรับบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้สูงอายุ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้อยู่ภายใต้แบบจำลองทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ใช้งานบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ จำนวน 146 คน ในกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์และแบบเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ อิทธิพลทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจที่จะใช้งาน และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อความตั้งใจที่จะใช้งาน นอกจากนี้ความตั้งใจที่จะใช้ยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานจริง ขณะที่ปัจจัยด้านความคาดหวังในความพยายาม และความวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีไม่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะใช้งานบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างมีนัยสำคัญ โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้แนวทางเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาแนวทางในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสุขภาพมาใช้เพิ่มคุณภาพ และ

ประสิทธิภาพของการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน และเพื่อพัฒนารูปแบบบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่และฟังก์ชันให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในผู้สูงอายุต่อไป

วิศปัตย์ ชัยช่วย (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา โดยการศึกษาเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์การใช้โปรแกรมประยุกต์ "LINE" ของผู้สูงอายุเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 ราย นำข้อมูลที่ได้มาถอดความแบบคำต่อคำและวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งาน LINE ด้วยตนเองและจากการแนะนำของเพื่อนหรือลูกหลาน (2) LINE ทำให้เกิดพื้นที่เสมือน (Virtual space) ที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ (3) LINE กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ (4) ผู้สูงอายุแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นและแสดงนัยยะว่าตนเองยังสุขสบายดีผ่านทางภาพ "สวัสดีตอนเช้า" (5) ผู้สูงอายุเห็นว่า LINE มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้ ICT ในผู้สูงอายุ และพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ให้เหมาะกับผู้สูงอายุ ตลอดจนเป็นแนวทางการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

Doyle, Christina S (1922) ได้พัฒนาตัวแบบเพื่อวัดผลการรู้สารสนเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อสร้างความเข้าใจในค่านิยมของการรู้สารสนเทศ 2. เพื่อพัฒนาวิธีการวัดผลการรู้สารสนเทศ ซึ่งเป็นเป้าหมายการศึกษาแห่งชาติ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 130 คน ดำเนินการซ้ำกัน 3 ครั้ง โดยการพิจารณาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ผลการวิจัยได้สร้างค่านิยมการรู้สารสนเทศ คือ ความสามารถในการเข้าถึง การประเมินและการใช้สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย และคุณลักษณะของบุคคลที่รู้สารสนเทศ คือ บุคคลที่รู้ชัดว่า สารสนเทศที่จำเป็นต้องใช้ รู้ชัดว่าสารสนเทศที่ถูกต้องสมบูรณ์ เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด สามารถตั้งคำถามจากสารสนเทศที่จำเป็นต้องใช้ กำหนดแหล่งสารสนเทศที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ พัฒนหนทางการค้นทาง การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ การจัดการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และการผสมผสานความรู้ใหม่ที่ได้กับความรู้ที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และการใช้สารสนเทศในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

Seaman Nancy H.(2000)ได้ศึกษาการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรัฐ และสถาบันโพลีเทคนิคแห่งเวอร์จิเนีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาในขณะที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่านักศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ

Black Steve.(2000)ได้ทำประเมิณการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่1-4 ของมหาวิทยาลัยเซนต์โรส พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในการยืมหนังสือระหว่างห้องสมุด ไม่เข้าใจเรื่องลิขสิทธิ์ การตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของเว็บเพจ การค้นหาด้วยเลขเรียกหนังสือ การใช้ประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์

Elizabeth Hartmann. (2001) ทำการวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยแบลลาราห์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง และแบบสอบถามปลายเปิด ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาตอบว่าการรู้สารสนเทศมีความสำคัญและโปรแกรมการสอนการรู้สารสนเทศนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย มีความไม่เข้าใจในการระบุทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด และความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการค้นหาสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องที่จะใช้คือ อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ ส่วนทรัพยากรที่ไม่คิดว่าจะใช้คือ บทความ วารสาร ทักษะคอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้ห้องสมุด และ การคิดวิเคราะห์ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในมหาวิทยาลัย และคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีที่มีการปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด รวมทั้งเสนอให้ควรมีการแนะนำทรัพยากรสารสนเทศบางประเภทให้กับสาขาที่นักศึกษาเรียน

ณัฐนันท์ ศิริเจริญ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาการใช้สื่อใหม่ผ่านโซเชียลมีเดียในโทรศัพท์มือถือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ณ ประเทศนิวซีแลนด์ โดยต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเลือกใช้สื่อใหม่ผ่านโซเชียลมีเดียในโทรศัพท์มือถือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกับสมาชิกครอบครัว โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเมืองไคโคแลนด์ แฮมมิลตัน โรโตรัว และเทาโป ประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อนำข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เฉพาะกรณีศึกษาไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยเปรียบเทียบเรื่องนี้ในประเทศไทยต่อไป ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้อุปกรณ์สำหรับการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือมากที่สุด โดยใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ที่เป็นโปรแกรมประยุกต์ ชื่อ ไวเปอร์มากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ เฟซบุ๊กสไกป์ อีเมลสแนปแชทอินสตาแกรม และไลน์ ในการสื่อสารเรื่องต่างๆ ไปกับกลุ่มเพื่อนและใช้วิธีการสื่อสารสุขภาพกับผู้สูงอายุในครอบครัวด้วยการส่งข้อมูลจากโซเชียลมีเดียเพื่อแบ่งปันข่าวสารหรือสาระต่างๆ ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพป้องกันและการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เพราะส่วนใหญ่ยังไม่มีความมั่นใจในความรู้ความสามารถและข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยของตนเองมากนัก ยังรู้สึกไม่คุ้นเคยหรือรู้สึกกระดากอายกับการสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลด้าน

สุขภาพ และยังแสดงความคิดเห็นว่าการพูดคุยเรื่องดูแลสุขภาพทั้งสภาพร่างกายและสภาพจิตใจควรพูดคุยกับผู้สูงอายุแบบใช้จิตวิทยาขั้นสูงควรเป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เช่น แพทย์พยาบาล และเห็นว่าถ้าจะมีการใช้สื่อใหม่เพื่อให้ข้อมูลเรื่องการดูแลสุขภาพกับผู้สูงอายุ ต้องให้ความรู้และฝึกฝนทักษะจนผู้สูงอายุมีความเข้าใจในการใช้สื่อใหม่ที่เพียงพอ จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เห็นถึงปัญหาและความสำคัญของการส่งเสริมการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้กับสังคม เพราะยังมีการขาดแคลนองค์ความรู้เหล่านี้ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการใช้ชีวิตในปัจจุบัน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

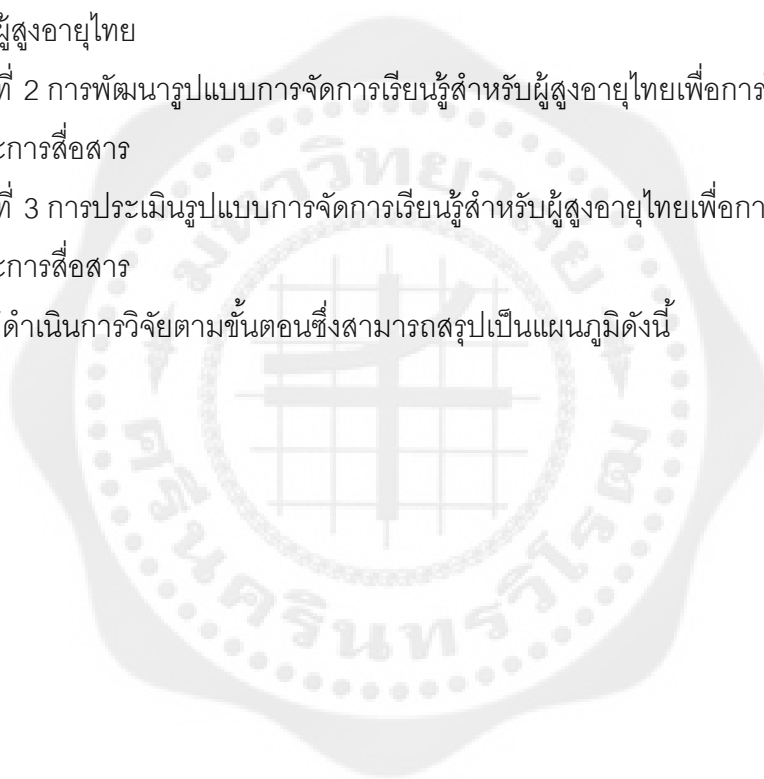
การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงทดลองพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

โดยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนได้แก่ 1. ศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ 2. ตรวจสอบคุณภาพโครงร่างและองค์ประกอบการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย 3. ปรับปรุง โครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยและ 4. สำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ศึกษาสถานการณ์และปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุไทยในปัจจุบัน

1.2 ศึกษาแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1.3 ศึกษาหลักการขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

1.4 ผู้วิจัย สังเคราะห์ วิเคราะห์โครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1.5 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

2. การตรวจสอบคุณภาพโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร ตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อตรวจสอบแก้ไขด้านภาษาและด้านเนื้อหาของแบบสำรวจ

2.2 นำแบบสอบถามฉบับที่ได้แก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item – Objective Congruence) โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่างที่ยอมรับได้

2.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ประกอบด้วย 1. การบริหารการจัดการศึกษา 2. การศึกษาผู้ใหญ่ 3. สารสนเทศ 4. สื่อและการสอนทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5. การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 6. จิตวิทยา 7. ผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ ด้านการเขียนตำรา บทความ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน เป็นผู้ประเมินเนื้อหาแบบสอบถาม (ตามรายชื่อภาคผนวก ก)

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแบบสอบถามการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามร่างขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ได้จากการศึกษาเอกสารแล้วนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย อายุใน 5 ด้าน 1. การเข้าถึง (Access) 2. การประเมิน (Evaluated) 3. การรวบรวม (Integrate) 4. การจัดการ (Manage) 5. การสร้าง (Create) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยมีข้อคำถามเป็น 2 ส่วนได้แก่

- คำถามพฤติกรรมทั่วไปในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- ขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมเป็นข้อคำถามปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาเรื่องขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนซึ่งประกอบด้วย 1. การเข้าถึง (Access) 2. การประเมิน (Evaluated) 3. การรวบรวม (Integrate) 4. การจัดการ (Manage) 5. การสร้าง (Create) และแนวทางในการแก้ไขและป้องกันปัญหาดังกล่าว

2.2.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จัดสรุปสาระสำคัญโครงสร้างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม และตรวจสอบความเป็นปรนัยของเนื้อหาแบบสอบถามขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ผู้วิจัยนำผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เนื้อหา และพิจารณาปรับปรุง ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบต่อไป

2.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ก) โดย ดำเนินการในช่วงเวลาวันที่ 4-18 เมษายน 2560 พร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 2 สัปดาห์

2.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบกลับของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าทางสถิติ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเที่ยงตรงเชิงพินิจ และหาดัชนีความสอดคล้องโดยมีเกณฑ์พิจารณาการให้คะแนนจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญคือ

$$\text{สูตร} \quad IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับองค์ประกอบและขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การพิจารณา

+1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันมาก

0 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันปานกลาง

-1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่สอดคล้องกัน

โดยพิจารณาความสอดคล้องของคำถามขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยที่มีค่าเฉลี่ย 0.5 ขึ้นไป และหาค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวมมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงจะถือว่าคำถามขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเที่ยงตรงเชิงพินิจ

2.3 ปรับปรุง โครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยโดยผู้วิจัยนำผลการประเมินและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและ

การสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ปรับปรุง เพื่อให้ได้องค์ประกอบและขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

2.4 สำนวนขีดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ตามขั้นตอนดังนี้

2.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ผู้สูงอายุที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 201,046 คน (ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน จำนวนประชากรรายอายุกระทรวงมหาดไทย, 2558 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557)

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ สุ่มจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามาเน่ (Yamane 1976) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ใช้ LINE เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 400 คน เพื่อสำรวจแบบสอบถามออนไลน์ ตามอัตราส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ดังนี้ จังหวัดภูเก็ต 17 คน จังหวัดชลบุรี 38 คน กรุงเทพฯ 195 คน นนทบุรี 32 คน กำแพงเพชร 18 คน เชียงใหม่ 40 คน สงขลา 26 คน สมุทรปราการ 18 คน พิจิตร 10 คน และประจวบคีรีขันธ์ 7 คน รวมทั้งหมด 400 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่ใช้ LINE เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ตามอัตราส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ดังนี้ จังหวัดภูเก็ต 1 คน จังหวัดชลบุรี 2 คน กรุงเทพฯ 3 คน นนทบุรี 2 คน กำแพงเพชร 1 คน เชียงใหม่ 2 คน สงขลา 1 คน สมุทรปราการ 1 คน พิจิตร 1 คน และประจวบคีรีขันธ์ 1 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดประเทศไทยที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุดจำนวน 10 คนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

ตาราง 6 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างระยะที่ 1

จังหวัด	ผู้สูงอายุ ประชากร (คน)	ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง (คน) Online	ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง (คน) สัมภาษณ์เชิงลึก	ผู้ที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่าง (คน) สัมภาษณ์เชิงลึก
ภูเก็ต	8,312	17	1	1
ชลบุรี	19,221	38	2	1
กรุงเทพ	97,965	194	3	1
นนทบุรี	15,964	32	2	1
กำแพงเพชร	8,993	18	1	1
เชียงใหม่	20,010	40	2	1
สงขลา	13,103	26	1	1
สมุทรปราการ	9,061	18	1	1
พิจิตร	5,086	10	1	1
ประจวบคีรีขันธ์	3,332	7	1	1
รวมทั้งหมด	201,046	400	15	10

2.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ
แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดมีอัตราการ
ใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 400 คน มีลำดับขั้นตอนการเก็บรวบรวม
ข้อมูล ดังนี้

1. พัฒนาแบบสอบถามขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
สำหรับผู้สูงอายุไทยเป็นรูปแบบออนไลน์ โดยใช้โปรแกรมกูเกิล (Google Document)

2. ส่งลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ (แบบสอบถามความสามารถในการรู้เท่าทัน ICT
สำหรับผู้สูงอายุ)

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdT0OojPjCxpoh2BTma5QzlwXPOwFLG9dkvWChe8VoBg7Q1A/viewform> ไปยังกลุ่มไลน์ผู้สูงอายุโดยขอความร่วมมือให้ผู้สูงอายุส่งต่อไปยังกลุ่ม
ต่างๆ โดยดำเนินการระหว่างเดือน 23 เมษายน – 28 พฤษภาคม 2560

3. คัดเลือกแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกมีลำดับขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยลงพื้นที่ไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในสถานที่สาธารณะต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ ห้างสรรพสินค้า ศูนย์อาหาร วัด โรงพยาบาล สถานที่ราชการวันที่ 4 มิถุนายน – 21 กรกฎาคม 2560

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดประเทศไทยที่มีจำนวนการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุสูงสุดจำนวน 10 คนเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก มีลำดับขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำจดหมายขอความอนุเคราะห์จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจาก 10 จังหวัดในการให้สัมภาษณ์ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย และนัดวันเวลาเพื่อเข้าไปสัมภาษณ์

2. ลงพื้นที่ไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อสัมภาษณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุดังกล่าว ในการให้สัมภาษณ์ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ดำเนินการระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน – 21 กรกฎาคม 2560

2.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามชี้วัดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำแบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาแจกแจงความถี่ (frequency) หาค่าร้อยละ (percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. นำแบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5 ด้าน ได้แก่ 1. การเข้าถึง 2. การประเมิน 3. การรวบรวม 4. การจัดการ 5. การสร้าง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มาตรวจนับคะแนนแต่ละข้อ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เป็นรายข้อ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

3. นำแบบสอบถามตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด มาวิเคราะห์ โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. การแปลผล การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ให้ถือว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสำรวจของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วงระดับใดย่อมแสดงว่ามีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นอยู่ระดับนั้น ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นระดับต่ำที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นระดับสูง

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์ประกอบนั้นระดับสูงมาก

2. แบบสัมภาษณ์ขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนซึ่งประกอบด้วย 1.การเข้าถึง (Access) 2.การประเมิน (Evaluated) 3. การรวบรวม (Integrate) 4. การจัดการ(Manage) 5. การสร้าง (Create) ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและป้องกันในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามองค์ประกอบขีดความสามารถ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1.สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2. ตรวจสอบคุณภาพโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบในการนำไปปฏิบัติ และ 3. ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1.1 นำผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำข้อค้นพบที่ได้มากำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.1.2 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งแบ่งองค์ประกอบรูปแบบออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การรับข้อมูล การหยุดคิด และการปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อตรวจแก้ไขด้านภาษาและด้านเนื้อหาของแบบสำรวจ

2.2 ตรวจคุณภาพโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบในการนำไปปฏิบัติ ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินโดยใช้แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการนำไปปฏิบัติ โดยหาค่าความสอดคล้อง ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาปรับปรุงตามผลการประเมินและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้าน 1. การบริหารการจัดการศึกษา 2. การศึกษาผู้ใหญ่ 3. สารสนเทศ 4. สื่อและการสอนทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5. การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 6. จิตวิทยา 7. ผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ ด้านการเขียนตำรา บทความ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน เป็นผู้ประเมินเนื้อหาของแบบสอบถาม (ตามรายชื่อภาคผนวก ก)

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นแบบสอบถามโดยผู้วิจัยสอบถามความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปแบบดังนี้ 1. ความความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ 2. ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา 3. มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ 4. ความมีประโยชน์และเหมาะสม และข้อเสนอเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ค) ด้วยตนเองและทาง Email เพื่อพิจารณา โดยดำเนินการใช้ช่วงเวลาวันที่ 21 กรกฎาคม 2560 – 30 กรกฎาคม 2560 พร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 1 สัปดาห์

2.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบกลับของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าทางสถิติ เพื่อตรวจสอบหาดัชนีความสอดคล้องโดยมีเกณฑ์พิจารณาการให้คะแนนจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิคือ

$$\text{สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถาม

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

เกณฑ์การพิจารณา

+1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันมาก

0 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันปานกลาง

-1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่สอดคล้องกัน

โดยพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ย 0.5 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านและมีความสอดคล้องในองค์ประกอบนั้นๆ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวมมากกว่า 0.5 ขึ้นไป เพื่อให้สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปปฏิบัติต่อ

2.3 ปรับปรุง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยผู้วิจัยนำผลการประเมินและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาปรับปรุง เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เป็นการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1. ทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง 2. ติดตามวัดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง และ 3. ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุกลุ่มทดลองโดยการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปปฏิบัติใช้ผ่านการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ผู้สูงอายุที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 201,046 คน (ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน จำนวนประชากรอายุกระทรวงมหาดไทย, 2558 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557)

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลอง (Try out) ที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ สุ่มจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชัน ไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวันจาก ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แบ่งออกเป็น

1. กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยจัดทำแผนการสอนในกิจกรรมต่างๆ
2. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ตอนที่ 1 การประเมินความพึงพอใจในเรื่องของเนื้อหาการเรียนรู้

ตอนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจในเรื่องของผู้สอน

ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมการจัดสถานที่และเวลา

โดยตอนที่ 1-3 มีรูปแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คำถามปลายเปิด

3. ข้อสอบติดตามผลการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย จำนวนทั้งหมด 10 ข้อสอดคล้องตามองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย

4. เอกสารเตือนความจำการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย ได้แก่ ภาพ Infographic โปสเตอร์

3.1.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท นวัตกรรมตรวจสอบก่อนนำ 1. กิจกรรมการเรียนรู้ 2. แบบสอบถามความพึงพอใจ 3. ข้อสอบติดตามผล 4. เอกสารเตือนความจำไปใช้

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านกิจกรรมการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเทศบาลและประธานชมรมผู้สูงอายุก่อนวันจัดอบรมจริง ประมาณ 7 วัน โดยทำหนังสือของความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์ไปยังประธานชมรมผู้สูงอายุ เช่น การประชาสัมพันธ์ก่อนกิจกรรมออกกำลังกายของผู้สูงอายุ การติดแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ตามบอร์ดประชาสัมพันธ์ที่เทศบาลและแหล่งชุมชน

2. ติดต่อและประสานงานสถานที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงอาหารว่างและอาหารกลางวัน โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังเทศบาลเพื่อขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ติดต่อทีมกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พร้อมทั้งสรุปกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. จัดทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมวันที่ 31 กรกฎาคม 2560 ณ เทศบาลหนองหอย อ. เมือง จ. เชียงใหม่

5. ประเมินความพึงพอใจกิจกรรมการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ผู้วิจัยนำข้อมูลความพึงพอใจไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามความพึงพอใจการจัดการเรียนการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ตรวจสอบแบบสอบถามและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำแบบสอบถามตอนที่ 1 และ 2 ซึ่งแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจทางด้านเนื้อหาและทางด้านที่มหาวิทยาลัยมาตรวจนับคะแนนแต่ละข้อ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เป็นรายข้อ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. นำแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสถานที่และเวลา มาหาค่าความถี่และร้อยละ

3. นำแบบสอบถามตอนที่ 4 แบบสอบถามแบบปลายเปิด มาวิเคราะห์ โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. การแปลผลความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ให้ถือว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสำรวจของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วงระดับใด ย่อมแสดงว่ามีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับนั้น ทั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้น้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้น้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้อปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู่มาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้มากที่สุด

3.2 ติดตามขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง โดยติดตามผลการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองจากพฤติกรรมในกลุ่มLINE การทำข้อสอบ และการเดือนความจำ ภายหลังการจัดกิจกรรม 15 วัน 30 วัน และ 90 วัน โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ผู้วิจัยได้จัดทำกลุ่มไลน์ (LINE) เพื่อให้ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองได้เข้ามาใช้และติดตามผลการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระหว่างและภายหลังการเรียนการสอน

3.2.2 ผู้วิจัยส่งข้อสอบการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทยให้กับผู้สูงอายุทำผ่านลิงก์ออนไลน์ ทางกลุ่ม LINE เพื่อทดสอบความเข้าใจติดตามผลภายหลังการเรียนการสอน 15 วัน

3.2.3 ผู้วิจัยย้ำเตือนทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุผ่านกลุ่ม LINE ภายหลังการเรียนการสอน 30 วัน โดยการจัดทำเอกสารเตือนความจำส่งเข้าไปในกลุ่มไลน์

3.2.4 ผู้วิจัยส่งเอกสารเตือนความจำเพื่อย้ำเตือน ทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุทางไปรษณีย์ภายหลังการเรียนการสอน 90 วัน

3.3 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยการประเมินยืนยัน 1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากผลความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3.2 ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย โดยประเมินโดยหาค่าความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้ประเมิน ดังนี้

3.3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้าน 1. การบริหารการจัดการศึกษา 2. การศึกษาผู้ใหญ่ 3. สารสนเทศ 4. สื่อและการสอนทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5. การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 6. จิตวิทยา 7. ผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ ด้านการเขียนตำรา บทความ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับ

ผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 11 คน แบ่งเป็น ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน เป็นผู้ประเมินเนื้อหาของแบบสอบถาม (ตามรายชื่อภาคผนวก ก)

3.3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นแบบสอบถามยืนยันกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และแบบสอบถามยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยแบ่งออกเป็น

1. ความสอดคล้องขององค์ประกอบกิจกรรม ประกอบด้วย

- 1.1 ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์
- 1.2 ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
- 1.3 ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา
- 1.4 ความเหมาะสมต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียน
- 1.5 ความเหมาะสมของเนื้อหา
- 1.6 ความเหมาะสมของการใช้ภาษา
- 1.7 ความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียนและข้อเสนอเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

และผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ความสอดคล้องขององค์ประกอบรูปแบบ ประกอบด้วย

- 2.1 ความถูกต้อง
- 2.2 ความสมบูรณ์
- 2.3 การนำไปปฏิบัติ
- 2.4 ความมีประโยชน์และเหมาะสม และข้อเสนอเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

3.3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 11 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ค) ด้วยตนเองและทาง Email เพื่อพิจารณา โดยดำเนินการใช้ช่วงเวลาวันที่ 5 -15 สิงหาคม 2560 พร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 1 สัปดาห์

3.3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบกลับของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าทางสถิติ เพื่อตรวจสอบหาดัชนีความสอดคล้องโดยมีเกณฑ์พิจารณาการให้คะแนนจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิคือ

$$\text{สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถาม

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

เกณฑ์การพิจารณา

+1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันมาก

0 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามี ความสอดคล้องกันปานกลาง

-1 หมายถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่สอดคล้องกัน

โดยพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ย 0.5 ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านและมีความสอดคล้องในองค์ประกอบนั้นๆ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องเฉลี่ยรวมมากกว่า 0.5 ขึ้นไป เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงทดลองพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
$\bar{X}$	=	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	=	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
IOC	=	ค่าความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. ผลโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ

2. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

3. ผลองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

4. ผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. ผลการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย
2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย
3. ผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยและแผนการสอนกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยผ่านแบบประเมินความพึงพอใจ
2. ผลการติดตามตามผลขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง
3. ผลการประเมินยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. ผลโครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศตามตาราง ดังนี้

ตาราง 7 แสดงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถความรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. รวบรวม (Integrate)	2. ประเมิน (Evaluate)	3. จัดการ (Manage)	4. เข้าถึง (Access)	5. สร้าง (Create)
เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศโดยการเปรียบเทียบและพิจารณาข้อแตกต่าง 1.ดาวน์โหลด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 2. คัดลอก และ วางเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 3. บันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 4. ค้นหาข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยตนเอง 5.แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศ 1. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ค้นหาและที่ได้รับก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 2. ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่งเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องข้อมูล 3. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความทันสมัย และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 4. ประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 5. เปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการติดต่อและดัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่มาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	เป็นการจัดการ ประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์การนำไปใช้ 1. มีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 2. มีความตระหนักถึงกฎหมาย พรบ. คอมพิวเตอร์ 2558 และ ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด 3. ใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 4. แนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 5. สรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นในการสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	เป็นการเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ และดึงข้อมูลสารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1. ค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICTได้ด้วยตนเอง 2. ใช้วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICT 3. ใช้แหล่งข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICT เช่น Yahoo, Google 4. ระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์ และใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICT 5. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลผ่าน ICT ด้วยตนเอง	เป็นการปรับปรุงต่อยอด ออกแบบ สร้าง ข้อมูลสารสนเทศและนำมาใช้ต่อ 1. เขียนองค์ความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การเขียนบทความลงใน บล็อก วิกิ 2. แนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 3. นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ 4. แนะนำผู้อื่นในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยพบว่าผลการประเมินร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยมีผลค่าการประเมินแต่ละรายการสูงกว่า 0.5 และได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.57-1.00 นั่นคือ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าทุกองค์ประกอบของขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าความสอดคล้องรวมเฉลี่ย 0.87 (ดังตาราง ภาคผนวก ค)

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

3. ผลองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยที่ได้จากการปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยมาปรับปรุงและเรียงลำดับความเชื่อมโยงขององค์ประกอบใหม่ เพื่อความเข้าใจที่ง่ายในการสร้างแบบสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย โดยมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตาราง 8 แสดงองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

1. เข้าถึง (Access)	2. จัดการ (Manage)	3. รวบรวม (Integrate)	4. ประเมิน (Evaluate)	5. สร้าง (Create)
เป็นการเข้าถึงสิ่งที่ต้องการและดึงข้อมูลสารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	เป็นการจัดการ ประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์การนำไปใช้	เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศโดยการเปรียบเทียบและพิจารณาข้อแตกต่าง	เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศ	เป็นการปรับปรุง ออกแบบ สร้าง ข้อมูลสารสนเทศและนำมาใช้ต่อ
1. ค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICTได้ด้วยตนเอง 2. ใช้วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT 3. ใช้แหล่งข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT เช่น Yahoo, Google 4. ระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์ และใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT 5. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลผ่าน ICTด้วยตนเอง	1. มีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 2. มีความตระหนักถึงกฎหมาย พรบ. คอมพิวเตอร์ 2558 และ ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด 3. ใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 4. แนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 5. สรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นในการสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	1.ดาวน์โหลด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 2. คัดลอก และ วางเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 3. บันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 4. ค้นหาข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยตนเอง 5.แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	1. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ค้นหาและที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 2. ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่งเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องข้อมูล 3. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความทันสมัย และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 4. ประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 5. เปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการติดต่อและตัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่มาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	1. เขียนองค์ความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การเขียนบทความลงใน บล็อก วิกิ 2. แนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 3. นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เพชบุ๊กไลฟ์ 4. แนะนำผู้อื่นในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เพชบุ๊กไลฟ์

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

4. ผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยโดยได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมการใช้ LINE จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 400 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมการใช้ LINE จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจังหวัดละ 1 คน

จำนวนรวมทั้งหมด 10 คน จากประชากรทั้งหมด 201,046 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 กลุ่มที่ 1 ผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มที่ 1 ด้วยการส่งแบบสำรวจออนไลน์ผ่านกลุ่ม LINE ของผู้สูงอายุไป ระหว่างวันที่ 23 เมษายน 2560 ถึงวันที่ 28 พฤษภาคม 2560 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คนตามอัตราส่วนประชากร และมาทำการเตรียมข้อมูล โดยการคัดเลือกข้อมูลที่สามารถใช้ในการคำนวณทางสถิติได้ ซึ่งได้ข้อมูลของผู้สำรวจที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัย จำนวน 314 คน คิดเป็น 79% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยแบ่งจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามจังหวัด ดังนี้ กรุงเทพมหานคร 123 คน นนทบุรี 37 คน เชียงใหม่ 34 คน ชลบุรี 32 คน กำแพงเพชร 20 คน สมุทรปราการ 19 คน สงขลา 17 คน ภูเก็ต 13 คน ประจวบคีรีขันธ์ 10 คน พิจิตร 9 คน ตามลำดับ

ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประมวล วิเคราะห์และสรุปผลลัพธ์ได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 9 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ทำแบบสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N	%
จังหวัด	กรุงเทพมหานคร	48	15.29	75	23.89	123	39.17
	นนทบุรี	13	4.14	24	7.64	37	11.78
	เชียงใหม่	10	3.18	24	7.64	34	10.83
	ชลบุรี	14	4.46	18	5.73	32	10.19
	กำแพงเพชร	10	3.18	10	3.18	20	6.37
	สมุทรปราการ	9	2.87	10	3.18	19	6.05
	สงขลา	8	2.55	9	2.87	17	5.41
	ภูเก็ต	2	0.64	11	3.50	13	4.14
	ประจวบคีรีขันธ์	5	1.59	5	1.59	10	3.18
	พิจิตร	7	2.23	2	0.64	9	2.87
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100
อายุ	66-70 ปี	62	19.75	90	28.66	152	48.41
	60-65 ปี	54	17.20	84	26.75	138	43.95
	71-75 ปี	7	2.23	11	3.50	18	5.73
	76ปีขึ้นไป	3	0.96	3	0.96	6	1.91
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี / ปวช.	77	24.52	111	35.35	188	59.87
	ปริญญาโท	37	11.78	52	16.56	89	28.34
	ปริญญาเอก	7	2.23	7	2.23	14	4.46
	มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวส.	2	0.64	11	3.50	13	4.14
	ประถมศึกษาตอนปลาย	2	0.64	5	1.59	7	2.23
	มัธยมศึกษาตอนต้น	1	0.32	1	0.32	2	0.64
	ประถมศึกษาตอนต้น	-	0.00	1	0.32	1	0.32
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100

ตาราง 9 (ต่อ)

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N	%
อาชีพ	ข้าราชการบำนาญ/ รัฐวิสาหกิจเกษียณอายุ	110	35.03	153	48.73	263	83.76
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	6	1.91	18	5.73	24	7.64
	แม่บ้าน	-	-	10	3.18	10	3.18
	รับจ้างทั่วไป	5	1.59	7	2.23	12	3.82
	เกษตรกร	3	0.96	-	-	3	0.96
	ที่ปรึกษา	1	0.32	-	-	1	0.32
	มัคคุเทศก์	1	0.32	-	-	1	0.32
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100
ระยะเวลา การใช้งาน ICT	5 ปีขึ้นไป	99	31.53	139	44.27	238	75.80
	3-4 ปี	15	4.78	36	11.46	51	16.24
	1-2 ปี	12	3.82	11	3.50	23	7.32
	น้อยกว่า 1 ปี	-	-	2	0.64	2	0.64
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100

จากตาราง 9 แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 59.87 และเป็นเพศชาย จำนวน 126คน คิดเป็นร้อยละ 40.13ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 66-70 ปี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 48.41รองลงมามีอายุระหว่าง 60-65 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 43.95และอายุระหว่าง 71-75 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.73ด้านระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือ ปวช. จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 59.87รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 28.34 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.46 ด้านอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่เกษียณอายุจำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 83.67 รองลงมาเป็นอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวเป็นจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.64และอาชีพ แม่บ้าน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ

3.18 ด้านระยะเวลาการใช้งาน ICT ส่วนใหญ่ใช้งานมากกว่า 5 ปีขึ้นไปจำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 75.80 รองลงมาใช้งานนาน 3-4 ปีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 16.24 และใช้งาน 1-2 ปีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 7.32

ตาราง 10 แสดงข้อมูลมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ ICT

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N	%
อุปกรณ์ ICT*	โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน	110	44.18	140	41.06	250	42.37
	คอมพิวเตอร์ / โน้ตบุ๊ก	74	29.72	83	24.34	157	26.61
	แท็บเล็ต/ ไอแพด	42	16.87	80	23.46	122	20.68
	โทรศัพท์มือถือแบบปุ่มกด	23	9.24	38	11.14	61	10.34
	รวม	249	100	341	100	590	100
สถานที่*	บ้านพัก/ที่อยู่อาศัย	122	51.26	187	56.84	309	54.50
	ห้างสรรพสินค้า	53	22.27	61	18.54	114	20.11
	แหล่งชุมชน เช่น วัด โรงเรียน	38	15.97	56	17.02	94	16.58
	ทั่วไปที่มี Wi-Fi	18	7.56	19	5.78	37	6.53
	ที่ทำงาน	7	2.94	6	1.82	13	2.29
	รวม	238	100	329	100	567	100
วัตถุประสงค์*	พูดคุยกับเพื่อน/ลูกหลาน	114	26.70	183	28.33	297	27.68
	ศึกษาหาความรู้/ข่าวสาร	109	25.53	160	24.77	269	25.07
	ดูหนัง/ ฟังเพลง/ดูคลิป	84	19.67	119	18.42	203	18.92
	ติดต่อสื่อสารงาน	75	17.56	82	12.69	157	14.63
	เล่นเกมส์	17	3.98	57	8.82	74	6.90
	ซื้อของออนไลน์	24	5.62	37	5.73	61	5.68
	ทำธุรกิจ	3	0.70	4	0.62	7	0.65
	อื่นๆ	1	0.23	4	0.62	5	0.47
	รวม	427	100	646	100	1,073	100

*ตัวแปรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตาราง 10 (ต่อ)

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N*	%
ช่วงเวลา	00.00 - 06.00 น.	12	4.18	14	3.33	26	3.68
	06.00 -12.00 น.	99	34.49	143	34.05	242	34.23
	12.00 -18.00 น.	92	32.06	123	29.29	215	30.41
	18.00 -24.00 น.	84	29.27	140	33.33	224	31.68
	รวม	287	100	420	100	707	100
โปรแกรม/ แอปพลิเคชัน	Facebook	90	26.24	144	27.80	234	27.18
	Youtube	87	25.36	130	25.10	217	25.20
	Website/Google	85	24.78	111	21.43	196	22.76
	Email	66	19.24	95	18.34	161	18.70
	Instagram	10	2.92	25	4.83	35	4.07
	Twitter	3	0.87	6	1.16	9	1.05
	Other	-	-	7	1.35	7	0.81
	Office	2	0.58	-	-	2	0.23
	รวม	343	100	518	100	861	100
การขอ ความ ช่วยเหลือ	บุตรหลาน	64	34.04	121	42.76	185	39.28
	เพื่อน	64	34.04	76	26.86	140	29.72
	ญาติพี่น้อง	25	13.30	39	13.78	64	13.59
	คู่สมรส	22	11.70	24	8.48	46	9.77
	ศึกษาด้วยตนเอง	4	2.13	9	3.18	13	2.76
	ไม่มี	8	4.26	9	3.18	17	3.61
	พนักงานในร้าน IT	1	0.53	5	1.77	6	1.27
	รวม	188	100	283	100	471	100

*ตัวแปรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตาราง 10 พบว่า ด้านอุปกรณ์ ICT ผู้สูงอายุใช้งาน ICT ผ่านทางโทรศัพท์มือถือสามารถ
 โฟนเป็นอันดับที่หนึ่ง จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 42.37 รองลงมาคือใช้งานผ่าน คอมพิวเตอร์ /
 โน้ตบุ๊ก จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 26.61 และใช้งานผ่านแท็บเล็ต/ ไอแพด เป็นจำนวน 122 คน
 คิดเป็นร้อยละ 20.68 ด้านวัตถุประสงค์ ส่วนใหญ่จะใช้พูดคุยกับเพื่อน/ลูกหลาน จำนวน 297 คน คิด
 เป็นร้อยละ 27.68 โดยรองลงมาคือ ศึกษาหาความรู้/ข่าวสาร และดูหนัง/ฟังเพลง/ดูคลิป มีจำนวน
 269 และ 203 คน คิดเป็นร้อยละ 25.07 และ 18.92 ตามลำดับ ด้านสถานที่ส่วนใหญ่จะใช้ที่บ้านพัก
 หรือที่อยู่อาศัย จำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 54.50 โดยรองลงมาคือ ห้างสรรพสินค้า และแหล่ง
 ชุมชน มีจำนวน 114 คน และ 94 คน คิดเป็นร้อยละ 20.11 และ 16.58 ตามลำดับด้านช่วงเวลาส่วน
 ใหญ่ผู้สูงอายุจะใช้เวลาเกือบทั้งวัน ได้แก่ ช่วงเช้า (6.00-12.00) จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ
 34.23 ช่วงหัวค่ำ (18.00-24.00) จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 31.68 ช่วงบ่าย (12.00-18.00)
 จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 30.41 ด้านโปรแกรม/แอปพลิเคชันนอกจาก LINE พบว่า ส่วน
 ใหญ่ใช้ Facebook, Youtube และ Website จำนวน 234, 217 และ 196 คน คิดเป็นร้อยละ 27.18,
 25.20 และ 22.76 ตามลำดับด้านการขอความช่วยเหลือ พบว่าส่วนใหญ่ของความช่วยเหลือจาก
 บุตรหลาน เป็นจำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 39.28 รองลงมาคือ เพื่อน จำนวน 140 คน คิดเป็น
 ร้อยละ 39.28 และญาติพี่น้อง จำนวน 64 คน เป็นร้อยละ 13.59

ตาราง 11 แสดงข้อมูลมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ LINE

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N	%
ระยะเวลา การใช้งาน LINE	3-4 ปี	49	15.61	89	28.34	138	43.95
	5 ปีขึ้นไป	52	16.56	61	19.43	113	35.99
	1-2 ปี	25	7.96	34	10.83	59	18.79
	น้อยกว่า 1 ปี	-	-	4	1.27	4	1.27
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100
ช่วงเวลา การใช้งาน LINE*	06.00-12.00 น.	100	35.59	143	34.46	243	34.91
	18.00 -24.00 น.	80	28.47	141	33.98	221	31.75
	12.00-18.00 น.	87	30.96	120	28.92	207	29.74
	00.00 - 06.00 น.	14	4.98	11	2.65	25	3.59
	รวม	281	100.	415	100	696	100

ตาราง 11 (ต่อ)

ตัวแปร	ลักษณะตัวแปร	ชาย		หญิง		รวม	
		N	%	N	%	N	%
จำนวนเพื่อนใน LINE	50-200 คน	73	23.25	104	33.12	177	56.37
	200-500 คน	31	9.87	38	12.10	69	21.97
	น้อยกว่า 50 คน	10	3.18	40	12.74	50	15.92
	มากกว่า 500 คน	12	3.82	6	1.91	18	5.73
	รวม	126	40.13	188	59.87	314	100
กลุ่มเพื่อนใน LINE*	เพื่อน	123	34.65	186	36.26	309	35.60
	ครอบครัว	108	30.42	172	33.53	280	32.26
	ทำงาน	66	18.59	75	14.62	141	16.24
	ความรู้และข่าวสาร	56	15.77	73	14.23	129	14.86
	อื่นๆ	2	0.56	7	1.36	9	1.04
	รวม	355	100	513	100	868	100

*ตัวแปรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตาราง 11 ในด้านระยะเวลาในใช้ LINE พบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากใช้ LINE มานานกว่า 3 ปีขึ้นไป ได้แก่ 3-4 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 43.95 รองลงมาเป็น 5 ปีขึ้นไป จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 35.99 และ 1-2 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 18.79 ด้านช่วงเวลาการใช้ LINE ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะใช้เวลาเกือบทั้งวัน ได้แก่ ช่วงเช้า (6.00-12.00) จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 34.91 ช่วงหัวค่ำ (18.00-24.00) จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 และช่วงบ่าย (12.00-18.00) จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 29.74 ในขณะที่มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ในเวลายามวิกาล (0.00-6.00) จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 3.59 เท่านั้น ด้านจำนวนเพื่อนใน LINE ผู้สูงอายุส่วนมากจะมีเพื่อน 50-200 คน จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 56.35 รองลงมา มีจำนวนเพื่อน 200-500 คน จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 21.97 และ เพื่อนน้อยกว่า 50 คน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 15.92 และ ด้านกลุ่มเพื่อนใน LINE ส่วนใหญ่คือ กลุ่มเพื่อน และครอบครัว จำนวน 309 คน และ 280 คน คิดเป็นร้อยละ 35.60

และ 32.26 ตามลำดับ ถัดมาคือ กลุ่มทำงาน จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 16.24 และความรู้
ข่าวสาร จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 14.86

ตาราง 12 แสดงข้อมูลผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT

N=314				
ข้อ	การรู้เท่าทัน ICT สำหรับผู้สูงอายุ	ระดับพฤติกรรม		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
พฤติกรรมทั่วไปในการรู้เท่าทัน ICT				
1	ใช้ ICT เกิน 5 ชั่วโมงต่อวัน	2.44	1.22	ต่ำ
2	พบปัญหาในการใช้ICT และสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง	2.54	0.90	ปานกลาง
3	ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ICTได้ด้วยตนเอง	2.88	1.03	ปานกลาง
4	ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้อื่นเกี่ยวกับการใช้ICT	2.33	0.97	ต่ำ
5	เคยหลงเชื่อจากการใช้ICT	1.95	0.80	ต่ำ
การเข้าถึง (Access)				
1	ค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICTได้ด้วยตนเอง	3.15	1.06	ปานกลาง
2	ใช้วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT	3.01	1.07	ปานกลาง
3	ใช้แหล่งข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICTเช่น Google	3.34	1.17	ปานกลาง
4	ระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์ และใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT	3.02	1.08	ปานกลาง
5	แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลผ่านICTด้วยตนเอง	2.46	0.99	ต่ำ
	รวม	3.00	1.07	ปานกลาง
การประเมิน (Evaluate)				
1	ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ค้นหา และที่ได้รับก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	3.00	1.05	ปานกลาง
2	ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง และความทันสมัย ของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น เช่น ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่ง	3.08	1.05	ปานกลาง
3	ประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	3.16	1.07	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

		N=314		
ข้อ	การรู้เท่าทัน ICT สำหรับผู้สูงอายุ	ระดับพฤติกรรม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
4	เปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการตัดต่อและดัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	2.93	1.21	ปานกลาง
5	แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่มาจากการใช้ ICT	2.64	1.12	ปานกลาง
รวม		2.96	1.10	ปานกลาง
<u>การรวบรวม (Integrate)</u>				
1	ดาวน์โหลด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง	2.81	1.26	ปานกลาง
2	คัดลอก (Copy) และ วาง (Paste) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง	2.91	1.24	ปานกลาง
3	บันทึก (Save) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง	3.15	1.23	ปานกลาง
4	ค้นหาข้อมูล que เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์ ICT ด้วยตนเอง	3.11	1.27	ปานกลาง
5	แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่าน ICT ด้วยตนเอง	2.42	1.15	ต่ำ
รวม		2.88	1.23	ปานกลาง
<u>การจัดการ (Manage)</u>				
1	ปฏิบัติตามกฎหมายพรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 อย่างเคร่งครัด	3.65	1.24	สูง
2	ปฏิบัติตามกฎหมายพรบ. ลิขสิทธิ์ 2558 อย่างเคร่งครัด	3.71	1.22	สูง
3	ปฏิบัติตาม Creative Commons (CC)	3.38	1.26	ปานกลาง
4	ใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา	3.84	1.21	สูง
5	แนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา	3.24	1.31	ปานกลาง
6	สรุปข้อมูล que ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	3.12	1.18	ปานกลาง
รวม		3.49	1.24	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

		ระดับพฤติกรรม		
การรู้เท่าทัน ICT สำหรับผู้สูงอายุ		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
6. การสร้าง (Create)				
1	เขียนความรู้ใหม่ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การเขียนบทความลงใน Facebook	1.69	0.93	ต่ำ
2	แนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็น ประโยชน์ต่อผู้อื่น	1.76	0.96	ต่ำ
3	นำเสนอความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างขึ้นผ่านช่องทาง ICT เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์, Youtube	1.67	1.00	ต่ำ
4	แนะนำผู้อื่นในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างขึ้นผ่าน ช่องทาง ICT เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์, Youtube	1.67	1.00	ต่ำ
รวม		1.70	0.97	ต่ำ
ค่าเฉลี่ยขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุไทย		2.80	1.11	ปานกลาง

จากตาราง 12 ในเชิงของพฤติกรรมทั่วไปในการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุใช้ ICT เกิน 5 ชั่วโมงต่อวัน การหลงเชื่อต่างๆ ในสื่อ ICT อยู่ในระดับต่ำ การศึกษาและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองในเรื่องของ ICT มีแนวโน้มอยู่ในระดับปานกลาง และในเรื่องของการให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเกี่ยวกับ ICT ยังคงอยู่ในระดับต่ำ และสามารถสรุปผลของขีดความสามารถในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

1. การเข้าถึงสื่อ ICT (Access) พบว่าผู้สูงอายุมีความสามารถในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$ และ S.D. = 1.07) โดยเรียงลำดับตามความสามารถที่ได้คะแนนสูงไปต่ำ คือ การใช้แหล่งข้อมูลที่สนใจเช่น Google การค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการต่างๆ และใช้คำสืบค้นที่เหมาะสม แต่ในเรื่องการแนะนำผู้อื่นในการสืบค้นนั้นยังมีความสามารถที่ต่ำ

2. การประเมิน (Evaluate) พบว่าผู้สูงอายุยังคงมีความสามารถในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$ และ $S.D. = 1.10$) โดยเรียงลำดับตามความสามารถที่ได้คะแนนสูงไปต่ำ คือ การประเมินข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล การประเมินแหล่งข้อมูลการประเมินภาพติดต่อ และการแนะนำผู้อื่นในการประเมินคุณภาพของข้อมูล

3. การรวบรวม (Integrate) พบว่าผู้สูงอายุยังคงมีความสามารถในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$ และ $S.D. = 1.23$) โดยเรียงลำดับตามความสามารถที่ได้คะแนนสูงไปต่ำ คือ การบันทึกข้อมูล (Save) การคัดลอกและวาง (Copy and Paste) การดาวน์โหลด (Download) และค้นหาข้อมูลที่เกิดรวบรวมจากอุปกรณ์ ICT ด้วยตนเอง แต่ในเรื่องการแนะนำผู้อื่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น มีความสามารถที่ต่ำ

4. การจัดการ (Manage) พบว่าผู้สูงอายุยังคงมีความสามารถในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ($\bar{X} = 3.49$ และ $S.D. = 1.24$) จะเห็นได้ว่า ในเรื่องของ พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 พรบ. ลิขสิทธิ์ 2558 และการเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม อยู่ในระดับความสามารถสูงทั้งหมด ถึงแม้ว่าการแนะนำผู้อื่นในการเผยแพร่ และการสรุปข้อมูลเพื่อนำเผยแพร่ นั้นจะมีความสามารถที่ต่ำกว่าข้ออื่นๆ แต่ยังถือว่าสูงในระดับที่น่าพึงพอใจ

5. การสร้าง (Create) พบว่าผู้สูงอายุนั้นมีความสามารถที่ต่ำ ($\bar{X} = 1.70$ และ $S.D. = 0.97$) นั่นคือ การเขียนความรู้ใหม่ๆ การแนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่) การนำเสนอความรู้ใหม่ๆ การแนะนำผู้อื่นในการนำเสนอความรู้ใหม่ๆ ผ่านช่องทาง ICT ทุกข้อที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ผู้สูงอายุมีความสามารถในระดับต่ำและเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งสิ้น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุนั้นมีความสามารถในการรู้เท่าทัน ICT ต่อตัวเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$ และ $S.D. = 1.11$) อย่างไรก็ตามในส่วนของการแนะนำความรู้ต่างๆ ในทุกๆ ด้านสำหรับผู้อื่นยังคงมีความสามารถที่ค่อนข้างต่ำ และแตกต่างจากเรื่องอื่นๆ รวมไปถึง การสร้าง (Create) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการแนะนำความรู้สำหรับผู้อื่นนั้น เป็นหมวดที่ผู้สูงอายุมีความสามารถที่ต่ำที่สุดอย่างมีนัยยะสำคัญ

4.2 กลุ่มที่ 2 ผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ด้วยการสุ่มเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกตามสถานที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า ลานกิจกรรมในชุมชน สวนสาธารณะ วัด เป็นต้น ใน 10 จังหวัดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสำรวจขีดความสามารถในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย ระหว่างระหว่างวันที่ 1-25 มิถุนายน 2560 โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 15 คน ซึ่งทำให้ได้พบประเด็นต่างๆ ในการพูดคุยและสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการพัฒนาโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุไทย ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์ ส่วนมากจะไม่ได้ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง มักจะได้รับข้อมูลต่างๆมาจากเพื่อน และญาติพี่น้องในกลุ่ม LINE และยังไม่สามารถใช้เครื่องมือในการค้นหาและคิดคำค้นหาในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ แต่จะมีบางคนถ้าเล่นอินเทอร์เน็ตมานานก็สามารถทำได้อย่างเชี่ยวชาญและสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆดังนี้

“ค้นหาข้อมูลใน Google อยากรู้อะไรก็พิมพ์ลงไปเลย แต่ส่วนมากไม่ต้องหาหรอกเพื่อนๆ ก็ส่งมาให้ในกลุ่ม ชาวสารในไลน์บางอย่างเร็วกว่าทีวีอีก” ชาย อายุ 70 ปี ทำธุรกิจส่วนตัว กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดชลบุรี พบที่หน้าร้านขายโทรศัพท์ เซนทรัลชลบุรี

“บ้ายังเล่นไม่ค่อยเป็นหรอก เพิ่งซื้อเครื่องมาไม่กี่วัน อย่างอื่นให้ค้นหาอะไรยังทำไม่ได้” หญิง อายุ 65 ปี ทำธุรกิจส่วนตัว กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์บางวงศ์วาน

“ลูกไม่ค่อยเล่นไม่หาอะไรหรอก ส่วนมากให้หลานทำให้ อายุเยอะแล้ว มองไม่ค่อยเห็น” ชาย อายุ 77 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนนทบุรี พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์บางวงศ์วาน

“ลูกก็ถามบ้ายานะส่วนมาก บ้ายเขาเก่งหลายอย่างอยากรู้อะไรเขาก็หาเองเลย” ชาย อายุ 70 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์พบที่บ้านพักอาศัย

“เราไม่ค่อยเก่ง ลูกเขาซื้อเครื่องมาให้ เราก็ยังเล่นไม่ค่อยเป็น ให้ค้นหายากเหมือนกัน ส่วนมากเอาไว้คุยโทรศัพท์ กับคุย LINE” หญิง อายุ 74 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่สวนสาธารณะวชิรเบญญทัศ

“ไม่ค่อยค้นหรอก หากก็เจอบ้างไม่เจอบ้าง อ่านจากคนอื่นที่เขาส่งมาดีกว่า” หญิง อายุ 60 ปี รับราชการครู กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดสมุทรปราการ พบที่ลานปฏิบัติธรรมสวนโมกข์กรุงเทพ

2. การประเมิน (Evaluate) พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากจะพูดว่าตนเองมีการประเมินข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดี มักจะยังไม่เชื่อข่าวสารเหล่านั้นก่อนตั้งแต่ครั้งแรก จะพยายามอ่านแคว้ไว้เฉยๆ ยังไม่ส่งต่อ ก็พยายามดูว่าข่าวสารที่ได้รับกับในทีวีตรงกันหรือไม่ แต่ถ้าจะส่งต่อถ้าคิดว่าสิ่งนั้นมันเป็นประโยชน์สำหรับคนที่อ่าน หรือไม่ได้มีพิษมีภัยหรือถึงกับเสียชีวิตต่อผู้อื่น โดยมาจากบรรทัดฐานของตัวเอง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องของการประเมินข้อมูล เพราะกลัวผิดใจ หรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ต่างคนก็ต่างส่งข้อมูลบางครั้งส่งซ้ำกันไปเรื่อยๆ ส่วนมากจะไม่รู้ว่าภาพถูกตัดต่อเป็นอย่างไร และมีความกังวลในเรื่องของภาพตัดต่อว่าจะรู้ได้อย่างไร มีผู้สูงอายุบางคนที่ประกอบอาชีพทางที่มีการใช้ภาพ หรือใช้โฟโตชอป (Photoshop) เท่านั้นที่จะสามารถบอกถึงเทคนิคการดูภาพตัดต่อได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“สิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับเรา เราก็คิดว่ามันน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อื่น กลัวจะลืมที่จะไม่ได้ส่ง เลยรีบส่งไปไวๆ”

หญิง อายุ 68 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่บ้านที่พักอาศัย

“เราก็ไม่รู้ว่ามันจริงไม่จริง เราจะไปกล้าไปบอกคนอื่นได้ไง ว่ามันไม่จริง เพราะเราเองก็ไม่มีหลักฐาน”

ชาย อายุ 69 ปี รัฐวิสาหกิจเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่วัด

“บ้าใช้ในการทำงานบ่อยๆ มันต้องรู้อยู่แล้วว่าภาพมันถูกตัดต่อถ้าเพื่อนมันไม่เชื่อเราก็ทำให้มันดูเลยว่าเราเองก็ทำได้เหมือนกัน”

หญิง อายุ 62 ปี ที่ปรึกษาสถานธรรม กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

“คนมันดูไม่ค่อยเป็นหรอก แต่ผมทำงานมาทางนี้ยังงี้ก็รู้ ภาพเงาแสงมันไม่ปกติ”

ชาย อายุ 65 ปี ข้าราชการตำรวจเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

“ตอนนี้ผู้สูงอายุไทยครองข้อมูลด้วยการใช้หลักกู โดยที่ยังไม่มีหลักการ”

หญิง อายุ 60 ปี รับราชการครู กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดสมุทรปราการ พบที่ลานปฏิบัติธรรมสวนโมกข์กรุงเทพ

“เราเชื่อเขาซะ เพื่อนเขาส่งมาให้เราก็คิดมันน่าจะจริงและเป็นประโยชน์”

ชาย อายุ 70 ปี ทำธุรกิจส่วนตัว กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดชลบุรี พบที่หน้าร้านขายโทรศัพท์ เซนทรัล
ชลบุรี

“ลูกก็อ่านๆเพื่อจะรู้ๆไว้ แต่ยังไม่กล้าส่งต่อหรือทักหนุ่ ลูกไม่รู้ว่ามันจริงหรือเปล่า”

ชาย อายุ 71 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดสงขลา พบที่หน้าร้านก๋วยเตี๋ยวใจกลาง
เมือง

“เราก็คือตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับมาจากข่าวทางทีวีนะ”

หญิง อายุ 74 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดภูเก็ต พบที่ร้านอาหารริมชายหาด

“ข่าวสารบางอย่างเห็นแล้วสงสัย อยากจะช่วยเหลือ ส่งต่อให้คนอื่นได้ช่วยเหลือด้วย ถึงแม้ยังไม่รู้ว่าจริงหรือเปล่าแต่การช่วยเหลือนั้นอย่างน้อยเราก็คือว่าได้ผลบุญและกุศล”

หญิง อายุ 68 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่บ้านที่พักอาศัย

3. การรวบรวม (Integrate) พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากจะเก็บรูปภาพ วีดีโอ เพลง ต่างๆไว้ใน
เครื่องของตัวเอง แต่มักเจอปัญหาว่าตัวเองเครื่องเต็มอยู่บ่อยๆ และไม่รู้ว่าจะย้ายข้อมูลเหล่านั้นออกไป
ไว้อื่นยังงัย ไม่อยากมานั่งลบทีละรูป และอยากที่จะจัดการรูปภาพในเครื่องตัวเอง เพราะว่าไม่รู้ว่ามันไป
อยู่ตรงไหน บางคนไม่รู้เลยว่าตัวเองเก็บรูปและเพลงเหล่านี้ไว้เพื่ออะไร เพราะก็ไม่เคยได้นำกลับมาใช้หรือ
ดูซ้ำ ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆดังนี้

“เครื่องเต็มบ่อยมาก ต้องคอยลบรูป ยิ่งใน LINE ยิ่งเยอะมาก”

หญิง อายุ 60 ปี รับราชการครู กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดสมุทรปราการ พบที่ลานปฏิบัติธรรมสวนโมกข์
กรุงเทพ

“เราอยากที่จะจัดการเก็บรูปให้มันเป็นกลุ่มๆ มันทำได้ไหม”

หญิง อายุ 67 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบที่บ้านพักอาศัย

“ลูกเอาโทรศัพท์ไว้ถ่ายรูป เลยเครื่องเต็มไว ให้หลานทำให้อ”

ชาย อายุ 77 ปี ชาวราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนนทบุรี พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

“ไม่ค่อยได้ดูหรอก เก็บๆไว้ สุดท้ายก็ต้องลบอยู่ดีเพราะว่าเครื่องเต็ม”

หญิง อายุ 68 ปี ชาวราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่บ้านที่พักออาศัย

“อ้อ มันทำแบบนี้ได้ด้วยเหรอ นี่ก็เพิ่งรู้นะ ว่าดูได้ว่าเครื่องจะเต็มแล้วหรือยัง”

ชาย อายุ 68 ปี ชาวราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดพิจิตรพบที่บ้านที่พักออาศัย

4. การจัดการ (Manage) พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากรู้จัก พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 แต่เรื่อง พรบ. ลิขสิทธิ์ และ Creative Common ยังไม่รู้จักสักเท่าไร ส่วนมากจะระวังในเรื่องของการแชร์ข้อมูลข่าวสาร และรู้ถึงบทลงโทษที่จะได้รับหากทำผิด พรบ. ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“อ้อพรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 คือพอรู้บ้างนะ แต่ว่าอ่านเฉยๆก็พอไม่ต้องส่ง จะได้ไม่ต้องเดือดร้อน”ชาย อายุ 73 ปี ชาวราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัด ชลบุรี พบที่หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว เซนทรัลชลบุรี

“เห็นเขาบอกกันอย่างนั้นอย่างนี้ เราก็ต้องระวัง แต่ก็บางอย่างเรายังไม่รู้ว่ายังไง เรื่อง พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550”ชาย อายุ 60 ปี พนักงานขับรถ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดชลบุรี พบที่ศูนย์อาหารบิ๊กซีชลบุรี

“เราก็คุยกันในครอบครัว ไม่ได้อะไรกับใครอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ไม่น่าจะมีอะไรนะ”

ชาย อายุ 70 ปี ทำธุรกิจส่วนตัว กลุ่มตัวอย่างจังหวัดกำแพงเพชรลานงานตลาดชุม

“ไปเชิญตำรวจมาพูดให้ฟังเลยเรื่องนี้ ส่งเรื่องเข้าไป คนจะได้เข้าใจและระวังกันมากกว่านี้”ชาย อายุ 65 ปี ชาวราชการตำรวจเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

“เหมือนกำลังจะออก พรบ.ใหม่แล้วนะ”หญิง อายุ 60 ปี รับราชการครู กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดสมุทรปราการ พบที่ลานปฏิบัติธรรมสวนโมกข์กรุงเทพ

“เอาก็ควรจะเตือนๆกับบ้างนะเห็นก็มีส่งกันในไลน์เรื่องนี้”

ชาย อายุ 69 ปี รัฐวิสาหกิจเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่วัด

5. การสร้าง (Create) พบว่าผู้สูงอายุส่วนมากไม่เคยสร้างหรือเขียนองค์ความรู้ใหม่ๆ แนะนำให้คนอื่นไม่ได้สนใจในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆหรือแนะนำให้ผู้อื่นสร้าง และไม่รู้จักและไม่เล่นเฟซบุ๊กไลฟ์ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“ไม่รู้จะเขียนอะไร”

ชาย อายุ 69 ปี รัฐวิสาหกิจเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดเชียงใหม่ พบที่วัด

“ใครจะมาดู แล้วเขาจะเชื่อเราหรือ”

ชาย อายุ 60 ปี พนักงานขับรถ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดชลบุรี พบที่ศูนย์อาหารบิกชีชลบุรี

“เฟซบุ๊กไลฟ์มันแปลกๆดินะ แต่ไม่เอาดีกว่า”

ชาย อายุ 73 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจังหวัดชลบุรี พบที่ลานศาลากลางจังหวัด

“ไม่รู้จัก”

ชาย อายุ 77 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนนทบุรี พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

“Youtubeหรือก็ดินะ เห็นเขาสอนกันเรื่องธรรมะ แต่วามันก็ต้องเลือกดูหน่อย”

หญิง อายุ 74 ปี ข้าราชการเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดภูเก็ต พบที่ร้านอาหารริมชายหาด

“ก็ทำอยู่นะ มีหน้าที่ทำภาพคำธรรมะส่งไปให้คนอื่นในกลุ่ม LINE เพื่อจะได้เผยแพร่คำสอนที่ดีๆ”หญิง อายุ 62 ปี ที่ปรึกษาสถานธรรม กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพมหานคร พบที่ศูนย์อาหารเดอะมอลล์งามวงศ์วาน

4.3 กลุ่มที่ 3 ผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างที่ 3 ด้วยการเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปีใน 10 จังหวัดจำนวน 10 คน (ภาคผนวก ก) เพื่อสำรวจข้อมูลขีดความสามารถในการรู้เท่าทัน ICT ของ

ผู้สูงอายุไทย รวมทั้งแนวทางในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของผู้สูงอายุไทย ระหว่างวันที่ 1-25 มิถุนายน 2560 ใน โดยได้ทำจดหมายเพื่อขอเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับซึ่งทำให้ได้พบประเด็นต่างๆในการพูดคุยกะสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อผู้สูงอายุไทยในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access)พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยควรที่จะได้รับความรู้ในเรื่องของการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการคิดคำค้นหาต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะได้รับรู้ข่าวสารด้วยตนเองได้ และสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ส่งมาด้วยตนเองได้ ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆดังนี้

“มันเรื่องที่น่าเสียดายที่ผู้สูงอายุส่วนมากยังไม่สามารถค้นหาข้อมูลได้ด้วยตัวเอง เพราะว่าบางครั้งข้อมูลใหม่ๆ บางอย่างมันอยู่ตรงนั้น เราอยู่ที่ไหนเราก็สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว”

“มันเป็นวิธีของผมเวลาจะดูว่ามันจริงไม่จริง ก็ Copy คำเหล่านั้นไปวางหาใน Google ได้เลยว่ามันจริงไหมทำไมไม่มีคนสอนให้ผู้สูงอายุเขาทำแบบนี้บ้าง”

“ก็แค่คิดว่าจะหาอะไร ก็พิมพ์คำนั้นไปง่ายจะตาย มันคงยากตอนที่ต้องเลือกว่าจะกดไปที่ลิงก์ไหนมั้ง”

“ผู้สูงอายุเขาไม่รู้จักGoogle กันหรอก”

“เราก็ต้องค่อยๆ แทรกเรื่องการค้นหาเหล่านี้ไปในการเรียนรู้ของเขา เพราะว่า บางคนเขามาเรียนกับเราเพราะว่าเขาอยากทำอย่างอื่นมากกว่าแต่สุดท้ายมันก็เป็นส่วนหนึ่งของเขา เช่น จะเรียนทำรูป ก็ต้องหารูปเป็นก่อน”

“เราต้องใช้เวลาเขามากๆหน่อย เพราะว่าสอนไปบางที่เขาาก็ลืม หลักการง่ายๆของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่คือให้ไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของเขาและไม่ต้องจำ ให้ทำซ้ำๆ บ่อยๆ เพราะว่าถ้าให้จำจะเครียดและไม่เกิดการเรียนรู้กับเขา”

“บางที่เราไม่ต้องค้นเองก็ได้ ใช้วิธีการถามเขา ว่ามันคืออะไร เดียวก็มีคนเก่งๆเขาค้นมาให้แต่อย่างน้อยก็ควรที่จะถามเป็นหรือสงสัยบ้าง”

2. การประเมินข้อมูล (Evaluate) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยยังไม่ค่อยมีการประเมินข้อมูลก่อนส่งต่อให้ผู้อื่น ยังพบการส่งข้อมูลจดหมายลูกโซ่ การส่งข้อความภาพที่เป็นขอความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งไม่สามารถที่จะไปห้ามหรือแนะนำได้ เพราะเกรงว่าจะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ควรที่จะให้มีความตระหนักรู้ในเรื่องของความจริงก่อนที่จะบอกว่ามันมีประโยชน์กับผู้อื่น การประเมินข้อมูลยังรวมไปถึงการประเมินผลรับอีกด้วย ควรใช้หลักทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมด้วยจะดีมาก และควรที่จะสอนเทคนิคในการดูภาพตัดต่อ ต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ

“เออเห็นส่งกันจังเขาคงจะกลัวไม่รวยมั่งไอ้ที่บอกส่งต่อแล้วจะรวย จะถูกหวย จะไปห้ามเขาก็ไม่ได้ มันเป็นความเชื่อนะนี่ก็พูดยาก”

“หรืออาจจะเห็นว่าเขาไม่อ่านให้ดีๆ คนไทยอ่านหนังสือน้อยกว่า 6 บรรทัดแล้วนะ อ่านยังไม่จบส่งต่อเลย”

“ข่าวสารบางอย่างมันไม่อัปเดตก็ยังส่งกันต่อไปนะ เราจะทำยังไงให้รู้ว่ามันอัปเดตหรือไม่อัปเดต”

“ข้อมูลบางอย่างมันก็ไม่ได้เป็นอันตรายอะไร ถึงสงสัยว่ามันจริงหรือไม่จริงก็ยังส่งเพราะมันยังไม่มีโทษที่ออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่นให้ลองกินอาหารบางอย่างทุกวันเพื่อสุขภาพที่ดี”

“มันก็อาจจะไปแล้วแต่คน เรื่องการเมือง ศาสนา บางทีก็ตั้งรู้อยู่แล้วว่าไม่ควรโพสต์แชร์มา”

“การเล่นไลน์ บางทีเราต้องแฉวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ใช้คำนี้ก็ได้นะ คนแก่เขาเข้าใจ”

“บางคนที่เขาส่งข้อมูลที่ไม่ควรส่ง เราก็เชิญเขาออกเลยนะ มันควรจะมีมารยาทในการใช้พื้นที่ร่วมกัน แต่ตอนนี้ไม่มีใครทำ ใครอยากทำอะไรก็ทำ แล้วก็รู้สึกไม่ค่อยชอบในใจ”

3. การรวบรวม (Integrate) พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยจะมีปัญหาเกี่ยวกับการที่เก็บข้อมูลมากจนหน่วยความจำเครื่องเต็ม และไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ควรจะมีการสอนในเรื่องของการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การคิดก่อนเก็บ การเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การโอนย้าย และการลบข้อมูลที่ไม่จำเป็น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“ผู้สูงอายุเขาก็ไม่รู้ว่าเขาเก็บรูปเหล่านั้นไว้ทำไม อาจจะเก็บไว้เพราะความสบายใจมั้ง”

“เราก็ควรจะ让他รู้ว่าเขาสามารถเก็บข้อมูลได้เท่าไรก่อนเขาถึงจะได้ระวังในการเก็บข้อมูล ไม่ใช่เก็บมันทุกอย่าง”

“เขาอาจจะต้องรู้จักวิธีการจัดการข้อมูลให้มากกว่านี้”

“เดี๋ยวนี้เขาใช้โทรศัพท์ถ่ายรูป รูปมันเยอะมากเลย มันก็อยากจะเก็บไว้เผื่อจะได้เอาไว้ดู แต่ก็ไม่ค่อยได้ดู เพราะว่าหามันไม่เจอ ”

“ผมเก็บก็จริง แต่ผมส่งเสร็จผมก็ลบ คนอื่นเขาไม่ค่อยลบกันเท่าไรเขาก็เก็บๆไว้ในเครื่องแบบนั้นมันก็เต็มสิ”

“เครื่องแต่ละรุ่นมันก็มีวิธีในการเก็บและจัดการไม่เหมือนกันนะ”

4. การจัดการ (Manage) พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยค่อนข้างจะมีระวังในเรื่องของ พรบ. คอมพิวเตอร์ เพราะจะมีสื่อที่ส่งให้ความรู้ดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ในเรื่องของ พรบ. ลิขสิทธิ์ และ Creative Common ยังไม่รู้จักสักเท่าไร ควรให้ความรู้ในเรื่องของการแชร์ข้อมูลของคนอื่นและควรที่จะใส่ให้กับเจ้าของเนื้อหา และยังเป็นการประเมินข้อมูลให้กับผู้รับอีกด้วย ดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“คนส่วนมากมักจะรู้และระวังกันอยู่แล้วนะ”

“ส่งอะไรไปให้ใครก็ควรจะใส่เครดิตให้เนื้อหาหรือข้อความของเขาด้วย เหมือนเป็นการบอกแหล่งที่มา

“เรื่องนี้อาจจะดูเครียดๆ หน่อยอาจจะหาวิธีในการเรียนรู้ให้มันไม่เครียดนะ ผู้ใหญ่ไม่ค่อยชอบอะไรที่ยากหรือเครียด”

5. การสร้าง (Create) พบว่าบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยไม่ได้มีโอกาสในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองที่มีประโยชน์ของตนเองเพื่อส่งต่อหรือแนะนำให้ผู้อื่น ซึ่งความจริงแล้ววัยนี้เป็นวัยที่มีคุณค่าเหมาะแก่การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ให้กับคนรุ่นหลัง การจัดการความรู้ (KM) ซึ่งเห็นว่าควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้และช่องทางทาง ICT ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสมดังคำสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้

“ผู้สูงอายุเขาอาจจะไม่กล้าเขียน เพราะว่าเขาไม่มั่นใจว่าจะมีคนมาอ่านไหม”

“บางครั้งผู้สูงอายุการพิมพ์อะไรยาวๆ อาจจะต้องใช้เวลา และพิมพ์ในโทรศัพท์อาจจะไม่ไหว ควรจะสอนให้เขาใช้ฟังก์ชันที่เปลี่ยนเสียงเป็นตัวอักษรเขาจะได้ไม่เสียเวลาในการพิมพ์”

“การใช้มัลติมีเดีย น่าจะดีกว่าการเขียนเพราะสมัยนี้คนชอบดูมากกว่าอ่าน ถ้าสอนให้เขากล้าที่จะทำและมีความมั่นใจก็น่าจะดีนะ”

“การที่ผู้สูงอายุได้มีอะไรทำแบบนี้เป็นการฝึกสมองไม่ให้เขาเป็นโรคอัลไซเมอร์ ดีต่อตัวเขาด้วย”

“ให้การเรียนรู้ทุกอย่างอยู่ในความผ่อนคลาย และสนุกสนาน ดึงไปกับสิ่งที่เขาอยากทำ ผู้สูงอายุเขาจะมีความสุข”

“ถ้าทำได้ผู้สูงอายุเขาจะมีความสุขใจนะ”

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1. ผลการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ผู้วิจัยได้นำผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้ และกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งแบ่งองค์ประกอบรูปแบบออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การรับข้อมูล การหยุดคิด และการปฏิบัติ ตามรายละเอียดดังตาราง

ตาราง 13 แสดงผลการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบ ขีดความสามารถ	ขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	ผลการสำรวจขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	องค์ประกอบรูปแบบ
1. เข้าถึง (Access) เป็นการเข้าถึงสิ่งที่ ต้องการ และดึง ข้อมูลสารสนเทศ มาใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	1. ค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICTได้ด้วย ตนเอง 2. ใช้วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหา ข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICT 3. ใช้แหล่งข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่ สนใจผ่าน ICT เช่น Yahoo , Google 4. ระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์ และใช้ เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง ใน การค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่าน ICT 5. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลผ่าน ICT ด้วยตนเอง	ผู้สูงอายุมีความสามารถในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะ เป็น การค้นหาข้อมูล โดยวิธีการต่างๆ รวมไปถึงการใช้ แหล่งข้อมูล ส่วนใหญ่จะไม่ได้ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง มักจะได้รับข้อมูลต่างๆมาจากเพื่อน และญาติพี่น้องใน กลุ่ม LINE และยังไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้ แหล่งข้อมูลและคิดคำค้นหา ในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการ ได้ แต่จะมีบางคนถ้าเล่นอินเทอร์เน็ตมานานก็สามารถทำ ได้อย่างเชี่ยวชาญและสามารถแนะนำผู้อื่นได้โดย ผู้สูงอายุไทยควรที่จะได้รับความรู้ในเรื่องของการค้นหา ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการคิดคำค้นหาต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะได้รับรู้ข่าวสารด้วยตนเองได้ และสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ส่งมาด้วย ตนเองได้	<u>การสืบค้น</u> การให้องค์ความรู้ในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหา ข้อมูลต่างๆ ■ การสืบค้นด้วยแหล่งข้อมูล ที่เหมาะสม ■ การสืบค้นด้วยภาพ ■ การสืบค้นด้วยเสียง ■ แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

องค์ประกอบ ขีดความสามารถ	ขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	องค์ประกอบรูปแบบ
2. จัดการ (Manage) เป็นการจัดการ ประยุกต์ใช้ข้อมูล สารสนเทศและสิ่งที่ ต้องการกับสถานการณ์ การนำไปใช้	1. มีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง พรบ.คอมพิวเตอร์ 2550 2. มีความตระหนักถึงกฎหมาย พรบ.คอมพิวเตอร์ 2558 และ ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด 3. ใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 4. แนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา 5. สรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นในการสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	ผู้สูงมีความสามารถในระดับปานกลาง ในเรื่องของ พรบ.คอมพิวเตอร์ 2550 พรบ.ลิขสิทธิ์ 2558และการเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม แต่ในเรื่องของ พรบ.Creative Common ยังไม่รู้จัก ส่วนมากจะระวังในเรื่องของการแชร์ข้อมูลข่าวสาร และรู้ถึงบทลงโทษที่จะได้รับหากทำผิด พรบ.ยังไม่ค่อยมีความมั่นใจในการแนะนำผู้อื่นในการเผยแพร่ ควรให้ความรู้ในเรื่องของการแชร์ข้อมูลของคนอื่นไปควรที่จะใส่เครดิตให้กับเจ้าของเพื่อให้เครดิตต่อตัวเจ้าของเนื้อหาและยังเป็นการประเมินข้อมูลให้กับผู้รับอีกด้วย	<u>การสานต่อ</u> การให้องค์ความรู้ในเรื่องการส่งต่อข้อมูลด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ■ การใช้ Creative Common ■ การเข้าใจผู้รับและผู้ส่ง ■ การประเมินข้อมูลก่อนส่งต่อ

ตาราง 13 (ต่อ)

องค์ประกอบ ขีดความสามารถ	ขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	องค์ประกอบรูปแบบ
3..รวบรวม (Integrate) เป็นการรวบรวมข้อมูล สารสนเทศโดยการ เปรียบเทียบ และพิจารณา ข้อแตกต่าง	1.ดาวน์โหลด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 2. คัดลอก และวางเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 3. บันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหา หรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง 4. ค้นหาข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วย ตนเอง 5.แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสาร	ผู้สูงอายุมีความสามารถในระดับปานกลาง ส่วนมากจะเก็บรูป วิดีโอ เพลง ต่างๆไว้ในเครื่อง ของตัวเอง แต่มักเจอปัญหาว่าตัวเองเครื่องเต็มอยู่ บ่อยๆ และไม่รู้ว่าจะย้ายข้อมูลเหล่านั้นออกไปได้ อย่างไร ไม่อยากมานั่งลบทีละอัน และอยากที่จะ จัดการรูปในเครื่องตัวเอง เพราะว่ามันไปอยู่ ตรงไหน บางคนไม่รู้ตัวตัวเองเก็บรูปและเพลง เหล่านี้ไว้เพื่ออะไร เพราะก็ไม่เคยได้นำกลับมาใช้ หรือดูแต่ในเรื่องการแนะนำผู้อื่นในการเก็บรวบรวม ข้อมูลนั้น มีความสามารถที่ต่ำ ควรจะมีการสอนในเรื่องของการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การคิดก่อนเก็บ การเก็บข้อมูลอย่างเป็น ระบบ การโอนย้าย และการลบข้อมูลที่ไม่จำเป็น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย	<u>การสะสม/สมัคร</u> การให้องค์ความรู้ในเรื่องการเลือก สะสมข้อมูลหรือสมัครใช้งานด้วยการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ■ การประเมินก่อนสะสมข้อมูล/ สมัครข้อมูล ■ การจัดการข้อมูลในเครื่อง ■ การจัดการกลุ่ม

ตาราง 13 (ต่อ)

องค์ประกอบ ขีดความสามารถ	ขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	องค์ประกอบรูปแบบ
4. ประเมิน (Evaluate) การประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับ คุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความ มีประโยชน์ และประสิทธิภาพ ของข้อมูล	1. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ของแหล่งข้อมูลที่ค้นหาและที่ได้รับก่อนเก็บ รวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 2. ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆ แหล่งเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้อง ข้อมูล 3. ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความทันสมัย และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 4. ประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือ ข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น 5. เปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการตัด ต่อและดัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ ผู้อื่น 6. แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของ ข้อมูลที่มาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร	ผู้สูงอายุมีความสามารถในระดับปานกลาง ทั้งการ ประเมินคุณภาพของแหล่งข้อมูล ข้อเท็จจริง ภาพตัด ต่อ ผู้สูงอายุมักจะยังไม่เชื่อข่าวสารเหล่านั้นก่อน ตั้งแต่ครั้งแรก จะพยายามอ่านแะรู้ไว้เฉยๆ ยังไม่ส่ง ต่อ และเปรียบเทียบข่าวสารที่ได้รับกับที่วิวาตรงกัน หรือไม่ มักจะส่งต่อข้อมูลถ้าคิดว่าสิ่งนั้นมันเป็น ประโยชน์สำหรับผู้อื่นหรือไม่ได้มีพินิจหรือถึงกับ เสียชีวิตต่อผู้อื่น ซึ่งมาจากบรรทัดฐานของตัวเอง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องของการประเมินข้อมูล เพราะว่ากลัวผิดใจ หรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ต่างคน ก็ต่างส่งข้อมูลบางครั้งส่งซ้ำกันไปเรื่อยๆ ส่วนมากจะ ไม่รู้ว่ภาพถูกตัดต่อเป็นอย่างไร และมีความกังวลใน เรื่องของภาพตัดต่อว่าจะรู้ได้อย่างไรควรมีความ ตระหนักรู้ในเรื่องของความจริงก่อนที่จะบอกว่ามันมี ประโยชน์กับผู้อื่น การประเมินข้อมูลยังรวมไปถึง การประเมินผลรับอีกด้วย ควรใช้หลักทาง พระพุทธศาสนาเข้ามาเชื่อมด้วยจะดีมาก และควรที่จะ สอนเทคนิคในการดูภาพตัดต่อ ต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ	1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับ ข้อมูลข่าวสารจากการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารต่างๆ 2. การหยุดคิด(Think) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อ ไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมาก่อน 3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึง การนำข้อมูลไปหรือใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารต่างๆ

องค์ประกอบ ขีดความสามารถ	ขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ผู้สูงอายุไทย	องค์ประกอบรูปแบบ
5. สร้าง (Create) เป็นการปรับ ประยุกต์ ออกแบบ สร้างสรรค์และ นำมาใช้	1. ท่านเขียนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การเขียนบทความลงใน บล็อก วิกี 2. ท่านแนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 3. ท่านนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์ 4. ท่านแนะนำผู้อื่นในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์	ผู้สูงอายุนั้นมีขีดความสามารถในระดับต่ำ ในการเขียนความรู้ การแนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ ผ่านช่องทาง ICT ส่วนมากไม่เคยสร้างและไม่สนใจในการเขียนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไม่ได้ใช้ช่องทางในการแนะนำความรู้หรือนำเสนอ เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์ ผู้สูงอายุไทยควรมีโอกาสในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองที่มีประโยชน์ของตนเองเพื่อส่งต่อหรือแนะนำให้ผู้อื่น ซึ่งความจริงแล้ววัยนี้เป็นวัยที่มีคุณค่าเหมาะแก่การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ให้กับคนรุ่นหลัง การจัดการความรู้ (KM) ซึ่งเห็นว่าจะจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้และช่องทางทาง ICT ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสม	<u>การสร้างสัมพันธ์/การสอน</u> การให้องค์ความรู้ในการสานสัมพันธ์ และสอนแนะนำโดยการให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ■ การเข้าใจผู้อื่น ■ การสร้างองค์ความรู้

จากตารางการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้างต้น ทำให้สามารถร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 13 แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครั้งที่ 1

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ (การประเมิน)

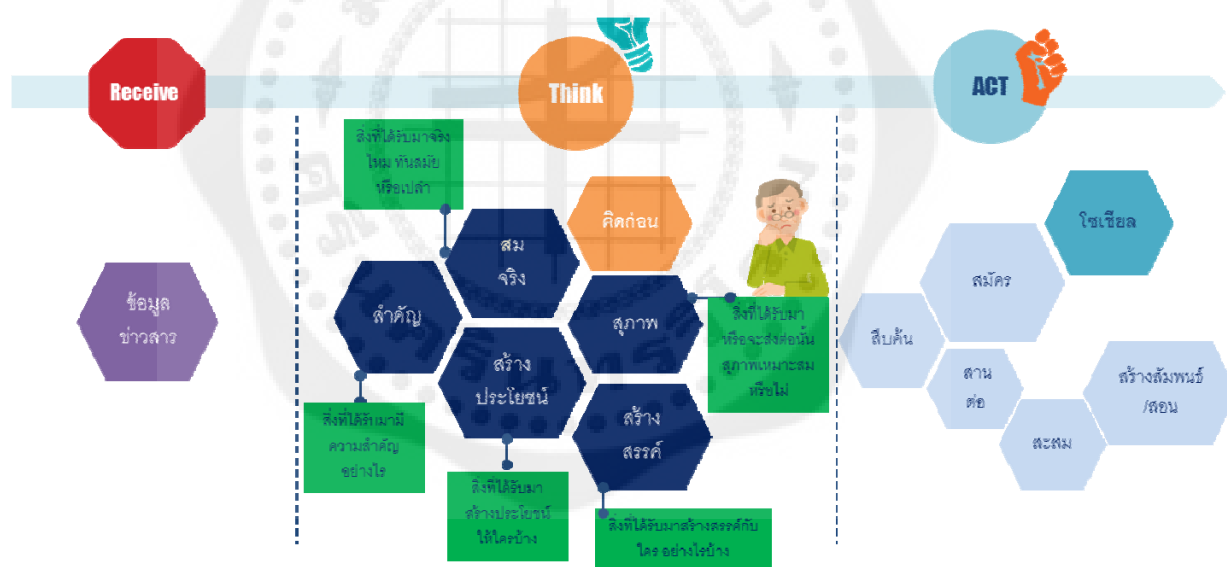
2. การหยุดคิด (Think) หมายถึง การหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ THINK ซึ่งประกอบด้วย (การประเมิน)

- TRUE จริงหรือไม่
- HELPFUL มีประโยชน์หรือไม่
- INSPIRATION สร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจหรือไม่
- NECESSARY มีความจำเป็นหรือไม่
- KIND เหมาะสมและสุภาพ ถูกกาลเทศะหรือไม่

3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึง พฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 ส (การประเมิน)

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
- ส 4 สม่คร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น (การสร้างสรรค์)

หลังจากนำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท ตรวจสอบชัดเจน และ ความถูกต้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ผู้วิจัยจึงปรับปรุงประกอบ หยุดคิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 14 แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครั้งที่ 2

องค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ (การประเมิน)

2. การหยุดคิด (Think) หมายถึง การหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ THINK ซึ่งประกอบด้วย (การประเมิน)

- ส1 สมจริง คือ การคิดไตร่ตรองถึงความจริงของข้อมูล โดยดูจากแหล่งที่มาของข้อมูล ความทันสมัย และคุณภาพ
- ส2 สร้างประโยชน์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมมีประโยชน์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส3 สำคัญ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสำคัญของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส4 สร้างสรรค์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความคิดสร้างสรรค์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส5 สุขภาพ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสุขและเหมาะสมของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึง พฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 ส (การประเมิน)

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
- ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น (การสร้างสรรค์)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ผลการศึกษาคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตาราง 14 แสดงผลการประเมินความเป็นไปได้ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

N=7

ข้อ	ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ	ความสอดคล้อง	
		IOC	ระดับ
1	ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	0.71	สอดคล้อง
2	ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา	1	สอดคล้อง
3	ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	1	สอดคล้อง
4	ความมีประโยชน์และเหมาะสม	1	สอดคล้อง
ค่าความสอดคล้องเฉลี่ย		0.92	สอดคล้อง

จากตาราง 14 พบว่าร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีค่าความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.92 โดยแบ่งเป็น มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และมีประโยชน์เหมาะสม โดยทั้ง 3 องค์ประกอบมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1 และมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์โดยมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.71 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบ่งออกเป็นแต่ละส่วนดังนี้

1. วัตถุประสงค์

- ควรมีความชัดเจนมากกว่านี้ ควรระบุหรือเพิ่มวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อให้เกิดความชัดเจนของกรอบงานวิจัย

2. การนำไปใช้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ (การประเมิน) ที่ถูกเรียกว่า โซเชียล (Social) ในยุคปัจจุบัน ดังนี้

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
สืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้เป็นบางส่วน และไม่สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยภาพ หรือเสียงได้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่รู้จักเครดิตการสืบค้น
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
สานต่อข้อความต่าง ๆ โดยไม่ได้ประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับ
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
สะสมข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากโดยส่วนมากไม่ได้กลั่นนำมาใช้ต่อ หรือกลับมาดู
- ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
สมัครเข้ากลุ่มหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ได้คัดกรองความสำคัญหรือประโยชน์ของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปร่วม หรือทำตามเพื่อน ๆ
- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น (การสร้างสรรค์)
ไม่ค่อยได้สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การหยุดคิด (Think) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย (การประเมิน)

- ส1 สมจริง คือ การคิดไตร่ตรองถึงความจริงของข้อมูล โดยดูจากแหล่งที่มาของข้อมูล ความทันสมัย และคุณภาพ
 - ส 2 สร้างประโยชน์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมมีประโยชน์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
 - ส 3 สำคัญ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสำคัญของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
 - ส 4 สร้างสรรค์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสามารถของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
 - ส 5 สุกภาพ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสุภาพและเหมาะสมของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ในกระบวนการหยุดคิดนั้นเป็นกระบวนการคิดไตร่ตรองที่มีลำดับขั้นตอนในการคิดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบตามหลักทฤษฎี คิดเป็น คือ องค์ประกอบทางวิชาการ (สมจริง) องค์ประกอบต่อตนเอง (สร้างประโยชน์ สำคัญ) และองค์ประกอบต่อผู้อื่นและสังคม (สร้างสรรค์ และสุภาพเหมาะสม) เปรียบเสมือนการคัดกรองข้อมูลโดยทำพฤติกรรมต่างๆจะถูกคัดกรองเช่นเดียวกันเช่น ข้อมูลต้องสมจริง สร้างประโยชน์และสำคัญก่อนที่จะ สะสมหรือสมัคร เป็นต้น

3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหลังจากได้ใช้หลัก 5 ส (การประเมิน) ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมดังนี้

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
สามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้ สืบค้นข้อมูลด้วยภาพหรือเสียงได้ และคำนึงถึงเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือและการให้เครดิตการสืบค้น
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
สานต่อข้อความต่างๆโดยประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับก่อน
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
สะสมข้อมูลต่างๆโดยดูถึงควมมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล

- ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
- สมัครเข้ากลุ่มโดยดูถึงประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล
- ส 5 สถานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้าง ความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค์)

สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงเช่น มีการตอบโต้สนทนาในกลุ่ม แนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆ รวมถึง สามารถการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น รวมทั้งมีมารยาทในการใช้โซเชียลร่วมกัน

โดยผู้วิจัยได้จัดทำ แผนการสอนกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยกิจกรรม ดังกล่าวเรียกว่า กิจกรรม “สูงวัย คิดก่อน โซเชียล” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบดังนี้

1. สมจริงหรือเปล่า คือ การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาว่าเป็นความจริงหรือไม่ เป็นไปได้หรือไม่ รวมถึงเป็นข่าวสารที่ทันสมัยหรือไม่ด้วยการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆเช่น ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้รู้ หรือเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

2. สูงวัย ส-ห้า ก่อน โซเชียลคือ หลักการคิดเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสาร ด้วยการหยุดคิดก่อน โซเชียล ด้วยหลักการ ส-ห้า ประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สร้างสรรค์ สำคัญ และสุภาพเหมาะสม ก่อนที่จะโซเชียล เช่น สืบค้น สมัคร สะสม สานต่อ สานสัมพันธ์

ซึ่งมีรายละเอียดการสังเคราะห์วิเคราะห์กิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังตาราง

ตาราง 15 แสดงผลกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการสื่อสาร

1. สมจริงรีเปล่า?					
สาระการเรียนรู้					
- การใช้ Google ในการค้นหาข้อมูล - เรียนรู้วิธีการใช้ Google - เทคนิคในการค้นหาคำค้นหา หรือ Google Image - การใช้ฟังก์ชันพิมพ์จากเสียงเพื่อค้นหาข้อมูลได้ไวขึ้น - เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ - การตรวจสอบภาพและวิดีโอติดต่อ					
กิจกรรมย่อย	ขีดความสามารถ				
	การสืบค้น	การประมวลผล	การประเมิน	การจัดเก็บ	การสื่อสาร
กิจกรรมที่ 1 Bingo จริงหรือไม่จริง? (30 นาที) 1. เปิดกรณีศึกษาถาม-ตอบเพื่อกระตุ้นความคิดในการตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับมา 2. โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องสื่อสุขภาพะ เช่น ข่าวสารในเรื่องสุขภาพ			✓		
กิจกรรมที่ 2 ทำอย่างไรถึงจะรู้ว่าจริงหรือไม่? (90 นาที) 1. แบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คนเพื่อเรียนรู้วิธีการใช้ Google ตรวจสอบความเป็นจริงของข่าวสาร และให้ข้อมูลแหล่งข้อมูลที่ต้องการ เช่น แพทย์เฉพาะทางบาทเดียว 2. ให้กรณีศึกษาและตรวจสอบข้อเท็จจริงจากวิธีการที่ได้เรียนรู้ไป	✓		✓	✓	✓

ตาราง 16 แสดงผลกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการสื่อสาร

2. สูญวัย ส-ห้า ก่อน โซเชียล					
สาระการเรียนรู้					
1. โซเชียลคืออะไร?					
1. สืบค้น 2. สะสม 3. สมัคร 4. สานต่อ 5. สร้างสัมพันธ์/สอน					
2. มารยาทในการใช้โซเชียลพื้นที่สาธารณะร่วมกัน					
3. หลักการคิด 5 ส ก่อนโซเชียล (THINK)					
■ สมจริง หรือไม่? ■ สร้างประโยชน์ หรือไม่ ? ■ สำคัญ หรือไม่ ? ■ สร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจ หรือไม่? ■ สุภาพ เหมาะสม หรือไม่ ?					
กิจกรรมย่อย	ขีดความสามารถ				
	การเข้าถึง	การประมวลผล	การประเมิน	การตัดสินใจ	การสร้าง
กิจกรรมที่ 3 ไดอารี่ของป้าคำ (45 นาที) ระดมสมองพฤติกรรมที่ดีในการใช้โซเชียลและส่งต่อไปหาหลักคิด ส-ห้า	✓	✓	✓	✓	✓
กิจกรรมที่ 4 โซเชียลคืออะไร? (30 นาที) ไหว้พฤติกรรมที่ทำบ่อยๆที่เรียกว่าโซเชียล	✓	✓	✓	✓	✓
กิจกรรมที่ 5 โซเชียลกันเถอะ (45 นาที) การเข้าใจผู้อื่นและระดมสมองมารยาทในการใช้โซเชียลสาธารณะ				✓	✓
เพลงสูญวัยคิดก่อนโซเชียลและทำกายบริหารหลังใช้ โทรศัพท์ (30 นาที)	✓	✓	✓	✓	✓

ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกวีดิทัศน์กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
<https://youtu.be/lme3EdWFYIs>

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1. ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยผ่านแบบประเมินความพึงพอใจโดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มทดลองที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2560 โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 29 คน ซึ่งข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาประมวล วิเคราะห์และสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 17 แสดงผลประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทัน ICT (N=29)

ข้อ	ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้	ระดับพฤติกรรม		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
เนื้อหากิจกรรม				
1	ได้รับความรู้ ความเข้าใจ หรือแนวคิดใหม่ ๆ จากการสัมมนา	4.32	0.63	มาก
2	เนื้อหาวิชาและการใช้ตัวอย่างมีความเหมาะสมกัน	4.25	0.62	มาก
3	เนื้อหาวิชาและกิจกรรมของการบรรยายมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน	4.32	0.69	มาก
4	เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการสัมมนา	4.19	0.76	มาก
5	เนื้อหาวิชาและแนวความคิดจากการสัมมนาเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ชีวิต	4.42	0.63	มาก
6	เนื้อหาวิชาตรงกับความคาดหวังของท่าน	4.22	0.72	มาก
	รวม	4.29	0.67	มาก
ทีมวิทยากร				
1	มีความรู้ความชำนาญในหัวข้อที่บรรยายเป็นอย่างดี	4.19	0.71	มาก
2	มีความกระตือรือร้นและกระตุ้นความสนใจผู้เรียนได้ดี	4.36	0.69	มาก
3	สามารถถ่ายทอดความรู้ได้น่าสนใจและเข้าใจง่าย	4.39	0.63	มาก
4	สามารถใช้ภาษาได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม	4.19	0.66	มาก
5	ผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในการสัมมนาได้ดี	4.55	0.54	มากที่สุด
6	เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	4.42	0.57	มาก
7	ตอบคำถาม ข้อสงสัยได้ชัดเจน และตรงประเด็น	4.42	0.63	มาก
	รวม	4.36	0.65	มาก
คะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยรวม		4.32	0.63	มาก

จากตาราง 17 พบว่า ความพึงพอใจของการทดสอบภาคสนามกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คะแนนเฉลี่ย 4.32 โดยแบ่งเป็นเรื่องของเนื้อหากิจกรรมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 4.29 และเรื่องทีมวิทยากร คะแนนเฉลี่ย 4.36 อยู่ในระดับมาก และพบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 25 คน หรือ ร้อยละ 86.21 เห็นว่าระยะเวลาในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม และ ทุกคน หรือร้อยละ 100 เห็นว่าสถานที่ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม

ในส่วนของการความคิดเห็นเพิ่มเติมของการประเมินความพึงพอใจกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้สูงอายุเห็นว่ากิจกรรมที่ได้เรียนรู้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ทำให้ได้รับความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการสืบค้นความจริง และควรจะมีการจัดกิจกรรมแบบนี้เรื่อยๆ และแนะนำให้กระชับเวลาให้เร็วขึ้นจากเดิม รวมถึงควรนำหลักการคิดก่อนไปสอนรวมกับการใช้โซเชียลมีเดีย

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ผลการติดตามตามผลขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง โดยผู้วิจัยได้ติดตามผลการเรียนรู้จากกลุ่ม LINE สูงวัยคิดก่อนโซเชียล ซึ่งให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สมัครเข้ากลุ่ม พบว่า

1. หลังจากเข้ากิจกรรมดังกล่าว ผู้สูงวัยมีการสอบถามเรื่องของความสมจริงของข้อมูลจากผู้สูงอายุในกลุ่ม เป็นจำนวน 5-6 ท่าน และได้ส่งข้อมูลที่มีการแจ้งเตือนความไม่สมจริงของข้อมูลกันในกลุ่ม รวมทั้งมีการสนทนาที่ได้ใช้หลักคิด 5 ส การเตือนกันในกลุ่ม รวมถึงการขอบคุณเมื่อได้รับข้อความดีจากเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันเอง

2. หลังจากที่ได้จัดกิจกรรมเป็นเวลา 15 วัน ผู้วิจัยได้ส่งข้อสอบถามการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบออนไลน์เข้าไปในกลุ่มเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำ พบว่าได้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 8.7 เต็ม 10 คะแนน

3. หลังจากที่ได้จัดกิจกรรมเป็นเวลา 30 วัน ผู้วิจัยได้ส่งภาพ Infographicเตือนความจำไปในกลุ่มไลน์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เตือนความจำเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. หลังจากที่ได้จัดกิจกรรมเป็นเวลา 90 วัน ผู้วิจัยได้ส่ง ไปสการ์ด เตือนความจำไปทางไปรษณีย์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เตือนความจำเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ภาพประกอบ 16 แสดงเอกสารเตือนความจำ Infographic และโปสเตอร์การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยี และการสื่อสาร

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3. ผลการประเมินยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยโดยประเมินยืนยัน 1. กิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยมีผลการประเมินยืนยันรูปแบบตามตารางดังนี้

ตาราง 18 แสดงผลการประเมินเพื่อยืนยันกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

N=11

ข้อ	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้	ความสอดคล้อง	
		IOC	ระดับ
1	ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	0.91	สอดคล้อง
2	ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	0.82	สอดคล้อง
3	ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา	1.00	สอดคล้อง
4	ความเหมาะสมต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียน	0.91	สอดคล้อง
5	ความเหมาะสมของเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
6	ความเหมาะสมของการใช้ภาษา	0.91	สอดคล้อง
7	ความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน	1.00	สอดคล้อง
	ค่าความสอดคล้องเฉลี่ย	0.92	สอดคล้อง

จากตาราง 18 พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย มีความสอดคล้องสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.94 โดยแบ่งเป็นมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา มีความเหมาะสมของเนื้อหา และมีความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน โดยมีค่าความสอดคล้องใน 3 องค์ประกอบเท่ากับ 1 รวมถึงมีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความเหมาะสมต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียนผู้เรียน โดยมีค่าความสอดคล้องใน 3 องค์ประกอบ 0.91 และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.82 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- หลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะทางหรือศัพท์ภาษาอังกฤษที่ยากเกินไป
- ลดระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมให้สั้นลง อาจจะ 30 นาที ต่อกิจกรรม เน้นให้ทำซ้ำๆ บ่อยๆ
- กิจกรรมควรมีการแสดงถึงความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบขีดความสามารถ(เชิงวิจัย)
- ควรมีการบอกวิธีการติดตามและวัดผลของแต่ละกิจกรรม
- ควรมีการเตรียมพร้อมในแง่ของอุปกรณ์ หรือ แอปพลิเคชัน เพื่อให้กิจกรรมไม่สะดุด
- อาจจะเปิดโอกาสให้สูงวัย แบ่งปันประสบการณ์ที่สอดคล้องกับกรณีศึกษา

ตาราง 19 แสดงผลการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อ
การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

N=11

ข้อ	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้	ความสอดคล้อง	
		IOC	ระดับ
1	ความถูกต้อง	0.82	สอดคล้อง
2	ความสมบูรณ์	0.73	สอดคล้อง
3	สามารถนำไปปฏิบัติได้	1.00	สอดคล้อง
4	ความมีประโยชน์	1.00	สอดคล้อง
ค่าความสอดคล้องเฉลี่ย		0.89	สอดคล้อง

จากตาราง 19 พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีค่าความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.89 โดยแบ่งเป็น ความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้ และความมีประโยชน์ ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1 และ มีความถูกต้อง มีความสมบูรณ์ โดยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.82 และ 0.73 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ควรนำเสนอขั้นตอนให้ชัดเจน ลำดับ 5ส ยังขัดแย้งในบางประเด็น อาจมีบางลำดับที่สามารถควบคู่กันไป
- ควรเพิ่มเติมขีดความสามารถลงไปในรูปแบบเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สรุปการศึกษาวิจัยดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจและศึกษาขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้การเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็น ผู้สูงอายุที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 201,046 คน (ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน จำนวนประชากรรายอายุกระทรวงมหาดไทย, 2558 และสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ สุ่มจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามาเน่ (Yamane 1976) ที่ค่าความเชื่อมั่นระดับ .05 โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 400 คน เพื่อสำรวจแบบสอบถามออนไลน์

3.2.2 กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.3 กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทยจำนวน 10 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.4 กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่เข้าร่วมทดลองการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยสุ่มจากประชากรซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 30 ท่าน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

การศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ 2. ตรวจสอบคุณภาพโครงร่างและองค์ประกอบการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย 3. ปรับปรุง โครงร่างองค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยและ 4. สำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2. ตรวจสอบคุณภาพโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบในการนำไปปฏิบัติ และ 3. ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1. ทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

ไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง2. ติดตามขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและ3. ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยพบว่า องค์ประกอบและขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย 5องค์ประกอบ ดังนี้

1. การรวบรวม (Integrate) เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศโดยการเปรียบเทียบ และพิจารณาข้อแตกต่าง
2. การประเมิน (Evaluate)เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศ
3. การจัดการ (Manage)เป็นการจัดการ ประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์การนำไปใช้
4. การเข้าถึง (Access)เป็นการเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ และดึงข้อมูลสารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. การสร้าง (Create)เป็นการปรับประยุกต์ ออกแบบ สร้าง ข้อมูลสารสนเทศและนำมาใช้ต่อ

ซึ่งผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย พบว่ามีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความสามารถในองค์ประกอบ การรวบรวม การประเมิน การจัดการ และการเข้าถึง ในระดับปานกลาง และ ความสามารถในการองค์ประกอบ การสร้าง อยู่ในระดับต่ำ

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่าผลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิต่อ ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความเป็นประโยชน์เหมาะสม และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ตามลำดับ

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของกิจกรรมการเรียนรู้จากรูปแบบการ

จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งในเรื่องของเนื้อหา กิจกรรม และทีมวิทยากร โดยที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และปัญหา มีความเหมาะสมของเนื้อหา มีความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความเหมาะสมต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียน และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนตามลำดับ และผลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้ มีความมีประโยชน์ มีความถูกต้องและสมบูรณ์ ตามลำดับ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้

1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ที่ถูกเรียกว่า โซเชียล (Social) ในยุคปัจจุบัน ดังนี้

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ สืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้เป็นบางส่วน และไม่สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยภาพ หรือเสียงได้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่รู้จักเครดิตการสืบค้น

- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ สานต่อข้อความต่าง ๆ โดยไม่ได้ประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับ

- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ สะสมข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากโดยส่วนมากไม่ได้กลั่นนำมาใช้ต่อ หรือกลับมาดู

- ส 4 สมัครง คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ สมัครงเข้ากลุ่มหรือทำกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ได้คัดกรองความสำคัญหรือประโยชน์ของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปร่วม หรือทำตามเพื่อน ๆ

- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น ไม่ค่อยได้สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การหยุดคิด (Think) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย

- ขั้นตอนที่ 1 ส 1 สมจริง คือ การคิดไตร่ตรองถึงความจริงของข้อมูล โดยดูจากแหล่งที่มาของข้อมูล ความทันสมัย และคุณภาพ
- ขั้นตอนที่ 2 ส 2 สร้างประโยชน์ คือ การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงควมมีประโยชน์ของข้อมูลต่อตนเอง
- ขั้นตอนที่ 3 ส 3 สำคัญ คือ การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงความสำคัญของข้อมูลต่อตนเอง
- ขั้นตอนที่ 4 ส 4 สร้างสรรค์ คือ การคิดพิจารณาไตร่ตรองความสร้างสรรค์ของข้อมูลต่อผู้อื่นและสังคม
- ขั้นตอนที่ 5 ส 5 สุภาพ คือ การคิดพิจารณาไตร่ตรองความสุภาพและเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้อื่นและสังคม ในกระบวนการหยุดคิดนั้นเป็นกระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรองที่มีลำดับขั้นตอนในการคิดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบตามหลักทฤษฎี คิดเป็น คือ องค์ประกอบทางวิชาการ (สมจริง) องค์ประกอบต่อตนเอง (สร้างประโยชน์ สำคัญ) และองค์ประกอบต่อผู้อื่นและสังคม (สร้างสรรค์ และสุภาพเหมาะสม)

3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ หลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมดังนี้

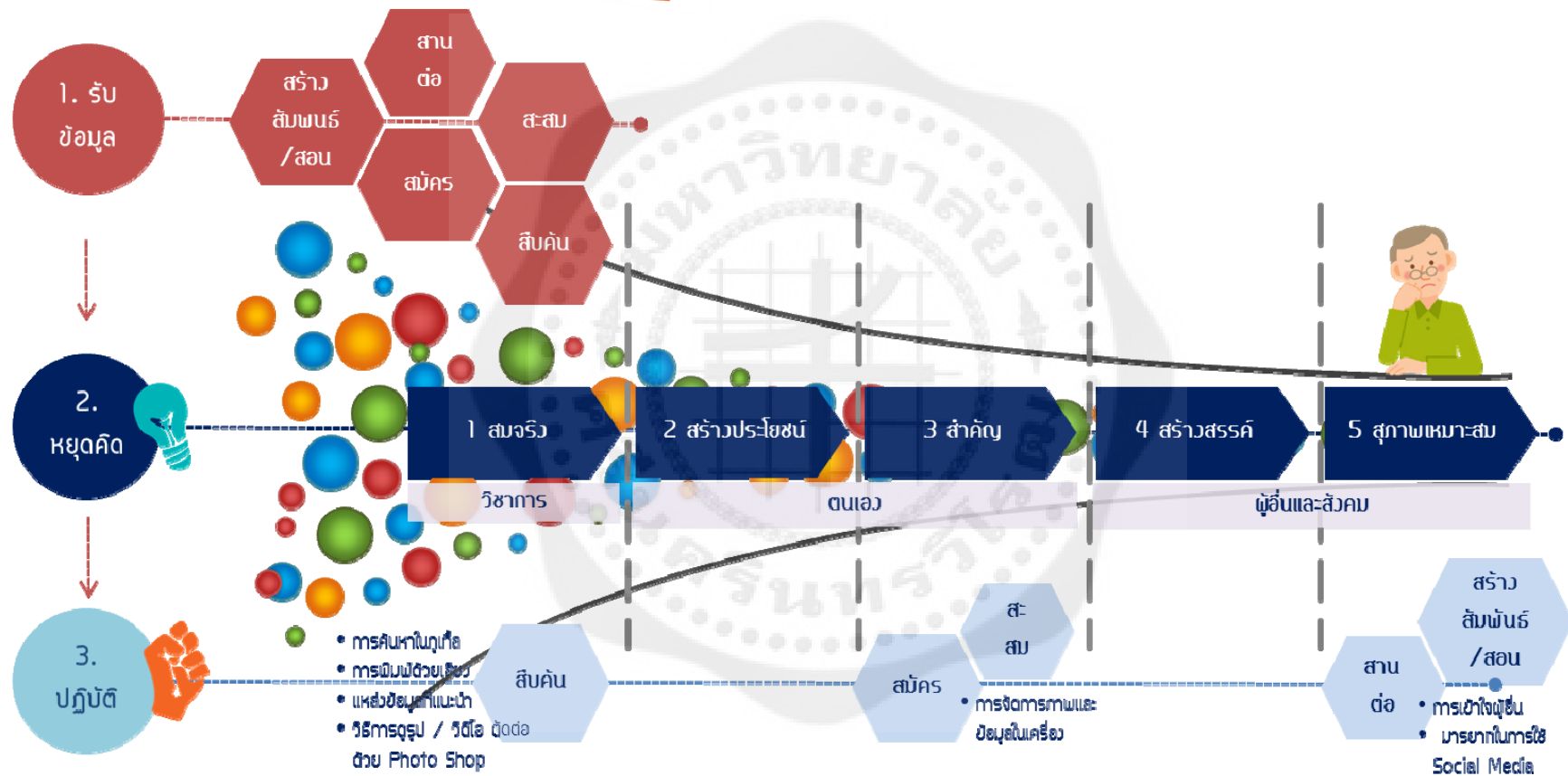
- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ สามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆ ด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้ สืบค้นข้อมูลด้วยภาพ หรือเสียงได้ และคำนึงถึงเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและการให้เครดิตการสืบค้น
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ สานต่อข้อความต่างๆ โดยประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับก่อน
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ สะสมข้อมูลต่างๆ โดยดูถึงควมมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล
- ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ สมัครเข้ากลุ่มโดยดูถึงควมมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล

■ ส 5 สถานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น**สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงเช่น มีการตอบโต้สนทนาในกลุ่ม แนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆ รวมถึง สามารถการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น รวมทั้งมีมารยาทในการใช้โซเชียลร่วมกัน**

รูปแบบการเรียนรู้เป็นการสร้างดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้โซเชียลของผู้สูงอายุ โดยหลักการคิด 5 ส สมจริงสร้างประโยชน์ สำคัญสร้างสรรค์ สุขภาพ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการใช้โซเชียลที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ภาพประกอบ 17 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย แบ่งออกเป็น

1.1 การอภิปรายขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน พบว่าผู้สูงอายุมีการเล่นโซเชียลมีเดียเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2559) จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถเปลี่ยนการส่งแบบสอบถามกระดาษ เป็นการส่งแบบสอบถามที่ออนไลน์ผ่านทางกลุ่มไลน์ได้ พบว่าผู้สูงอายุให้ความสนใจในการทำแบบสอบถามออนไลน์เป็นอย่างมาก รวมถึงให้ความสนใจในการส่งต่อไปให้เพื่อนๆ ของตนเอง มีผู้สูงอายุหลายคนส่งข้อความมาขอผลการสำรวจ เพราะอยากรู้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง แบบสอบถามถูกส่งไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถรับแบบสอบถามกลับมาครบภายในระยะเวลา 3 อาทิตย์ จำนวน 739 คน ทำให้เห็นว่าการส่งข้อความในโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตรงกับสภาพปัญหาที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา คือ โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถแพร่ขยายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการส่งข้อความเหล่านั้นมาจากเพื่อนสนิท ซึ่งตรงกับที่ (ธีรภัทร เจริญสุข.2558)กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีเครือข่ายแพร่กว้างขวางเมื่อผู้ใหญ่ว่างมาเล่นเน็ตและโซเชียลมีเดีย ก็มักจะมาพร้อมกับสังคมเพื่อน โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนเก่าสมัยยังเรียนหรือในที่ทำงาน พร้อมที่จะส่งข้อความ ข้อมูล ให้แพร่กระจายไปได้เร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิศปัตย์ ชัยช่วย. 2560)พบว่าการเล่นแอปพลิเคชันไลน์ (LINE)เป็นพื้นที่เสมือนของกลุ่มเพื่อนวัยเกษียณผู้สูงอายุพูดคุยกับลูกหลานและกลุ่มเพื่อนในวัยเยาว์ เช่น เพื่อนประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย

2. ผลการสำรวจเรื่องการใช้งาน ICT พบว่า อุปกรณ์ยอติต 3 อันดับแรกที่นิยมใช้ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ได้แก่ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และคอมพิวเตอร์พกพา ตามลำดับ สำหรับสถานที่นิยมใช้อินเทอร์เน็ต3 อันดับแรก ได้แก่ บ้าน/ที่พักอาศัย, ที่ทำงาน และตามสาธารณะ ตามลำดับและแอปพลิเคชันที่ใ้้มาก 3 อันดับแรก คือ LINE,YOUTUBE และFACEBOOK ตามลำดับ ซึ่งผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในปี 2559

3. ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย พบว่ามีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความสามารถในการองค์ประกอบ การรวบรวม การประเมิน การจัดการ และการเข้าถึง ในระดับปานกลาง และ ความสามารถในการองค์ประกอบ การสร้าง อยู่ในระดับต่ำ ผู้วิจัยพบว่า ใน

กระบวนการวิจัยการส่งแบบสอบถามออนไลน์เข้าไปในกลุ่มไลน์ของผู้สูงอายุ โดยขอความร่วมมือผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ขึ้นไปตอบแบบสอบถาม แต่กลับพบว่า มีผลสำรวจจำนวนหนึ่งเป็นของกลุ่มของวัยรุ่น และวัยกลางคนสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุบางท่านได้ส่งต่อข้อความเหล่านี้ไปยังลูกหลาน ครอบครัวของตนเอง โดยที่ยังไม่ได้อ่านให้ครบถ้วนหรือศึกษาข้อความเหล่านี้ให้ถูกต้องเสียก่อน สอดคล้องกับผลสำรวจขีดความสามารถที่อยู่ในระดับปานกลางซึ่งและตรงกับการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันของผู้วิจัยในการจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยของ (วิศปัตย์ชัยช่วย 2560) ที่กล่าวว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการรู้สารสนเทศและสื่อ (Information & Media Literacy) ให้กับผู้สูงอายุ

4. ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในองค์ประกอบของการสร้าง อยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มีความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเอง ไม่มั่นใจว่าจะมีใครเชื่อ หรือจะได้ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ที่ตนเองสร้างขึ้น มา เหตุผลดังกล่าวสะท้อนในเรื่องของการเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเองถึงแม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มารุรี อุไรรัตน์ และมาลี สบายยิ่ง (2560) กล่าวว่า ต้องทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองยังมีประโยชน์ มีศักยภาพหรือมีคุณค่าในตนเองอยู่ ด้วยการดึงศักยภาพ ความรู้ ความสามารถที่ผู้สูงอายุมีอยู่ในตัวเองออกมาให้ได้ โดยการส่งเสริมและสร้างให้ผู้สูงอายุมีจิตวิญญาณในการมองเห็นคุณค่าในตนเอง หรือมีเป้าหมายในชีวิตนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและเป็นสิ่งที่เป็นโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีได้ศึกษาไว้ในเรื่องของการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครแกนนำที่มีทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุด้วยตนเอง ให้สามารถเข้าถึง รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2558)

5. ผลการสำรวจขีดความสามารถจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีประสบการณ์ทางด้านผู้สูงอายุทั้ง 10 จังหวัดพบว่า จะพบประเด็นปัญหาที่คล้ายๆกัน คือ การส่งข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง เพราะการขาดทักษะในการประเมิน เป็นสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือผู้สูงอายุมีขีดความสามารถในเรื่องนี้อยู่ในระดับที่ต่ำ แต่การประเมินขีดความสามารถในเรื่องของการประเมินของตัวเองนั้นผลออกมาอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้เห็นว่า ความคาดหวังจากสังคมที่มองเข้าไป และความเป็นจริงที่ผู้สูงอายุเข้าใจนั้น มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เราควรสร้างความเข้าใจในเรื่องของการประเมินให้กับผู้สูงอายุก่อน และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอันดับแรกๆในการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เสนอแนะให้หน่วยงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการรู้สารสนเทศและสื่อ (Information & Media Literacy) ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อมิให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงทางออนไลน์ซึ่งกำลังเป็นปัญหาในปัจจุบัน (วิศปัติย์ ชัยช่วย: 2560) พบว่า ผู้สูงอายุกล่าวถึงข้อเสียการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) ว่า บางครั้งข้อมูลข่าวสารที่ส่งต่อกันมาไม่เป็นความจริง ข่าวหลอกลวง มีข้อเสีย LINE หลอกลวง กันมา ข่าวตมๆกัน มีหลายข่าวมาก มันก็มีแบบเหรียญสองด้าน มีทั้งดีและไม่ดี เราก็พิจารณาเอาเอง ว่าเป็นLINEแบบไหน พวกเล่นเกม หลอกล่อนการพนัน เกมเศรษฐี อะไรพวกนั้นมีทุกอย่าง เลือกอ่านเฉพาะคนที่รู้จัก และข่าวไม่มีความน่าเชื่อถือ

6. ข้อค้นพบจากการลงพื้นที่เข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างใน 10 จังหวัดนั้น ทำให้พบว่าพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพ ปริมณฑล และต่างจังหวัด มีความแตกต่างกัน จำนวนของผู้สูงอายุที่ใช้สมาร์ทโฟนและโซเชียลมีเดียในต่างจังหวัดน้อยกว่ากรุงเทพและจังหวัดหัวเมือง เนื่องจาก ไม่มีความสนใจในเรื่อง ICT ข้อจำกัดทางรายได้ และการส่งเสริมไอซีทีในชุมชน ซึ่งตรงกับที่โครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี ได้ศึกษาไว้ในหัวข้อของปัญหา ด้านชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนสังคม บางแห่งยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ และด้านฮาร์ดแวร์ พบว่า โอกาสในการใช้เทคโนโลยีไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากข้อจำกัดทางรายได้ หรือเทคโนโลยีไม่ได้ออกแบบมาสำหรับคนในกลุ่มนั้นๆ (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กวีพงษ์ เลิศวัชรรา และกาญจน์ศักดิ์ จารุพาน. 2555)กล่าวว่า ถึงแม้ผู้สูงอายุจะเริ่มปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อยผู้สูงอายุอีกจำนวนมากยังไม่สนใจเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทั้งนี้อาจเนื่องจากความยากในการใช้งานและผู้สูงอายุไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อยอีกทั้งเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีก้าวหน้าเร็วมากทำให้ผู้สูงอายุที่ยังล้าหลังและขาดทักษะการรู้คอมพิวเตอร์ยากที่จะติดตามความก้าวหน้าได้ทัน ดังนั้นปัญหาในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสารสนเทศและการสื่อสารนั้นเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุบางกลุ่มเท่านั้น ส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เพิ่งเริ่มใช้ ICT

7. ข้อค้นพบจากผู้วิจัยในการสำรวจขีดความสามารถคือ ประเด็นปัญหาในการใช้งานสื่อออนไลน์(Social Media)ร่วมกันเช่น การส่งข้อความดอกไม้สดดีวันจันทร์ การส่งข้อความต่างๆในยามวิกาลของเพื่อนในกลุ่ม การส่งข้อความที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล การคุ้ยแ่เรื่องส่วนตัวในกลุ่ม ซึ่งเป็นเรื่องของมารยาทในการใช้งาน Social Media ร่วมกันทั้งนั้น พบว่าไม่มีผู้สูงอายุท่านไหนกล้าจะทักบอกลสิ่งทีตนเองไม่ชอบในกลุ่มไลน์ (GROUPLINE) ให้กับเพื่อนในกลุ่มทราบ เพราะกลัวที่

จะมีการทะเลาะเบาะแว้ง ถึงแม้ว่าตัวเองจะเป็นผู้ที่มีบทบาทอยู่ในกลุ่มด้วยก็ตาม โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นมารยาทในการใช้ Social Media มาทำการสอบถามออนไลน์ออกไปกับผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ขึ้นไป พบว่าผู้สูงอายุไม่ชอบการส่งข้อความ/ภาพ ที่เป็นจดหมายลูกโซ่ข้อความ/ภาพที่ถูกส่งซ้ำๆ การส่งข้อความภาพข้อความ/ภาพ ที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ การส่งข้อความจำนวนมากภายในครั้งเดียว ซึ่งได้คะแนนความชอบ 1.68 1.94 1.80 1.99 ตามลำดับ และอยากให้มีการตั้งข้อตกลงในการใช้กลุ่มไลน์ (GROUPLINE) เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องมารยาทในการใช้ Social Media ควรจะเป็นสิ่งสำคัญอีกอันหนึ่งที่เพิ่มเติมในเรื่องของขีดความสามารถการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุไทย

8. ข้อค้นพบจากเป็นวิธีการลงไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้เราได้เห็นถึงท่าทางในการแสดงออกของผู้สูงอายุ บางครั้งมีคำตอบที่ขัดแย้งกับภาษาท่าทาง ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้น การให้ผู้สูงอายุได้สาธิต หรือทำให้ดู เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสารสนเทศได้มากขึ้น โดยมีการเตรียมตัวในเรื่องของความเหมาะสมในการเข้าไปสัมภาษณ์ การเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ การสร้างความน่าเชื่อถือของผู้วิจัย การสร้างแรงใจจูง การให้คุณค่า เช่น การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในการสัมภาษณ์ด้วยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การให้คำชื่นชม

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบ่งออกเป็น

2.1 การอธิบายผลองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับสมบูรณ์ เป็นรูปแบบเชิงระบบประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบการรับข้อมูล (Receive) 2. องค์ประกอบการหยุดคิด (Think) และ 3. องค์ประกอบ การปฏิบัติ (Act) โดยองค์ประกอบทั้งสามมีความสอดคล้องกับที่ ประชุม รอดประเสริฐ (2543) กล่าวว่า รูปแบบที่เป็นระบบจะประกอบด้วยองค์ประกอบ หรือส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือสิ่งที่ป้อนเข้าไป หรือข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ(Process) และผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบการรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ที่ถูกเรียกว่า โซเชียล ซึ่งประกอบด้วย สืบค้น สานต่อสะสมสมัครสอนและสานสัมพันธ์ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทัน

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service ,2007) ใน 4 องค์ประกอบคือ การเข้าถึง การจัดการ การรวบรวม และการสร้าง

2. องค์ประกอบการหยุดคิด (Think) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการคิด 5 ส ซึ่งประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สำคัญ สร้างสรรค์ และสุขภาพ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service ,2007) ในองค์ประกอบ การประเมิน โดยหลักการคิด 5 ส ตรงกับหลักการคิดก่อนพูดของต่างชาติ (Lee J. Colan. 2014) กล่าวถึงทักษะการคิดก่อนพูดว่า จะต้องหยุดคิดถามว่า T - is it True? H - is it Helpful? I - is it Inspiring? N - is it Necessary? K - is it Kind? ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักคิดเป็นของ โกวิท วรพิพัฒน์ (2513) คือ ส สมจริง ตรงกับการเข้าใจในหลักวิชาการ ส สำคัญ และส สร้างประโยชน์ ตรงกับการเข้าใจตนเอง และ ส สร้างสรรค์ ส สุขภาพ ตรงกับการเข้าใจต่อสังคมและผู้อื่น

3. องค์ประกอบการปฏิบัติ (Act) หมายถึงพฤติกรรมใหม่ของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมใหม่ในเรื่องของ การสืบค้น สานต่อ สะสม สมัคร สอนและสานสัมพันธ์ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service,2007) ใน 4 องค์ประกอบคือ การเข้าถึง การจัดการ การรวบรวม และการสร้าง

3. การอภิปรายผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3.1 การอภิปรายผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1. ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การรู้เท่าทัน ICT ให้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีคะแนนความพึงพอใจมาก การเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของ ICT มีจิตใจที่มีความสุขมากขึ้นจากการเข้าใจยอมรับตนเองและผู้อื่น ภูมิใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม มองเห็นคุณค่าของกิจกรรมและมีทัศนคติบวกกับการเป็นผู้สูงอายุจะช่วยบอกเล่าประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ และเห็นว่าความรู้ที่ได้จากกิจกรรมมีประโยชน์ในการนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ต้องการให้จัดเพิ่มเพื่อให้ผู้สูงอายุท่านอื่นได้มีโอกาสมาร่วม เนื่องจากการจัดกิจกรรมทั้งหมดใช้หลักการเรียนรู้จากประสบการณ์ สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles ซึ่งผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน และสามารถนำประสบการณ์เดิมนี้อิงสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่จึงทำให้ประสบการณ์ใหม่มีความหมายมากขึ้น จึงต้องยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของเขาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้น พร้อมทั้งใช้อำนาจความสะดวกมากกว่าการสอน โดยมีผู้อำนวยความสะดวก

สะดวก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ของคาร์ลโรเจอร์ (1969) โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของครูที่สอนผู้ใหญ่ว่า ควรจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ที่มีเป็นคุณสมบัติสำคัญคือ 1. การให้ความไว้วางใจ และความนับถือยกย่องแก่ผู้เรียน 2. การมีความจริงใจต่อผู้เรียน 3. การมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งการตั้งใจฟังผู้เรียนพูด โดยผู้วิจัยได้สร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรม ด้วยการแข่งขันและการแจกของรางวัล โดยการสะสมเงินรางวัล (ปลอม) เพื่อนำมาแลกของรางวัลในตอนท้าย และเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้การสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ของ David A. Kolb. (1984) คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียน และการเรียนการสอนภายนอกห้องเรียนก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2. ข้อค้นพบเรื่องของเวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ต้องคำนึงให้มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุบางคนมีภาระ ซึ่งไม่สามารถเข้าเรียนได้ถึงตอนเย็น ควรเข้าใจถึงความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับ Malcolm S. Knowles. (1978) และ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์.2547: 248-249)ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory)โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอเช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอนและประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (Pace of Learning)

3. ผลการติดตามตามผลขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง โดยผู้วิจัยได้ติดตามผลการเรียนรู้จากกลุ่มไลน์ (GROUPLINE) สูงวัยคิดก่อนโซเชียล ซึ่งให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สมัครเข้ากลุ่ม พบว่าหลังจากเข้ากิจกรรมดังกล่าว ผู้สูงวัยมีการสอบถามเรื่องของความจริงของข้อมูลจากผู้สูงอายุในกลุ่ม เป็นจำนวน 5-6 ท่าน และได้ส่งข้อมูลที่มีการแจ้งเตือนความไม่สมจริงของข้อมูลกันในกลุ่ม รวมทั้งมีการสนทนาที่ได้ใช้หลักคิด 5 ส รวมถึงการขอบคุณเมื่อได้รับข้อความดีๆจากเพื่อนผู้สูงอายุด้วยตนเอง และหลังจากที่ได้จัดกิจกรรมเป็นเวลา 30-90 วัน ผู้วิจัยได้ส่งภาพ Infographic เข้าไปในกลุ่มไลน์ และส่งไปรษณีย์ ไปรษณีย์ เพื่อย้ำเตือนความจำการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำเรื่องราวเหล่านี้ไปพูดคุยกับเพื่อนฝูง ลูกหลาน และเป็นการเพิ่มทักษะในการสร้างและแบ่งปันองค์ความรู้ สอดคล้องกับการวิจัยของ (ณัฐนันท์ ศิริเจริญ: 2558) กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ควรเริ่มต้นฝึกฝนจากในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด โดยการสร้างความถี่ในการใช้รูปแบบดังกล่าว เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับในครอบครัว ครอบครัว ด้วยการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ การเป็นที่ปรึกษาหารือซึ่งกันและกันในทุกเรื่อง เมื่อมีปัญหาความคับข้องใจหรือมีเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจและ

ต้องการคำปรึกษา เกิดการส่งข้อมูลข่าวสารของสมาชิกครอบครัวเพื่อช่วยให้รับรู้ความเป็นไปของสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมรอบตัวมากขึ้น เป็นการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวให้ดีขึ้น

3.2 การอภิปรายความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

1. ผลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสอดคล้องในทุกองค์ประกอบการประเมิน แต่พบข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ควรหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะทางหรือศัพท์ภาษาอังกฤษที่ยากเกินไปควรลดระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ให้สั้นลง (ประมาณ 30 นาที/กิจกรรม) เน้นให้เกิดการทำซ้ำๆ บ่อยๆ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแบ่งปันประสบการณ์ที่สอดคล้องกับกรณีศึกษาให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อารี พันธมณี, 2546) ที่กล่าวว่า หากมีการส่งเสริมความรู้ให้เพิ่มขึ้นด้วยวิธีที่เหมาะสม จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิม ไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ถูกต้องและถาวร ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้ผ่านขั้นการร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นจนเกิดความคิดรวบยอด จะนำความรู้ไปประยุกต์ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เมื่อผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตามความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมตามมาโดย (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์.2547: 248-249) กล่าวว่า ต้องมีการวางแผนในเรื่องของการจัดกิจกรรมให้ตรงกับผู้เรียนอย่างแท้จริง คำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัด เพื่อความมีประสิทธิภาพของการเรียนรู้สอดคล้องกับ (Malcolm S. Knowles. 1978) ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ควรจะมีการวางแผนดังนี้

1. สำรวจความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยสามารถบอกเป้าหมายในการเรียนรู้ได้
2. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างความแตกต่างระหว่างบุคคลปัจจัยของการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเวลาสถานที่รูปแบบการเรียนรู้
3. การเรียนรู้ต้องเกิดจากประสบการณ์สำหรับผู้สูงอายุโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์(Experiential Learning) โดยผ่านผู้อำนวยความสะดวก(Facilitator)
4. สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2. ผลความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสอดคล้องในทุกองค์ประกอบในการประเมินมีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้ และควมมีประโยชน์ มีความถูกต้องสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. แบบสอบถามที่ให้ผู้สูงอายุตอบควรมีจำนวนข้อที่ไม่มาก และใช้ภาษาที่สั้น กระชับรัด ได้ใจความ เพื่อให้ง่ายต่อการทำแบบสอบถามของผู้สูงอายุ ซึ่งการใช้แบบสอบถามออนไลน์ให้ผู้สูงอายุตอบกลับมาอาจจะไม่ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงเท่าที่ควร จึงควรมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและการกำหนดมาตรวัดของแบบสอบถามควรเป็นเลขคู่ เพราะการใช้มาตรวัดแบบสอบถามเป็นเลขคี่ ทำให้ผู้สูงอายุที่ไม่มั่นใจคำตอบจะเลือกตอบมาตรวัดตรงกลางส่งผลให้ข้อมูลที่ได้มีค่าตรงกลาง คือ มีขีดความสามารถในระดับปานกลาง

2. ในเรื่องของการศึกษาขีดความสามารถ ควรระบุลำดับขีดความสามารถการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับรวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเฉพาะเจาะจงในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจจะไม่ต้องใช้อุปกรณ์ที่มีค่าใช้จ่ายมาก ควรเลือกกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อทรัพยากรในพื้นที่ ไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่มีราคาแพงและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

4. กิจกรรมการเรียนรู้จากรูปแบบการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารควรแบ่งจัดเป็นจำนวนความถี่หลายครั้งและใช้เวลาให้น้อยลง เนื่องจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรเกิดขึ้นบ่อยๆครั้ง และใช้เวลาไม่นานมาก ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสามารถจดจำ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความกระชับและเข้าใจได้ง่าย ไม่ควรใช้ภาษาเฉพาะทางหรือภาษาอังกฤษ จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าใจความหมาย และควรเริ่มประมาณ 9.30-10.00น. และเลิกก่อน 15.00 น.

6. หลังกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นควรมีการรวมกลุ่มเป็น Community of Practice (COP) หรือการสร้างกลุ่มไลน์ (GROUPLINE) เพื่อติดตามขีดความสามารถ รวมทั้งให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในการสอบถามข้อสงสัยหรือสอบถามความสมจริงของข้อมูลหลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมไปแล้ว

7. จากผลการประเมินขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร องค์ประกอบของการสร้าง หรือการสร้างองค์ความรู้นั้น ควรจะมีกิจกรรมเพิ่มเติมที่ส่งเสริมในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้สำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีประสบการณ์เดิมที่สำคัญที่สามารถดึงหรือนำเอาองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเหล่านั้นไปสอนหรือแบ่งปันให้กับผู้อื่น หรือคนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน

8. ควรมีการนำรูปแบบไปนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปใช้จริงกับผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ โดยมีการวางแผนและดูความเหมาะสมของผู้สูงอายุ ตามหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย โดยแบ่งเป็นระดับเช่น ขีดความสามารถระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง และศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถดังกล่าว เพื่อให้สามารถเลือกกลุ่มผู้เรียนให้ตรงกับระดับขีดความสามารถ ส่งผลให้การพัฒนาขีดความสามารถมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. จากผลการประเมินในเรื่องของขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย องค์ประกอบของ การสร้าง หรือการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งอยู่ในระดับต่ำ ควรมีการศึกษาในเรื่องของขีดความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของผู้สูงอายุ(KM FORELDER) อย่างลึกซึ้งเพราะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีประสบการณ์เดิมที่สำคัญที่สามารถดึงหรือนำเอาองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเหล่านั้นไปสอนหรือแบ่งปันให้กับผู้อื่น หรือคนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน

3. ควรมีการสำรวจและพัฒนาเกี่ยวกับข้อตกลงร่วมกัน หรือมารยาทในการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุหลายท่าน เห็นด้วยว่าควรจะมีปฏิบัติ เหมือนเป็นกฎกติกาในการใช้พื้นที่สาธารณะ

4. ควรมีการศึกษาและพัฒนาเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุไทย โดยเครื่องมือควรจะตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น ใช้งานง่าย เป็นภาษาไทยและตัวอักษรใหญ่ รวมถึงมีความสามารถในการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงของข้อมูลจากแหล่งข่าวต่างๆได้

5. ควรมีการศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสารสนเทศของผู้สูงอายุไทยเชิงพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรม หรือ เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันมาเปรียบเทียบและใช้ร่วมกัน เช่น สติ พหุสูตรกาลามสูตร เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2542). **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.dop.go.th/download/laws/law_th_20152309154750_1.pdf.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2546). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.dla.go.th/upload/regulation/type1/2554/2/488_1.pdf.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ (2560). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564)**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.dop.go.th/download/laws/law_th_20152309144546_1.pdf.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553)**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.dop.go.th/download/laws/regulation_th_20152509163042_1.pdf.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**. สืบค้น เมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.mdes.go.th/assets/portals/1/files/590613_4Digital_Economy_Plan-Book.pdf.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). **รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2559**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g. edu1.pdf.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu 31.pdf.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). **คู่มือการอบรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 18 ชั่วโมง**. สระบุรี : อินดี้อาร์ต.
- กวีพงษ์ เลิศวัชรา และกาญจน์ศักดิ์ จารุปาน. (2555). **การศึกษาปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ**. วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- กันตพล บันทัดทอง. (2557). **พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กาญจนา แก้วเทพ; นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง. (2554). **ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร : เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : โครงการเมธีวิจัยอาวุโส กระทบทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาไทย.
- กิริยา สมวาทสรรค์ และกุลทิพย์ ศาสตรระจุ. (2559). **การศึกษาพฤติกรรมในการสื่อสาร กับการส่งต่อข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิเทศศาสตร์และนวัตกรรม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2560). **แนวโน้มโลก 2050 สังคมโลก...สังคมผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.kriengsak.com/elderly-world-3>.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2513). **การคิดเป็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://news.npru.ac.th/userfiles/LIBRARY/nm_files/20160902105539_PR%20arit%20thinking.pdf.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2513). **คิดเป็น**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://nfethangam2.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>.
- คณะกรรมการการวิจัยสังคมสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม วุฒิสภา. (2534). **ปัญหาผู้สูงอายุและแนวทางแก้ไข พ.ศ. 2534**. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- ครรชิต มัลลย์วงศ์. (2540). **นวัตกรรมทางเทคโนโลยี 200 ทศนะไอที**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- คัมภีร์ สุดแท้. (2553). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก**. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 4(2) : 113-125.
- จنگลณี ชูติมาเทวินทร. (2544). **การฝึกอบรมเชิงพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทนา รณฤทธิวิชัย. (2530). **การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: นิตยสารหมอชาวบ้าน. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/4930>.
- จิตติมา อัครนิติพงศ์. (2556). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. (เอกสารประกอบการสอน). สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

- จุฑารัตน์ ประเสริฐ. (2557). พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้าง
ความสัมพันธ์กับผู้อื่นสำหรับผู้สูงอายุไทย. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
เฉลิมพล แจ่มจันทร์. (2555). ข้อพิจารณามโนทัศน์ใหม่ของ “นิยามผู้สูงอายุ” และ “อายุเกษียณ” ใน
ประเทศไทย. วารสารประชากร. 4(1) : 139.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550). รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยวิชิต เขียวชนะ. (2560). การสร้างและการพัฒนาโมเดล/รูปแบบ/แบบจำลอง/ตัวแบบ. วารสาร
ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 9(1) : 1-11.
- ชูชัย สมบัติไกร. (2550). การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกานต์ บุญรอด. (2557). แนวทางในการออกแบบการสร้างเนื้อหาบนเว็บไซต์เครือข่ายสังคม
ออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2557). การสื่อสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศจากสื่ออินเทอร์เน็ตของ
นักศึกษาระดับปริญญาตรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2557). การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต
ในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก. สาขานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2558). กรณีศึกษาการใช้สื่อใหม่ผ่านโซเชียลมีเดียในโทรศัพท์มือถือเพื่อส่งเสริม
คุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ณ ประเทศนิวซีแลนด์. Veridian E-
Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ.
8(3) : 96-116.
- ณัฐพัฒน์ ชลวณิช. (2556). พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นที่มีต่อแอปพลิเคชัน LINE ของ
ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศนา แคมมณี. (2556). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ ฯ ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ทศนา แคมมณี. (2554). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). โซเชียลมีเดีย กับสังคมไทยทำงาน. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560,
จาก <https://www.thairath.co.th/content/493094>.

- ธาดาธิเบศร์ ภูทอง และ นัทธมน มั่งสูงเนิน. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการยอมรับบริการสุขภาพผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้สูงอายุ. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10(3) : 548-566
- ธิดารัตน์ สาระพล. (2555). บทที่ 5 การประเมิน วิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://autano.blogspot.com/2012/01/5.html>.
- ธีรภัทร เจริญสุข (2558). นีคือ 5 เหตุผล ทำไมผู้ใหญ่เล่นโซเชียล แล้วอันตรายกว่าวัยรุ่น. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www2.manager.co.th/mwebboard/listcomment.aspx?Mbrowse=20&q Number=384349>.
- นริภัทร ผิพพอใช้. (2553). การพัฒนาโมดูลชุดฝึกอบรมการส่งเสริมการรู้สารสนเทศตามลักษณะของ กลุ่มผู้เรียนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทา วิฑูฒิตักดี. (2550). การรู้สารสนเทศ : ความสามารถที่จำเป็นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารห้องสมุด. 51(2) : 17-24.
- นันทิช ฉลองโภคศิลป์ และ หทัยชนก สุขเจริญ. (2555). พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2552). การรู้เรื่องการอ่าน การรู้สารสนเทศ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ. วารสาร บรรณศาสตร์ มศว. 2 : 109-123.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2554). การรู้เท่าทันสื่อ: การก้าวทันบนโลกข่าวสาร. วารสารนักบริหาร 31(1) : 117-123.
- ประจักษ์ ทรัพย์อุดม. (2550). แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วย Competency. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2543). นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ประดิษฐ์. (2556). ความชราภาพในยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://medicarezine.com/2014/11/gerontechnology/>.
- ปิยวัฒน์ เกตุวงศา; และ ศุทธิดา ชนวนัน. (2558). ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ความหลากหลายทางคุณลักษณะและพฤติกรรม. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2553). **การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านเว็บตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบนำตนเองและแบบใช้ทรัพยากรเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้ใช้บริการศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา.** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชิตา อุปถัมภ์. (2559). **พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ.** วารสารวิจัยราชภัฏพระนครสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11(1) : 252-261
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). **ถอดรหัส ลับความคิด เพื่อการรู้เท่าทันสื่อ.** กรุงเทพฯ: ออฟเซ็คทรี เอช.
- พิชยา พรมาลี. (2549). **การพัฒนารูปแบบโครงข่ายเพื่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. (2554). **สื่อสังคมออนไลน์ : สื่อแห่งอนาคต = Social media: Future Media.** วารสารนักบริหาร. 31(4): 99-103.
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. (2551). **ทักษะการจัดการความรู้** สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 256, จาก <http://wachum.org/eBook/4000111/doc1-2.html>.
- มาตุรี อุไรรัตน์ และมาลี สบายยิ่ง. (2560). **การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ:กรณีศึกษามูลนิธิสงเคราะห์คนชราอนาถา แห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา.** วารสารกึ่งวิชาการ. 38(1) : 29-44.
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2560). **เทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันและการทำงาน.** สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/econtent/sg003/Document/1.Pdf>.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2557). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย. (2555). **รู้เท่าทันสื่อ ICT.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- รังสรรค์ สุกันทา. (2012). **การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) : ขีดความสามารถที่จำเป็นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.** สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.ptpcommunity.com/?p=214>.

- วรรณรัตน์ รัตนวรางค์. (2558). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหาข้อมูลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. 7(1): 169-185.
- วรารักษ์ สีนถาวร. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบร่วมมือโดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลักในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ และทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของนักศึกษาครูระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ปรินญาครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย โชควิวัฒน์. (2559). แนวทางแก่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวง. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก [https:// www.matichon.co.th/news/126637](https://www.matichon.co.th/news/126637).
- วิทย์ วิศุทเวทย์ และเสฐียรพงศ์ วรณป. (2552). พระพุทธศาสนา ม.1. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- วิภาณันท์ ม่วงสกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังด้วยแนวคิดพหุพลัง. วารสารวิจัยสังคม. 38 : 93-112.
- วีร์ ตันตือนานนท์. (2556). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับแรงงานกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันและการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2554). ความรู้พื้นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกรรม.
- วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2560). การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10(1) : 905-918.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2523). แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- แวตตา เตชาทวิวรรณ. (2551). การบูรณาการการรู้สารสนเทศกับระบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ ปว.ด. (คอมพิวเตอร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2556) . การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2554). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศุภนิศา เกษมสันต์. (2546). **บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการสร้าง**
ความสัมพันธ์ แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPPI Club. คณะนิเทศศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภศิลาปี กุลจิตต์เจือวงศ์. (2556). **ไลน์รูปแบบการสื่อสารบนความสร้างสรรค์ของสมาร์ทโฟน: ข้อดีและ**
ข้อจำกัดของแอปพลิเคชัน. วารสารนักบริหาร. 33(4) : 42-54.
- สถิตพงศ์ ธนวิริยะกุล. (2556). **มโนทัศน์ใหม่ นิยามผู้สูงอายุและการขยายอายุเกษียณ.** กรุงเทพฯ ฯ :
 มูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย
- สมาน ลอยฟ้า. (2554). **ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยีสารสนเทศ.** วารสารสารสนเทศศาสตร์. 29 (2) : 56-58.
- สมาน ลอยฟ้า. (2557). **พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในชนบท.** อินฟอร์เมชั่น.
 21(2): 18-28.
- สมาน อัครภูมิ. (2550). **การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก.** (เอกสาร
 ประกอบการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี.
- สมุทร ชำนาญ. (2546). **การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.**
 ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สถานิตย์ กายาผาด; ไชยา ภาวบุตร และสุรศิลาปี มูลสิน. (2542). **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต.**
 กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟเอดิเตอร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์และเน้นที่การปฏิบัติ.**
 กรุงเทพฯ : กลุ่มส่งเสริมวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๕๐)**
 สืบค้น เมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก [http://www.mua.go.th/users/he-](http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution%202550.pdf)
[commission/doc/law/Constitution 2550.pdf](http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution%202550.pdf).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ**
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่10.เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2560
 จาก, <http://www.nesdb.go.th/download/article /article20160323112418.pdf>.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2560). **ยุทธศาสตร์การวิจัยประเด็นด้านผู้สูงอายุและสังคม**
สูงอายุ (พ.ศ. 2556-2559). สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.nrct.go.th/>.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2550, 28 กุมภาพันธ์). **การสัมมนาเผยแพร่ผลผลิตทางการวิจัยเรื่องการเปลี่ยน**
ผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
 แห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). **เอกสารประมวลสถิติ**

ด้านสังคม ประชากรสูงอายุอาเซียน พ.ศ.2558. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2553). **คลังความรู้และกฎหมาย.**

เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.etda.or.th/laws-sharing.html>.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559).

รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2559.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2560).

รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2560. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. (2558). **สื่อออนไลน์ ประโยชน์เยอะ ภัยร้ายเยอะ.** สืบค้นเมื่อ 1

สิงหาคม 2560, จาก <https://www.ega.or.th/th/content/890/1904/>.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** สืบค้นเมื่อ 1

สิงหาคม 2560, จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย**

พ.ศ.2557. สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับ**

ผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.

สำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). **รายงานเชิงวิเคราะห์**

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุไทย. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สิริชัย ดีเลิศ. (2558). **ระบบสารสนเทศและการจัดการ.** คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ. (2549). **การรับรู้ของคนไทยเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในยุค**

โลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุคี ศิริวงศ์พากร. (2556). **การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถใน**

การพึ่งตนเองสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

สุชาดา กิระนันท์. (2541). **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธีร์ นวกุล. (2551). **เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.

- สุปราณี ศรีจิตตราภิมุข. (2558). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมาลี เมืองไพศาล. (2531). **การจัดการระบบข้อมูล**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2547). **จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิชา เป้าอารีย์. (2558). **ผู้สูงอายุไทยกับการใช้เวลาว่าง**. ศูนย์สำรวจความคิดเห็นด้าโพล. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2553). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์. (2543). **การศึกษาแนวคิดเพื่อกำหนดตัวแปรความรู้เท่าทันสื่อสำหรับการวิจัยสื่อสารมวลชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2554). **การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2550). **รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อารีพันธ์มณี. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: ไยใหม่เอ็ดดูเคท.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). โมเดลคืออะไร. **วารสารวิชาการ**.1(2) : 22-26.
- อุษา ปีกิ้นส์. (2555). **การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ**. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- American Association of School Librarians & Association for Educational Communications and Technology. (2004). **INFORMATION LITERACY STANDARDS FOR STUDENT LEARNING**. Retrieved August 1, 2017, from http://umanitoba.ca/libraries/units/education/media/InformationLiteracyStandards_final.pdf.
- American Library Association. (1989). **President committee on information literacy final report**. Chicago: American Library Association.
- Association for Experiential Education (AEE). (2017). **What is Experiential Education?**. | Retrieved August 1, 2017, from <http://www.aee.org/what-is-ee>.

- Association of College & Research Libraries. (2000). **Information Literacy Competency Standards for Higher Education**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/standards/standards.pdf>.
- Banathy, B.H. (1968). **Instructional systems**. Belmont, CA: Lear Siegler, Inc.
- Baran ,S.J. (2004). **Introduction to Mass Communication**. 3rd ed. Boston: McGraw Hill.
- Bent, M., & Stubbings, R. (2011). **The SCONUL seven pillars of information literacy**. London : Core Model of Higher Education.
- Black Steve. (2000). **Results of Assessment of Information Literacy at the College of Saint Rose**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.strose.edu/Library/bi/infolitres.htm#discussion>.
- Bowen, W. (2006). **Defining media literacy: Summary of Harvard Institute on media education**. Retrieved August 1, 2017, from <http://interact.uoregon.edu/mediaLit/mlr/readings/articles/ defharvard.html>.
- Brown, Warren B., and Moberg, Denis J. (1980). **Organizational Theory and Management : A Macro Approach**. New York : John Wiley & Sons.
- Buckingham, D. (2003). **Media education: Literacy, learning, and contemporary culture**. Cambridge, UK: Polity Press.
- Center for MediaLiteracy. (2008). **Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education**. 2nd ed. Malibu, CA : Center for Media Literacy.
- Council of Australian University Librarians. (2004). **What is Information Literacy ?**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.caul.edu.au/content/upload/files/info-literacy/InfoLiteracy Framework.pdf>.
- David A. Kolb. (1984). **Experiential Larning**. New Jersey: A Simon & Schuster Company.
- Delahaye, B. L. (2005). **Human resource development: Adult learning and knowledge management**. 2nd ed. Milton: John Wiley & Sons.
- Dewey, John. (1959). **Experience and Education**. New York : Macmillan Publishing Company.
- Doyle, C.S. (1992). **Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990**. Final report to national forum on information literacy. Summary of findings.ERIC Document Reproduction Service No. ED351033.

- Education Media Thailand Network. (2012). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://mediathailand.blogspot.com/2012/05/blog-post_1880.html.
- Educational Testing Service. (2007). **Digital Transformation: A Framework for ICT Literacy**. Canada: Educational Testing Service. Retrieved August 1, 2017, from http://www.ets.org/Media/Tests/Information_and_Communication_Technology_Literacy/ictreport.pdf.
- Eisner, E. (1976). **Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation**. *Journal of Aesthetic Education*. 10(3/4) :135-150.
- Elizabeth Hartmann. (2001). **Understandings of Information Literacy: The Perceptions of First Year Undergraduate Students at the University of Ballarat**. *Australian Academic& Research Libraries*. 32(2) : 110-122.
- Gilley, J.W., Steven, A., Eggland, S.A., & Maycunich, A.M. (2002). **Principle of Human Resource Development**. Perseus Publishing.
- Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education**. New York : McGraw-Hill Book.
- Grieves, J. (2003). **Strategic Human Resource Development**. London: Sage.
- Harrison, R. & Kessels J.W.M. (2004). **Human Resource Development in a knowledge economy. An organizational view**. Hampshire – New York: Palgrave Macmillan.
- Hart, D. (2001). **Bridging the digital divide**. Hemispheres.
- Hobbs, R., & Frost, R. (2003). **Measuring the acquisition of media literacy skills**. *Reading Research Quarterly*. 38(3) : 330-355.
- Humes, Barbara. (1998). **Understanding Information Literacy**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.ed.gov/Pubs/UnderLit/libraries>.
- Irving Lorge. (1947). **Effective methods in adult education**. Report of the southern regional workshop for agricultural extension specialists: North Carolina State College.
- Ivancevich, J. H. et al. (1989). **Management : Principles and Functions**. 4th ed. Homewood: Irwin.
- James E. and V. Jayne Renner. (1977). **Research on the Psychology of Aging: Principles and Experimentation**. In *Handbook of the Psychology of Aging*.
- Joyce, B. & Weil, M. (2000). **Models of Teaching**. 6th ed. Boston: Allyn and Bacon.

- Keeves, J.P. (1997). **Education research, methodology and measurement: An International** (handbook). Oxford: Pergamon Press.
- Knowles, M.S. (1954). **Informal Adult Education**. San Francisco: Jossey Badd Inc.
- Knowles, Malcolm S. (1975). **Self-Directed Learning : A Guide for Learners and Teachers**. Chicago : Follett Publishing.
- Lee J. Colan (2014). **T.H.I.N.K. Before Your Speak**. Retrieved August 1, 2017, from <https://www.thelgroup.com/blog/think-your-speak>.
- Lengnick-Hall, M. L. & Lengnick-Hall, C. A. (2003). **Human Resource Management in the Knowledge Economy**. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- Manalastas, R. (2008). **What is the most important problem that senior citizens face today**. Retrieved 1 Aug 2017, from <http://www.helium.com/items/1035841-what-is-the-most-important-problem-that-senior-citizens-face-today>.
- Moscow Déclaration. (2012). **MIL in Knowledge Societies**. Moscow : Interregional Library Cooperation Centre.
- National Leadership Conference on Media Literacy. (1992). **Media Literacy. A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy**. Retrieved August 1, 2017, from <https://eric.ed.gov/?id=ED365294>
- Online Dictionary for Library and information Science Western Connecticut State University. (2004). **What is Information Literacy ?**. Retrieved August 1, 2017, from http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_i.aspx
- Potter, W. J. (2011). **Media Literacy**. 5th ed. Los Angeles : California: Sage Publications, Inc.
- Reitz Joan M. (2004). **What is Information Literacy ?**. Retrieved August 1, 2017, from http://www.abcclio.com/ODLIS/odlis_i.aspx.
- Rogers, C.R. (1969). **Freedom to learn**. Columbus. : Charles E. Merrill Publishing Co.
- Saylor Galen J., Alexander, William M., and Arther J Lewis. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. 4 th ed. New York: Holt Rinchart and Winston.
- SCONUL Advisory Committee on Information Literacy. (1999). **Information skills in higher education: a SCONUL position paper. Prepared by the Information Skills Task Force, on behalf of SCONUL**. Retrieved August 1, 2017, from http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/seven_pillars.html.

- Seaman Nancy H. (2000). **Information Literacy: A Syudy of Fresh Students Perceptions,with Recommendations**. Retrieved August 1, 2017, from [https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream /handle/10919/27705/Seamans.pdf?sequence=1](https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/27705/Seamans.pdf?sequence=1).
- Semprevivo, Phillip C (1976). **System Analysis: Definition, Process, and Design**. Chicago: Science research Associates.
- Silverblatt, A., Baker, F., Tyner, K., & Stuhlman, L. (2002). **Media Literacy in U.S. Institutions of Higher Education. Webster University Media Literacy Program Survey**. Retrieved August 1, 2017, from http://www.webster.edu/medialiteracy/survey/survey_Report.htm
- Smith, E. W., and others. (1961). **The education's encyclopedia**. New York: Prentice-Hall.
- Society of College National and University Libraries. (2000). **What is Information Literacy ?**.Retrieved August 1, 2017, from <https://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf>.
- Spencer, LM. and Spencer, SM. (1993) . **Competence at Work : Models for Superior Performance**. Retrieved December 11, 2005, from www.joe.org/joe/1999december/iw4.html.
- Steiner. E. (1988). **Methodology of Theory Construction**. Sydney: Education Research Associates.
- Stoner, A.F. and Wanker. (1986). **C.Management**.3rd ed. New Delhi: Prentice-hill Privated Limited.
- SUNY Council of Library Directors Information Literacy Initiative. (2003). **What is Information Literacy ?**. Retrieved August 1, 2017, from <http://www.sunyconnect.suny.edu/ili/final.htm>.
- Swanson, R. A., & Holton, E. F. (2001). **Foundations of human resource development**. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Thorndike, Edward L. (1966). **Human learning**. Cambridge, Mass. : M.I.T. Press.
- Toffler, Alvin. (1981). **The Third Wave**. London : Pan Books.

- Torkington, K. 1996. **The Rationale for Experiential Participatory Learning. Working Paper in Early Childhood Development 16.** Bernard Van Leer Foundation, The Hague (Nether. Pands).
- United Nation. (2002). **World Population Ageing: 1950–2050.** New York: Population Division, Department of Economic and Social Affairs.
- University of California Los Angeles instructional Service advisory Committee (2001). **ACRL Tenth National Conference.** Retrieved August 1, 2017, from <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/pdf/caravallo.pdf>.
- WHO. (2007). **Definition of an Older or Elderly Person.** Retrieved 1 Aug 2017, from <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>.
- Willer , D . (1986) . **Scientific Sociology : Theory and Method.** Englewood Clift. NJ : Prentice Hall Inc.
- Willer, R.H. (1967). **Leader and leadership process.** Boston : Irwin / McGraw-Hill.
- Yamane, Taro. (1976). **Statistics: An introductory analysis.** 2nd ed. New York: Harper and Row.
- Yorks, L. (2005). **Strategic human resource development.** Mason. OH : South Western Thomson.
- Zurkowski, Paul. (1974). **The Information Service Environment Relationships and Priorities.** Washington D.C. : National Commission on Libraries and Information Science.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

1. แบบประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาแบบสอบถามชี้วัดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้สูงอายุไทย

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. ผศ.ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
2. ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาผู้ใหญ่
3. ดร. แจ่มจันทร์ ศรีอรุณรัตน์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
4. ดร. สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
5. ดร. ปิยะ ศักดิ์เจริญ	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
6. ผศ. ดร. จิตติศุภญาณ์ แก่นเพชร	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
7. ดร. ภาณุพงศ์ วันจันทร์ทิพย์	อาจารย์ผู้จัดการโครงการศูนย์ดิจิทัลชุมชน

2. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

สัมภาษณ์เชิงลึกชี้วัดความสามารถรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้สูงอายุไทย

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. คุณ สุธีรา จำลองสุภลักษณ์	ผู้อำนวยการ ชมรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อผู้สูงอายุ (OPPYClub) บริษัท ลีออกซ์เลย์ จำกัด (มหาชน)
2. นายแพทย์ ชชาติชัย อติชาติ	เจ้าของเว็บไซต์ ARWUSO ศูนย์ความรู้ข้อมูลข่าวสาร และ ไດเรกทอรีของผู้สูงอายุ สังคมใหม่ของวัยอาวุโส
3. คุณพัชรี วิริยธนสมบัติ	จิตอาสาสอนผู้สูงอายุใช้อุปกรณ์ไอที สมาคมบ้านปันรัก
4. คุณเอกรัตน์ เมณะคงคา	เลขาธิการชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดชลบุรี
5. คุณโฆษิต เศรษฐประเสริฐ	ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
6. คุณอรรณา เจียมพจมาน	ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่
7. คุณสมศักดิ์ ปัตตะแว	ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอ วังทรายพูน จังหวัดพิจิตร
8. คุณวีราวุธ กรทอง	ประธาน อสม จังหวัดกำแพงเพชร
9. คุณสงพงศ์ ศิริสมบัติ	ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครู จังหวัดภูเก็ต
10. คุณเสาวนีย์ ประทีปทอง	นายกสมาคมเครือข่ายสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดสงขลา

3. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินร่างรูปแบบ

ประเมินร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. คุณเอกรัตน์ เมนะคงคา	เลขาธิการชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดชลบุรี
2. คุณสงพงศ์ ศิริสมบัติ	ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ครู จังหวัดภูเก็ต
3. รศ.ดร. กฤษณะ ไวยมัย	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ
4. ดร. สถิตาพร คำสด	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
5. ดร. ภาณุพงศ์ วันจันทร์	อาจารย์ผู้จัดการโครงการศูนย์ดิจิทัลชุมชน
6. ผศ. ดร. จิตรีศฎาณ แก่นเพชร	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
7.ดร. ธนภัทร พังคะจิตร์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

รายชื่อ	ตำแหน่ง
1. ผศ.ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
2. ดร.กิตติภัต วิทยาภรณ์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาผู้ใหญ่
3. รศ.ดร. สารีพันธุ์ ศุภวรรณ	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา
4. รศ.ดร. กฤษณะ ไวยมัย	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. ดร. สถิตาพร คำสด	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
6.ดร. ธนภัทร พังคะจิตร์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ
7. ดร.กัมปนาท บริบูรณ์	อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาผู้ใหญ่
8. คุณ สุธีรา จำลองศุภลักษณ์	ผู้อำนวยการ ชมรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อผู้สูงอายุ (OPPYClub) บริษัท ลีออกซ์เลย์ จำกัด (มหาชน)
9. คุณพัชรี วิริยธนสมบัติ	จิตอาสาสอนผู้สูงอายุใช้อุปกรณ์ไอที สมาคมบ้านปันรัก
10. คุณอรรษา เจียมพจมาน	ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่
11. ดร. ญาณิ กาชัย	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ

ภาคผนวก ข
หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ที่ ศธ 6918/ 0 911

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๘ มีนาคม 2560

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.ปิยะ ศักดิ์เจริญ

เนื่องด้วย นางสาวพิมพ์ใจ ทายะติ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการ การศึกษา (การบริหารการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร” โดยมี อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิษฐาพร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม และแบบ สัมภาษณ์ ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวพิมพ์ใจ ทายะติ และขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 087 788 7898

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาลดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ โทร 1-5574

ที่ ศธ 6915(12)/พิเศษ

วันที่ 8 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขออนุมัติโครงการให้สัมภาษณ์ข้อมูลงานวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เรียน คุณ สุธีรา จำลองศุภลักษณ์

บริษัท ล็อกซ์เลย์ จำกัด (มหาชน) (ชมรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ (OPPY Club))

เอกสารแนบ เอกสารนำเสนองานวิจัย

เนื่องด้วยนิสิตปริญญาเอกในที่ปรึกษา ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาลดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถส่งผลประโยชน์ต่อให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุต่อไป

กระบวนการในการทำวิจัยในครั้งนี้ กำหนดให้มีการสัมภาษณ์บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องในการเรียนรู้และการพัฒนาผู้สูงอายุในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีทั้งหมด จำนวน 10 จังหวัดซึ่งเป็นจังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์

ในการนี้ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาลดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการ ให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะทำการนัดหมายท่านหลังจากได้รับจดหมายนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และขอบคุณท่านล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(อาจารย์ ดร. ชไมพร ดิสนาพร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาลดชีวิต

ผู้ประสานงานติดต่อ พิมพ์ใจ ทายะติ 087-788-7898 นิสิตปริญญาเอก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ โทร 1-5574

ที่ ศธ 6915(12)/ 4-2 ๑

วันที่ 25 เมษายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการสนับสนุนของที่ระลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณวิไล เคียงประดู่ SVP-Public Relations บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)

เอกสารแนบ เอกสารนำเสนองานวิจัย

เนื่องด้วยอาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร ที่ปรึกษานิสิตปริญญาเอก ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิสิตในที่ปรึกษาได้จัดทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถส่งผลประโยชน์ต่อให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุต่อไป

กระบวนการในการทำวิจัยในครั้งนี้ กำหนดให้มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน ใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงดำเนินการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ในการนี้ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการสนับสนุนของที่ระลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย และการจัดกิจกรรมทดลองรูปแบบการเรียนรู้ เป็นจำนวน 430 ชิ้น (ของที่ระลึกขนาดเล็กจำนวน 400 ชิ้น , ของที่ระลึกขนาดกลางจำนวน 20 ชิ้น และของที่ระลึกขนาดใหญ่ จำนวน 10 ชิ้น)

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และขอขอบคุณท่านล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต

ภาคผนวก ค
แบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

ตาราง 20 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องเนื้อหาของแบบสอบถามชี้วัดความสามารถการรู้เท่าทัน
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผู้สูงอายุไทย

ข้อ	ประเด็นความสอดคล้องของเนื้อหา	ความสอดคล้อง		
		N	IOC	ความหมาย
การเข้าถึง (Access)				
1	ค้นหาข้อมูลที่สนใจผ่าน ICT ได้ด้วยตนเอง	7	1	สอดคล้อง
2	รู้และเข้าใจวิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลที่สนใจผ่านICT	7	1	สอดคล้อง
3	รู้จักแหล่งข้อมูล/ฐานข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT	7	1	สอดคล้อง
4	ระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์และใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง	7	1	สอดคล้อง
5	แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูล ICT	7	1	สอดคล้อง
จัดการ (Manage)				
1	มีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550	7	0.86	สอดคล้อง
2	ตระหนักถึงกฎหมาย พรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด	7	0.71	สอดคล้อง
3	ใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา	7	1.00	สอดคล้อง
4	แนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา	7	1.00	สอดคล้อง
5	สรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	7	1.00	สอดคล้อง
6	แนะนำผู้อื่นในการสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่ให้กับผู้อื่น	7	0.86	สอดคล้อง
รวบรวม (Integrate)				
1	ดาวน์โหลดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้มาด้วยตนเอง	7	0.86	สอดคล้อง
2	คัดลอก (Copy) และ วาง (Paste) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้มาด้วยตนเอง	7	0.86	สอดคล้อง
2	บันทึก (Save) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้มาด้วยตนเอง	7	0.86	สอดคล้อง
4	ท่านค้นหาข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยตนเอง	7	0.86	สอดคล้อง
5	ท่านแนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	7	0.86	สอดคล้อง

ข้อ	ประเมินความสอดคล้อง	ความสอดคล้อง		
		N	IOC	ความหมาย
ประเมิน (Evaluate)				
1	ประเมินคุณภาพความถูกต้องความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ค้นหาและที่ได้รับก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	7	0.86	สอดคล้อง
2	ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่งเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องข้อมูล	7	0.57	สอดคล้อง
3	ประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความทันสมัยและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	7	0.57	สอดคล้อง
4	ประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	7	0.71	สอดคล้อง
5	เปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการติดต่อและดัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น	7	0.57	สอดคล้อง
6	แนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่มาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	7	0.86	สอดคล้อง
สร้าง (Create)				
1	เขียนความรู้ใหม่ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่นการเขียนบทความลงใน Facebook	7	1.00	สอดคล้อง
2	แนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น	7	1.00	สอดคล้อง
3	นำเสนอความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างขึ้นผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเช่น เฟซบุ๊กไลฟ์	7	1.00	สอดคล้อง
4	แนะนำผู้อื่นในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างขึ้นผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเช่น เฟซบุ๊กไลฟ์	7	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

ขีดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ

2. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีพฤติกรรมในการใช้แอปพลิเคชันLINE เป็นประจำทุกวัน

3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลขีดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อการวิเคราะห์ขีดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย

4. แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 66 ข้อ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 17 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมและขีดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่

- คำถามพฤติกรรมทั่วไปในการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ
- ขีดความสามารถการรู้เท่าทันICT จำนวน 26 ข้อ

ตอนที่ 3 ความรู้เบื้องต้นทาง ICT จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมจำนวน 3 ข้อ

5. เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ขอความกรุณาท่านโปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

พิมพ์ใจ ทายะติ

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 โปรดระบุเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. ท่านมีอายุ..... ปี

3. ท่านพักอาศัยอยู่ในจังหวัดใด

☐ กรุงเทพมหานคร

☐ เชียงใหม่

☐ สมุทรปราการ

☐ นนทบุรี

☐ พิจิตร

☐ ภูเก็ต

☐ กำแพงเพชร

☐ ประจวบคีรีขันธ์

☐ ชลบุรี

☐ สงขลา

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษาตอนต้น

☐ ประถมศึกษาตอนปลาย

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวส.

☐ปริญญาตรี / ปวช.

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. อาชีพ

☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

☐ พนักงานบริษัทเอกชนเกษียณอายุ

☐ เกษตรกร

☐ ข้าราชการเกษียณอายุ

☐ รับจ้างทั่วไป

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

พฤติกรรมการใช้ICT

1. ท่านใช้ICTผ่านอุปกรณ์ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ คอมพิวเตอร์ / โน้ตบุ๊ก

☐ แท็บเล็ต/ ไอแพด

☐ โทรศัพท์มือถือแบบปุ่มกด

☐ โทรศัพท์มือถือ Smart Phone

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2. ท่านใช้ ICT ที่ไหนบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ บ้านพัก/ที่อยู่อาศัย

☐ แหล่งชุมชน เช่น วัด โรงเรียน

☐ ห้างสรรพสินค้า

☐ ร้านอินเทอร์เน็ต

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. ท่านใช้ ICT มานานแค่ไหน

- ☐ น้อยกว่า 1 ปี
 ☐ 1-2 ปี
☐ 3-4 ปี
 ☐ 5 ปีขึ้นไป

4. ท่านใช้ICTเพื่อทำอะไร (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

- ☐ พูดคุยกับเพื่อน/ลูกหลาน
 ☐ ศึกษาหาความรู้/ติดตามข่าวสาร
☐ ดูหนัง/ ฟังเพลง/ดูคลิป
 ☐ เล่นเกมส์
☐ ช็อของออนไลน์
 ☐ ติดต่อสื่อสารงาน
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านใช้ICTในช่วงเวลาใด

- ☐ 06.00-12.00 น.
 ☐ 12.00-18.00 น.
☐ 18.00 -24.00 น.
 ☐ 00-00-06.00 น.

6. ท่านใช้โปรแกรมใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

- ☐ Line
 ☐ Facebook
☐ Website/Google
 ☐ Instragram
☐ Youtube
 ☐ Twitter
☐ Email
 ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

7. มีใครแนะนำเกี่ยวกับ ICT ให้ท่านบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

- ☐ ไม่มี
 ☐ บุตรหลาน
☐ คู่สมรส
 ☐ เพื่อน
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน LINE

1. ท่านเล่น LINE มานานแค่ไหน

- ☐ น้อยกว่า 1 ปี
 ☐ 1-2 ปี
☐ 3-4 ปี
 ☐ 5 ปีขึ้นไป

2. ท่านใช้เวลาเล่น LINE วันละกี่ชั่วโมง

3. ท่านใช้ LINE ในช่วงเวลาใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

- ☐ 06.00-12.00 น.
 ☐ 12.00-18.00 น.
☐ 18.00 -24.00 น.
 ☐ 00-00-06.00 น.

4. ท่านมีเพื่อนในโปรแกรม LINE เป็นจำนวนเท่าไร

☐ น้อยกว่า 50 คน	☐ 50-200 คน
☐ 200-500 คน	☐ มากกว่า 500 คน

6. กลุ่ม LINE ของท่านประกอบด้วยกลุ่มใด (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

☐ เพื่อน	☐ ครอบครัว
☐ การทำงาน	☐ ความรู้และข่าวสาร
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดความสามารถการรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ

คำชี้แจง คำถามมีจำนวน 35 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ผู้ตอบจึงเลือกตอบโดยอาศัยเกณฑ์ตามพฤติกรรมของตนว่ามีระดับความคิดเห็นที่จะกระทำในเรื่องนั้นๆมากน้อยเพียงใด โดยมีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายความว่า ผู้ตอบทำพฤติกรรมในข้อนั้นในระดับเป็นประจำทุกวัน / ทุกครั้ง

ระดับ 4 หมายความว่า ผู้ตอบทำพฤติกรรมในข้อนั้นบ่อยๆ เช่น วันเว้นวัน / ครั้ง

ระดับ 3 หมายความว่า ผู้ตอบทำพฤติกรรมในข้อนั้นเป็นบางครั้ง เช่น 1-2 ครั้งต่อ สัปดาห์

ระดับ 2 หมายความว่า ผู้ตอบทำพฤติกรรมในข้อนั้นเป็นครั้งคราว เช่น 1-2 ครั้งต่อ เดือน

ระดับ 1 หมายความว่า ผู้ตอบไม่ทำพฤติกรรมในข้อนั้น

การรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ	ระดับพฤติกรรม					เหตุผลและ ข้อเสนอแนะ (-1,0,1)
	5	4	3	2	1	
1. พฤติกรรมทั่วไปในการรู้ICT						
1. ท่านใช้ ICT เกิน 5 ชั่วโมงต่อวัน						
2. ท่านพบปัญหาในการใช้ICTและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง						
3. ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ICTได้ด้วยตนเอง						
4. ท่านให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้อื่นเกี่ยวกับการใช้ICT						
5.ท่านเคยหลงเชื่อการใช้ICT						
2. การเข้าถึง (Access)เป็นการรู้เท่าทัน รู้การเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ และดึงข้อมูลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ						
1. ท่านค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICTได้ด้วยตนเอง						
2. ท่านใช้วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT						
3. ท่านใช้แหล่งข้อมูลในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT เช่น Yahoo , Google						
4. ท่านระบุคำสืบค้น ตามหลักไวยากรณ์ และใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง ในการค้นหาข้อมูลต่างๆที่สนใจผ่านICT						
5. ท่านแนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลผ่านICTด้วยตนเอง						

การรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ	ระดับพฤติกรรม					เหตุผลและ ข้อเสนอแนะ (-1,0,1)
	5	4	3	2	1	
<u>3. การประเมิน (Evaluate) เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูล</u> 1. ท่านประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ค้นหาและที่ได้รับก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น						
2. ท่านประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง และความทันสมัย ของข้อมูลที่ค้นหาและข้อมูลที่ได้รับ ก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น เช่น ตรวจสอบและเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่ง						
3. ท่านประเมินประเภทของข้อมูลว่าเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น						
4. ท่านเปรียบเทียบความแตกต่างของภาพที่มีการตัดต่อและดัดแปลงก่อนเก็บรวบรวมและเผยแพร่ให้ผู้อื่น						
5. ท่านแนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่เกิดจากการใช้ICT						
<u>4. การรวบรวม (Integrate) เป็นการแปลความรวบรวมและเปรียบเทียบข้อแตกต่าง</u> 1. ท่านดาวน์โหลด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง						
2. ท่าน คัดลอก (Copy)และ วาง (Paste)เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง						
3. ท่าน บันทึก (Save)เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาด้วยตนเอง						
4. ท่านค้นหาข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากอุปกรณ์ICTด้วยตนเอง						
5.ท่านแนะนำผู้อื่นเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านICTด้วยตนเอง						

การรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุ	ระดับพฤติกรรม					เหตุผลและ ข้อเสนอแนะ (-1,0,1)
	5	4	3	2	1	
<u>5. การจัดการ (Manage) การจัดการประยุกต์สารสนเทศ</u> <u>และสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์นำไปใช้</u>						
1. ท่านปฏิบัติตามกฎหมายพรบ. คอมพิวเตอร์ 2550 อย่าง เคร่งครัด						
2. ท่านปฏิบัติตามกฎหมายพรบ. ลิขสิทธิ์ 2558 อย่างเคร่งครัด						
3. ท่านปฏิบัติตามCreative Commons (CC)						
4. ท่านใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีจริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา						
5. ท่านแนะนำผู้อื่นในการใช้และเผยแพร่ข้อมูลอย่างมี จริยธรรมโดยไม่ละเมิดสิทธิ ลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญา						
6. ท่านสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้กับผู้อื่น						
7. ท่านแนะนำผู้อื่นในการสรุปข้อมูลที่ค้นหาหรือข้อมูลที่ได้ รับมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเผยแพร่ ให้กับผู้อื่น						
<u>6. การสร้าง (Create) เป็นการปรับประยุกต์ ออกแบบ</u> <u>สร้างสรรค์และนำมาใช้</u>						
1. ท่านเขียนความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่เป็นประโยชน์ ต่อผู้อื่น เช่น การเขียนบทความลงใน Facebook						
2. ท่านแนะนำผู้อื่นในการเขียนความรู้ใหม่ๆที่มีคุณภาพเพื่อ เผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น						
3. ท่านนำเสนอความรู้ใหม่ที่ตนเองสร้างขึ้นผ่านช่องทางICT เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์, Youtube						
4. ท่านแนะนำผู้อื่นในการนำเสนองค์ความรู้ใหม่ที่ตนเอง สร้างขึ้นผ่านช่องทางICT เช่น เฟซบุ๊กไลฟ์, Youtube						
พฤติกรรมอื่นๆ เพิ่มเติม						

ตอนที่ 3 ความรู้เบื้องต้นทาง ICT

โปรดเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. WWW ย่อมาจากอะไร

☐ World Wide Wab	☐ World War Web
☐ World Wan Web	☐ World Wide Wan
☐ World Wide Web	

2. โปรแกรม Photoshop มีไว้ใช้ทำอะไร

☐ สร้างเว็บเพจ	☐ ตกแต่งภาพกราฟฟิก
☐ คัดเลข	☐ ติดต่อสื่อสาร

3. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์คอมพิวเตอร์

☐ ความผิดฐานฉ้อโกง	☐ การทำให้สื่อลามกอนาจารแพร่กระจาย
☐ การลักลอบเข้าถึงบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต	☐ การเข้าถึงข้อมูลของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
☐ การปลอมแปลงข้อมูลทางคอมพิวเตอร์	

4. จรรยาบรรณของผู้ใช้ Internet คือข้อใด

☐ สำเนา (Copy) โปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์	☐ เข้าไปใช้สารสนเทศที่ไม่ใช่ของตน
☐ คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมสารสนเทศ	☐ สร้างหลักฐานเท็จเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ
☐ นำข้อมูลผู้อื่นไปเผยแพร่	

5. ข้อใดไม่ใช่สิ่งที่ท่านควรคำนึงถึงก่อนเผยแพร่ข้อมูลทางออนไลน์

☐ ความสวยงามของข้อมูล	☐ ความมีประโยชน์ต่อผู้รับ
☐ ความทันสมัยของข้อมูล	☐ Creative Commons
☐ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล	

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการป้องกันผู้สูงอายุจากภัยที่มาจากICTในยุคปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

ท่านคิดว่าการพัฒนาความรู้เท่าทันICTสำหรับผู้สูงอายุควรเป็นอย่างไร? (หัวข้อเนื้อหา ,วิธีการพัฒนา, แรงจูงใจ, เทคนิค)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการทำแบบสอบถาม

แบบแสดงความคิดเห็นร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อ
การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อรูปแบบข้างต้น โดยใส่
เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ใน การ
นำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความ สอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์				
2. ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหา				
3. ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี ความเป็นไปได้				
4. ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี ประโยชน์และเหมาะสม				

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

3. การปฏิบัติ (Act) หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆซึ่งประกอบด้วย 5 ส

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
- ส 4 สัมคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค์)

แบบแสดงความคิดเห็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อรูปแบบข้างต้น โดยใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์				
2. ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
3. ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและ				
4. ความเหมาะสมต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียน				
5. ความเหมาะสมของเนื้อหา				
6. ความเหมาะสมของการใช้ภาษา				
7.ความเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน				

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

[illegible]

1. สมจริงรึเปล่า?					
<u>สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด</u> การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาว่าเป็นความจริงหรือไม่ เป็นไปได้หรือไม่ รวมถึงเป็นข่าวสารที่ทันสมัยหรือไม่ด้วยการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆเช่น ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้รู้ หรือเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ <u>สาระการเรียนรู้</u> ■ การใช้ Google ในการค้นหาข้อมูล ■ เรียนรู้วิธีการใช้ Google ■ เทคนิคในการค้นหาคำค้นหา หรือ Google Image ■ การใช้ฟังก์ชันพิมพ์จากเสียงเพื่อค้นหาข้อมูลได้ไวขึ้น ■ เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ■ การตรวจสอบภาพและวิดีโอตัดต่อ					
กิจกรรมย่อย	ขีดความสามารถ				
	การเข้าถึง	การประเมิน	การประเมิน	การตัดสินใจ	การสื่อสาร
<u>กิจกรรมที่ 1 Bingo จริงหรือไม่จริง? (30 นาที)</u> 1. เปิดกรณีศึกษาถาม-ตอบเพื่อกระตุ้นความคิดในการตรวจสอบข่าวสารที่ได้รับมา 2. โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องสื่อสุขภาพะ เช่น ข่าวสารในเรื่องสุขภาพ			✓		
<u>กิจกรรมที่ 2 ทำอย่างไรถึงจะรู้ว่าจริงหรือไม่? (90 นาที)</u> 1. แบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คนเพื่อเรียนรู้วิธีการใช้ Google ตรวจสอบความเป็นจริงของข่าวสาร และให้ข้อมูลแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง เช่น แพทย์เฉพาะทางบาทเดียว 2. ให้กรณีศึกษาและตรวจสอบข้อเท็จจริงจากวิธีการที่ได้เรียนรู้ไป	✓		✓	✓	✓

2. สูญวัย ส-ห้า ก่อน โซเชียล					
<u>สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด</u> หลักการคิดเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้วยการหยุดคิดก่อน โซเชียล ด้วยหลักการ ส-ห้า ประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สร้างสรรค์ สำคัญ และสุภาพเหมาะสม ก่อนที่จะโซเชียล เช่น สืบค้น สมักร สะสม สานต่อ สานสัมพันธ์					
<u>สาระการเรียนรู้</u> 1. โซเชียลคืออะไร? 1. สืบค้น 2. สะสม 3. สมักร 4. สานต่อ 5. สร้างสัมพันธ์/สอน 2. มารยาทในการใช้โซเชียลพื้นที่สาธารณะร่วมกัน 3. หลักการคิด 5 ส ก่อนโซเชียล (THINK) ▪ สมจริง หรือไม่? ▪ สร้างประโยชน์ หรือไม่ ? ▪ สำคัญ หรือไม่ ? ▪ สร้างสรรค์และสร้างแรงบันดาลใจ หรือไม่? ▪ สุภาพ เหมาะสม หรือไม่ ?					
กิจกรรมย่อย	ขีดความสามารถ				
	การสืบค้น	การประเมิน	การประเมิน	การได้ประโยชน์	การสร้าง
<u>กิจกรรมที่ 3 ไดอารี่ของป้าคำ (45 นาที)</u> ระดมสมองพฤติกรรมที่ดีในการใช้โซเชียลและส่งต่อไปหาหลักคิด ส-ห้า	✓	✓	✓	✓	✓
<u>กิจกรรมที่ 4 โซเชียลคืออะไร? (30 นาที)</u> โหวตพฤติกรรมที่ทำบ่อยๆที่เรียกว่าโซเชียล	✓	✓	✓	✓	✓
<u>กิจกรรมที่ 5 โซเชียลกันเถอะ (45 นาที)</u> การเข้าใจผู้อื่นและระดมสมองมารยาทในการใช้โซเชียลสาธารณะ				✓	✓
<u>เพลงสูญวัยคิดก่อนโซเชียลและทำกายบริหารหลังใช้</u> <u>เครื่องโทรศัพท์</u> <u>(30 นาที)</u>	✓	✓	✓	✓	✓

แบบแสดงความคิดเห็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อรูปแบบข้างต้น โดยใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความถูกต้อง				
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความสมบูรณ์				
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถนำไปปฏิบัติ				
4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีประโยชน์				

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

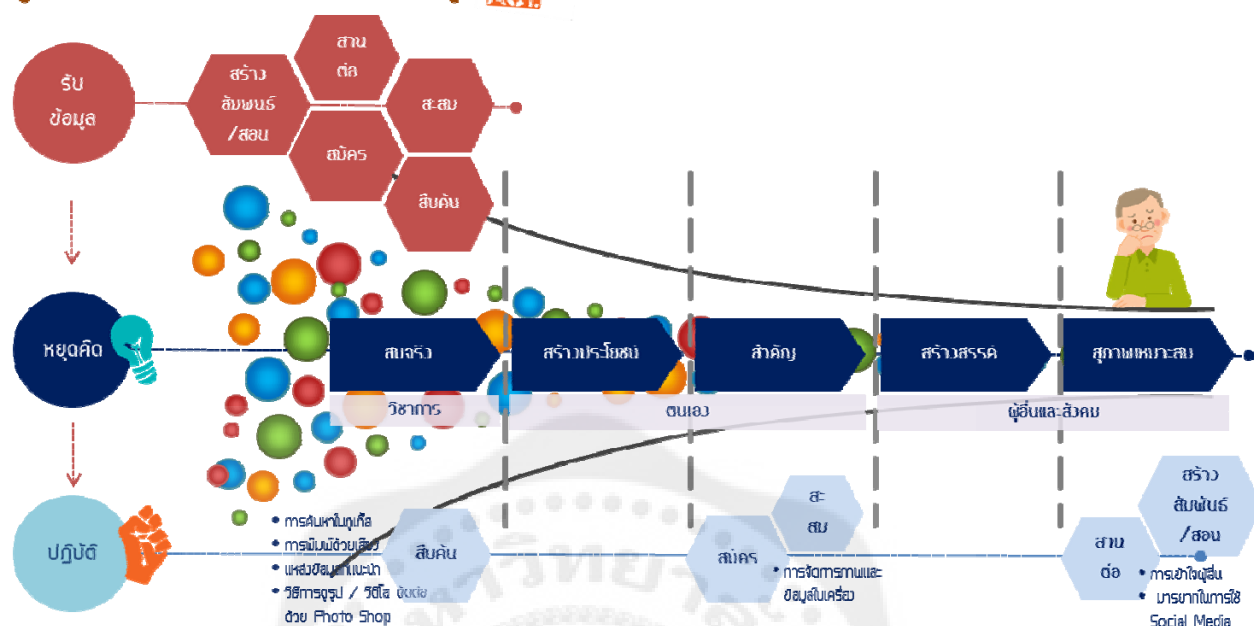
.....

.....

.....

.....

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักดังนี้ตามรูปที่ 1

1. การรับข้อมูล (Receive) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน ดังนี้

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
สืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้เป็นบางส่วน และไม่สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยภาพ หรือเสียงได้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่รู้จักเครดิตการสืบค้น
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
สานต่อข้อความต่าง ๆ โดยไม่ได้ประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับ

- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)

สะสมข้อมูลต่างๆเป็นจำนวนมากโดยส่วนมากไม่ได้กลับนำมาใช้ต่อ หรือกลับมาดู

- ส 4 สมัครง คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)

สมัครงเข้ากลุ่มหรือทำกิจกรรมต่างๆโดยไม่ได้คัดกรองความสำคัญหรือประโยชน์ของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปร่วม หรือทำตามเพื่อนๆ

- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค)

ไม่ค่อยได้สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆรวมถึงการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การหยุดคิด (Think)หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย (การประเมิน)

- ส1 สมจริง คือ การคิดไตร่ตรองถึงความจริงของข้อมูล โดยดูจากแหล่งที่มาของข้อมูล ความทันสมัย และคุณภาพ
- ส 2 สร้างประโยชน์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมมีประโยชน์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส 3 สำคัญ คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมสำคัญของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส 4 สร้างสรรค คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมสร้างสรรค์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น
- ส 5 สุภาพ คือ การคิดไตร่ตรองถึงควมสุภาพและเหมาะสมของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

ในกระบวนการหยุดคตินั้นเป็นกระบวนการคิดไตร่ตรองที่มีลำดับขั้นตอนในการคิดโดย

คำนึงถึงองค์ประกอบตามหลักทฤษฎี คิดเป็น คือ องค์ประกอบทางวิชาการ (สมจริง)องค์ประกอบต่อตนเอง (สร้างประโยชน์ สำคัญ)และองค์ประกอบต่อผู้อื่นและสังคม (สร้างสรรค และสุภาพเหมาะสม) เปรียบเสมือนการคัดกรองข้อมูลโดยทำพฤติกรรมต่างๆจะถูกคัดกรองเช่นเดียวกันเช่น ข้อมูลต้องสมจริง สร้างประโยชน์และสำคัญก่อนที่จะ สะสมหรือสมัครง เป็นต้น

3. การปฏิบัติ (Act)หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมดังนี้

- ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง)
สามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆ ด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้ สืบค้นข้อมูลด้วยภาพหรือเสียงได้ และคำนึงถึงเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและการให้เครดิตการสืบค้น
- ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ)
สานต่อข้อความต่างๆ โดยประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับก่อน
- ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม)
สะสมข้อมูลต่างๆ โดยดูถึงความมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล
- ส 4 สัมคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ)
■ สัมครเข้ากลุ่มโดยดูถึงความมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล
- ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค์)
สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงเช่น มีการตอบโต้สนทนาในกลุ่ม แนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆ รวมถึงสามารถการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น รวมทั้งมีมารยาทในการใช้โซเชียลร่วมกัน

ภาคผนวก จ

เครื่องมือติดตามผลการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย

แบบประเมินผลหลังเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดอบรมต่อไป

หลักสูตร สูงวัยคิดก่อนใช้เงิน

วันที่ฝึกอบรม 08.30-16.30 น

วิทยากร สูงวัยคิดก่อนใช้เงิน

สถานที่ เทศบาลหนองหอย จ. เชียงใหม่

ประเมินเนื้อหาหลักสูตร **ระดับความคิดเห็น** 5= มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ควรปรับปรุง

ประเด็นพิจารณา	ระดับความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะอื่นๆ
	มากไปน้อย	
1. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจ หรือแนวคิดใหม่ๆ จากการอบรม	5 4 3 2 1	
2. เนื้อหาวิชาและการใช้ตัวอย่างมีความเหมาะสมกัน	5 4 3 2 1	
3. เนื้อหาวิชาและกิจกรรมของการบรรยายมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน	5 4 3 2 1	
4. เนื้อหาวิชาเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการอบรม	5 4 3 2 1	
5. เนื้อหาวิชาและแนวความคิดจากการสัมมนาเป็นประโยชน์ต่อท่าน	5 4 3 2 1	
6. เนื้อหาวิชาตรงกับความต้องการของท่าน	5 4 3 2 1	

ประเมินทีมวิทยากร โปรดใส่ระดับความคิดเห็นดังนี้ 5= มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ควรปรับปรุง

ประเด็นพิจารณา	0	ข้อเสนอแนะอื่นๆ
1. มีความรู้ความชำนาญในหัวข้อที่บรรยายเป็นอย่างดี	5 4 3 2 1	
2. มีความกระตือรือร้นและกระตุ้นความสนใจผู้เรียนได้ดี	5 4 3 2 1	
3. สามารถถ่ายทอดความรู้ได้น่าสนใจและเข้าใจง่าย	5 4 3 2 1	
4. สามารถใช้ภาษาได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม	5 4 3 2 1	
5. ผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในการอบรมได้ดี	5 4 3 2 1	
6. เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	5 4 3 2 1	
7. ตอบคำถาม ข้อสงสัยได้ชัดเจน และตรงประเด็น	5 4 3 2 1	

ประเมินเรื่องอื่น ๆ

- **ระยะเวลาในการสัมมนา** ☐ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุงเป็น
- **สถานที่ในการจัดสัมมนา** ☐ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุงเป็น
- **ประโยชน์สูงสุดที่ได้จากการเข้าร่วมสัมมนา**
- **สิ่งที่ควรปรับปรุง**
- **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม**

*** ขอขอบคุณในความร่วมมือจากทุกท่าน ***

ข้อสอบติดตามผล

วัดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย

คำชี้แจง ขอให้ท่านใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ถูกต้อง

1. ข้อใดต่อไปนี้เป็นพฤติกรรมที่ท่านไม่ควรทำ

ก. ส่งรูปดอกไม้ สวัสดิ์วันจันทร์

ข. ส่งข่าวในพระราชสำนัก

ค. ส่งข้อความในยามวิกาล

ง. ส่งรูปกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน

2. ข้อใดต่อไปนี้เป็นพฤติกรรมที่ท่านควรทำ

ก. พิจารณาข่าวที่ได้รับจากกลุ่ม Line

ข. ส่งต่อข่าวที่ได้รับจากกลุ่ม Line ทันที เพื่อให้ทันสมัย

ค. ส่งรูปลามกกึ่งตลกในกลุ่ม Line

ง. ส่งข้อความต่อเนื่อง เพื่อให้เพื่อนในกลุ่ม Line

3. หากมีเรื่องสำคัญและเร่งด่วนเราควรติดต่อเพื่อนทางไหน เหมาะสมที่สุด และรวดเร็วที่สุด

ก. เดิน/ขับรถไปหาที่บ้านเพื่อบอก

ข. ส่งข้อความเข้ากลุ่ม Line

ค. โทรศัพท์หาเพื่อนทันที

ง. รอจนกว่า เวลาที่เหมาะสม ค่อยติดต่อไป ทางใดทางหนึ่ง

4. ข้อความใดสร้างประโยชน์มากที่สุด

ก. มะนาวสองลูก ไซดาหนึ่งขวดช่วยรักษาโรคมะเร็ง

ข. เกิดอุบัติเหตุที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐอริโซนา ดีซี

ค. ข่าวประกาศจากรัฐบาลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2560

ง. ผลสลากกินแบ่งรัฐบาลงวดล่าสุด

5. เราควรทำอย่างไร เมื่อได้ข้อความทางการแพทย์เกี่ยวกับโรคหัวใจ โดยไม่บอกแหล่งที่มา

ก. ถามเพื่อนที่รู้จักที่เป็นโรคหัวใจ

ข. เก็บไว้ เพราะไม่รู้ว่าจริงหรือไม่จริง

ค. เพิกเฉย เพราะไม่รู้จะรู้ไปทำไม

ง. สอบถามผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ เช่น หมอ หรือ
โรงพยาบาล

6. เมื่อเราได้รับข้อความ “โครงการช่วยบริจาคเพื่อช่วยเหลือเด็กผู้ยากไร้ ในชุมชนบางกะดี
เข้าบัญชี 1-23-456-789-0 ติดต่อได้ที่เบอร์ 081-111-1111” ท่านควรทำอย่างไร

ก. บริจาคทันทีเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสอย่างไม่ลังเล

ข. ส่งต่อข้อความนี้ให้เพื่อน เพื่อแบ่งปันกุศล และเมตตา

ค. โทรไปสอบถาม และตรวจสอบว่า การบริจาคทั้งหมดจริงหรือไม่

ง. เพิกเฉย เพราะไม่เกี่ยวอะไรกับเรา

7. แหล่งข้อมูลข่าวสารจากที่ใดเชื่อถือได้น้อยที่สุด

ก. หนังสือพิมพ์

ข. วิทยุ

ค. Line

ง. โทรศัพท์

8. Google คืออะไร

ก. โปรแกรม

ข. โทรศัพท์

ค. บริษัท ผลิตภัณฑ์

ง. เว็บเพื่อสืบค้นข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อความ ข่าวสาร รูปภาพ

9. ข้อใด ถูกต้องเกี่ยวกับ 5 ส

ก. 5 ส ประกอบด้วย สมจริง สร้างสรรค์ สร้างประโยชน์ สำคัญ สุภาพเหมาะสม

ข. หลัก 5 ส ไม่สามารถนำมาใช้แค่ตัวใดตัวหนึ่ง ต้องใช้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน

ค. นำ 5 ส มาใช้ทุกครั้ง ก่อนส่งข้อความ

ง. ถูกทุกข้อ

10. จุดประสงค์ของกิจกรรมโปสเตอร์ คืออะไร

ก. ส่งรูปที่เราชอบให้เพื่อน

ข. เพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นของรูปต่างๆในโปสเตอร์

ค. เพื่อความสนุกสนานและสันติภาพ

ง. เพื่อพิจารณาข้อความอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนส่งให้เพื่อนผู้รับสาร

ภาคผนวก ฉ
ตัวอย่างสื่อการสอนกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทัน
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

บันทึกไดอารี่ของป้าคำ

ป้าคำเป็นสูงวัยรุ่นใหม่ ที่มีโทรศัพท์ซัมซุง เล่นอินเทอร์เน็ต คุยกับเพื่อนฝูงมาประมาณ 3 ปี

วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565

สวัสดีวันจันทร์ วันนี้ฉันตั้งปลุกในโทรศัพท์ไว้ตอนตีห้า รีบหยิบโทรศัพท์ขึ้นปิดเสียงปลุก และเหลือบเห็นแจ้ง เตือนในไลน์ 576 ข้อความ

ฉันคิดในใจ "ดินะที่ปิดเครื่องไว้" ไม่จั่นเมื่อคืนคงไม่ได้ นอนหลับยาวขนาดนี้

พอกดเข้าไปดู พบว่าข้อความมากมายนั้น มาจากกลุ่ม เพื่อนสมัยมัธยมนั่นเอง

ฉันเริ่มอ่านข้อความไปเรื่อยและพบว่า.....

คุณป๋อง กับนายพริ้ง คุยกันอยู่สองคน เรื่องไปเที่ยวหัว หินพร้อมภาพถ่ายครอบครัวของคุณป๋อง จำนวน

มาก ประมาณ 10-15รูป

ฉันเลื่อนผ่านข้อความเหล่านั้นไปอย่างรวดเร็ว และไม่ได้ สนใจภาพถ่ายเหล่านั้นเท่าไร

10 โมง กริ่งๆๆๆ เสียงโทรศัพท์ดังขึ้น ยะ เพื่อนสมัยมัธยมโทรมาถามว่าทำไมไม่มาตามทีเพื่อนๆ นัดกันไว้ “ฉันไม่รู้เรื่อง เธอบอกนัดฉันตอนไหน”

ยะบอก “เขานัดกันในไลน์ไ่ง ... เมื่อคืน ยะโทรมาแล้วแต่คำปิดเครื่อง และทราบว่าเพื่อนๆ นัดกันในกลุ่มไลน์เมื่อคืน”

ฉันเพิ่งนึกออกว่าตัวเองรีบเลื่อนอ่านข้อความไปอย่างไวๆ เลยพลาดนัดสำคัญครั้งนี้
เลยได้บอกยะว่า “คราวหน้าถ้ามีอะไรด่วนแบบนี้ ให้ไลน์ส่วนตัวมาหาเลยนะ”

ยะบอกว่า “ไม่อยากไลน์หาในยามวิกาล (หลังสี่ทุ่ม) เกรงใจกลัวเสียงเตือนดังเวลาหลับแล้ว....”

ฉันคุยกับยะเรื่องพลาดธุระสำคัญในครั้งนีทำให้รู้สึกว่

.....

ในไลน์กลุ่มน่าจะมีข้อตกลงในการใช้ร่วมกันเพราะเป็นการใช้พื้นที่สาธารณะ มารยาทในการใช้กลุ่มไลน์ เพื่อที่จะได้เป็นข้อตกลงร่วมกัน

วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2565

วันนี้วันพระ ฉันตื่นเช้าขึ้นมาพบข้อความธรรมดาในไลน์ เต็มเลย รู้สึกดีจังเพื่อนๆ ส่งข้อความที่มีประโยชน์ ทำให้เราได้นึกถึงเรื่องสติและปัญญา

แต่เอ... ทำไม ข้อความที่เพื่อนๆ ส่งมาถึงข้ากันหลายคน จัง แค่ว่าได้อ่านข้อความของเพื่อนข้างบนหรือเปล่านะ ฉันเองก็อยากส่งข้อความแบบนี้ต่อบ้าง เพราะเห็นว่ามัน ประโยชน์กับเพื่อนๆ แต่ก่อนส่งฉันจะพยายามอ่าน ข้อความในกลุ่มให้เสร็จก่อน เพื่อจะได้ไม่ส่งข้อมูลซ้ำ เพราะมันจะทำให้ข้อมูลเยอะแยะอยู่ในเครื่องของเพื่อนๆ ฉัน

และสิ่งหนึ่งที่ฉันสังเกตเห็นคือ ไม่ค่อยมีใครกล่าว ขอบคุณเพื่อนๆ ที่ส่งข้อความดีๆ เหล่านี้เลย ต่างคน ต่างส่งข้อความกันไปเรื่อยๆ จนฉันเห็นมันเป็นพื้นที่ของ ข้อความที่ทุกคนอยากส่งมากกว่าการสนทนากัน หรือ บางทีก็มีแต่คนอ่าน แต่สิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้คือ การเข้าใจ ผู้อื่นนั่นเอง เพราะสิ่งที่เขาส่งมาก็คือเจตนาที่ดีที่เขา พยายามจะส่งต่อนั่นเอง

วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2565

วันนี้โทรศัพท์จั่นค้างและช้ามาก ใครก็โทรมาหา
ไม่ได้ เพราะรูปเต็ม

ฉันมีคำถามว่าทำไมเครื่องเราถึงเต็มบ่อยจังเลย

ฉันเปิดดูภาพและข้อความที่เซฟไว้ในเครื่อง และพบว่า
จะมีภาพและข้อความที่ซ้ำๆ

ภาพบางภาพก็นานมากแล้วและบางภาพก็ไม่รู้ว่าเป็นตัวเอง
เก็บไว้ทำไม

และฉันเองก็ไม่มีเวลามานั่งดูภาพที่ตัวเองเก็บเลย แล้ว
ฉันจะเก็บไปเพื่ออะไรกันนะ...

ก่อนจะเก็บรูปภาพครั้งต่อไป ฉันจะต้องตั้งกฎเกณฑ์
บางอย่างไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องฉันเต็มและค้างแบบ
นี้อีก...

ฉันโทรไปคุยกับยะ อีกครั้งเพื่อถามว่าเขามีวิธีการในการ
จัดการภาพอย่างไร ยะเล่าให้ฟังว่า เขาจะดูว่ามันสำคัญ
และมีประโยชน์หรือเปล่า รวมถึงมันสร้างแรงบันดาลใจ
อะไรให้กับเราบ้างก่อนที่จะเก็บไว้ในเครื่อง และนี่เป็น
เทคนิคของยะที่ทำให้เครื่องของฉันไม่เต็มเร็วเหมือนแต่
ก่อน

วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2565

วันนี้มีคนส่งข้อความมาให้ฉัน "ช่วยกันบริจาคช่วยเด็ก
น้อยคนนี้ เพียงแค่ส่งต่อจะได้ 10 บาทต่อหนึ่งคน " ฉัน
เห็นข้อความนั้น และรู้สึกสงสารเด็กน้อยคนนั้นจับใจ แต่
ลึกๆ แล้วฉันก็ยังไม่กล้าส่งต่อ เพราะไม่รู้ว่าจริงหรือ
เปล่า จึงตรวจสอบก่อนด้วยการพิมพ์ไปถาม
หลานชาย ซึ่งได้คำตอบว่ามันไม่จริง และยังเข้าไป
ลองใช้ Google ตรวจสอบด้วย

ฉันได้ไลน์ส่วนตัวไปบอกเพื่อนที่ส่งมาว่าข้อความที่เขาส่ง
มาอาจจะไม่จริงนะ ^^ และแนะนำให้เพื่อนลองเช็ค
จาก Google ด้วยตนเอง พร้อมบอกแหล่งข้อมูลที่
น่าเชื่อถือ เพื่อนฉันได้ยืนยันอย่างนั้นก็ขอโทษใหญ่ แต่ฉัน
คิดว่า ในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครรู้ทุกอย่างหรอก... เรา
แค่ช่วยกันบอกด้วยเจตนาที่ดี ไม่จับผิดเขาเข้าใจซึ่งกัน
และกัน เรียนรู้ไปด้วยกัน มากกว่า

เพลงสูงวัยคิดก่อนโซเชียล

พวกเรา/สูงวัย/รุ่นใหม่ เล่นโซเชียลกัน/สมัครสมาชิ
 เฟสไลน์/กันเบิกบาน ส่วข้อความ/กันสุขใจ
 ข้อความ/**สมจริง**/หรือไม่ กูเกิ้ล/ช่วยได้/ตามผู้รู้
 เพิ่มพูน/**(สร้าง)ประโยชน์**/ต่อเรา **สำคัญ**/หรือเปล่า/ลองตอบดู

*

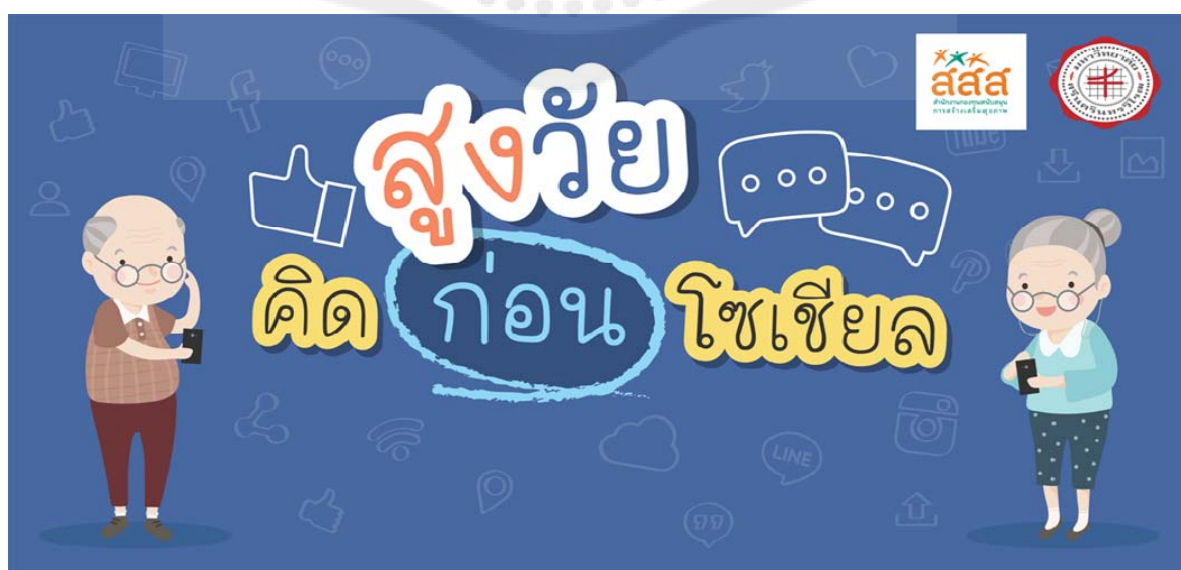
มีความ/เข้าอก/เข้าใจ ผู้รับ/ผู้ให้/ได้เรียนรู้
 ช่วยดู/**สร้างสรรค์**/กับใคร **สุภาพ**/หรือไม่/คอยบอกกัน

*

*อันความ/กลมเกลียว กันเป็นใจเดียว/ประเสริฐศรี
 ทุกสิ่ง/ประสพค้วใจ จะเสร็จสมได้/**ถ้าสูงวัยช่วยกัน**

เพลงนี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการศึกษา "สูงวัยคิดก่อนโซเชียล"

สูงวัย
คิด ก่อน โซเชียล

ภาคผนวก ช
ภาพประกอบการจัดทำวิจัย

ภาพประกอบ 18 แสดงภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง

ภาพประกอบ 19 แสดงภาพประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทัน ICT

ภาพประกอบ 20 แสดงภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อการรู้เท่าทัน ICT ให้กับกลุ่มทดลอง

ภาพประกอบ 21 แสดงภาพอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการเพิ่มการรู้เท่าทัน ICT

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวพิมพ์ใจ ทายะติ
วัน เดือน ปีเกิด	3 มกราคม 2527
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	8/183 พหลโยธิน 37 แขวงลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน	
พ.ศ. 2555	เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมอาวุโส บริษัท โตโยต้ามอเตอร์ประเทศไทย จำกัด
พ.ศ. 2559	ผู้อำนวยการบุคลากร บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สรอ.)
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) จิตวิทยาอุตสาหกรรมและสังคมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2552	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2560	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษา แขนงวิชาการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ